

Другі фронт мастацтваў

ЗАМАК ПАБУДАВАНЫ З КРАПІВЫ

Раман

ЗМІЦЕР ВІШНЁЎ

Менск
Галіяфы
2010

УДК 821.161.3-31
ББК 84(4Бен)-44
В55

Серыя заснаваная ў 2000 годзе

Усе супадзенні ў рамане з рэальнымі падзеямі і асобамі —
выпадковыя

Аўтар выказвае падзяку сп. Змітру Зялёнку
за падтрымку ў выданні гэтай кнігі

Вішнёў З.

В55 Замак пабудаваны з крапівы : раман / Зміцер Вішнёў —
Мінск : Галіяфы, 2010. — 278 с. — (Другі фронт
мастацтваў).

ISBN 978-985-6906-32-2.

Адбываецца персаніфікацыя лірычнага героя ў аўтара і наадварот. Здзек з чытача, але і здзек з пісьменніка. Руйнаванне традыцыі і перамяшчэнне костак штучным каштоўнасцям. Разбурэнне рамана як класічнай буйной формы. Трынаццаць частак твора «Замак пабудаваны з крапівы» — гэта, з аднаго боку, кампіляцыя асобных занатавак, замалёвак, казак, журналістыкі і бог ведама чаго, з другога — цэласны тэкст са сваёй выразнай архітэктонікай. Структура прадстаўленай кнігі будзе вымагаць ад чытача рэканструкцыі ўласных эмоцыяў і досведу. Перадусім раман Змітра Вішнёва можа выклікаць абурэнне альбо захапленне, але не абыякавасць. Рэкамендуецца ўсім аматарам прыгодаў.

УДК 821.161.3-31

ББК 84(4Бен)-44

ISBN 978-985-6906-32-2

© Вішнёў З., 2010

© Афармленне. ПВУП «Галіяфы», 2010

Дзецям акупантаў прысвячаецца

частка першая
САМУРАЇ І КОЗЛІКІ

Усё пачалося з дзяцінства. Менавіта. У мяне была занадта вялікая галава, і яе цяжка было трымаць. Увесь час куляўся. Самыя лепшыя ўспаміны з дзяцінства — я падаю ўніз галавой. Вось тады і нараджаўся мастак. Свет я бачыў надзвычай дзіўна — перакуленым.

1.

У жыцці аднаго героя насталі нявызначаныя сваім колерам дні. Часам здавалася, што яны грываюць, нібы маленькія срэбныя званочки і бразготкі, часам каля пад'езда, які распластаўся ў чэраве глуханямога дома, з'яўляўся катафалк, адтуль на ружовашчокае паветра выносілі крышталёвую труну... Там ляжала царэўна... Яе было цяжка разгледзець, бо яна была зацярушаная снегам, апалым лісцем і першымі пралескамі. Дзень разлітаўся шкамутаў, нібы пералётныя птушкі... З-пад стала нахшталт зачараванага заручальнага пярэцёнка выкатвалася зялёнае шкляное вока... Яно падкатвалася да ціжмаў і застыгала з нямым пытаннем. Можна было штурхаць яго скуль заўгодна — гэта не вырашала праблемы. Вока не знікала. Яно спіралямі круцілася каля героя, вымагаючы ад яго пэўных учынкаў, дзеянняў. Зрэшты, у аўторак усё змянілася.

2.

Прамень святла нагадваў кракадзіла. Хацелася ўзяць бізун і моцна стукнуць зялёнага гада,

каб ён схаваўся. «Ва ўсім вінаватыя фіранкі!» — думаў ты.

На патэльні ў алеі, цыкоры і перцы шкварчэлі цельцы конікаў. «Вух, накармлю выпадковага наведніка! — думаў ты. — Давайце-давайце! Тэлефануйце! Забягайце! Наведвайце! Я ўжо ў нецярплівасці чакаю ахвяру!» З садысцкім адчуваннем ты смакаваў нямую сцэну. Ты ўяўляў перакручаны твар выпадковага сябра, калі ён пабачыць перад сабой талерку з экзатычнай стравай...

На канапе, нібы кот, ляжаў жоўты карлік. Ён спаў і ціха пахрапваў.

«Цікава, — падумаў ты. — Непатрэбных кацянятаў і шчанюкоў часам топяць. А калі назбіраць поўны кош карлікаў і таксама паспрабаваць здзейсніць акт забойства? Пэўна, карлікі таксама пішчаць, як кацяняты, калі іх топяць?»

3.

— І што за брыдоцце ты пішаш? — раптам сказала суседская замарожаная бабулька, — Я разумею — карлікі. Дык навошта іх тапіць? Зусім збрэндзіў? Ці блёкату наеўся? Дзе ты бачыў цэлы кош карлікаў? Кацянятаў яшчэ ладна...

— І што ты прапаноўваеш? Дадаць мускатнага арэху? — разгубіўся я.

— Давай традыцыйна. Згадай гісторыю беларускай савецкай літаратуры! Згадай лепшыя прыклады паслядоўнікаў сацрэалізму!.. Давай без выпяндры-

жу і выкрунтасаў! Каб рэдактару працы было меней! Ён жа замучыцца скарачаць твой твор. Гэта ж трэба браць нажніцы і рэзаць! Не дай божа потым гэта перакладаць на іншую мову! Спачатку застрэліцца перакладчык, потым — выдавец, а за ім — выпадковы чытач! Ды і айчынным выдаўцам і чытачам не пазайздросціш!

— Ну, добра, — пагадзіўся я. — Паспрабую. Але не абяцаю, што атрымаецца. Ты ж ведаеш — я даўно не практыкаваўся. Гэта ж трэба фэбулу прыдумваць. Э. Эх... Традыцыйна... Традыцыйна я таксама даўно не спрабаваў.

Я пачухаў галаву. Паглядзеў на столь. Зірнуў у кут на адзінокага павука. Падміргнуў яму. І працягнуў...

4.

Аднойчы, у аўторак, калі я гатаваў у духоўцы курыцу... яна ператваралася ўжо ў смажанага самурая, які зрабіў сабе харакіры (залаціўся, серабрыўся, хрумсцеў)... у дзверы пазванілі. Я здзівіўся. Зазвычай без папярэдняга тэлефанавання да мяне не ходзяць. Хіба што суседзі па запалкі ці соль, альбо Мар'я Сяргееўна з суседняга пад'езда можа прыйсці пачаставаць блінцамі ці грушкамі... Але гэта рэдкасць.

Я адчыніў — на парозе стаяў мой даўні сябра Пётра Парабэлум. Стаяў — усміхаўся. Расплываўся дабрынёй. Прыклеіваў свае ўсмешкі да майго агалошанага лба. Мы даўно не бачыліся — гадоў пяць. Таму гэты візіт быў прыемнай нечаканасцю. Я нават

спачатку, як кажуць у народзе, скамянеў. Быццам не сябра пабачыў, быццам замест дзвярэй расчыніў вялізны партабак, а там — чорны кот.

— Хуткую дапамогу выклікалі? — запытаўся мой сябра.

Пытанне сябры прымусіла мяне разламаць каменную глыбу:

[затрашчалі шэрыя крыгі... расколіны пабеглі... чорныя абцасы расціралі парцялянавы посуд... крышыўся мармуровы грот... сонца быццам медны блін... удар курхам... пяць пальцаў робяць гравіроўку... адбітак у азбеставым часе... цела быццам п'яўка прапаўзае ў тунэль]

— Так, — сказаў я. — Мясцовы самурай зрабіў харакіры.

Пётра яшчэ шырэй усміхнуўся — нібы рэкламаваў зубную пасту... магчыма, «Colgate». Выпрастаў, як гімнаст, наперад руку і прадэманстраваў зялёную пузатую бутэльку.

— Во! Бомба! Партвейн! Тры сямёркі.

О майн гот! Тры сямёркі! З гэтымі лічбамі было звязана шмат. З імі не паспрачаешся. Мне адразу прыроіўся нябожчык-дзед. Ягоная маска ў зморшчынах. Яго згорбленая фігура і змоўніцкі шэпт: «Тры сямёркі, тры сямёркі». Дзед любіў гэты напой. І хаця дзеду было ўжо тады і нельга... бабулька часам дазваляла яму ў ягоныя дзевяноста тры кульнуць адзін-другі кілішак чырвонага чарадзеяства. Пасля чаго бегла па вядро і падстаўляла яго пад дзеда, у якога было нетрыманне мачы. І вось гэтыя таямнічыя: «777».

На Пётры быў чорны гарнітур (так-так — было тут штосьці ад пінгвіна). Праўда, быў ён відавочна не прасаваны, ды і шэрая кашуля выдавала пэўную неахайнасць у стаўленні гаспадара да вопраткі. Мы прайшлі ў пакой, дзе заўсёды белыя ночы — такі надзвычайны паўзмрок... Я люблю паўзмрок. Таму, напэўна, карціны і апавяданні пішу змрочныя. Без свечак і лямпачак — адны цені і чорныя вобразы. Ды часам тут цюлені праплываюць. У цэнтры пакоя свяціўся рыбкамі, нібыта манетамі ці светлякамі, круглы акварыум — марскі ліхтар. Паўсюль былі раскіданыя эскізы і кнігі. Звычайны творчы бардак.

[зрэшты на Пётры быў гарнітур горкага шакаладу... пліткамі былі абкладзеныя ўсе валаскі ягонага цела... здавалася, што яны пераходзяць да самага падбароддзя... таксама па адной плітцы на кожным пазногці... пліткі выпіралі там, дзе павінны бегчы папулярныя ўзоры... кадык крумкаў жабкай... контуры твару папярэджвалі аб навінах... на даляглядзе рушыла нямецкая «пантэра»]

— Я гляджу, у цябе нічога не змянілася. Усё паранейшаму. Побывавыя садом і гамора... Напэўна, і не ажаніўся?

Штосьці ў знешнасці Пётры было інакшым... Ну, вядома... На падбароддзі, нібы маленькае кустоўе, чарнела бародка. Хаця нават не кустоўе — памазок для галення, а магчыма, проста маленькае пустазелле.

— Не-а. Разбязгаюцца. Баяцца.

— Не сумняваюся, — хмыкнуў Пётра і неяк хітра скрывіўся. — Хто тут доўга вытрымае?

Нешта ж задумаў. Не мог ён так проста заявіцца. Прычым без тэлефанавання. І гэтак знянацку. Яўна нешта было. Але што? Я глядзеў на Пётру — на ягоную гарнітурную фігуру, на пустазельнае поле твару, на срэбны пярсцёнак на ўказальным пальцы правай рукі — і думаў пра змову. У вачах Пётры танчылі два чорцікі, танчылі лезгінку — стопрацэнтава нешта ўдумаў.

Я прайшоў на кухню, выклаў на вялізную талерку смажанага самурая, упрыгожыў яго бульбай, выцягнуў шклянкі. І вяртаючыся, паведаміў:

— Са старажытных часоў былі люджэры. Адны становіліся імі па культурнай традыцыі племені, другія — ад безвыходнасці, трэція лавілі ад гэтага кайф. Я думаю, што сёння мы будзем паядальнікамі печанага самурая. Ад задавальнення... — Я падумаў і дадаў: — Ад садысцкага задавальнення.

[племя было расфарбаванае пад тыграў... людзі танчылі вакол залатога вогнішча... у руках — дзіды... полымя вымалёўвала твар вядзьмаркі... вочы выплывалі белымі пірогамі... на дрэвах курчылася дымнае мяса... сэрца — для шамана... запечаныя мазгі — для лепшага воіна... Уру шчыліўся панцырнымі зубамі]

— Магчыма-магчыма, — адказаў Пётра, відавочна думаючы пра нешта сваё. У задуменнасці ён круціў бутэльку партвейну, потым пачаў на ейнай этыкетцы нешта шукаць. Было ўражанне, што ў ягоных руках падзорная труба і ён спрабуе разгледзець у бязмежных марскіх прасторах непрыкметны востраў.

— Што ты шукаеш? Няўжо рэцэпт вечнай маладосці?

— Ды не — я доўга жыць не збіраюся. Нашто? Вечна цярпець усялякія праблемы. І жонку-дурніцу?.. Я гляджу колькасць працэнтаў — лічбы шчасця. На «сямёрках» яны бываюць розныя. Залежыць ад вытворцы... Тут васемнаццаць... Тое, што трэба...

— Дык што, у цябе з Марынай зноўку праблемы? Пілуе? Штосьці мне ўяўляецца, як яна бегаві за табой з сякеркай. Я колькі памятаю — у вашых адносінах былі вечныя рыфы. Разводзься і жыві сабе спакойна. Свая асобная будка, свая костка — што яшчэ трэба?

[Ды што тут думаць... жонку-дурніцу — на вогнішча... голас спяваў пахавальную песню... жонку-дурніцу пасадзіць на беларускую пенсію... жонку-дурніцу — на зупу закасцяных ідыётаў... расцярушыць сямейны штамп у пашпарце... спаліць мост напярэдадні вайны... камашы грукалі... грукалі... грукалі... жонку-дурніцу — ператварыць у царэўну]

— Ты ж ведаеш — гэта як на дэльтапланах... — Па твары Парабэзума хвалямі пабеглі зморшчыны. Здавалася, што сябра перасеў у адкрытае самалётнае крэсла, што ягоны магчымы аэраплан робіць віртуозную пілотную фігуру і таму скуру лётчыка штурхаюць похапы ветру...

— Прывітайся! — сказаў я.

[Лопасці раскручваліся агромністымі сняжынкамі... трафарэтамі — самалётныя акулёры... скураныя пальчаткі хрумсцяць... на шыі вішчыць злёная вена...]

Прынесенае я паставіў на часопісным століку. Мы селі як шахматысты — адзін супраць аднаго. І пачалі партыю. Ваш ход, сэр!

— Тады не стагні. Налівай лепш.

Пётра прафесійна адкаркаваў. Нават штопар, які ляжаў вяленай шрубай тут жа на століку, не спатрэбіўся. Корак ён прапіхнуў пальцам. Скруціў палец у гэткі рыбацкі кручок і праткнуў. Зазвычай малдаўскія віны так і адкаркоўваюцца. Не тое што французскія... палец зламаеш. А малдаўскія — нармальна.

— Ну, што? За тваю паездку! — прамовіў урачыста Пётра.

— За якую такую паездку? — я ледзь не папярхнуўся.

— Ды ты не сіней. За добрую. Не на Калыму. Хаця і там цяпер някепска. У больш заходнія шыроты. Збірайся, хлопча, у Берлін. Да Брандэнбургскай брамы. Там цяпер ляжыць тваё натхненне.

Я паглядзеў на Пётру Парабэлума. Ды не — не жартуе. Нават неяк пасур'ёзнеў. Пажаўцеў ад хвалявання, быццам цытрыны аб'еўся.

Пётра наліў у шклянкі да залатога канта. Мы выпілі.

Партвейн быў салодкі і даўкі. Я адчуў, як ён, нібы карабель, прапароў горла. Я закусіў і заўважыў:

— І навошта? Я ж мовы не ведаю, ні англійскай, ні нямецкай. Буду поўным прыдуркам. Буду выглядаць як глуханямы. І дзе там працаваць? Давай выкладвай. Не марудзь... Нешта ты не дагаворваеш...

[здавалася дзесьці за горным хрыбтом спяваюць мегрэлы... згадаўся традыцыйны беларускі тост: «будзьма»!... нібы здароўе... нібы каханне... нібы сто гадоў адзіноты... нібы любоў продкаў плёскалася ў калодзежы... пальцы маці штурхалі твае валасы]

— Ты ў свой шлях геніяльнасці верыш? У сваё на-
канаванне?..

— Ну...

— Мастак Алесь Родзін таксама мовы не ведаў.
Але паглядзі: і англійскай, і нямецкай цяпер вало-
дае. Размаўляе таксама на суахілі. Палотнамі абкруціў
рэйхстаг. Сантыметр палатна прадае за тысячу еўра...
Хлопчыкі-карлікі носяць яму бутэрброды з чырвонай
ікрой у ложак. А ў ягоным басейне, што ў прыгарад-
ным доме ля Берліна, русалка плёскаецца.

Пётра зноўку наліў да залатога канта:

— Вып'ем за мастацтва!

За мастацтва — гэта святое. Значыць, зноўку наг-
бом і да дна. Мне падалося, што на гэты раз карабель
збавіў ход. У жываце стала цёпла, нібы прабегла сон-
ца і злёгку апякло.

Пётра скінуў пінжак, і стала бачна, што на ім ка-
шуля з кароткім рукавом... Арыгінал. Такія кашулі
з пінжаком не носяць. І дзе былі жончыны вочы?
Напраўду — сямейны крызіс, якія тут могуць быць
дэльтапланы?

[сінія русалкі нагадвалі чарвякоў... чалавек мясіў
гэтых стварэнняў нібы гліну... яны смяяліся і слізгалі
паміж пальцамі... чалавек выцягваў вусны ў цюбік і
выціскаў чырвоную пасту...]

— Я ж — не Родзін. Я піянераў малюю... Займаю-
ся не модным соц-артам, — я ўздыхнуў. — У Беларусі
карціны купляюць кепска. Грошай у людзей мала.

— Мазгоў! — крыкнуў Пётра. — Мазгоў у іх мала!
Таму так і жывём! Ні храна яны не разумеюць! Толькі
катаюцца на сваіх камбайнах ды самагонку жаруць!

— Ну, не ўсе...

— Усе! Усе — прытыркі. Нармальных — адзінкі! Вось ты акрамя карцінаў вершы і апавяданні пішаш. Кнігі выходзяць. Апошняя, калі я не памыляюся, была прысвечаная Менску... Шмат яе купіла народу? Ладна, карціна — вельмі дарагая рэч. А кнігі? Кнігі?!

— Купляюць некаторыя...

— Ды ні храна яны не прадаюцца! Людзі моляцца толькі на савецкіх паразітаў! Напампавалі макулатурай свае кватэры! На кожным рагу — маўзалеі! Ужо не прайсці! Не горад, а склеп з жалезнымі прывідамі! Ды яшчэ чытаюць гэтых, як іх... — ён на хвіліну задумаўся. — Інтэлектуалаў гробаных! Пупкіных і Бабкіных! Якія насамрэч анічога не могуць! Толькі версіфікатарствам займаюцца!

[вугальны помнік выцягваў руку на захад... крумкач нібы рабочы махаў мятлой з пабелкай... белы дождж... рука... гучныя прамовы... помнікі — нібы фасцыёлапсідоз... распаўзаецца... па люстэрках і тэлевізійных экранах — пурпуровыя пляўкі...]

Пётра разышоўся... Замахаў рукамі.

— Карацей, — Пётра паглядзеў мне ў вочы. — Я па сваіх каналах дамовіўся з гэтымі дзяўбанымі нямецкімі куратарамі з мастацкага дома «Tacheles». Яны цябе чакаюць. Табе даюць персанальную майстэрню. Харчуешся на падножным корме... Сам зарабляеш на сваіх апупенных шэдэўрах. Вось і паглядзім, чаго вартыя твае маляваныя мандавошкі-піянеры...

Пра блышчыц ён, вядома, загнуў. Я нервова ператраўліваў інфармацыю. Праца на шпалерным камбінаце кацілася ў тартарары. Я ўжо ўяўляў

злосную рудую морду начальніка цэха, які грызе ад бездапаможнасці маю заяву аб звальненні. Я моўчкі наліў сабе і выпіў.

Пётра Парабэлум выцягнуў з кішэні пінжака складзеную паперу:

— Вось тваё запрашэнне. Праз месяц ты мусіш быць на Фрыдрыхштрасе. За гэта хачу ад цябе ў падарунак карціну! Раблю з карысцю! Станеш знакамітым — заганю буржуйам за вялікае бабло!

[Фрыдрыхштрасе — гэта нібы менская вуліца Карла Маркса... толькі мазгі ўпрыгожаныя асфальтам... толькі ром перакачаны на атрамант... толькі студэнтка замест...]

Партвейн мы дапілі, а вось самурая не дагрызлі. Праўда, самурай цяпер стаў больш падобным да недаедзенай курыцы. Лапы абламаныя, шыя выкручаная — быццам бы мясілі ахвяру гільяцінай. І мне падалося, што аднекуль на нейкае імгненне выплыла сплюшчанае вока і бліснуў месяцам меч. На сценах распускаліся жоўтымі кветкамі расціснутыя яйкі і гарэў крык ненароджаных птушанятаў. Замест снегу паволі падалі белыя пухнатыя пёркі. «Напэўна, на мяне насылаюць праклёны вегетарыянцы», — падумаў я.

5.

Парабэлум сыходзіў. З балкона дома я бачыў, як ягоныя валасы тузае вецер, пад пахай ён трымаў мой падарунак — маляванага піянера. А я стаяў, паліў цы-

гару — выпускаў дым. Многа. Выпускаў паветраныя кольцы і паветраныя караблі, цягнікі і дырыжаблі. Вакол пульсаваў новаўтвораны туманны горад. Вось ужо і Парабэлум ператвараўся ў туман. Я думаў пратое, адкуль у старога сябры такія сувязі ў Берліне. Не, не ведаем часам мы сваіх блізкіх. І пяць гадоў тут не падстава...

6.

Зрэшты, усё было не так. Я не хацеў вас палохаць. Думаў, абыдзецца. Распачну ціхенька... Незаўважна накручу... Завяжу традыцыйна, без выкрунтасаў... глядзіш, і зацягну пару разявакаў у мех... (Ага!.. Ды дзе там!..)

Я перачытваў ужо пра знікненне Парабэлума і дым цыгары, калі з'явілася суседская замарожаная бабулька:

— Колькі разоў ты пісаў пра цыгары? Дзевяць тысячаў ці пяць? І што за пачатак? Нейкі Парабэлум? Ці бываюць такія прозвішчы? А што за імя ў ягонай дзяўчыны? Такое светлае імя і так запаганіў. І дзе інтрыга? Берлін? Знайшоў арыгінальнасць. Ты б яшчэ пра вёску і яблыкі напісаў... Берлін... Берлін... У Берліне ўжо былі войскі!.. І танкі там поўзалі, і «кацюшы»... Цяпер швэндаюцца панкі і анархісты... І бюргеры там поўзаюць, і турысты... Ананісты... Сексісты... Підарасы... Феміністкі... Вегетарыянцы... Прагрэсіўны гарадок — няма чаго сказаць... Кхе-кхе... Ды першы чытач ператварыўся ўжо ў падстольнае

здыхляня. Пукаюць твае берлінскія рэваншы!.. Нудна. Нецікава. Лайно. Суцэльны партвейн.

— Ды як можна палыхаць чытача? — запярэчыў я. — Я ж паціху. Падалей ад постмадэрністаў...

— І хто твой герой? Зноў мастак і пісьменнік? Ня добра! Банальна! Бяры прыклад з прагрэсіўных аўтараў: калі пішуць, дык па справе. Раман — дык, значыць, пра цыгарэтную шкоду для здароўя — адна цыгарка цягам усёй кнігі. Калі пра алкаголь — адзін кілішак... Не болей! Калі пра каханне — адзін сяброўскі пацалунак у шчочку. Не варта кідацца ў эратычныя сцэны: скажуць, што ты ператвараешся ў старпёра — ужо ўспамінамі захапіўся!..

— Наконт пісьменніка і мастака — галоўнае не прафесія... Важна, як яе падаць... Э... Ы...

— Пішы праўду!

І я паабяцаў.

7.

Зрэшты, было так. Герой папраўдзе быў мастаком і літаратарам, але не раз пра тое шкадаваў. Пісаў ён кепска. Кнігі былі малацікавымі і сумнымі. Што датычыцца карцінаў — маляваў ён піянераў і розную жыўнасць не з любові да іх, а з нянавісці, бо іншае не атрымоўвалася ўвогуле. (Дарэчы, адна з апошніх ягоных выставаў называлася «Смерць піянера ў Менску падчас нямецкай акупацыі».) Курыцаў і самураяў ён не гатаваў, бо пакутаваў на безграшоўе. І сяброў у яго было мала. Таму аніякі Парабэлум да яго не

приходзіў. Цыгараў ён таксама не паліў, а жывіўся вулічнымі недапалкамі. У той дзень ён, як зазвычай, сядзеў у бязлюдным парку і саграваўся каля невялікага вогнішча. Ён ужо налавіў маленькіх змеек ды вужыкаў і збіраўся павячэраць, як аднекуль з'явілася бабулька...

8.

— Сынку, — сказала старая, пырскаючы слінай, — не хочаш прыдбаць малачка?

— Якое малако ў такі час і адкуль? Ты што, старая? — здзівіўся я. — Ды і грошай у мяне кот наплакаў...

— А ты пачастуй мяне смажанай змейкай, а я табе малачка і налью...

І аднекуль пацягнулася да мяне сухая рука з бутэлькай, дзе плёскалася нейкая белая вадкасць...

— Глыні, сынку... — рыпела старая.

Я ўзяў бутэль. Пры святле вогнішча здавалася, што ўнутры яе не малако, а нешта жывое... Я выпцягнуў корак, і на мяне абрынуўся пах булачак і сенакосу... Самае цікавае, што вадкасць, названая малаком, булькала і шыпела... Але пах быў спакуслівы...

— Старая, гэта ж не малако, а штосьці няўцямнае... Атруціць хочаш? — без усялякіх запытаўся я.

— Глыні, глыні, — шыпела старая.

— Вось прывязалася, — уздыхнуў я. — Ды забірай так — дарма — усіх змеяў! Без малака... — махнуў я ў бок смажаных гадаў.

— Глыні-глыні, не бойся, — не адчаплялася старая.

«А чорт з ім, — падумаў я. — Жыццё і так паскуднае. Прэч пакуты!» З гэтымі думкамі я рэзка выдыхнуў і адпіў. Штосьці шандарахнула. Шандарахнула па галаве. У вачах пацямнела. Здавалася, што на нейкае імгненне я страціў прытомнасць. Было адчуванне, што нечая рука раскручвае мазгі, нібы школьны глобус. Ні бабулькі, ні бутэлькі малака, ні вогнішча... Я прачнуўся ў чорным кабінёце на канале, на сцяне перада мной у цяжкой пазалочанай раме вісеў вялізны квадратны партрэт...

З партрэта на мяне пазіраў зжаўцелы генералісіmus... Замест вусоў — два тараканы (вось яны, мае вусячкі!.. І не блытайце прусакоў з тараканамі! Прусакі — рудыя! Тараканы — чорныя! Я ж спецыяліст па гэтай жыўнасці! Вось ён, мой генералісіmus піянеры!). Вочы пазіралі не злосна, але з бацькоўскім дакорам... быццам нарабіў ты, Сафа Вітальевіч, столькі ўсяго нядобрага, што і не выправіць... Ззаду, у аддаленні, чамусьці стаялі хакеісты, якія размахвалі дужымі клюшкамі. Нешта было фантазмагарычнае ў гэтым партрэце, хаця выпісаны ён быў яўна рукой майстра. Творца пастараўся, і было бачна, што на яго паўплывалі гады акадэмічнай школы. Бо незразумела, чаму на лацкане генералісімуса ён выпісаў значку з галавой Неферціці... Відавочна, стараўся і хацеў прыўнесці ў партрэт пэўнай старажытнасці... Так-так, нават такія падрабязнасці, нягледзячы на нядобры фізічны стан, я здолеў разгледзець у гэтым паўзмроку...

— Ну, што, Сафа Вітальевіч, будзем запірацца? — голас узнік, здавалася, з ніадкуль... але я прыгледзеўся

і заўважыў пад партрэтам за сталом маленькага плюгавага таўстуна. Мяркуючы па зорачках на ягоных пагонах — гэта быў маёр. Партрэт на сцяне настолькі ціснуў на навакольную прастору кабінета, што хаваў у сваіх цьмяных абдымках маёра.

Я паспрабаваў прысесці і адчуў востры боль у страўніку, ды і сэрца працавала як молат. З цяжкасцю, але я здолеў ажыццявіць задуманае. Цяпер сядзячы, я бачыў усё ў іншым ракурсе — здавалася, што фігуру маёра высвечваюць партрэтныя блікі. Перад плюгавым стаяла настольная лямпа, прычым гэтак, што ягоны твар мне было даволі цяжка разгледзець.

— Вы, Сафа Вітальевіч, не хвалюйцеся, — плюгавы яўна заціраўся ў давер. — Мы ўсё пра вас ведаем...

— Ды што ж я зрабіў? І дзе я? І, уласна кажучы, па якім праве? — Я пачынаў нервавацца.

— Не нервуйцеся. У Берлін сабраліся... Радзімай гандлюеце?

— З чаго гэта?

— Ды вось, дайшлі да нас скаргі суседзяў... А месяц таму што ўчынілі?

— Што ж?

— А вы забыліся? Выкінулі на вуліцу ўсе кветкі ў вазонах з пад'езда... Прычым выкідалі з трэцяга паверха... А раптам каму на галаву трапіла б?... Забілі б каго... Пасадзілі б вас... — плюгавы казаў ціхім ліслівым голасам.

— Гэта не я...

— Ведаем-ведаем і пра вашых сябручкоў... Сідараў у нас даўно на прыкмеце... З казлінымі рагамі бегае па горадзе... Магчыма, і не вы... Магчыма, і ён... П'яце

шмат... Вось учора зноўку напіліся... Дэбашырыце... Нядобра... А цяпер за мяжу сабраліся...

— І што, не маю права?

— Маеце... Але мы хацелі вас папярэдзіць... Перасцерагчы... Ці мала што? Ведаем мы вашых паэтаў Пушкіных і Быкавых...

— І што ж, я магу ісці? — я з недаверам паглядзеў на плюгавага.

— Пакуль можаце... Арыстарх вас правядзе, бо самі вы дарогу, баюся, не знойдзеце...

Плюгавы, пэўна, націснуў на нейкую кнопку. Дзверы расчыніліся, і ўзнік худы малады чалавек у цывільным — Арыстарх.

— Правядзі, — кіўнуў галавой у мой бок плюгавы Арыстарху.

Хто такі плюгавы? І хто такі Арыстарх? Нават не прадставіліся. Дзе я? Што я? Хаця здагадацца, вядома, можна...

І нічога такога. Нават не спадзявайцеся. Гэта быў зусім не той жоўты дом з калонамі на праспекце!.. Калі мяне вадзілі па худых і гнуткіх калідорах будынка, я згадваў сваіх змеек і бабульку. У выніку мы выйшлі ў нейкі дворык, нічым не прыкметны. Арыстарх патлумачыў, што сам я заблукаю, таму ён падвязе мяне да цэнтра. Ага. Добры. Вядома, у двукоссі. І машына ў яго файная — «уазік». Дзе ж я быў? Нейкая менская ўскраіна... Можа, Шабаны якія? Адкуль я іх ведаю? Не жыву я ў тым спальным раёне. Суцэльныя панельныя боты і многа п'яных суб'ектаў — вось і ўся арыгінальнасць тых мясцінаў. Боль у страўніку супакоіўся. Калі я выйшаў каля ГУМа, зачынаўся

прыгожы дзень. Была раніца. Значыць, быў я ў непрытомнасці ўсю ноч... Н-та-а-ак!.. І для мяне было неверагоднай таямніцай, што ж са мной адбылося...

— Не пі шмат, — сказаў мне на развітанне Арыстарх і расквітнеў дзіўнай белай усмешкай.

9.

Каб неяк развезацца, я прайшоўся па цэнтры. Ад ГУМа ў бок помніка Леніна... Прамінуў будынак КДБ. Паглядзеў з павагай на ягоныя калоны. Прыгожы, ладны... На знакамітую гэтак званую «жоўтую вежу Лаўрэнція Цанавы». Кажуць, што калісьці Цанавы, стаўленік Берыі ў Беларусі, зацэментавалі тут сваю папаху... Ягоны нервовы жэст нагадаў узмах шабляй. Разануў і моцна крэкнуў. Каб быў будынак моцным і трывалым. Каб установа КДБ была непакіснай. Гэтая думка змусіла мяне зірнуць на другі бок вуліцы. Там сярод дрэваў цягнуў жалезны Фелікс. Помнік Феліксу Эдмундавічу Дзяржынскаму. І не важна, што ў Расеі яго з плошчаў прыбралі!.. Тут, у Менску, жыве павага да савецкіх дзеячаў у сэрцах многіх чыноўнікаў... Традыцыя! Я згадаў сваю любоў да цацачных салдацікаў. Было ў дзяцінстве ў мяне іх многа. І пластмасавыя, і алавыя, і нейкія мо сталёвыя!.. Самых лепшых мы з хлопцамі выраблялі самі. Знаходзілі старыя аўтамабільныя акумулятары, разбіралі іх... А там — багацце! Колькі свінцу!.. Свінец разагравалі на вогнішчы ў бляшанцы і залівалі ў гіпсавыя формы... Вось гэта былі сапраўдныя вайскоўцы. Я ўявіў

выплаўленага беллага будзёнаўца на кані і з шашкай...
 Вось яна, традыцыя жалезных феліксаў!.. І Захад нам
 не ўказ! «Чорт, — падумаў я, — пра які такі гандаль
 радзімай казаў той плюгавы? Я ж патрыёт!»

10.

З дзяўчатамі па вялікім рахунку ў мяне праблемаў
 не было ніколі. Надоўга ў адзіноце я не заставаўся.
 Заўсёды знаходзілася тая, што брала мяне на абар-
 даж. Але ж вечная адсутнасць грошай, п'яныя дэбо-
 шы і адданасць мастацтву рабілі сваю чорную спра-
 ву. Сябры круцілі каля скроні пальцам: «У гала-
 ве мух замнога». Мух і сапраўды было зашмат. І
 не толькі іх. Бо маляваў я ў асноўным абы-якую
 жыўнасць і... піянераў. Яны ў мяне былі і кшталту не-
 апазнанага іерогліфа, і... выступалі ў якасці ўсяго
 астатняга. Карацей кажучы, сусвет я бачыў вачы-
 ма вусяка і піянера! Але ж дзяўчаты не хацелі разу-
 мець маіх біялагічных памкненняў. Напачатку яны
 неяк трывалі, а потым, зазвычай гэта адбывалася
 зранку, збіралі торбы і, не кажучы нічога, моўчкі
 сыходзілі. Мяне гэта не здзіўляла. Я нават уздыхаў
 з палёгкай. Слухаць пра вечных коцікаў, сабачак,
 «якая я прыгожая» альбо «трэба набыць таксама»
 вельмі стамляла. Жанчына лезла са сваёй нелагічнай
 логікай напразткі. Маленькая, але вынослівая як вяр-
 блюд, яна рабіла сякеркай у агароджы мужчынскай
 свядомасці вялізную дзірку. Калісьці мне думала-
 ся, што не шанцуе, але потым стала зразумелым, што

ўсе жанчыны аднолькавыя. Адрозніваліся яны толькі колькасцю грыму на твары і колерам лаку на пазногцях. Былі яны тоўстымі ці худымі — неістотна. Гэта было другасным. Але ж, нягледзячы ні на што, у душы яшчэ сядзела нейкая рамантычная жабка, якая крумкала пра дзяцей. Прырода, разумеецца. Адным словам, глядзеў я на жанчын як недабіты сексіст. Сумняваўся ў жаночых мазгах. Таму для феміністак, мяркую, я быў бы спакуслівым трафеем... яны б падвесілі мяне на першым дрэве...

11.

Не хлусі. Былі ў цябе праблемы з дзяўчатамі... заўсёды. Хіба не так? Праўду кажу. Бо не было б праблемаў — сядзеў бы цяпер на ланцужку і не вякаў... Лізаў бы жаночыя пальчыкі і аблізваўся б... Муркатаў бы пра хатняе шчасце... Хаця б згадай сваю залатую і шаўкагрывую Нату... Націк, Натусік, Нацёнак, Натулік і г. д.

12.

Ну, магчыма... Прызнаю: комплексаў у мяне многа. З іх я і створаны — чалавек-канструктар. Баюся дзяўчат. Баюся дзяцей!.. Усяго баюся... Хаджу і азіраюся... У-у-у-у... Такіх пашукаць — не знойдзеш!.. Неверагодны палахліўца! Ведаецца, ёсць такія маленькі звярок... завуць: трус! Хрум-хрум... Так — усё! Галаву

здымаем і кладзём на шафу. А-а-а-а... не-не... Вочы — у асобны кантэйнер... Язык — у партфель. Правую руку — сюды, левую нагу — туды, пячонку — вунь-вунь у той куточак... Раз-він-ці-і-і-і-ўс-я-я...

13.

Ну, зараз паспрабуем апісаць мяне. Як жа я выглядаў? Расцягнем восеньскі краявід на ружовыя палоскі святла і паспрабуем адшукаць гэты персанаж. (Гэта як прабегчыся басанож па ранішняй траве...) Так-так, дзе той сямейны фотаальбом у крапінку? Дзе тыя пажоўклыя ад часу, раз'едзеныя вільгаццю і пагрызеныя пацукамі фоткі? Суб'ектус, варта сказаць, мае быць надзвычай унікальным... Бо я ж галоўны герой!.. Як жа сябе не любіць? Калі даводзіцца запаўзаць у скуру гэтага балвана (у патрэбным значэнні русізм-русізм!.. трэба: боўдзіла або ёлупа!), трэба любіць такім, як ёсць, самага нядобрага, самага агіднага, самага недабітага... Даводзіцца песціць яго: мыць грыбковыя пальчыкі ног, выціраць смаркаты нос, класці на каралеўскі ложка, кідаць пад святочны стол, чытаць на ноч казкі пра Шахеразаду... Так-так, якая цёплая і бліскучая на мне скура!.. (Нават ані падагравальнік, ані грэлка, ані грым не патрэбныя.) Памятаеце Джані Радары? Ага — я ўжо як сеньёр Памідор... Запаўзаю пад сакавітую чырвоную мякаць. Не здзярэш.

Дык вось. Быў я круглым, але не тоўстым (круглым — гэта значыць, часцей за ўсё з апухлым бар-

вовым тварам) — досыць сімпатычным, можа, зрэдку з калматым шчоткападобным валоссем, мажліва, часам з бруднымі гарбузовымі зубамі... Ростам... ну, напэўна, дзесьці 173... плюс-мінус... адно мышання. Для прыбалтыйскіх краінаў, можа, і не такі высокі, але для Менска і Берліна — падыдзе. Вядома, не дзядзя Сцёпа, але і не курдапель. Узрост мой плаваў нібы шхуна. Можна было даць і 25 гадоў, можна было і 35. Усё залежала ад колькасці прынятага алкаголю...

Так, магчыма, скура героя да мяне і прырасла... Але прозвішча аўтара кнігі зараз з героя мы зрэжам. Хопіць. Былі ўжо суслікі, былі і выгварэнцы з вішнёвым абліччам. Даволі... У нашага героя і так хапае маньяцкага. Не варта аўтару ў яго ператварца. Хто ж я? Я. Я — гэта я! Завуць мяне — Сафа. Націск, калі ласка, на першы склад!.. Альбо цалкам — Сафеній (націск пераходзіць на літару «е») Бурштын... Такое дзіўнае імя мне далі бацькі з нагоды звычайнай сафы... Чаму? Зачыналі мяне на ёй, там раптоўна і нарадзілі... І калі мая геніяльная галоўка выходзіла з маці, і калі тая рассоўвала ад болю свае белыя ногі, і калі ейным крыкам быў разрэзаны пакой, у той момант і была нечакана зруйнаваная сафа. Яна, як высветлілася, была нетрывалай і развалілася. Ушчэнт. (А можа, мяне спалохалася?) Гора майму бацьку!.. Але ў гонар гэтай падзеі мяне па-мастацку і абазвалі Сафам! Што ў сваю чаргу, напэўна, і прадвызначыла маю ролю ў мастацкім і літаратурным свеце. А чаму Бурштын? А халера яго ведае. Ад бацькі дасталося. У нас усе спрадвеку былі Бурштынамі. Мо хто з продкаў прыгожым і жоўтым

быў ці гандляваў гэтымі самымі бурштынамі — адкуль я ведаю?

(Пачуў дзіўны голас: Ну, прывітанне, мастак! Прывітанне, галоўны герой рамана! Прывітанне, яйкападобная пачварына! У цябе доўгая дарога, вялікія перамогі, неверагодныя прыгоды і кароткае жыццё, бо калі ты не трапіш пад звонкі трамвай, з табой усё адно здарыцца нешта кепскае. Апрыёры — павінна здарыцца. Бо такія неўраўнаважаныя асобы, як ты, не могуць інакш. Яны не здольныя паміраць ад самоты і старасці. Такіх людзей немагчыма ўявіць нямоглымі ў інваліднай калясцы. Яны гараць ярка, але і хутка. І апошнія крокі іх актыўнай дзейнасці знікаюць у цямрэчы чырвонымі светлякамі ці фосфарнымі зайцамі.)

Па маім твары прапоўз белы вусень... за ім праслізгацела заклапочаная п'яўка. «Фу, — я выцер насоўкай срэбныя кропелькі поту з мармуровага лба. — Галасы, галюцынацыі — трэба менш піць. На што я ўчора высмактаў пляшку таго узбекскага каньяку? Небарака... Так не толькі пячонка ператворыцца ў катлету, сэрца — у варанае яйка, але і ў вар'янтню хуценька пабяжыш да братаў па розуму. Уражанне, што пабачыў сябе ў крывым люстэрку... Ы-ы-ы-ы... Звонкія трамваі — звонкія трамваі... Танкі-шманкі...» Я выцягнуў з рабой бульбіны відэлец і пачаў ім прымервацца да свінога філе.

(Як раптоўна зноўку пачуў дзіўны голас: Эй ты, боўдзіла гароднае, ты чаго на лірычнага героя імя па бацьку начапіў? Ты што, не беларус? Ды паглядзі на сябе ў крывое люстэрка... Паглядзі!.. Паглядзі ўважліва!.. Бачыш — не беларус... Разрэз вачэй у

цябе не той — не беларускі... Ты ж азіят! Маскаль ты недабіты!.. І ўвогуле, што за Мар'я Сяргееўна з грушкамі ў цябе выплывае напачатку твора?.. Ты б яшчэ пра Аляксандра Рыгоровіча з гарбузамі напісаў... Разумнік... Хаця што з цябе возьмеш: маскаль — ён і ў Афрыцы маскаль... Вітальевіч... Сафа Вітальевіч Бурштын... Блін...)

Я сплюнуў... Вось яны, нацыяналістычныя выбрыкі (ці мо беларутэнскія якія?)... У героя беларускі пашпарт ёсць? Ёсць. Там што напісана? Правільна!.. У сінім пашпарце — на тым, дзе квітнеюць каласы, свецяцца сцягі і зорачка, — напісана: ВІТАЛЬЕВІЧ!!! А каму не даспадобы — пайшлі да дупы! У постсавецкай краіне жывём, зрэшты... Нефіг тут нам навязваць дробнабуржуазны нацыяналізм... Культурную традыцыю, разумеш, развялі... Спадар... Спадарыня... Гаспадар... Гаспадыня... Фіг вам з макам!.. І камера з халоднай падлогай!.. А свіное філе — мне!.. З гэтымі думкамі я злосна ўтыркнуў відэлец у свіное філе і пачаў яго пілаваць ножыкам...

(Дагрызаючы філе, я заўважыў пад суседнім часопісным столікам скурчанага жоўтага карліка... Такі брыдкі чалавечак... Во, блін... Адкуль ён узяўся?.. «Гэй, ты! — кажу. — Гэта ты на мяне тут трындзеў?» Маўчыць, паскуда... Я працягваю: «Ты, шыбздзік недароблены, Леніна на цэнтральнай плошчы бачыў? Стаіць? Так — стаіць. Ну, дык не выёжвайся... Добрай раніцы, таварыш!»)

14.

Ха-ха. Сафа... Сафа... Гэта менавіта твая знешнасць была склееная з філейных частак захаду. А потым, калі цябе канчаткова склалі, — пабачылі нейкага чалавечага мутанта... Выталупленыя вочы бялелі шампін'ёнамі. Рукі, аплеценыя ў марскія палотны, бліскалі шлагбаўмамі. Відэльцы былі патрэбныя не табе — іх патрабавала навакольная прастора. Тваё цела смажылі на патэльні рамана, і ў вантробах калупаліся ненажэрныя чытачы. «Сафа... Сафа...» — мармыталі людажэры. А Сафа плюхаўся ў гарахым алеі і шкварчэў, гатаваўся... меркаваўся да яго і вегетарыянскі гарнір.

15.

Раніцай, калі мая нага тырчэла з-пад коўдры агромністым горным наростам, зазваніў тэлефон. Стаіць у мяне каля канапы такі чорны свінтух і рохае ў самы непатрэбны час. Хаця цяпер гэта было больш падобным да гудка паравоза. Я, не ўздымаючы галавы, намацаў далёкі тэлефонны лыч і выгукнуў хрыплае:

— Слухаю!

— Ты яшчэ спіш?!! — злосна пракрычалі мне. — Праз трыццаць хвілінаў цягнік! Сафа, ты яшчэ спіш?!! Уставай, сволач! У цябе квіткі на цягнік! Мы цябе чакаем!!! — Голас яшчэ прарыкаў нешта нязвязнае і злоснае, і пайшлі гудкі.

Бах! Мяне кінула пад лёд... Бах! У вушы папаўзлі нахабныя мурашы... Бах! Мае вочы расплюшчыліся і ператварыліся ў плафоны! Было адчуванне, што ў мяне цэліцца снайпер. Праспаў!.. Праспаў цягнік Масква — Берлін, да якога чапляецца адзін няшчасны вагон з Менска і на які мы бралі квіткі загадзя! За месяц!.. Бо інакш — толькі аўтобусам. А гэта вам не хухры-мухры. Гэта ехаць не адзін дзень. Я ўявіў сябе ў аўтобусным крэсле, уявіў скурчаным і брудным, нібы складзеным у некалькі разоў і запхнутым у валізку. О, божухна, толькі не гэта! А яшчэ многа-многа палотнаў (вось дзе я ўжо ненавіджу ў сабе мастака!), якія не ўвапхнуць у гэты пракляты аўтобус. Бо не гумовы!.. Хаця... хіба на галаву пакласці?! А яшчэ, яшчэ... абавязкова там не будзе працаваць прыбіральня! Я ўявіў, як прымяраю рознакаляровыя твары: афрыканскія, японскія, аўстралійскія... Уявіў, як шчыліцца ў нямым крыку мой рот: «Н-е-е-е-е-е-е! Толькі не гэт-а-а-а-а-а!»

Я ўскочыў. Я не служыў у войску, але цяпер мне мог пазайздросціць кожны прафесійны салдат. Вось дзе б узрадаваўся мой бацька!.. У мінулым ён быў афіцэрам савецкай арміі. Ягонныя бліскучыя боты з падкоўкамі не аднойчы адбівалі барабанны дробат па брукаванцы еўрапейскіх гарадоў. За ягонай спінай заўсёды весела развяваліся штандары акупацыйнага атрада. Цяпер бацька стаяў перада мной у новенькай зялёнай форме падпалкоўніка і радасна ўсміхаўся, блішчэў залатымі пагонамі, ззяў зорачкамі і ціха махаў рукой: «Уставай-уставай! Паснедай. І трэба ў школу. Маці прыгатавала ўжо... Блінчыкі з мёдам...»

А-а-а-а-а-а!!! Гэта мой крык нібы ядро закруціўся і зашыпеў па пакоі!... А-а-а-а-а-а!!! Не паспела згарэць бабруйская запалка, як я быў ужо сабраны. У зубах — торба, за спінай — запlechнік, і яшчэ многа-многа скручаных палотнаў... Столькі скруткаў нармальны чалавек не можа ўтрымліваць адначасова. Яны былі паўсюль! Я выглядаў як дзікабраз... А магчыма, я быў падобны да пехацінца перад марш-кідком... Але ж трэба памятаць, што ў выключных сітуацыях чалавек здатны на самае неверагоднае!..

— Алё! Таксі...

16.

Перад пад'ездам мяне чакаў пітон — паглынальнік новых відаў дзікабразав. У ягоных бяздушных вачах адлюстроўвалася лісце дрэваў. Я згадаў савецкі мультык пра ўдава і папугая... пра даўжыню ў папугаях... а калі пра даўжыню ў дзікабразав? У гэтых думках не было б нічога арыгінальнага, калі б не адно «але». Недалёка ад пітона блішчэлі акулерамі пяць бабулек. Сярод гэтай нерамантычнай раніцы яны выглядалі ляжачымі паліцэйскімі. Ды і лавачка ператваралася ўжо ў адну вялікую інвалідную каляску. А калі пітонаў вымяраць у беларускіх бабульках, што гніюць каля пад'ездаў? Гэтая думка засела ў галаве нібы ўкус змяі.

Дзікабраз даў нырца ў разяўленую пашчу пітона. Наперад, Берлін!

17.

Бацька быў, праўда, несапраўдным акупантам — у войска яго забралі гвалтам. У інстытуце, дзе ён вучыўся на інжынера, не было нават вайскавай кафедры... Але пасля заканчэння вышэйшай установы яму загадалі ісці службыць: «Партыя робіць ласку! Служы!» І бацька служыў — служыў усё жыццё. Хоць і не пераносіў шыняля на дух. Быў акупантам у Вугоршчыне, Польшчы, служыў на Беларусі ў Паставах і Слуцку, у тундры на Мысе Шміта... І таму штандары за яго спінай развяваліся весела толькі на кастрычніцкія і майскія святы... Але падкоўкі стукалі з гонарам!..

18.

А зрэшты, усё было інакш. Я прачнуўся ад яркага святла — яно лезла ў вочы нахабнымі тарантуламі. У белым пакоі стаяў грукат... Акурат перада мной танчыла цыганка. Яна круцілася ваўчком, выкручвалася, нібы яе нехта казытаў. Правакавала белым жыватам і мармуровымі рукамі... Грымела бранзалетами...

«Што гэта? — падумаў я. — Адкуль? Адкуль яна ўзялася?»

— Прачнуўся, галубок? — заспявала цыганка.

— Хто вы? Што вам трэба? — злосна буркнуў я.

— Прачнуўся? — гаркнуў радасна мядзвездэпадобны цыган, выходзячы з кухні і грукаючы ботамі са шпорами...

— Ну, так, — я з падазрэннем глядзеў на нечаканых гасцей. — Як вы сюды трапілі?

— Ха-ха-ха, — зарагатаў знаёмы голас. — ...Як мы цябе разыгралі?

Пётра Парабэлум. (Зрэшты, асоба містычная: я і сам не ведаю, існуе ён у прыродзе ці не.) Зноўку ён са сваімі дурнымі розыгрышамі.

— Забыўся, што ты мне ключы пакідаў? — Пётра ашчэрыўся. — Але не забывай — у цябе цягнік да Берліна. Гэта мы са Стасікам вырашылі цябе пракантраляваць. Каб даехаў.

Услед за Парабэлумам паказалася задаволеная круглая морда майго шчырага сябрука Стасіка:

— Ага. Ведаем цябе. Любіш ты спазняцца. Я — на машыне. А цыганскія ранішнія танцы — наш добры дробны падарунак на развітанне.

— Сволачы, — прастагнаў я. — Не далі паспаць.

Раптам пазванілі ў дзверы.

— Мы яшчэ кагосьці чакаем? — здзівіўся я. — Я спадзяюся, гэтым разам без розыгрышаў?

Парабэлум развёў рукамі, нібы нажніцамі:

— Ды не... Здаецца, тут усе. Жартаў больш не будзе.

Я адчыніў дзверы. На парозе стаялі два невядомых: тоўсты і тонкі. Прычым рукі ў абодвух — у кішэнях, што вельмі падазрона. Дзіўныя суб'екты. Апанутыя ў плашчы. Капелюшы — па самыя вочы.

— Вы Сафа Вітальевіч? — раўнуў тонкі. І я заўважыў, як па ягоных вачах паплылі крумкачы.

— Ну-у-у, так... А ў чым справа? Я... — Я папярхнуўся, не скончыўшы фразы, бо тоўсты

выцягнуў з кішэні вялізны чорны пісталет і прыставіў яго да майго пуза...

— Ціха, — прашыпеў тоўсты. — Без глупстваў. Вы застаяцеся. Ніякага Берліна.

— Стаяць! Усім — на месцы! — гыркнуў худы, заўважыўшы, што мой сябра Стасік збіраецца кудысьці дазваніцца. — Інакш будзем страляць!!!

Цыганка загаласіла... Цыган (з першага погляду такі дужы і моцны) палез пад стол. Парабэлум пацямнеў ад злосці, быццам яго перасмажылі. А вясёлае мурло Стасіка ператварылася ў губку для посуду, і ён выпусціў тэлефон...

Мне заламілі рукі.

— Усе — на сваіх месцах! Пяць хвілінаў нікому не рыпацца! — прароў худы, — Нікога чапаць не будзем! А Сафа Вітальевіч ідзе з намі! Забіраем!!!

На галаву мне нацягнулі непразрысты мех... І чалавека, які яшчэ нядаўна спаў у паласатай піжаме, выпхнулі са сваёй кватэры. Басанож было не надта прыемна шкандыбаць па лесвіцы. Але я спадзяваўся, што, можа, нейкі мудак заступіцца за суседа Сафу Вітальевіча... Фіг! Ні сяброў! Ні суседзяў! Суседскім бабулькам толькі плявузгаць і паклёпы ўзводзіць! А як што зрабіць добрае — не дачакаешся... А гэтыя, гэтыя сябручкі-веселуны, маць тваю за нагу, што там заціхлі?! Міліцыю трэба выклікаць. Прыстрэляць зараз Сафу ў якімсьці брудным месцы. І вітанкі.

Але, на жаль, аніхто за мяне не заступаўся. Я адчуваў, як цяжка ў спіну дыхае тоўсты і руля пісталета ўтыкаецца мне ў нырку. Худы нешта

мармытаў сабе пад нос: «налева», «направа», «пра-
ма», «глядзі, каб не спатыкнуўся».

Праз пэўны час мяне запхнулі ў машыну. Гудбай,
Берлін.

19.

Прачнуўся я ў цягніку. Балела галава. Мала та-
го, яна нагадвала расплюснуты грэцкі арэх. Я з цяж-
касцю згадваў, што мяне моцна ўдарылі па патыліцы,
і потым усё... Ну чаму мне так шанцуе? Так і да
інваліда недалёка!.. Увесь час хтосьці б'е па галаве ці
труціць нейкімі напоймі!.. Каб з бадуна, і тое б было
не так крыўдна!.. Не жыццё — суцэльны дэтэктыў!..

Я пацёр вочы... Памасіраваў скроні... Насупраць
сядзела... Сядзела зморшчаная бабулька... Тая... Тая!..
Якая некалькі тыдняў таму трапілася мне ў парку і
дзякуючы якой тады я і апынуўся ў невядомым мес-
цы... Што за брыдоцце? Старая выглядала жменькай
махоркі. Падзьмі — і яна разляціцца ва ўсе бакі.

— Мілок, — прастагнала старая. — Беражы сябе...
Табе Арыстарх прывітанне перадаваў... Пераапаніся...

Тут я заўважыў, што ў купэ складзеныя мае
карціны і побач — мая вопратка, у якой я і збіраўся
да Берліна... Дарэчы, куды едзе цягнік?!

— Старая, — сказаў я, — што за цягнік?

— Ну, ты ў Берлін збіраўся? — прашамкала старая.

— Так...

— Ну і шчаслівай дарогі... Не думай многа... гэ-
та шкодна... І не пі малачко — козлікам будзеш... —

І ціха захіхікала, прыкрываючы худымі жоўтымі рукамі бяззубы рот.

— Ды што вы ўсе заладзілі!.. — раззлаваўся я. — Не пі ды не пі... Пры чым тут гэта!.. Піць — адно... а тут — другое!.. Тут жа адбываюцца неверагодныя рэчы!.. Ды я ў міліцыю пайду!.. Я... Я... Я...

Старая, больш нічога не кажучы, паднялася і пайшла з купэ... Марудна паплыў узгорак.

— Гэй, слухай, — пачаў я наўздагон. — Ды што гэта са мной адбываецца?! Што за разборкі?! Якога хрэна...

Бабулька раптам затрымалася, азірнулася на мяне, раззявіла бяззубы рот:

— Потым-потым...

І пайшла. Ні адказаў табе, ні пытанняў... Поўная лухта... Можа, у міліцыю заявіць?.. Ды хто паверыць? Ну, у апошняй сітуацыі сведкамі могуць выступіць сябры... Мо яны ўжо і заявілі? Трэба з імі неяк звязацца... Але якая да дупы міліцыя? Я ж у Берлін еду!.. Там адпачну ад гэтага брыдоцця... А можа, і мабільны тэлефон паклалі? Я пачаў правяраць кішэні складзенай вопраткі... Фіг. Спецыяльна зроблена... Мо ў каго папрасіць тэлефон?.. І толькі я ўжо сабраўся... Чорт!.. Я ж у піжаме!.. Я хуценька зачыніў дзверы купэ, пераапануўся і абуўся (абутак таксама быў). Ну вось, цяпер можна... І толькі я сабраўся... Як расчыняюцца дзверы купэ і перада мной... стаіць мой сябра Макс Фарш!.. Агromністы, як слон. А за ім, хаваючыся, пасміхаецца ягоная малюпасенькая жонка. Так і хочацца сказаць: слон і моська.

— Прывітанне, сябра! — выгукнуў Фарш.

20.

— А мы ўжо думалі, ты канькі адкінуў, — сказаў Фарш, расплываючыся самаварам. Ці блісамі ад яго.

— Так-так, — падхапіла Зіна, жонка Фарша. — Мы так спалохаліся, думалі — ты не жылец!..

Зіна выпучвала вочы, нібы жаба, і ўсплёсквала рукамі, нібы плыўчыха, пры кожным слове. Ні даць ні ўзяць — вылавіў яе Фарш на кручок у адным з палескіх балотаў. Сто працэнтаў.

— Чаму вы так падумалі? — я ўдаваў здзіўленне. Хаця разумеў, што, пэўна, падставы ў сяброў былі моцныя. У мяне і ў самога падазрэнні шасталі па ўсёй галаве. Шасталі акрабатамі.

— Ну, як жа? — прамовіў Фарш. — Уяві: мы стаім на пероне, а за пяць хвілінаў да адпраўлення падкатвае «хуткая» і два амбалы ў белым выцягваюць цела на насілках... Прыглядваемся... Ба!.. Гэта ж наш Сафка Бурштын!.. Зялёны як смерць. Мы запыталіся, што з табой. Лекар нас супакоіў, паказаў правадніцы нейкія дакументы і аддаў квіткі... Нам казалі, што да Брэста цябе турбаваць нельга.

— Дык што, ужо да Брэста пад'язджаем? — Я сапраўды быў здзіўлены. Ні фіга сабе, паспаў... Шандарахнулі ад душы; пэўна, і нейкіх спецыяльных вітамінчыкаў упырснулі...

— А як той лекар выглядаў? — насцярожана запытаў я.

— Ды плюгавенькі такі, — замармытала Зіна, — Ветлівы вельмі. Усё табе валасы прыбіраў з твару...

Мяне ажно страсянула. Нібы яшчэ раз дзеўбанулі. Я не стрымаўся, правёў рукой па валасах, нібы жадаючы пазбавіцца ад гідкіх дотыкаў, і сплюнуў...

— Ты што, Сафачка, тут нельга плявацца, — замармытала Зіна.

— Ды ладна табе, — адмахнуўся Фарш ад Зінкі, нібы ад казюлькі. — Яму можна. Чалавек, разумееш, стаяў за лапаць ад смерці... А ты...

— А што той мілы плюгавенькі лекар казаў пра маё здароўе? — ляпнуў я і насцярожыўся.

Фарш надзьмуў шчокі, пачырванев, зморшчыў лоб, напружана згадваючы таемны дыягназ:

— Нешта кшталту: часовая шызафрэнія...

Зіна перапыніла Фарша:

— Не! Ён сказаў — маніякальна-дэпрэсіўны псіхоз!.. Часовы! Але што крызіс мінуў і ты мусіш выконваць нейкую місію! Во!

У купэ пастукалі.

— Так, прашу! — сказаў я.

Хаця стук быў хутчэй для выгляду. Дзверы і так ужо расчыніліся... Узнікла правадніца. Гэта можна было зразумець па характэрнай сіняй уніформе. А яшчэ правадніца дужа нагадвала ляльку Барбі.

— Праз дзесяць хвілінаў Брэст, — абвясціла яна. — Як вы пачуваецеся, малады чалавек? Можа, гарбаткі прынесці? Ёсць у нас булочки, чыпсы, піва...

— І? — я шматзначна, з намёкам паглядзеў на правадніцу, укладваючы ў гэты гук «і» ўсю моц свайго жадання... — «І»... гарэлка? Гарэ-э-эліца... Ёсць?..

— Вам гэтага нельга. Лекар забараніў. Дарэчы, вашыя квіткі і пашпарт у мяне. Буду раздаваць дэкларацыі — вярну...

— Ну, хоць піва можна? — папрасіў я.

Правадніца неяк замест смеху заікала, закруціла, нібы пелікан, галавой і рашуча паведаміла:

— Можна!

Фарш завурчэў, быццам кот, з надзеяй пазіраючы на Зіну. Тая адрэагавала імгненна і ласкава паляпала мужа па трактарных руках. Фарш зразумеў дазвол:

— Яшчэ два!

21.

Толькі я паставіў клічнік пасля слова «два»... як да мяне пад'ехала на інваліднай калясцы суседская замарожаная бабулька.

— Ну, што табе яшчэ? — абурыўся я. — Я і так выканаў твае пажаданні. Алкаголь звёў да мінімуму. Цыгараў ніхто не паліць... Героя пераследуюць цьмяныя асобы... Што ты яшчэ ад мяне хочаш?!

Бабулька выцягнула з кішэні кофты грабеньчык і пачала расчэсваць сівыя валасы. Яна не адказвала, а толькі пільна пазірала мне ў вочы і расчэсвала... Расчэсвала... І глядзела... Такім пустым бясколерным позіркам. Мне стала ажно халодна. Я прастагнаў:

— Што ты хочаш?

— Я разумею, што алкаголю стала значна меней, ты ж не Венічка Ерафееў і не Эрнэст Хемінгуэй які, — прашамкала старая. — Але адкуль столькі ба-

булек? Што ні раздзел, дык абавязкова бабулька на інваліднай калясцы. І ў мяне ўражанне, што ты ўвесь час у непрытомнасці...

— Ды не п'ю я! Не п'ю!.. І я што, вінаваты, што ў Беларусі столькі бабулек развялося?! — закрычаў я.

— Калі не п'еш — значыць, спіш многа... Б'юць цябе ўвесь час — гэта ж не справа... Колькі можна? Я тваю кніжку чытаць не буду! І не спадзявайся!

— Ды што табе трэба? — прастагнаў я.

— Хачу казку, — прамуркатала бабулька. І адразу асвятлілася сонечнымі прамянямі. «Містыка», — падумаў я.

— Добра! Будзе табе казка, але трошкі пазней, — паабяцаў я.

22.

Думалася, што трэба зрабіць адзін крок, і ўсё стане на свае месцы. Але гэта было памылкай, бо ў галаве хавалася суцэльная каша. Прычым каша — грэцкая. Развараная.

23.

А зрэшты, было так. Пітон дацягнуў дзікабраз да цягніка. У купэ было адчуванне, што сядзіш унутры бляшанкі з-пад селядца. Каюта на траіх замарынаваных... Не ведаю... У любым выпадку, я ўжо ехаў да Берліна.

(Я вёз дзвесце палотнаў. Гэта вам не хухры-мухры — беларускі мастацкі канвеер... Ну, натуральна, не на падрамніках, а ў рулонах. Але, тым не менш, гэта было шмат. Па стандартах беларускай чыгункі можна везці багаж не болей за два метры. Мае некаторыя творы пераўзыходзілі гэтыя параметры. Але што, хіба праваднік будзе хадзіць з метрамі і вымяраць дакладную колькасць сантыметраў? Смешна. Уяўляю гэтую бедачыну, якая поўзае на карачках па вагонах... Дзе тут сантыметры? А-а-а-а!.. Ні-з-я-я-я... Мо-о-о-ожна...)

24.

Мастакі падзяляюцца на некалькі катэгорыяў. Асноўных тры. Паспрабуем іх разгледзець. У першую ўваходзяць гэтак званыя адміністратары. Гэтыя вядуць улік кожнага свайго пляўка і пука. Робяць мала, але затое многа плююцца і пукаюць, і дзякуючы гэтаму яны нагадваюць вялікі адміністратыўны архіў... дзе можна адшукаць кожную дэталю пра вышэйзгаданую персону... Да прыкладу, што ў N-ым годзе мастак N. выкалупаў з носа кузюрку. Сустрэкаюцца часцяком у месцах цёплых і ўтульных. У другую катэгорыю, якую мы назавём самурайскай, уваходзяць апантаныя таленавітыя асобы. Гэтыя папраўдзе робяць многа. Вельмі многа. Яны спрабуюць неяк фіксаваць крокі сваёй бурапеннай дзейнасці. Але гэта для іх не галоўнае. Яны жывуць і паміраюць — дзеля мастацтва. Самураі. Гэта гучыць пачэсна! Іх, на жаль,

мала, але пры жаданні аднаго-двух можна знайсці... Сустракаюцца ў асноўным у бязлюднай мясцовасці. І возьмем трэцюю катэгорыю мастакоў, напэўна, самую шматлікую. Персонаў, якія ўваходзяць у гэтую катэгорыю, можна смела залічваць да козлікаў!.. Робяць многа, але без асаблівага імпульсу і таленту. Ганяюцца за ўзнагародамі. Цалуюць кожнага чыноўніка і выблюдка ў азадак. Але гэтыя казляняты прафануюць агульны творчы працэс. Жывуць і плодзяцца паўсюдна!..

Натуральна, што мастацкіх катэгорыяў процьма. Мы разгледзелі толькі асноўныя... Нязгодныя праходзяць да тамбура...

25.

Я ўзяў у Фарша мабільны тэлефон і выйшаў у тамбур. Тут анікога не было, і я мог спакойна празваніць сяброў — сведкаў сваёй нядаўняй трагедыі. Але колькі я ні спрабаваў дазваніцца да Парабэлума і Стасіка, голас аператара нязменна адказваў: «Абанент часова недаступны!» Што б гэта магло значыць? Я стаяў у тамбуры, слухаў грукат колаў, з сумам пазіраў на запаленыя брэсцкія хаткі... Тыя курчыліся і паказвалі мне языкі. Набліжаўся перон. І тут і там сноўдалі заклапочаныя сваімі праблемамі людзі. Мне здавалася, што ўсім было глыбока на мяне начхаць... Але толькі не тым цьмяным персонам!.. Нашто ім спатрэбіўся такі прыдурак, як я? Выкрадаюць, вяртаюць — поўная дурка!.. Не — я быў у разгубленасці...

З-за гэтага я не стрымаўся і запаліў... маленькую гутаперчавую цыгарэтку.

26.

Беларускі мытнік глядзеў на мяне доўга і злосна. Ён гартаў мой пашпарт, і мне мроілася, што на кожнай старонцы майго дакумента ўклеенае фота дыверсанта. Вока мытніка было каламутным і чорным. Там душылі дзяўчыну, прычым з асаблівымі вычварэннямі.

— Што вязём? — запытаў мытнік, як быццам я вёз партыю гераіну.

— Еду ў мастацкі дом. Вязу карціны.

— Дакументы ёсць на вываз?

— Калі ласка. Усё аформленае праз экспертную камісію Міністэрства культуры... — Дзякуй богу, невядомыя гады нават гэтыя дакументы не забыліся пакласці да пашпарта.

— Колькі метраў?

— Чаго?

— Я пытаюся, колькі метраў палатна?

— Ну, вы ведаеце, мастацтва такімі катэгорыямі не вымяраюць. Хаця, можа, у вас свая тэорыя? Будзеце вымяраць? Давядзецца з цягніка выносіць і раскручваць...

Мытнік пачырванеў; здавалася, што яго паклалі на электрапліту і ён зараз зашыпіць і задыміцца. Па ягоных пагонах поўзала тоўстая муха. Фарш, які перасяліўся са сваёй жонкай да мяне ў купэ, хацеў ужо заступацца, гэта было заўважна па ягоным выразе тва-

ру... І толькі... Дарэчы, якая там была цісканіна!.. Гэты бегемот Фарш займаў палову прасторы. Як карціны змясціліся, я не ўяўляў... І толькі Фарш разяпіў сваю бегемотавую пашчу з гукам: «Э-э-э». І толькі... У гэтай неверагоднай цеснаце адбылося непрадбачанае... Як быццам чытаючы мае думкі пра недахоп паветра, адзін з самых высачэзных рулонаў нахіліўся і з грукатам паваліўся акурат на галаву мытніка!.. Ба-бам! Мытнік зароў бялугай і схапіўся за прышыбленую галаву... Ягоная блінападобная фуражка выкацілася з купэ... «Усё, — падумаў я. — Прыехалі». Пасля дзікунскага крыку мытнік раптоўна шпурлянуў мне ў твар пашпарт і, ні слова не кажучы, выйшаў прэч.

Зінка захіхікала... Мы ехалі далей.

27.

(Я задумаўся... Адкуль у мяне любоў да нямецкай вайскавай вопраткі? Ды вельмі проста... Спісаная бундэсвераўская вопратка каштуе вельмі танна. Добрая якасць і даступны кошт — што яшчэ трэба? Самае цікавае, што бундэсвераўскую вопратку любяць мастакі, студэнты, панкі, анархісты і розныя іншыя нефармалы. Хтосьці дадасць: і неафашысты. Магчыма — я не ведаю. Да такіх не адношуся. У беларускім асяродку я не адзіны прыхільнік такога адзення. А потым яшчэ паразважаў пра адносіны да нямецкай культуры. Навошта пачаў разважаць?.. Ды зноўку загучалі старпёрчыя савецкія выкрыкі: маўляў, перад Захадам поўзаеце, траву ліжаце! Заяўляю: перад За-

хадам на карачках не поўзаем, траву не ліжам, эстафету перформанса перадалі новым куранятам... ну, прынамсі, зялёна-чырвоных сцяжкаў не носім! Але кавуны любім. ГРЫЗЦІ.)

У савецкія часы я пра Берлін ведаў адно — вось яно, гняздо фашызму! Шматлікія савецкія стужкі дадавалі ўражанні на гэты конт. Грымяць гарматы і «кацюшы», ідуць у бой танкі і пехота. Не, ведама, я не быў такім невукам і шмат чытаў кніжак нямецкіх аўтараў. Генрыху Бёля, Фрыдрыху Ленца, Гётэ, Шылера, Томаса Мана... Дзякуй богу, нават у тыя часы гэта ўсё ж не было забаронена. Усё ж была для СССР сяброўская краіна ГДР. Але савецкая прапаганда працавала, як адладжаны механізм. У школе ледзь не ўсё нямецкае залічвалася да варожага, амаль фашыстоўскага! Яно, натуральна, гучала не заўсёды прамым тэкстам, але кожны вучань разумеў гэта як нешта адназначнае, што не мусіць аніяк аспрэчвацца. Я, вядома, нават у далёкім дзяцінстве ў тым сумняваўся, нешта мне здавалася падазроным... недакладным... фальшывым... я б сказаў: нагадвала механічнага скарпіёна. Пазней ужо, у перабудовачныя часы, разам з творчымі паплечнікамі на злосць гэтым заімшэлым савецкім прапагандыстам абазвалі сваю літаратурную і мастацкую суполку па-нямецку. На нас пасыпаліся віртуальныя камяні і гнілыя памідоры!.. Мы такія і разгэтакія, недабіткі, ледзь не нахлебнікі фашызму. Кожны ветэран лічыў за гонар прыйсці на нашыя творчыя імпрэзы, каб потым устаць пасярод пэўнага літаратурнага выступу і, грозна пазвякваючы медалямі, выкрыкнуць, каб мы вымяталіся прэч з

беларускай зямлі. Гэта ўжо значна пазней адносіны абывацеляў сталі больш памяркоўнымі да нямецкай культуры. Калі інфармацыйная прастора перастала быць спрэс савецкай. Але і дагэтуль я ўяўляю таго вэтэрана, які грыміць медалямі і размахвае стаптаным пантофлем! І мне яго шкада...

(А неяк са мной таксама здарылася гісторыя. Стаяў я на менскім аўтобусным прыпынку недзе ў раёне Трактарнага завода. Раптам падыходзіць да мяне п'яны. Але бачу ў яго ордэн Перамогі. Ветэран. Пэўна, напрымаўся франтавых. Свяціўся дзед металічнымі зубамі. Здавалася, прыемны старэча. Але заўважаю, што гэты старэча глядзіць на мяне неяк вельмі злосна. Ды што здарылася? А-а-а-а... На мне — лётная нямецкая куртка, на якой нашытыя нямецкія сцяжкі. Ну, не фашыстоўскія ж. У чым праблема? Ветэран паглядзеў мне ў вочы, абдаў самагонным перагарам і выдыхнуў: «Добры немец — мёртвы немец! Многа я вас пастраляў! Але цяпер думаю, што мала!»)

28.

Гледзячы на шпілі Берліна, нюхаючы салодкае паветра, адчуваючы ботамі брукаванку, я думаў: што агульнага ў гэтага горада з Менскам? Цэнтральныя вуліцы!.. Ну, безумоўна, бо ўвесь цэнтр у Менску — гэта так званая «сталінка», якая была збудаваная ў пасляваенныя часы... Падчас Другой сусветнай вайны Менск быў разбураны ўшчэнт. І нагадваў адзін суцэльны аэрадром, завалены камянямі. Горад не аднаўлялі, а будавалі цалкам нанова, а будаўнікамі

былі нямецкія ваеннапалонныя. Так-так, Менск і Берлін паяднаныя вайной, яны ў пэўным сэнсе зводныя браты... Я стаяў, нюхаў восеньскае берлінскае паветра. Накрапваў дожджык. І нейкая немка на ровары памахала мне ручкай. Мажліва, гэта мая будучая перакладчыца? Я ўсміхнуўся. Гэх, Сафа... Сафа... Немка з'язджала, а мне здавалася, што ззаду ў мяне вырасталі маленькія крыльцы... З чаго б гэта, га?..

29.

Колькі слоў пра «Tacheles»... Я ўжо ўзмахнуў пэндзлікам, нібы дырыжорскай палачкай. Ужо адскоквалі ад мяне энергетычныя хвалі. Здавалася, што яшчэ імгненне — і на палатне абавязкова расквітнеюць піраны. Думалася, што постаць легендарнага Казіміра Малевіча схілілася нада мной. Як раптам праз шкло майстэрні я заўважыў скурчаны твар Васіля Кандзінскага, які рагатаў! Гэта быў бязгучны і моцны рогат сіняга вершніка. Конь раструшчыў шкло майстэрні, і яно сыпалася паўсюль, нібы дождж з градам. У галаве звінела. Я прыгледзеўся: проста перада мной рагатаў і качаўся па падлозе жоўты карлік у валёнках. Яго выкручвала. Смех яго душыў да слёз і да граду, і маленькіх жоўтых шкляных аскромкаў.

— Такое ўражанне, што цябе душыць прыступ жаўтухі. Настолькі ты брыдкі і жоўты, — сказаў я.

Карлік супакоіўся і прысеў:

— Ну, як, Сафа, табе працуецца ў гэтым мёртвым месцы?

— Ты пра што? — не зразумеў я.

— Не прыкідвайся. Сядзіш у склепе для мерцвякоў і пэчкаешся фарбай. Быццам сур'ёзным мастацтвам займаешся. Усё вельмі проста — на тутэйшых прасто-рах на аднаго маляра стала болей.

Я злосна паглядзеў на карліка і сплюнуў. Інтуітыўна заскрыгатаў зубамі:

— А ты нібыта такі-сякі мастацтвазнаўца. Крытык са стажам паглынання дохлых пацукоў. Ха.

— Дурань ты, Сафа... І анічога не ведаеш, — карлік ашчэрыўся. — Ты, пэўна, анічога не ведаеш пра гісторыю ўзнікнення гэтага будынка. Не ўяўляеш усёй сакральнасці ягонага існавання.

— Ну і?.. Распавядзі.

— Ды што распавядаць... Думаеш, мерцвякі па-дымуцца і падтрымаюць тваю бяздарную сутнасць апладысментамі? Наіўнае тунгускае дзіця... Але хіба што для агульнай эрудыцыі... Халера з табой, слухай... Карацей, будынак сённяшняга «Тахелеса» быў збудаваны ажно ў 1907 годзе! Ад самага пачатку гэта была вялікая гандлёвая крама. Для Берліна на той момант гэта быў другі па велічыні пасаж. І што цікава — ужо тады будынак узводзілі пры дапамозе сталі і бетону!.. Фасады ўтрымлівалі гатычныя і класічныя элементы...

— Ну і пры чым тут мерцвякі, карлік? — прашыпеў я.

— Тут усё патыхае трупамі. Гэта ж як могількі. Мастацкія труны тут паўсюль, — сказаў карлік і засвяціўся ўсмяшкай. Здавалася, што кожны ягоны зуб ператварыўся ў пісталетную кулю.

— Гучыць непераканаўча, — сказаў я.

— Пачакай... У 1928 годзе будынак забраў электраканцэрн «АЕГ». Тады дом пачалі выкарыстоўваць для выставаў прадукцыі гэтага прадпрыемства. Дарэчы, тут пэўны час здымалі фільмы. У 1936 годзе адсюль вялася тэлевізійная трансляцыя алімпіяды. Але варта ведаць, што з 1933 года памяшканне належала розным арганізацыям нацыянал-сацыялістаў.

— І дзе трупы? — злосна запытаў я.

— Пачакай! — раўнуў карлік.

— Ды адкуль ты ўсё гэта ведаеш? — запытаў я. — Дзе вычытаў?

— Люблю я трупарні, — прызнаўся карлік. — Люблю Борхеса. Люблю смерць. Чытаю час ад часу кніжкі на гэты тэмац.

— Ну-ну, — сказаў я. — Давай, кат, працягвай лекцыю.

— У 1941 годзе ў будынку «Тахелеса» месціліся фашысцкія арганізацыі «Нямецкі працоўны фронт», «SS-Zentralbodenamt». Падчас вайны ў будынку праходзілі перапланіроўкі. У 1943 годзе на адным з паверхаў будынка былі размешчаныя французскія ваеннапалонныя. Зразумеў, вартаўнік трупарні?

— Прэч пайшоў! — закрычаў я.

— Ага, закранула, — захіхікаў карлік. — Не хвалойся, потым у ГДР будынак належаў Свабодным нямецкім прафсаюзам... Затым будынак перайшоў ва ўладанне Нацыянальнага народнага войска, Дзяржаўнай артыстычнай школы і кінатэатра «Камера». Потым...

— Хопіць! — закрычаў я. — Перапыняю лекцыю караля Абярона!

Я падскочыў да карліка і пэндзлем намаляваў на ягоным ілбе чырвоны крыжык.

— Лячыць будзем! — сказаў я. — Будзем адпой-
ваць нябожчыкаў жывой вадой!

30.

Згадваю... Першая ноч у мастацкім доме «Tacheles» — гэта як першая ноч з каханай дзяўчынай. Разам са мной у майстэрні начавала і вышэйапісаная сямейная пара. Ехалі яны, як кажуць у нас, «дзікунамі». Гэта значыць, калі ў чужым горадзе начуеш дзе давядзецца. Такі студэнцкі вандроўны экстрым. Не, і не трэба пра шведскія адносіны. Папраўдзе — нічога не было. У сэнсе — сексу на траіх. Я спаў на сталае ў пераадольнай адзіноце. Сямейная парачка — на матрацы, які раз-пораз скрыгатаў спружынамі, нібыта зграя крумкачоў. Мне было на сталае сумна і нязручна. Ногі не змяшчаліся і тырчалі, як дзве антэны (ці два рычагі таемнага механізма, націснуўшы на якія, можна было пабачыць ляечны тэатр). На матрацы тым часам таксама было, як кажуць у народзе, «не фантан». Стопяцідзесяцікілаграмаваму Максу Фаршу было цесна... Для аднаго такога гіганта трэба было некалькі канапаў... а тут матрац на дваіх. Але што паробіш?.. Мне было відавочна горай... Спаў я кепска, бо ўсю ноч жонка Фарша скуголіла (вось адкуль пілы бяруцца!..) пра сваё «няшчаснае жыццё», пра «склеп для бамжоў» і «я тут начаваць не буду». Зрэшты, яшчэ б трэшкі — і Фарш, пэўна, прыдушыў бы сваю пасію. Але сон вола-та ўзяў верх, і Фарш пераможна захроп. Было млосна... Здавалася, што сплю ў паравозным дэпо.

(На сёмы дзень знаходжання ў «Тахелесе» — губляешся. У прамым і пераносным сэнсе. Выпітае віно падштурхоўвае хіба што да чарговага знаёмства з прыемнай турысткай.

У майстэрні пахне алеем, газаю ідохлай курыцай. Тры мастакі, што ляжаць на сумных матрацах, — увасабленне Зямлі на трох мёртвых кітах. Яскравае сведчанне пра ўчарашняе актыўнае злоўжыванне алкаголем.

— Я з панядзелка пераходжу на голад, — кажу я. — Па Полю Брэгу.

— Ага, — адказвае Ібрагім. — Пачынай цяпер...

У гэтым сарказме я чую і трэск піўных бурбалак, і грукат вінных кубкаў, сонцам перакочваюцца перад вачыма дыскі вяндліны... Не, напэўна, ідэя з голадам застанеца няспраўджаным стратэгічным мастацкім планам.)

31.

А потым я задумаўся... Нашто я здэкуюся з сябе? (А вы паспрабуйце запаўзці ў скуру героя!) Нашто тучу, б'ю? Навошта тапчу кірзавымі ботамі з падкоўкамі гэтае белае пяшчотнае цела Сафы?.. Ха! Усё вельмі проста — я здэкуюся не з Сафы... Я здэкуюся з навакольнай прасторы... Вычвараюся над роднымі беларусамі і немцамі... Кплю з Менска і Берліна... Памятаеш народнае: «Б'е — значыць, любіць»? Я — памятаю. Ды як жа не здэкавацца з занудаў і тармазоў? Пасмяяцца з іх — адно задаваль-

ненне. Вось, зірніце, стаяць два дрэвы — дубы. На адным за нагу падвесілі беларуса, яго смажаць (пахне ўжо салодкім мясам і бульбай), а ён кажа, што ягоная хата на ўскрайку і што вельмі сонечна... Бо ён, разумееш, сцвярджае, што жыве ў месцы пад таямнічай назвай «Хутар Сонца». Нават усміхаецца — ну, тыповы мазахіст. А вось паглядзіце, на другім дрэве за нагу падвесілі немца (ужо смярдзіць разабраным парсючком). Дык гэты даследуе вяроўку, каб была не кітайскай вытворчасці, каб была надзейнай і не абарвалася... падлічвае, колькі хвілінаў ён здолее смажыцца, пакуль мазгі не закіпяць... Робіць складаныя матэматычныя вылічэнні... Ну, чым не салодкая парачка?

— За тормаза і зануду ў морду хочаш? — раптам сказаў лысы карлік.

— Дык я ж пра сябе, — праямліў я, не разумеючы, адкуль узяўся гэты суб'ект. — Пра сваю гаротную спадчыну... Народ мой змагаўся і змагаўся тысячагоддзямі... А яго катавалі і катавалі... Тапталі... Білі... Прыніжалі... Зрабілі з майго краю палігон баявых дзеянняў... І зрабілі з мяне такога вась Бурштына...

— На, выблюдак!!! — крыкнуў карлік і, як той кенгуру, падскочыў да майго твару... Барвовы кулак памерам з маленькі кавун пляснуў мяне ў сківіцу!..

— Атрымай, паскуднік! — крычаў карлік. — Гэта табе за палігон баявых дзеянняў!!! Гэта табе за тормаза! — Кожны свой удар карлік суправаджаў пэўнай рэплікай. — Гэта табе за зануду! — Бам! — Гэта табе за дрэва! — Бум! — Гэта табе за проста так! — Бам!

частка другая
КАЗКА

Удзяцінстве я часта куляўся галавой долу. Пэўна, праз тое ў мяне ўсё і пераблыталася. Учора я павітаўся ўжо з Берлінам. Учора ў мяне была падманлівая будучыня. Не было дзяўчыны. А сёння я прагнуўся ў казачным Менску, дзе ў маёй кватэры жылі дзіўныя рэчы. У лядоўні сярод прадуктаў знаходзіліся чароўныя істоты. Увогуле ўсё было суцэльным парадоксам. На зебры вакол лётала каханая і расцягвала замест усмешак фантасмагорыю.

32.

У адной вёсцы. У вельмі ружовай і шчакастай. У галёшах і тапачках. У пальчатках і рукавіцах. У дымчатых ботах. З маласольным агурком у зубах. З агідай у вачах. У семафорах. Умітускі попелу і пылу. У драўлянай зале. Казалі.

— Менск чымсьці нагадвае пячоры, — сказала Наташа. — Я заўсёды адчуваю сябе тут старажытным чалавекам. Тут замест запlechніка хочацца бадзяцца з вялікай сякерай ці кувалдай.

— Вясной на дрэвах з'яўляюцца ракавінкі, — сказаў я, — там жывуць сінія жукі. Ім там добра. Сытна. Утульна. Цёпла. Заўсёды марыў стаць такім жуком і жыць у ракавіне. Прыемна паміраць увосень.

— Ты — разумнік, Сафа. Цябе трэба ставіць на скразняку, каб разумнасць твая разыходзілася... Хаця б трохкі радзела. Яна, разумееш, дзейнічае на нервы.

— Сама не лепшая.

— Звяжыся з дурнем...

Мы змоўклі. Напэўна, былі. А мажліва, небылі думалі. Былі дзесьці. Плылі кудысьці. А куды? І самі не ведалі.

Наташа падышла да мяне і пацалавала ў нос. Абдала водарам рамонкаў і гваздзікоў. Абслініла мой нос. Прыемна было. Кахае мяне гэтая жанчына. І я расплюшчыў шырэй вочы. Не прымружыў, як хацелася. Расплюшчыў. Расплюшчыў. Не стаў міргаць. Глядзеў. Аглядаў Натку ад пятак да макаўкі. Погляд мой віхурай пралятаў па яе даўгіх валасах. Пуржыў іх. Скручваў у парваных струны. Прапаўзаў па чорнай радзімцы над вуснамі. Агінаў яе, як маленькі баркас. Раскачваў яго і цалаваў у засмок... Погляд стукаўся і перастукваўся цягніком. Пераскокваў і перацалюваў мясцовасць.

— Учора.

— Вядома. Мы тады ездзілі ў Мірскі замак. Шпацыравалі сярод старажытнасці. Любаваліся. З вартаўніком Іванымчам балбatalі. Ён на развітанне меч падарыў. Цяпер я — рыцар!

— Бачу ў тваіх вачах цёмныя колы. Зноўку ты гіпнатызуеш мяне, — нараспеў загаварыла Натка. — Ходзіш вакол. Вядзьмарыш. Аплятаеш сеткай, павук. Я паддаюся, паддаюся... Адказваю на гэтыя таямнічыя сігналы. Узлятаю да столі дырыжаблем.

— Р-р-р-р-р!.. — падхапіў я. — Буду, буду страшным. Кажу табе жахлівыя словы. І пішу на сценах ясныя сігналы!.. Гэта я — Сафа! Я — рыцар! Я — тваё каханне!

— Выцягні свой меч! — крыкнула Натка. — Рассячы сетку!

Я падбег ужо да стала і схапіў вялізарны кухонны нож. Па дарозе выпіў шклянку абрыкосавага соку. З'еў кавалак сасіскі. Пачысціў зубы. Паслухаў чыстую песню насценнай зязюлі. Паглядзеў тэлевізар.

Напісаў верш. Як раптам праз акно заскочыў сонечны трохкутнік. Ён распластаўся на кіліме, нібы на сваёй уласнасці. І прагнаў усе нашыя старыя думкі.

— Цяпер мы будзем з табой размаўляць ні пра што, — сказала Натка. — Бо пра нешта канкрэтнае — нецікава.

— Цалкам верагодна, што ўчора я мог зламаць нагу, — паведаміў я.

— Гэта як?

— Моўчкі. А мажліва, і са стогнам. Але, дзякуй богу, дзень прайшоў паспяхова. Я сабе анічога не зламаў. Толькі сустрэў Бродзіка, і з ім мы папілі лідскага піва.

У гэты момант, калі я сказаў «лідскага», у нашых кубках з'явілася кава, ад якой уздымаліся спіралькі пары.

— Пра каву ты напісаў велізарную кнігу, — сказала Натка. — Ты зноўку банальны, Сафа. Ты, мабыць, спісаўся. Сталееш...

— Так, — уздыхнуў я. — У мяне вечны крызіс. Ластаўкі набраліся нахабства — здзеўбваюць усё харчовае. Жыцця няма. Нават марынаваны селядзец у бляшанцы сцягнулі...

— І пра селядзец ты напісаў агромністы том.

— Так? — засмуціўся я.

— Я таксама засмуцілася, — прызналася Натка. — Ты, Сафачка, палашчы мне руку. Табе лягчэй будзе.

На руцэ Наташы я вывеў некалькі магічных знакаў, якія сцвярджалі аб прызнанні. Прызнанне было туманным. Але яно было. Я фіксаваў яго сваімі пухнатымі вішнёвымі вуснамі. Здавалася, лакіраваў Наташыну скуру.

Апельсінавы аксаміт. Азёрная пяшчота. Цішыня слановай косткі. Раўніна як неба. Я — нібы камбайн. Сонца і вецер. Валаскі — гэта жыта. І яны шэпчаць пра паяданне. Бо народжаныя гэтымі вар’яцкімі ідэямі. Якімі? Ды гэтымі самымі. З’еш мяне, з’еш. Якая ты апетытная!

— Зноўку эротыка, — паведаміў я.

— Я згодная яшчэ на дзесяць тамоў сексу і эротыкі, — абуралася Наташка. — Мне гэта даспадобы. А будзеш супраціўляцца — я табе ганарар не заплачу.

— Ну, вось, — сказаў я. — Заціскаючы свабоды пайшло. Жанчына, як заўсёды, пачала казаць пра грошы. Ты б лепш пра катой са мной паразмаўляла. Напрыклад, пра сіямскіх ці сібірскіх. Або марскіх свінак.

— Гад, — ласкава вымавіла Наташка. — Бо ведаеш, што на катой у мяне алергія. Пра марскіх свінак, кажаш? Давай лепш паразмаўляем пра адну вялізную ружовую свінню... якую завуць...

— Не трэба. Я перадумаў. Я падару табе заручальны прэсцёнак. Абяцаю. Заўтра прадам апошнія валёнкі. Закладу ў ламбард тэлевізар і абавязкова набуду. Набуду. Набуду. Вялікі. Залаты.

І тут нехта пастукаў у дзверы. Потым раздаўся гук электрапілы. У дзвярах утварылася вялізная няроўная дзірка, праз яе прасунулася галава. Галава сказала:

— Сантэхніка выклікалі?

— Не, — хутка адказаў я.

— Зразумеў, — сказала галава і прапілавала ў дзвярах большую дзірку. Праз яе пралез чалавек з электрапілой.

— Заўсёды так, — пажаліўся ён. — Адноўчы мне патрапіліся металічныя дзверы, дык мусіў купляць новую электрапілу, а дзверы давялося браць дынамітам.

— У нас там, здаецца, на кухні кран капае, — сказала Наташка.

— Цяпер не будзе, — упэўнена адказаў чалавек з электрапілою. — Я сантэхнік-геній.

— Якое цудоўнае ў нас абслугоўванне, — сказаў я. — Проста цуд на яве. Ву. Ву. Ноя. Ной. Ён прыйшоў. Узяў галаву чарапахі і прыбіў вялізнымі ржавымі цвікамі да насценнай шафы. Цяпер пачнём крэсліць планы. Зробім з кватэры штосьці накшталт абароннай лініі. Сядзем з гранатамі і будзем чакаць налёткаў.

— Можна, папалім траўкі? — прапанавала Наташка.

Не паспела яна вымавіць слова «траўкі», як з кухні пачуўся вельмі-вельмі падазроны грукат, а потым і голас сантэхніка:

— Я знайшоў новы гейзер!

— Цудоўна, — сказаў я. — Нам гэтага і не хапала. Усё жыццё суцэльныя булачкі з макам і тэлевізар з праграмай «Маскі-шоў». Трэба. Трэба разварушыцца.

— Мне здаецца, што я забылася завесці будзільнік! Бо мы збіраліся пайсці ў тэатр!

— Нічога — яшчэ ёсць пятнаццаць хвілінаў, — супакоіў я і завязаў на сваёй ружовай шыі зялёны гальштук. [А можна, лаўровы лісток? Гальштук выцягнуўся гюрзой і зашыпеў. Павяла пустэльнік:]

— Астывала. Шыпела джала. Я ляжала. Мяне гэтак штурхалі. Я не штурхала. Падару табе карнавал. Слаўную песеньку ты праспяваў на развітанне.]

— Прыемнае спалучэнне, — пагадзілася з маім выбарам Наташка і нацягнула на сябе штосьці вельмі салодкае. Пасыпанае цукрам.

— Табе пасуе гэтая сукенка. Я люблю салодкае, — сказаў я.

— Я ведаю. З'еш кавалак.

— Я ўжо адкусіў.

— А я лізнула.

Сантэхнік ператварыўся ў мурына. Ён поўзаў уздоўж сценкі і штосьці замяраў пластыкавай лінейкай. Мармытаў песеньку пра конікаў.

— Не сумуйце, мы хутка прыйдзем, — сказалі мы і пакінулі сантэхніку для стымулу працы смажанага індыка з марынаваным яблыкам. Ён заўсміхаўся:

— Я гіена ў сіропе.

Трамвай прабулькаў сваімі коламі мелодыі восені. Людзі ўсміхаліся нам і агідна прыцмокнулі вуснамі. Лужыны скокалі з зямлі на неба. З неба — на зямлю. Стваралася ўражанне вадзянога феерверку. Нейкая дама з маноклем чытала кнігу Цютчава і час ад часу ўздыхала. «Вох. Мак. Штосьці. Гэта». Ад усяго гэтага нам было чамусьці добра. Я раскажаў Наташы спектакль, на якім мы павінны былі быць. Але на які забыліся трапіць. І паехалі міма. Заехалі туды. Дзе пачынаецца шпацыр па алеях. Там лістота. Там жалуды. Рамантыка з намі. Закручаная ў абгортку. Ляжыць. А мажліва, ліжа нашыя ногі.

33.

Калі мы прыйшлі. Было ўжо. Мы не ведалі колькі. Ско-о-лва-ўся час кавалкамі. Сонца ўжо схавала свае жоўтыя калматыя лапы. Вока поўні гайдалася над імбрыкам, бліскала. Гэта было падобна на маятнік гадзінніка. Трошкі. Зрэшты, калі мы прыйшлі, сантэхнік ператварыўся ўжо ў кітайца. Ён сядзеў на падлозе (ногі крыжыкам) і трэскаў нашыя сушкі.

— Я прадзяўбаў тунэль да суседзяў знізу. Цяпер вы можаце кантактаваць напразткі — па вярочнай лесвіцы, — сказаў сантэхнік.

— Ната, — сказаў я, — калі ён ператворыцца ў фашыста, я яго заб’ю. Не люблю садыстаў.

— Ён такі мілы, — сказала Ната, — зусім бяскрыўдны. Я якраз хацела завесці пудзеля. Можа быць, ён застанеца? Я буду яго стрыгчы, мыць і выгульваць на павадку. Ён такі добры.

— Ён жа сантэхнік. Ён не ўмее гаўкаць!

— Я ўмею муркаць, — папрасіўся сантэхнік.

— Ён умее муркаць, — сказала Ната.

— Ён кепска выхаваны, — сказаў я.

— Я ўмею гуляць у шашкі, — сказаў сантэхнік.

— А ты ўмееш граць на трубе? — пацікавіўся я.

— Не. Толькі на гармоніку, — сказаў сантэхнік.

— Ён навучыцца і на трубе, — сказала Ната.

— Час, — сказаў я, — які цяпер час? Чаму нашая насценная зязюля развучылася кукукаць? Трэба выклікаць майстра гадзіннікаў.

— Табе мала сантэхніка? — сказала Ната. — Я замест зязюлі буду кракаць кожную палову гадзіны.

— Уначы ты спіш.

— Я буду прачынацца. Я завяду будзільнік.

— Не веру, — сказаў я. — Дайце мне вады.
Я паміраю ад смагі.

Калі Ната прынесла мне акварыум з рыбкамі, я ўзяў лыжку і з апетытам пасёрбаў. Затым выцягнуў з акварыума кавалак водарасцяў і кінуў сантэхніку.

— З гэтага часу вы будзеце індзейцам, — сказаў я. — Я ваш правадыр — Чынгачгук. На гэтых умовах вы застаняцеся.

— Мур, — сказаў сантэхнік і пашкрабаў рукой пантофлю Наты.

— Ну-ну, без вольнасцяў, — папярэдзіў я. — Здаецца, у мяне ёсць цудоўны прас і сякерка для дзічыны.

Сантэхнік рохкнуў і прыбраў руку.

— Мілы, — сказала Ната, — ты ж ведаеш, што сёння а восьмай раніцы я з'езджаю да бабулі. З ёй я пайду ў царкву і пакаюся. Потым я пайду ў краму, набуду сабе надзіманы шарык і буду з ім бадзяцца па горадзе.

— Вось тады і вяртайся, — сказаў я.

— Так-так, — сказаў сантэхнік.

— Я падумаю. Асабліва калі ты наведаеш ламбард і здасі туды тэлевізар і сантэхніка. Чао-какао.

34.

Я, вядома, зусім не засмуціўся. Проста падышоў да лядоўні і паеў нашча гарчыцы. І гэта ўзнікла раптам. Я адчуў жаданне пайсці ў кіно альбо паесці славян-

скага маянэзу. Здаецца, настала поўная свабода. Трэба цаніць свае дасягненні. Вось як здараецца.

— А мы да вас, — раптам сказалі суседзі, праціскаючыся праз тунэль, прадзяўбаны сантэхнікам.

— Я быў у адзіноце. Я шпацыраваў па даху кватэры сусліка. Зазіраў у халодныя норкі. Піў кефірчык. Усведамляў шчасце. Вы ўсё сапсавалі. Пасеклі ідылію, — сказаў злосна я.

На суседзях былі хатнія паласатыя халаты і скурачныя тэпці. Яны палілі цыгаркі і жавалі махорку.

— У нас сантэхнік пасяліўся.

— І ў мяне таксама, — сказаў я.

— У нас кітаец.

— А ў мяне індзеец.

— Яны, напэўна, сваякі.

— Цалкам верагодна, — пагадзіўся я.

— Я — Змей Гарыныч, — сказаў п'яны сантэхнік, запаўзаючы праз тунэль.

— Ён у вас чагосьці прыняў, — сказаў я.

— Мабыць, хатняй настойкі пакаштаваў, — сказалі суседзі.

— Буль-буль, — сказаў сантэхнік.

— А давайце яго адправім да суседзяў, што жывуць наверху, — прапанавалі суседзі, якія прыйшлі знізу.

— Някепская думка, — пагадзіўся я. — Трэба адправіць яго дагары... Будзе альпіністам.

Я ўзяў швабру і пастукаў па столі. Потым пачакаў. І зноўку пастукаў. І гэтак хвілінаў пятнаццаць. Нарэшце зверху да нас спусціўся сусед Вася Яршоў. На ім былі майка, джынсы і шлёпкі. Ён быў незадаволе-

ны, і таму ў яго нервова торгалася правае пачырванелае вока.

— Му, — сказаў ён.

— Да вас сваяк прыйшоў, — сказаў я, паказваючы на прыціхлага сантэхніка. — Заваліўся да мяне п'яны і патрабуе Васю Яршова. Ён ваш?

— Му, — сказаў Вася, — Мані трэба паказаць. Яна там шча гатуе баршча. Пайду пакажу.

І забраў сантэхніка за каўнер.

— Буль-буль, — развітаўся з намі сантэхнік.

— Ну, вось, — сказаў я, развітваючыся з суседзямі знізу. — Доўгачаканы спакой.

— Цяпер мы будзем хадзіць да вас кожны дзень, — сказалі суседзі знізу.

— Так-так, — пагадзіўся я, — у высакосны год. Да пабачэння.

І вось. Мая кватэра набрыняла святлом. На столі раскруцілася вясёлка. Яна перашэптвалася са шпалерамі. Казала на мове вятроў. Дзень быў цудоўны.

— Тук-тук, — раптам нехта пастукаў.

— Бамбук, — адказаў я.

— Э-э-э! Гэх! — сказаў кучаравы таўстун, раздзіраючы дзіравыя дзверы кватэры. — Я — Цанава! Служка Берыі. Прыйшоў рабіць рэпрэсіі. Мой аўтамат у аўтобусе нумар пяць. Я люблю мармелад і бярозавы сок!

— Трасца яго бяры, — сказаў я. — Я — дэмакрат! Я супраць фашызму і шаблязубых тыграў! Мне не падабаюцца гіры і цацкі з гумовымі пупочкамі.

Таўстун выхапіў з-за пазухі сцяг БССР і пачаў ім размахваць перад маім носам.

— Бык! Бык! Усміхніся! — роў ён. — Бык! Бык! З'еш шакаладку!

— Адкуль ты ўзяўся, Цанава? — запытаў я.

— З магілы! — крыкнуў таўстун. — Скінуў века труны! І прыйшоў да цябе, смярдзючы нацыяналіст! Мы з Дзяржынскім навучым вас любіць кузькіну маць! Будзеце ў мяне малако са шланга глытаць! Я сваю папаху з цэменту выцягну і буду вас катаваць! Буду!

— Мама, — сказаў я, — дай мне розуму. Інакш я ператваруся ў забойцу таўстуноў.

— Так-так, — сказаў таўстун. — Наогул я люблю душыць рукамі. Мне падабаецца глядзець, як ахвяра здыхае пад маімі пальцамі. Яе вочы выкатваюцца вонкі і застыгаюць шклянымі шарыкамі. Яе язык выпаўзае саспелым струком перца. А твар зазвычай набывае апельсінавы колер. Праўда, здараюцца выпадкі, калі колер шчок зусім незразумелы. Гэта свайго кшталту творчы працэс.

— Дык вы тэарэтык, — здзівіўся я. — Я б вас у запарку трымаў, як знікаючы від дыназаўраў. А да вуха прычাপіў бы лямпачку. Для арыгінальнасці.

— Здаецца, зацьменне надышло, — раптоўна сказаў таўстун. — Я вам тэлеграму перадаў?

— З Амерыкі? — запытаўся я.

— З Грузіі.

— Не.

— Тады трымайце. Гэта з Курасоўшчыны.

— Дзякуй.

— Распішыцеся ў атрыманні.

На вялізным кавалку кардону было тры словы: «Цалую. Кахаю. Нат».

Усё зразумела. Гэта была тэлеграма ад Нат. Значыць, справа-якар. Хутка будзем піць гарбату з цытрынай і закусваць булачкамі з макам. Гэта ж звычайная шыфроўка. Нешта накшталт паролю...

Нават зязюля ў гадзінніку страпанулася, дзюбкай шчоўкнула і сказала: «Крак». Карціна мастака Маркіна «Дастаеўскі ля крыніцы» неяк нахілілася. Быццам «Тытанік» перад катастрофай. Было.

35.

Мая нага ляжала на тумбачцы. Як жоўтая скала з пёркамі кустоўя. Я паварушыў пальцамі. І хвалі забулькалі, зашоргалі па грэбені скалы. Забурчэлі віхры. Заспяваў вецер. Заслізгацелі ў небе марскія птушкі.

— Калі дзядзя з суседняга дома размахвае выбівалкай і скача ўздоўж мярэжыстага персідскага дывана, ягоны персідскі кот чапляецца за ягоную левую пятку кіпцюрамі і зубамі. Дзядзя крычыць нядобрымі расейскімі словамі і акрапляе іх добрымі беларускімі. У яго атрымліваецца цікавая мясцовая дрыгва, — кажу я. — Не гума і дрызіна, а менавіта дрыгва. У народзе больш вядомая пад словам «трасянка». Карацей, танчыце і біце ў барабан. Падавайце сігналы бедства.

— Па дрыгве, напэўна, някепска шпацыраваць у балотных ботах, — сказала Нато.

— Ты, Нато, амаль маеш рацыю. Але кажуць, што для такога кшталту выпадкаў патрэбны самакат! Ха-

ця мой стрыечны дзядзька Талік шпацыраваў па палескіх плюхах у ботах вермахта, і ўяўляеш... амаль не засмоктвае. Толькі чмякае моцна.

— Ведаеш, Сафа, — раптам сказала Нато, — учора я спрабавала завязаць сябе ў вузел. Хацела забыць цябе. Рэзала, як кажуць, па жывым. Тапырылася. Калмацілася. Але вузел атрымаўся мяккім. Узорыстым. Жывым. Ён шаптаў вершы, блішчэў блакітнымі вачыма. Працягваў у паўднёвы бок горада, туды, дзе ты живеш, свае маленькія ручкі. І вось — я тут.

— Людзям, — сказаў я, — уласціва пакутаваць. З самага пачатку ў іх закладзена нешта трагічнае. Яны не могуць без гэтага. Ім сумна.

Нато ўжо не слухала. Яна бегала вакол мяне і размахвала рукамі. Яе зебравая сукенка ператварылася ў верталётныя прапелеры. Босыя ногі пачалі выстукваць нейкі шаманскі рытм-бубен. Вочы заззялі. Пальцы заварушыліся змеямі. Валасы распушыліся. Уся мэбля ў кватэры набыла попельнае адценне. І быццам бы працягнула нябачныя ніткі да цела Нато.

— Табе весела, — сказаў я. — Ты на вяршыні айсберга. Вакол цябе лётаюць мухі шчасця.

— Ну, без гэтага аніяк, — сказала Нато. — Але ў іншых шчасця болей.

— Мабыць, ты маеш на ўвазе лідэра нашай краіны, — сказаў я. — Ён нядаўна прызнаўся ў любові да Фідэля Кастра.

— Бабця! — ускрыкнула Нато. — Яна ўчора адшукала кактус!

— Атрутны?

— Калючы.

— Ну і?.. — запытаў я.

— Вельмі вялікі кактус. Тры на тры метры.

— Ён што, хворы?

— У тым і справа — расце, і калючкі не адвальваюцца. Цудоўна сябе пачувае.

— Я ведаю, — сказаў я. — Гэта не кактус...

— Вуй! — ускрыкнула Нато.

— Гэта — фікус! — абвясціў я.

— А-а-а-а-а... — расчаравана працягнула Нато.

— Так-так, — пераканана сказаў я. — Фікус! Мне сябра-лектар распавядаў, што бываюць хворыя фікусы, якія растуць сабе і растуць. І не падазраючы на самай справе, што яны хворыя...

— Не, — не пагадзілася Нато. — Гэта самы звычайны кактус, але толькі занадта вялікі.

— Што ж рабіць? — запытаўся я.

— Едзем, — сказала Нато.

«Едзем» ператварылася ў банальнае «ядзім». Мы селі за стол, выцягнулі з лядоўні крывую шаблю каўбасы. Нарэзалі яе чырвонымі люкамі, гэтымі накрывкамі мы закаркоўвалі гарлавые шахты. А бульба з сіняга рондаля здавалася нам белымі мядзведзямі. Гэтых звяроў мы пасыпалі кропам і соллю. І рыпелі старанна зубамі. Экалагічную чыстку праводзілі. Потым, калі мы спатолілі голад... Потым... мы сышлі, але пакінулі суседзям знізу на кухні маленькую цыдулку:

«Дарагія суседзі знізу!

У дзве гадзіны ночы ў гарод нашых бабулі з дзядулем залез невядомы гад і высадзіў варожы кактус. У зялёнага дыверсанта калючкі растуць нак-

шталт царкоўных макавак. Ён ужо спрабуе заквітнець зялёнымі галёшамі. Таму тэрмінова мы выязджаем да роднай бабулі. Беражыце сябе і нашую мэблю. Трымайце абарону ўдзень і ўначы. Вашыя ўдзячныя суседзі зверху — Сафа і Нато. Оле! Оле! Мы не здаёмся!»

— Між іншым, — сказаў я, — пад'езд — самае няўдалае месца гэтага раздзела рамана.

— А мы яго пераскочым, — сказала Нато.

— Конікамі, — сказаў я.

— Не. Саранчай.

Таму пашараваных парэнчаў-удаваў мы не бачылі. І чорных пляцовак з вачыма-плафонамі не заўважылі. А абіўку дзвярэй мы наогул праігнаравалі. Асабліва металічныя дзверы-сківіцы мясцовага рэкеціра Вовы. Асабліва не кінулася ў вочы залацістая шыльдачка, якая на іх вісела: «Не ўлязай — злы пёс!». Прычым у гэтым ніхто не сумняваўся. Усе ведалі, які Вова свалачны пёс. Мы закрылі вочы далонькамі і скочылі праз акно. Таму мы пад'езд прамінулі. І ўсяго вышэй-згаданага не пабачылі.

— Напэўна, мы хутка з табой ажэнімся, — сказаў я Нато. — У нашых адносінах з'явілася нейкая сентыментальнасць. Адназначна: альбо пад вянец, альбо ў пяццю, гэта як па Леніну — дыктат пралетарыяту.

— Баранкі і бублікі, — сказала Нато. — Імбрыкі і самавары. Рондалі і талеркі. Булачкі і бутэрброды. Напачатку я цябе пакрэмзаю на кавалкі. Расфасую па слоіках. Замарыную з лаўровым лісцем, кропам, перчыкам, кменчыкам. Некаторыя часткі твайго цела я буду запякаць у духоўцы з разынкамі і макам. І тады я

нацягну чорную парчовую вопратку. Закрычу горкім голасам пра свой лёс удавы. І буду жыць разам з гукам бурчання страўнікавага соку.

Я вельмі спалохаўся. Мне прымроіўся агромністы слоік, запацелы ад сядзення ў лядоўні. Гэтакі сямілітровы слоік. А можа і болей. І ў ім... Ружовыя... Пяшчотныя... Аксамітныя... Духмяныя... Вельмі прыцягальныя. Кавалкі мяса. Семкі кмену, як зялёныя вочы. І гэта ўсё для мяне. Вырабленае... з мяне! Зрадніца!

— Сарока, — перадражніў я, — жыць разам з гукам, разумеш... Анічога ты не разумеш. Распушаешся ў маіх вачах нібы сняжынка. Забываешся на мяне. Таеш. Забіваеш. Не шкадуеш. Будзеш не крычаць — будзеш віскатаць і плакаць слязамі пончыкавымі.

Так. Нашыя словы і думкі ў гэтыя хвіліны былі параходнымі. У пэўнай ступені белымі. У некатай ступені дымна-чорнымі. Адным словам — незразумелымі. Але параход у іх, вядома, прысутнічаў. Сонца дзяўбала нашыя твары і рукі мяккай ваўнянай дзюбкай. І ад гэтага ўсё вакол здавалася яшчэ больш незразумелым. Больш параходным. Дарэчы, я ж цягнуў чамадан з жалезнымі спражкамі, дзе захоўваўся вялікі чорна-белы фотаздымак. Там Нато ўдавала з сябе — прыкідвалася газеллю. Вокам падміргвала. Ручкай махала. Мабыць, прадчувала з'яўленне паляўнічага Сафы.

— Збягаю ад паляўнічага ў кедравым гарнітуры. У якога ў галаве адно порах і дровы. Ха. У параход ператвараюся. Мае трубы ў жоўтых тасёмках. Мой дымок нібы сіні ражок, — сказала Нато.

— Злаўлю. Сетку я выкіну наперад, як сачок ахопіць яна параход, — сказаў я. І спалохаў ката. Чорнага. Рабога. Пантэрыстага. Ён заззяў вачыма і кіпцюрамі... Затым ён лапай чыркнуў па асфальце... пасыпаліся іскры... маленькі феерверк. І ён сышоў. У цынкавы водаправодны тунэль. І адтуль заззяў пражэктар. І пачулася бравая салдацкая песня.

— Не поўзай толькі па паўночных цеплатрасах, — папярэдзіў я. — Там жывуць катаедныя пацукі! Яны любяць праводзіць пахавальныя шоў!..

Палец Нато высунуўся, нібы жоўты перыскоп, і пагразіў кату.

І ў гэты момант пачуўся крык:

— Я тарпедны кацер! Прыбыў з чорнага заліва! Прышвартоўваюся!

Перад намі стаяў гарбаты аксамітны старычына, які нечым нагадваў Дзеда Мароза. (Магчыма, белай барадой?) Ён забаўляўся цяжкім зялёным ланцугом і хамавата шчэрыўся.

— Знаёмцеся, — сказала Нато. — Гэта мой дзядуля Піліп Піліпавіч, ён у дзяцінстве заўсёды марыў быць касманаўтам.

— Вельмі прыемна, — сказаў я, працягваючы руку дзядулю. — Сафа — беспрытульнік.

— Чаму? — здзівіўся Піліп Піліпавіч.

— Таму, — сказаў я. — Таму, што вечны.

— Што «вечны»? — зусім расстроіўся Піліп Піліпавіч.

— Вечны рухавік, — умяшалася Нато. — Гэта ён, дзядуля, распрацоўвае розныя эксперыментальныя канструкцыі. Шукае ўсялякія філасофскія каменьчыкі.

— Ага, — зацікавіўся Піліп Піліпавіч. — Пра каменьчыкі і я часта думаю. Выратавання няма ад усялякага жвіру і камянёў... Ачышчаю і ачышчаю гарод... Часам здаецца, што живу на мінным полі. І ўсё без відавочных прагрэсаў узнікнення чагосьці каштоўнага. Толькі розныя непрыемнасці. Нядаўна і зусім бяда напаткала — узрос у гародзе кактус. Тры на тры метры. Няшчасная бабуля зусім не знаходзіць сабе месца. Кажы, што паразіта высадзілі нядобразычліўцы. А я лічу, што гэта радыяцыя. Паслячарнобыльскія наступствы...

— Дзядуля, — сказаў я, — вы не нервуіцеся. Кактусы кактусамі, а бровы — гэта больш істотна. Таму бровы нахшталт самалётаў. У адных гэта знішчальнікі, у другіх — бамбардзіроўшчыкі, а ў трэціх — нейкія аэрапланы. Прыгледзьцеся, і вы зразумеете, што ўсё астатняе — дробязь.

Дзядуля з Нато сядзелі на дарозе і глядзелі на мяне. Слухалі. Гэтакія стомленыя падарожнікі. Рыбныя. Выціскалі з рота бурбалкі. Сядзелі з вылупленымі чырвонымі вачыма. І размахвалі рукамі, быццам глуханямыя. А Нато наогул нахабная дзяўчынка, замест бурбалак пачала субмарыны выдзьмуваць. Гэткія вясёлкавыя, з перыскапамі.

— Нато, спыніся, — сказаў я. — Ты дзядулю палохаеш. Ён зараз бурбалкай падавіцца. Звярні ўвагу, які ў яго прыгнечаны выгляд, нават валасы лакам абраслі.

Нато напалову выпусціла новую субмарыну і спынілася, з цікаўнасцю разглядаючы роднага дзядулю. Стары ператварыўся ў лядоўню. Ікаў і крумкаў рухавік, шлангі слініліся і закручваліся ва ўсмешкі.

Краты лядоўні дробна калаціліся і перастукваліся з лямпачкамі. Нават мне стала вельмі цікава. Мой настрой ператварыўся ў фінік, і гэтую фіговіну я хутка хутка праглынуў і таксама ікнуў і закрумкаў.

— І ты таксама туды ж, — сказала Нато. — Вы не лядоўні, а дырыжаблі, сапсаваныя зубцамі вежы.

— Не, — сказаў я, — яблыкі ў соку. У марынадзе.

— Навошта? — запытала Нато.

— Таму, што цудоўныя насталі дзянечкі. На вуліцах квітнее крымінал. Хіба незразумела?

— Хм, — сказала Нато.

— Сапраўды, — ікнула лядоўня. — Якая, і-к, фігня?

— Не фігня, а фінік, — сказаў яблык. — А можа, і фікус. Таму.

— Глупства, — сказала Нато, — але ўсё роўна прыемна.

На даляглядзе ляжала агромністая жоўтая нага. Сваёй прысутнасцю краявід упрыгожвалі кубы і экскаватары. Ад іх патыхала холадам. Месцамі з расколінаў бетону і жалеза праклёўваліся шчоткі моху. Па эскалатарах рухаліся вялізныя камп'ютэрныя кубкі. Іх бляск наталяў душы падарожнікаў упэўненасцю ў заўтрашнім дні. Малако лілося ў чорныя цясніны. Дзесьці было цёмна. І стаяў горкі пах міндалю. Гадзіннікі паведамлялі рух часу ў бок захаду. Цыферблат быў увесь у сініх абадках і шлагбаўмах.

36.

Мы сядзелі ў сырой і шэрай траншэі, глядзелі на неба. Выпіхвалі вочы з ангараў. На гэты вялізны кавалак сыру. Складалі абсмактаныя думкі ў сонечныя ціскі. Сваёй любоўю гіпнатызавалі гэты прадукт, што быў падобны па форме да пенапласту. Ён і пахнуў досыць прыемна. Гэты смачны пенапласт. Дзірачкі ў ім гэтакія мілыя, што так і хочацца іх лізнуць і памацаць мезенчыкам. Сёння гэта было цікавае назіранне. Усе пабудовы, дрэвы і лугі адлюстроўваліся ў сыры аблокамі. Бліскучай васковай лупінкай. Праўда, разглядаць гэты краявід нам перашкаджалі чорныя птушкі з залатымі дзюбкамі, якія спрабавалі прыкідвацца дэльтапланамі. Таму крывы палец з левай нагі бездапаможна бадзяўся па пяску. Як кажуць, вёў няправільны дыялог з прыродай.

— Не захапляйся, — сказаў я вырадку.

— Але напачатку прыдумалі птушку, а потым дэльтаплан, — сказала Нат. — Так у Баранавічах мясцовы выкладчык арганізаваў птушкагадоўчую фабрыку, дзе мазгі птушак спрабаваў прышчэпліваць дэльтапланецянам. Але кажуць, што там завёўся прывід і ўсіх распужаў. Потым яшчэ нейкі пісьменнік Сіні напісаў для выдаўца Марса раман, у якім прызнаваўся ў заафіліі да курэй. Чым скончылася — не ведаю. Хто на каго падаваў у суд, таксама падазраю. Але Сіні праславіўся, ён пасля гэтага ніколі не хаваў, што лічыць галоўным пастулатам чалавека дэбілізм.

— Як сказаць. Магчыма, усё, — сказаў я. — Хаця дакладна вядома — некаторыя птушкі сталі ляютнікамі.

Іх фантазія абмякла і ператварылася ў шматок сала. Таму яны падглядаюць за ўсялякімі пералётнымі, і нават зрэдчас за рыбнымі. Наогул гэтых птушак завуць цяпер злодзеямі, варагамі, варанамі, Мі-8, варлакамі і варонамі. У часы Вялікіх інквізітараў яны пілікалі паказкі, цяпер яны толькі крумкаюць.

Як бы ў пацвярджанне маіх слоў, чорная з залатой дзюбкай крыкнула:

— Кварк! Кварк! Кварк-кварк!

— Гісторыя — сумная рэч. Я заўсёды казала: змаз-вайце дзвярныя завесы алеем, каб яны не рыпелі. Не слухалі мяне, — сказала Нат.

— Ціха, — прашаптаў я. — Чую, як хтосьці паўзе. Перакочваюцца каменьчыкі.

— Давай праспяваем песеньку-мамку. Ён спалоха-ецца і збяжыць, — сказала Нат.

— Мамка таксама чалавек. Яна можа прыгатаваць яечню і сказаць ласкавае слова.

— Ну, хіба гэта не песня?

Я паглядзеў на Нат, выцягнуў руку і паварушыў пальцамі:

— Страшна?

— Вельмі прыгожа, — сказала Нат, — Прыго-жа ззяе твой імянны пярсцёнак. Ювелір Абрам Казіміравіч добры быў майстра.

Я бліснуў яшчэ раз пярсцёнкам і схаваў руку ў кішэню:

— У асочнікаў павінны быць устаўныя зубы. Гэта сапраўдныя залатыя руднікі.

І адразу мы пачулі арганную музыку. Бах перакідваў манеты з далоні на далонь. У скляпах

грукалі мяхі. На дно мора падалі куфры. У глыбіню пячораў ляцеў посуд. І паўсюдна бразгатала сонца. Нам салютавалі гарматы.

— Таму, — сказала Нат.

— Менавіта. Мы скажам, каб ён заходзіў у наш бліндаж на агеньчык. Тут мы яго і нашампурым. Яму стане страшна, і ён адразу здасца. І ўсе сківіцы нашыя. Як кажучь, недарэмна на старасці п'юць сакэ.

— Што, адразу ў траншэі будзем шашлычыць? — пацікавілася Нат.

— Вядома. Мы распавядзём яму свой таямнічы рэцэпт. Пра зоркі, якія скручваюць з пагонаў і потым прышпільваюць да халодных вінаграднікаў. Пра луску акуня, што зліваецца з подыхам цудоўных смарагдаў. Прычым не забудземся на факт акопнага марынавання свініны. Бо акопы цудоўна замяняюць намёты. І гэтак далей, і гэтак далей. Карацей кажучы, непаўторныя ўражанні ад акопных пасядзелак.

— Двума словамі — акопнае дзіва.

— Цуда-юда. Рыба-кіт. У галаве спявае струнны дрэвініт. У зубах сядзіць жабка і распавядае казкі пра даліну, дзе людзі абіраюць бульбу, седзячы на страсе пуні.

Пакуль мы абмяркоўвалі план абясшкоджвання магчымага праціўніка... над траншэяй паказалася калматая галава. Можна сказаць, нават не галава, а нейкі раструшчаны фінік. На якім раслі чырвоны нос і бліскучыя зялёныя вочы. Парвалася струна. Пэц!

— У, — здзіўлена сказаў незнаёмец. — Марыў пабачыць матылька, а знайшоў божую кароўку. Не па-

дасцё няшчаснаму змрочнаму спадарожніку салодкага малака?

— Што «у-у-у»? — перадражніла Нат. — Ніколі не бачыў, як людзі шашлычаць?

— Малака дасцё? — злосна паўтарыў невядомы.

— Малака не дам, а па тазіку стукну ад душы, — паабяцаў я.

— Чабату памёр, — раптам сказаў невядомы. — Сказаў усім «бай-бай» і адкінуў зялёны хвост. Цяпер за вітрынным шклом шыкоўнага супермаркета ляжыць трупік Чабату.

— А хто гэта такі? — варожа пацікавіўся я.

— Селекцыянер і калекцыянер. У колах інтэлігенцыі быў вядомы як таямнічая асоба пад кодавай мянушкай кактусавод Пеця.

— Ага! — ускрыкнуў я. — Гэта ён у бабуліным гародзе высадзіў кактус?!?

— Не. Мае пасыльныя. Чорныя задумы мы ажыццяўляем рукамі добрасумленнай пошты. Высаджвалі пяцёра мужыкоў. Уначы. Я думаю, што капалі доўга. Кактус, як вы заўважылі, жылісты, вялікі, таму і карэнная сістэма ў яго грунтоўная, на шталт барады старога Хатабыча.

— Хочаце гарбаткі? — раптам прапанавала Нат. — Гэта добры сродак ад грыпу.

— З задавальненнем, — сказаў кактусавод.

— Тады скокайце сюды да нас у траншэю. У прыстанак турыстаў-нашампурнікаў, — сказаў я. — Для мілага чалавека заўсёды знойдзецца нешта смачненькае.

— У вас ёсць ажынавая гарбата? — запытаў кактусавод, скокаючы ў траншэю.

— Гарбата ад вожыка для вас заўсёды як маржу рыба, — сказаў я. — Думаю, жывым вы не выпаўзеце. Нат дала клятву секчы з нагі каваным ботам.

Кактусавод усміхнуўся ўстаўнымі жалезнымі зубамі і прадэманстраваў нам свае каралі з паўднёваамерыканскіх кактусаў:

— Самы просты набор забойцы-кактусавода, — сказаў ён. — Яго я выкарыстоўваю ў рэдкіх выпадках, звычайна калі трапляю ў госці да людажэраў і адзінокіх удоваў. Сёння ў мяне добры настрой, таму я адразу забіваць не стану — буду здэкавацца. Абяцаю — на ваших магілках заўсёды будуць свежыя кактусы і заплаканыя вочы ўдоваў.

Амаль адразу перад намі ўзнік арэхавае столік. У цэнтры стаяла вялікая танкавая гільза, і з яе тырчэў адзінокі дзьмухавец. Неўзабаве на століку з'явіўся шэраг кілішкаў і талерак. Нават раптоўна прыплыў бязносы эмаліраваны імбрык, які выпраменьваў святло і пах лясных малінаў.

Я ўзяў з талеркі кавалак лёзападобнай рыбіны і абвясціў:

— За саюз «Арала і мяча»!

— За капіталістычны саюз кактусавода і земляроба! — сказаў наш госць.

— За камунізм! — сказала Нат.

Кожны выканаў абрад паядання рыбы і выпівання ажынавай настойкі. Я глытаў рыбу не разжоўваючы. Нат, наадварот, вывуджвала з рота-сажалкі цукровыя абсмактаныя косткі. Кактусавод замурчэў нібы кот. І было незразумела, ці глытае ён рыбу, ці марудна ўсмоктвае, быццам помпа.

Карацей кажучы, разабраліся з рыбай, а потым і з рознафігурнымі шашлыкамі. А калі скрозь кілішкі заслізгталі блісы і вобразы п'яных зайцоў, мы ўсталі і пайшлі. Ішлі доўга. Шлях кружляў спружынай. Па дарозе набылі ў нейкай самотнай і зусім не сівой бабулькі букецік калматых валошак. Потым зноўку ішлі. І нарэшце мы апынуліся на могілках байцоў напалеонаўскіх часоў. Сярод рудых крыжоў, слупкоў і ямінаў спачываў прах нашых прадзедаў, якія любілі, смяяліся, ненавідзелі... Жылі, адным словам! Сярод прадзедаў былі тыя, хто ваяваў на баку французаў, былі і тыя, хто ваяваў на баку расейскай кароны. Цяпер і першыя, і другія ляжалі побач. І зусім не варушыліся.

— І зусім цяпер не смяюцца, — сказала Нат.

— Нам тут маркотна, — сказаў першы голас.

— Нам не хапае рук маці, — сказаў другі голас.

— Хацелася б разжыцца на мыла, — сказаў трэці голас.

— Калі будуць страляць мух? — спытаў чацвёрты голас.

— Выпіць хочацца, — сказаў пяты голас.

— Я люблю белетрыстыку, — сказаў шосты голас.

— І на вас будзе ўправа, — сказаў сёмы голас.

Кактусавод зваліўся на калені

перапаўзаў пясок

спружынілі цені

трыножак раскачваўся і бліскаў лускай

Мы таксама схілілі калені. І кожны думаў пра сваё. Мы з Нат — пра жыццё і смерць, пра цудоўных матылькоў у гарохі, якія сядалі на нашыя пыльныя

плечы. А кактусавод марыў пра перамогу. Укормленим таўстуном перамога маршыравала па парках і скверах. Яна ззяла нагруднымі значкамі і жалезнымі крыжамі. Ейныя ногі скручваліся ў іерогліфы і дэманстравалі чырвоныя лампасы. І на квадратным абрыкосавым ілбе кактусавода ўспыхнула вялікая яшчарка, якая нястрымна размахвала хвостом. Па застылай белай паверхні папоўз холад. Падобны да пешчанага мядзведзя. Імгненні стаялі з віламі і перакідвалі, перакідвалі, перакідвалі словы, падобныя да чарапахай.

37.

У чорнай шафе, якая ляжала на жоўтым сейфе, які сядзеў на зялёным сталё, які пыхкаў-пыхкаў і стаяў на адной назе. У чорнай — ляжаў мой руды нататнік. Яго. Гэтую сволач. Я выцягнуў і паглядзеў акурат у вочы. Ён зашыпеў.

— Гэта я, родны, — сказаў я. — Ты мяне не пазнаў? Я доўга цябе не карміў званкамі да мілых трусаў і парсючкоў. Ты, даражэнькі, зусім у дзікуна ператварыўся.

Я пацёр шурпатую вокладку пальцам. Руды замурлыкаў і выгнуў карэньчык.

— Я — сірата, — прызнаўся руды.

— Заткніся, — сказаў я. — Я цябе ў суботу мармеладам карміў. Забыўся?

— Помню, — буркнуў руды. — А потым біў нагамі. Казаў, што ўсе курыцы без мазгоў. І што адукацыя на іх адлюстроўваецца, як на трусе сыр. Забыўся?

— Ты што, падслухоўваў? — абурыўся я.

— Ага, — пакрыўдзіўся руды. — Як тут не падслухаць, калі нявінных прафесараў б'юць.

— Не задавайся, — сказаў я.

— Вось сыду ў манастыр...

— Напэўна, у жаночы...

— За краты сяду...

— Перахрысціся.

— А вось не буду.

— Ну-ну, — сказаў я.

Нашую размову перапыніла вуркатанне самавара. Прапаноўваў разам пабулькаць цёплай радасцю.

— Ніякіх самавараў, — сказаў сантэхнік. — Сёння мы працягнем хадзіць на лыжах. Горка каля дома набыла цалкам абледзянелы выгляд.

— Вядома, — сказаў я. — Але напачатку пастраляем з рагатак па варонах.

38.

На сініх талерках жылі тлустыя светлякі. Увесь гэты цуд стаяў на паркавых слупках і не прыцягваў увагі. Паркі ўжо даўно сталі музейнай з'явай. Любое тутэйшае шаленства ўспрымалася як неабходнасць і штодзённасць. Таму нават футбольныя вароты каля кожнай лаўкі выглядалі як экстравагантныя тэнты. Не больш.

Я паглядзеў на Нат і сказаў:

— Я хадзіў. Бадзяўся. Атрымліваў асалоду ад сонца. Ад ветру. Ад бутэрбродаў з ласасёвай ікрой.

Быў я — вялікі волат. З яскравай знешнасцю — з вялікімі вачыма. Шахцёр. Зрабіў сачок для лоўлі насякомых. Гэткі вялікі. Марлевы. Паласаты. І вось хадзіў. Бадзяўся сярод лясістых гор. Выглядваў цябе, матылёк. Матылёк. І знайшоў на вялікай кветцы. Напэўна — на рамонку. Сядзела ты. Хіхікала. Я цябе злавіў. І прычым не сачком — рукамі. Сваімі вялікімі. Шахцёрскімі. І білася ты. І крычала. Крыльцамі торгала. Вачыма круціла. Вусікамі варушыла. Лапкамі перабірала. Але мае пазногці — сапраўдны перламутр — былі вакол цябе шкатулкай. І здалася. Замітусілася. Церціся стала. Прывычала. Словы пра каханне зашаптала. Вечнай. Стала маёй.

— Свалата, свалата, свалата, — хутка сказала Нат. — Змыю ў ваннай з сябе мазут.

— Вось дрэвы растуць, як чорныя струны. У белых статуях заціснуты гук дурны. Неба ў шматках. Я ў ланцужках. Расхлысніце дзверы. Няхай не тухнуць вочы. Іх гэтак шмат. Яны ўсе — жывы каштоўны камень, — я паглядзеў на Нат. — Ты чуеш, матылёк? Я звяртаюся да ўсіх. Я звяртаюся да цябе. Здымі з сябе гучную вопратку. Табе да твару гэтыя прыродныя змеі цела. Гэтыя пералівы. Перагібы. У тваіх валасах лятучы мёд. На сонцы граюць кроплі расы, што на тваёй скуры. Ты выбачай, матылёк, марсіянскі Крэйсер Аўрора.

Нат выгнулася на лістоце. На гэтых чырвоных перніках. Сексуальна выцягнула ножку — белую лілею. Зняла пантофік з сінняй брошчай. Вейкамі ўзмахнула, быццам крыльцамі. Усміхнулася. Зрабіла з вуснаў мармуровую дудачку. Мармур пасыпаўся і загучаў:

— Я вясёлка, — сказала Нат. — А ты... Ты — Сафа. Мой маленькі шахцёрскі касманаўт. Мы зараз тут з паветра змайструем подыум. І вопраткі прыродныя будзем дэманстраваць. У хадзе. У грацыі. У руху народзіцца калекцыя.

Вакол дрэвы быццам усміхаліся. Сексуальна здымалі рознакаляровыя карункавыя майтачкі. І шоргалі залатымі фанцікамі і чырвонымі пернікамі. А вецер тачыў сякерку.

А Нат усё выгіналася. Агалялася. Здавалася, з яе злятаюць не вопраткі — чайкі!.. А я задудзеў! Я выдзьмуваў з Нат музыку. Я запальваў у гэтай маленькай краіне лямпачкі. Яны гарэлі ялінкавымі ўпрыгожаннямі. Пырskalіся святлом, як скурай аранжыкі. Я піў сок і адчуваў, што ўзлятаю. І вось... Зверху бачу палянцу. Лістоту. Фанцікі і недапалкі. Станікі і сонечныя караблікі. А ў цэнтры маленькага возера ляжыць Нат. Коткай муркае. Выкручваецца. Паветраныя засмокі мне дасылае. І яны ядрамі свішчуць. Пралятаюць. Грымяць.

— Маўчаць! — раптам раўнуў невядома адкуль узніклы суб'ект. Мабыць, дворнік. Можа, адначасова і ахоўнік? Наглядае за паркам, бедачына. У вусах, быццам у мётлах, смецце. У вачах — бляск. А на галаве — клятчастая кяпурка. У зубах — папяросіна-беламорына. А ў руках — шчотка. На целе — фуфайка ў пабелцы. На нагах — ашыйнікавыя штаны і боты фірмы «Луч».

— Прысядаць! — зноўку гыркнуў магчымы дворнік. — Рукі за галаву! Я часовы дружыннік. У мяне ёсць свісток. Я выклікаю мі-лі-цыянераў. Гэта будзе кандыцыянерам.

— Укляпаліся, — сказала Нат. — Кажу вам, не захапляйцеся сочывам. Салодкае ў вялікай колькасці шкоднае.

— У чым справа? — абурыўся я. — Мы тут адпачываем. Пацалункі выдзьмуваем.

— Вы мне перашкаджаеце гуляць у крыжыкі-нулікі. Вы парушаеце працэс гульні. Гэта непрыстойна, — сказаў часовы дружыннік.

— Бабуля мне заўсёды казала, што дворнікі і дружыннікі — небяспечныя людзі. Яны не мыюць рукі перад ядой. І наогул любяць лядзяшкі. А гарэлку закусваюць халвой. Вось гэта — непрыстойна! — сказаў я.

Дворнік выцягнуў сіні свісток нахштальт смактальнай цукеркі і засунуў у рот. Штосьці працвыркала, правыла і гаўкнула.

Нат сказала:

— Мне страшна і да жаху хочацца трускалак.

— Усё будзе добра, — сказаў я.

— Не, я не сцябаюся. У душы — я ўлада. У мяне помпы. А дома ёсць кулямёт. І я перажыў трагедыю — не трапіў на вайну. Таму я небяспечны для грамадскасці. Цяпер адарвуся. Палячу тамагаўкам. Залячу ў акно, у карціну, а лепш у сямейнае фота. Утыркнуся з разбегу. Вух. І зайдуся ў кайфе.

— Лепш чыгуновым ядром, — сказала Нат, — як сямейны засмок. Хочаце, пакажу?

— Хачу, — пагадзіўся дворнік-дружыннік.

— Я раўную, — сказаў я. — Я супраць ядраў. І наогул я — пацыфіст!

— Супакойся, Сафік, — сказала Нат. — Мы цяпер здадзім яго ў прыёмнік-размеркавальнік, як варо-

жага суб'екта. Ён падчас службовых абавязкаў хабар прыняў — натурай.

Праз хвіліну агульнага маўчання Нат дадала:

— Здадзім гада.

— Ага! — крыкнуў я. — Злопаў!

Я з радасцю пацёр рукі і паглядзеў на парцалянавага дворніка-дружынніка, які ўжо адступаў і нервова-нервова стукаў шчоткай па фуфайцы. Вусы ў яго таксама нерваліся: яршыліся і танчылі танга. І... тут бы і задумацца над падзеямі апошніх тыдняў. Усё круцілася самалётнымі лопасцямі. Нас проста і незваротна кудысьці зацягвала. Падзеі былі вакол падазронаў.

— Вы аплацілі малахітавых жукоў? — запытаўся раптам чалавек у форме чыгуначніка.

На твары падробленага чыгуначніка лянiва чырванелі рэйкі. Па вялікім сінім полі каціў медны вагон. Стук ягоных колаў здаваўся нямецкім маршам.

— Мы толькі марозіва паелі, — сказала Нат, — трускалкавага.

— За ўсё трэба плаціць, — павучальна сказаў чыгуначнік.

— Пэўна, вы фальшывы чыгуначнік. Вы выпадкова не дзядзя Ваня? — нечакана запытаў я.

— Адкуль вы ведаеце? — здзівіўся фальшывы чыгуначнік.

— Па ваших надброўных дугах прачытаў, — сказаў я. — Напрыклад, у вас там яшчэ напісана, што самагонку вы глушыце ў адзіноце на бойні.

— Сапраўды, — пагадзіўся фальшывы чыгуначнік, — апошнія пяць дзён не выходжу з запою.

— Так што... Пра якіх вы там жукоў заікаліся? — запытаў я.

— Я тут наогул па службовых абавязках, — сказаў фальшывы чыгуначнік. — Мы тут пажарныя вучэнні праводзім. Цягнем брандспойт па розных каналізацыях.

— Я ваш партрэт у школе бачыла. Праўда, там вы выглядаеце трохі маладзейшым, — прызналася Нат.

Чыгуначнік скрывіўся і схаваў рукі ў кішэнях штаноў.

— Дык вы гонар школы? — здзівіўся я.

— У некаторай ступені я біёлаг, — прызнаўся дзядзя Ваня. — Але часам у сувязі са скарачэннем заняткаў праходжу практыку ў пажарнай брыгадзе.

— Як цікава, — сказаў я. — А чаму на вас форма чыгуначніка?

— Для канспірацыі, — ціха вымавіў дзядзя Ваня і пачаў адступаць у выратавальныя дрэвы.

— Куды ж вы? — крыкнуў я. — Мы яшчэ не ўсё абмеркавалі!.. Пра запалкі і жукоў не скончылі гаворку!..

Але фальшывы чыгуначнік, біёлаг-пажарнік дзядзя Ваня адступаў... Адыходзіў моўчкі, нібы... адпаўзаў нібы ўдаў...

39.

І вось сяджу з касцяной люлькай у зубах — дымлю, і з гліняным кілішкам у руках — п'ю фіялетавы лікёр. Гэх, Ната-Ната, Нато, Нат, Натка, Наталля,

Націк, Натусік і г. д. ... І чаму знікла? Схавалася, як мілы маленькі прусачышка. Я ўжо сумую. Вершы не пішуцца. Карціны крыўляюцца. Я ўжо кепскі. Алкаголь мяне знішчыць. Яна ж, Натка, мажліва, мяне прыгалубіць. Тады не памру.

Я паглядзеў на тэлефон. На ягоным корпусе скокалі фактурныя расколіны і рыжыя іерогліфы. Ён скончыў стагнаць з учарашняга дня. Ён быццам аб'ёўся атрутным сіропам і здох. Як пацук. Так. Бронтазаўрычны пацук. Вывеў, называецца, на сваю галаву новы від жывёліны.

Я падабраўся да тэлефона і прыклаў да яго вушную ракавіну. Дзесьці ўдалечы. Там, дзе туманная смуга. Дзесьці, дзе над возерам бегае раззлаванае рэха. Дзе чарот і вецер — браты. Там. У тым далёкім свеце штосьці праіскрылася і папрасіла дапамогі. Я падняў чорны хобат слухаўкі, які выгінаўся, і прысокам наклаў на вушную ракавіну.

— У Вашынгтоне ідуць дажджы, — сказала Ната. — Ногі я прамачыла. А гарбаты са зверабоем нідзе няма. Уяўляеш, якая трагедыя?

— Купі мне стусіну, — сказаў я. — Там павінны быць добрыя стусіны з булдавешкай у выглядзе галавы ката.

— Ты мяне кахаеш? — запытала Нат.

— Званіла твая мама, — сказаў я, — хвалюецца. Яна прыгатавала твае ўлюбёныя арэховыя булачкі і чакае цябе. У нас тут квяціста і сонца.

— Уяўляеш, якая трагедыя — я не патрапіла ў басейн. А там шампанскае падаюць у вядзерцах з ільдом кожныя пяць хвілінаў, калі крычыш... Рыбкі там пла-

ваюць цудоўныя... І многа іх, многа, як канцылярскіх кнопак, што на тваім сталі.

— Сантэхнік захварэў, — сказаў я.

— Я заўсёды дапускала, што ягоня прыгоды ў жабных клубках могуць мець наступствы. Ён не галадае?

— Ён проста прыхварэў і не вылазіць з лядоўні. Я хаджу ў краму два разы на дзень...

— Ты б гарбаткі яму даваў і грэнкі з грэлкамі. Там усё ж халодна.

— Абавязкова перадам ад цябе прывітанне, — сказаў я. — Доўга не гуляй па Вашынгтоне. Там, кажуць, злачынцы ходзяць пад ЛСД.

— Пакуль, — сказала Нат.

— Пакуль, — сказаў я. — За пакуль б'юць як гумовую кулю, а потым паведамляюць — атрымайце дулю!

Я выцягнуў тэлефонны шланг з вушной ракавіны і агледзеўся. Бо з тым «пакуль» поўня мне прымроілася. Яна качалася мячыкам па пакоі. Па эдліках, сталі і маіх нагах. Гэткі срэбраны шар.

— У цябецейцы, — сказаў нехта.

— Вось менавіта, — сказаў я. — Вельмі паршывая поўня.

— Часткова. Але гэта ўсё праз карыес. Многа спіртнога, цыгарэтаў і жанчынаў.

— Так, — сказаў я. — Поўня часта сядзіць у Літве. Там добрае піва і цудоўныя старажытныя вулкі. Яна любіць поўзаць на сваім пузе па бруку. Дарэчы, і песні яна спявае выключна пра вайсковыя будні.

— Усё ж не звяртай асабліва на яе ўвагі. Яна зрабілася нахабнай. Часта кажа глупствы. І наогул залася. Разбэсцілі яе ўсялякія паэты і мастакі.

— Вось так і живу, — сказаў я, — у цішы і спакоі. З поўняй. У якой цюбецейка.

— Зрэдку яна апранае чорны плашч, макасіны і берэт, — сказаў нехта.

— Ты мне, Нехта, таксама надакучыў, — сказаў я. — Вымятайся са сваёй поўняй.

— Ну і добра, — сказала Поўня.

— Ну і чорт з табой, — сказаў Нехта. — Мы пайшлі ў карчму. А ты тут сядзі і зайздросці нам. Пакуль.

— За пакуль — ламаюць рогі і шыкоўныя стусіны, а потым і кажуць: заносьце марынаваных троляў, — сказаў я. І прыклеіў да свайго чырвонага ад перапояў твару атрутную ўсмешку. Яна атрымалася падобнай да раскладанкі. Гэткая ж рыпучая, гэткая ж нервовая. Таму я падняў чорны карэньчык тэлефона і закапаў яго ў вушную ракавіну. Там ён хутка ажыў, пусціў новыя карэньчыкі і сказаў:

— Ага. Ты з роду Манюшкі. У цябе многа ад слова «маніць». Пэўна, ёсць такое?

— Ёсць заўсёды нешта. Але не ўсё ператраўліваецца. Напрыклад, у лядоўні ёсць свежамарожаны в'етнамскі сантэхнік, — сказаў я. — А лепш за ўсё наогул галадаць па Полю Брэгу. Будзе бераг чысты.

Голас у вушной ракавіне раптоўна трансфармаваўся і, пасля хвіліннага клетатання з пенай і пырскамі, выявіў акустычны варыянт голасу Нат.

— Ты мяне добра на паперы расклаў, — сказала Нат.

— Мару, — сказаў я. — На мелавай з ружамі.

— Вой, — сказала Натка, — я іншае мела на ўвазе.

— Ведаю, — сказаў я. — Пра касмічныя караблі. Пра Юрыя Гагарына. Там усе лятаюць. Спачатку ля-

жаць, а потым — лунаюць. Ніякіх падтэкстаў. Проста і зразумела. Як у народнай казцы.

І тут у мае дзіравыя дзверы забарабанілі. Выбівалі на дзвярах нейкія афрыканскія рытмы. Неўзабаве ў дзірку праціснулася галава Наткі. На гэтай галаве мне спадабаліся вялікія кольцы, якія звешваліся з вушэй на срэбных ланцужках.

— Вельмі прыгожыя падшыпнікі, — сказаў я.

Нат скрывілася і заскочыла ў кватэру. Услед за ёй у дзірку праціснуўся невядомы.

— Гэта наш новы член сям'і? — запытаў я.

— Хто?

— Не прыкідвайся паравозам. Я кажу пра гэтага маладога, акулярнага, высокага і няголенага.

— Падабаецца?

— Заўсёды аддаваў перавагу бальшавікам. У душы. Бо іх колер — чырвоны. Не люблю блакітных шорцікаў. Вельмі шчыра. Ногі вібруюць антэнамі. Ты б свайму вадалазу нагавіцы падкараціла, бо валакуцца, быццам мантыя, — сказаў я.

— Ён, між іншым, умее фарбаваць падваконні, — сказала Нат. — А па нядзелях ходзіць у царкву і слухае пропаведзі.

— Ён што, звар'яцеў на глебе рамонт кватэраў? — запытаўся я.

— Я чуў, — сказаў малады вадалаз, — вы трымаеце сантэхніка?

— Так, — сказаў я. — Я якраз думаў завесці яму цацку. У яго рэжуцца зубкі, а грызці няма чаго. Хочаце быць гумовым мячыкам?

— Ён яшчэ не гатовы, — сказала Нат.

— Так-так, — сказаў малады вадалаз. — Я яшчэ не ўсе ўступныя іспыты здаў ва Універсітэт культуры.

— Вы, мабыць, будзеце машыністам, — сказаў я.

— На жаль, — сказаў вадалаз, — я буду драматургам.

— Якая страта для мінскага дэпо паравозаў, — сказаў я. — Але вы не губляйце надзею. Я паклапачуся. Вас не прымуць на драматурга. Будзеце мячыкам.

— Я не хачу, — сказаў вадалаз. — У мяне алергія на цытрусавыя.

— Ната, — сказаў я, — прынясі мне малаток і кнігу Карла Маркса «Капітал».

— Ты будзеш калоць арэхі? — запыталася Нат.

— Я буду калоць лёд на пяшчотных плячах ворагаў пралетарыяту, — сказаў я.

— Астап, шукай! — сказала Натка.

Малады вадалаз пачаў абшукваць шафы. Пыл ляцеў гарбузовымі семкамі. Статуэткі старажытных бажкоў перасоўваліся, нібы шахматныя фігуры. Кнігі курчыліся ў фальклорных беларускіх танцах. Карціны гудзелі аэрапланамі. Свіныя мухі падалі ў непрытомнасці. Нарэшце хвілінаў праз трыццаць вадалаз знайшоў сякера.

— Малатка няма, кнігі Карла Маркса няма, затое ёсць сякера, — сказаў ён.

— Гэтая сякера яшчэ належала майму дзядулю — рэліквія, — сказаў я. — Малайчына, Астап. Цяпер шукай цвікі.

Пасля чарговага абшуквання шафаў са стукам дзверцаў і паліцаў замест цвікоў былі знойдзеныя канцылярскія кнопкі. Гэткія шэрыя сталёвыя п'яўкі.

— Цвікоў няма, але ёсць жыхары балотных вадаёмаў, — сказаў вадалаз.

— Малайчына, Астап. Ты зарабіў цукерку «Мішка на поўначы», — з гэтымі словамі я выцягнуў з кішэні паласатай піжамы абяцаны ласунак і працягнуў вадалазу:

— Еш, няздзейснены машыніст.

Астап заззяў шклom акуляраў, як вочы алень перад смерцю. Разявіў сваю белую пашчу і закінуў туды кавалак чорнага вугалю. З топкі рынулася ўвышыню полымя і паглынула паўночную ахвяру. Толькі белыя мармуровыя калоны яшчэ па інерцыі раскручвалі вось высокага скляпеністага будынка.

Я ўзяў кнопку і пачаў яе забіваць у падлогу.

— Што гэта? — запытаўся Астап.

— Аددзяляю свае зямельныя гектары ад вашых сотак, — сказаў я.

У тэрыторыю Наткі і Астапа былі ўключаныя раскладанка, мыйня і палова кухоннага падваконня...

— Гэта — дыскрымінацыя, — сказала Натка.

— У прыбіральню будзеш хадзіць па тунэлі да суседзяў, — сказаў я і пайшоў спаць.

40.

Я расчыніў дзверы. У калідоры ляжала вясёлка. Пазногцікі свяціліся маленькімі калодзежамі. Вочы спявалі песні.

— Учора быў дзень. Сёння — ноч, — сказала незнаёмая дзяўчына з флюсам. — Я не люблю рок.

— Вы, пэўна, не туды трапілі, — сказаў я. — Вясёлка па статусу мае лецішча на небе.

— Магчыма, — сказала дзяўчына. — Але ўсё роўна я не шкадую. Вы мне падабаецца. У вас вельмі глыбокі рамантычны погляд. Вы падобны да льва.

— Так? — здзівіўся я і міжволі адступіў у глыбіню кватэры.

— Так, — сказала дзяўчына і падышла бліжэй да мяне. — Я люблю каўказскія вадаспады. Зоркі ў іх падаюць ядрамі. Яны і шыпяць, быццам скваркі на патэльні.

— Вы так не жартуйце, — сказаў я. — Я вельмі тэмпераментны. Магу няправільна зразумець. Зараз я выцягну бінокль і пагляджу на вас.

— Я спадзяюся.

— На што?

— На каго. На вас. На вашыя цягліцы — у іх губляецца ўся спякота маіх слоў. Ад вашага спакойнага подыху поўзае ветрык па вейках. Гэта тоіць у сабе наступствы. Давядзецца змываць туш. А вы ведаеце, якая цяпер дарагая туш? А памада?

Я ўважліва паглядзеў на дзяўчыну. Яе выразныя зялёныя вочы тапілі мяне ля самага берага. Я задыхаўся. Я выпускаў бурбалкі. Тануў, адным словам.

— Вы мяне топіце — ля самага берага, — сказаў я. — У вас моцныя рукі. Вы, пэўна, займаліся нейкім спортам. Цалкам магчыма, што вы плыўчыха.

— Пяць хвілінаў таму я вырашыла быць гімнасткай, — сказала дзяўчына.

— Навошта?

— У вас глыбокі рамантычны позірк. Мяне проста калоціць. Я так хачу...

— Чаго?

— Не ведаю. Мне здаецца, вы можаце прапанаваць мне кубачак кавы. Ці давайце пакатаемся на ровары. Я не адмоўлюся, — сказала дзяўчына.

— Я ведаю. Таму я думаю прапанаваць вам кубак гарбаты. Вы любіце гарбату?

— З вамі — люблю.

— Тады я зраблю наадварот. Няхай вас сушыць смага, — сказаў я і пацёр правае брыво.

— Баліць? — запытала дзяўчына.

— Не — я думаю, — сказаў я. — Учора вечарам я думаў пайсці ў парк і пазбіраць грыбоў.

— Дык у чым жа справа? — запытала дзяўчына.

— Сёння прыйшлі вы. І я не хачу збіраць грыбы. Я хачу кілішак гарэлкі.

— Так бы адразу і сказалі, — пагадзілася дзяўчына і разулася каля самага парога. — Да гарэлкі маласольныя агуркі будуць?

— Не. Толькі селядзец. Апошні раз маласольныя агуркі ў нашай краіне былі заўважаныя на выставе Артура Клінава.

У кухні мы селі на адзін зэдлік. Дзяўчына пацёрлася аб мяне. І я адчуў пах яловага леса. Было ў гэтым штосьці калюча-прыемнае.

— Ваш флюс патрабуе спіртнога? — запытаў я.

— Верагодна.

— Я зараз, — раптам сказаў я. — Буду рабіць забастоўку. На мяне раптоўна натхненне надышло. Я заўсёды ў такія хвіліны станаўлюся ў тазік

і лічу да тысячы. Зазвычай падчас гэтага нехта побач пачынае спяваць пра вялікі і бессмяротны пралетарыят. А я стаю і нагамі адчуваю тазікавы алюміній. Гляджу на белыя сцены і ўяўляю вакол псіхіятрычную лякарню, або краму для аматараў макулатуры, або камеру для смяротнікаў, або акварыум без рыбаў...

— Можа, туды акулаў запусціць? — прапанавала дзяўчына.

— Вядома. І трох сантэхнікаў, што распіваюць бутэльку чарніла. Ды выпадкова чарніла пераблыталі з бутылфталатам, разбаўленым вадкім шклом... і штосьці нядобра ім стала. Завылі яны вельмі самотна. І на іх кліч прыплыла акула і пакусала.

— Як злы сабака, — сказала дзяўчына.

— І пакусала бутэльку з вадкасцю. А потым...

Я замоўк, узяў пачатую пляшку гарэлкі і пстрычкай скінуў крывую накрыўку.

— Ну, што, за знаёмства? — прапанаваў я. — Гэтак таксама прынята баставаць.

— Я — Уліса, — прадставілася дзяўчына з флюсам.

— Я — Сафа, — прадставіўся я.

Мы выпілі і закусілі селядцом. Рыба была нейкая салодкая. Ад гэтага ў мяне чамусьці ўзнікла вострае жаданне выпіць яшчэ. І мы зноўку выпілі. А калі пачуўся рып раскладанкі, я зразумеў, што прачнулася Нато, і ад гэтага мне захацелася выпіць яшчэ. Я моцна пацалаваў Улісу ў вуха, потым у пухнатую шчаку і сказаў слова-прадвеснік:

— Птушкі.

Яны і сапраўды былі.

Апошнім часам я заўсёды раблю нешта дурное. Мне здавалася, што менавіта такі лад жыцця і дапамагае выкручвацца з цяжкіх сітуацыяў. Візіты цудоўных дзяўчат і падазронах сантэхнікаў мяне асабліва не здзіўлялі. Хутчэй за ўсё, я прызвычаіўся да іх. Мая праца над раманам зайшла ў тупік. Але здарэнне з кактусам у гародзе мяне палохала.

Я паглядзеў на дзяўчыну з флюсам, яна ап'янела і штосьці з задавальненнем распавядала:

— ... а потым я ўшчыкнула яе, і разам мы бегалі вакол царквы. А калі да нас выйшаў бацюшка Андрэй, мы сказалі яму, што ў нас нарадзілася дзяўчынка а трох галовах.

— Добры вечар, — сказала Нато, заходзячы на кухню.

— Сёння змрочны, — адказаў я.

— Гэта з якой нагоды? — запытала дзяўчына з флюсам.

— Як цудоўна, — сказала Нато. — Я так марыла, каб ты завёў каханку. Мне надакучыла мыць посуд. Гэтыя гідкія конікі, што намаляваныя на талерках, мне пачалі ўжо сніцца. Наогул, афіцыйная каханка — гэта вельмі зручна.

— Ты так лічыш?

42.

— Сёння мы паспрабуем залезці ў хату, якая стала прытулкам для фетышыстаў, — сказаў я.

Нат усміхнулася. Ейная ўсмешка аддзялілася ад твару. Але Нат паспела схопіць здрадніцу і таму добра яе страсянула і запхала замест цукру ў каву. Адпіла глыток. І прыцмокнула ад задавальнення.

— Няўжо смачна? — запытаў я.

— Так. А ты не каштаваў?

— Не, — сказаў я. — Сёння я харчуюся ў асноўным грымасамі. Сёння я люблю салёнае ды вострае.

— А я сёння люблю салодкае. І па панядзелках таксама люблю. І па аўторках. І па серадах. І па пятніцах. І па суботах. Магчыма, толькі ў чацвер мяне цягне да вострага.

— Калі ў апошні раз ты была ў гэтай хатцы? — раптам запытаў я.

— Шмат гадоў таму. Мне тады было тры гады. У тыя цудоўныя часы ў мяне быў надзіманы ружовы кот. У бабулі яшчэ не было склерозу, і я магла слухаць ейныя аповеды пра радыску. Яна вельмі любіла радыску. Так, каву мне тады забаранялі.

— Так, — сказаў я, — чаму б табе не ўзяць плед? Ты ўся дрыжыш.

— Гэта не ад холаду. Мне страшна.

— Не бойся — я побач.

— Але ён такі страшны, — сказала Нат, — я баюся.

— І сапраўды, — сказаў я. — Таракан.

— Таракан, тараканішка, — сказала Нат.

Таракан паварушыў вусамі. І хутка-хутка пабег на палубу вельбота, які пакачваўся на хвалях трускалкавага сіропу. Бег ён упэўнена. Быццам быў непераможны. На яго няшчасце я штурхануў лыжку, і кур-

сант марской вучэльні пачаў захлынацца. Праўда, не адразу. Ён яшчэ доўга балохтаўся.

— Ты — жорсткі, — сказала Нат.

— Не заўсёды, — сказаў я, пакусваючы аловак.

— Ты гэта робіш, каб мяне раззлаваць?

— Не. Я грызу аловак, таму што ён жоўты, нібы сонца. А я люблю гэты шар. Ён нагадвае мне вінаград, якім мы аб'ядаліся ў Гаграх.

— Банальна, — сказаў кіроўца аўтобуса.

— А вы не падслухайце, — сказаў я. — Круціце сваю баранку і не перашкаджайце нам піць каву.

— Як цікава, — сказала Нат.

— Мы едзем у мікрааўтобусе, — сказаў я, — хіба ты не заўважыла?

— Я думала, мы на кухні.

— Напачатку так і было. Але потым з'явіўся таракан, і я падумаў, што ў мікрааўтобусах не водзяцца тараканы. І таму вырашыў ехаць адразу!

— Неадкладна!

— Прэч прыметнікі і даклады! Даш гантэлі і сусвет глытацельны!

— І ўсё ж я звяртаю вашу ўвагу на дарогу, — сказаў кіроўца. — Паглядзіце, якая жудасная траса. Ані слупкоў табе, ані ўказальнікаў, адно грыбнікі і рыбаловы рассяліся ўздоўж дарогі.

— Ім хочацца грошай, — сказаў я.

— Не, — сказаў кіроўца, — яны хочуць атрымаць па шыі.

Я паглядзеў на шыю кіроўцы. Вялікая, чырвоная, яна магла б служыць дадатковай трасай для дальнабойшчыкаў. І мне паверылі. Літаральна адразу

на чырвоным далягядзе ўзнік вялікагруз. Ён гудзеў і пыхкаў. Ён ішоў на ўсіх парах. З ягоных наздрынаў вылятаў дым. Ягоныя фары гарэлі, нібы вочы сабакі Баскервіляў.

— Гэта як па Шэрлаку Холмсу, — дадала Нат.

Вялікагруз ляцеў. Ён гэта ўмеў.

Але раптоўна вылецела вялізная валасатая рука і забіла муху.

— Не будзе рыбнай поліўкі, — сказаў я. — А рыбкі варта было б набыць.

— Так, — сказаў кіроўца. — Паглядзіце, якія акуні. Вялікія. Укормленыя. Адзін да аднаго. Вочы вогненныя. Напружаныя. Нават раты яшчэ разяўляюць. Зрэдчас хвастамі б'юць. Цалкам верагодна, што іх вылавілі пяць хвілінаў таму з Тэмзы.

— Як так?

— Там спякота.

— У нас таксама спякота.

— Але там кухары лепшыя. Іх смажаніна не ідзе ні ў якае параўнанне з нашай.

Кіроўца выцягнуў цыгарэту і запаліў. Клубы дыму ахуталі нас туманам. За пяць сантыметраў было цёмна.

— Здаецца, набліжаецца навальніца, — сказаў я. — Перадай мне парасон.

Нат выцягнула свой складны кітайскі.

Хіба не зразумела? Яна выцягнула па-ра-сон. Вядома, парасон.

Я нацэліў яго ў шыю кіроўцы і стрэліў. Так аквалангісты страляюць з падводных ружжаў ці матросы гарпуняць кіта. Гэтак балышавікі адстрэльвалі контру.

Лямант звера-самца страсянуў лес. Туман рассяўся.

Пападалі яблыкі. Заспявалі птушкі. Адна рыбіна гаўкнула і сплыла да Тэмзы.

Мікрааўтобус крэкнуў і спыніўся. І нас выплюнула ля нашага дома.

— Я не люблю курцоў, — сказала Нат. — Яны заўсёды адхаркваюць. Гэта так гідка.

— Каму цяпер лёгка? — сказаў я вядомую фразу.

— Не для ўсіх.

— Для індзейцаў і мурынаў нашай краіны, — удакладніў я.

— Шчаслівай дарогі, — сказаў кіроўца і ўсміхнуўся, з ягоных зубоў тырчэла цыгарэта.

— Беражыце здароўе з маленства, — сказаў я.

— Усе будзем там, — сказала Нат.

І мы пайшлі дадому.

— Паглядзі, гэта не дом, — сказаў я.

— Гэта сапраўдны замак, — сказала Нат.

— Прыгожыя вежы. Зубчыкі. Люблю чырвоную цэглу, — сказаў я.

— У мяне ў такіх месцах добрыя сны здараюцца, — сказала Нат.

— У мяне прыпаўзаюць, — сказаў парцье (гэта, вядома, быў ён), расчыняючы дубовыя дзверы і шчоўкаючы абцасамі.

Ад парцье ішоў пах таннага мыла. На ягоных руках варушыліся валаскі. Пот пацеркамі ўпрыгожваў ягоны лоб. Тонкія вусны прасавалі рудыя вусы і ціха казалі «ш-ы-ы-ыззз». На ягоных майтках вісела павуцінне, у якім няшчасна блытаўся вялізны павук. Ён круціў вачыма і прасіў нас хутчэй праходзіць.

- Мы не перашкаджаем.
- На кухні замешваюць цеста.
- Будуць пячы булачкі.
- Правялі расследаванне.
- Вы з гэтай нагоды?
- Мы без нагоды.
- Так, сабака ходзіць без намордніка.
- Трэба на хару рашпіль. Гэта ад слова «харкаць».
- Вы паелі ўжо?
- Не, мы толькі вазніцу за кучары цягалі.
- А так — цішыня. Толькі косы. Гэта з фільма.
- Тут фільмаў не глядзяць. У нас электрычнасць учора адключылі.
- І як жа вы пакутуеце?
- У вас такі няшчасны выгляд, — сказаў парцье.
- Не варта псаваць апетыт нам, птушка жалобная, — сказаў я.

Парцье пакрыўдзіўся і прапусціў нас у дом. Па калідорах на інваліднай калясцы ездзіў дзядуля. Ён штосьці мармытаў, слініў жоўтыя пальцы і пісаў імі на паперы крамзолі. У яго быў шчаслівы выгляд.

— Сачыняе, — паважліва сказаў парцье.

— Мы спынімся на барадзе дзядулі, — сказаў я. — Гэта ж самая звычайная аблачына. Снег тут — звыклая з’ява.

Я, пэўна, сцэпануўся ад холаду. Сняжынкi нагадваюць драбіны. Рыпучыя. Быццам яны нараджаюцца ад рыпу майго гусінага пяра.

— Тут не живуць фетышысты, — сказаў дзядуля. — І наогул вы памыліліся домам. Вы жылі ў іншым

месцы. Прыгледзьцеся. Я не ваш дзядуля. У мяне радзімка на шыі.

— Сапраўды, — сказаў я. — Як я адразу не заўважыў? Але вы пачастуеце нас вячэрай? Мы з дарогі. Вельмі прагаладаліся.

— Вас чакае манная кашка, — сказаў дзядуля.

У сталовай сярод пыльных кандэлябраў нас чакалі талеркі з манкай. Ліпкія азёры прапаноўвалі фігурнае коўзанне. Я абуў канькі і заслізгатаў. Пасля сальта-мартале я зваліўся. І пайшоў пад лёд. Я крычаў. Я стагнаў. Але было запозна. Аніхто не ратаваў.

43.

Выплывае з туману хатка на курыных лапках. Кружляе неяк загадкава. Дзвярыма і аканіцамі грукае, комінам варушыць.

І плыве яна кудысьці. А туман пыхкае салодкай і сырой ватай. Курыныя лапкі востраць кіпцюрыкі аб карчы. Дзверы і аканіцы робяць масаж пячонкі, якая гудзе ад дробных расколінаў. А комін, як нябесны вершнік, усё скача і скача, і здаецца, што зараз яздок паляціць, куляючыся па далінах і лясках, па лагчынах і рэках...

— Я яшчэ ўчора зрабіў журналістам заяву, — сказаў я, — што казкі не прымаю блізка да сэрца. Паколькі сэрца ў мяне мае пяць срэбных клапанаў і дзесяць вентыляцыйных шахтаў. Я ў дзяцінстве быў вельмі нервовы — любіў маршыраваць разам з Урфінам Джусам па кніжках. Мы рабілі як фашысты,

якія палілі літаратуру на вогнішчах. Тое самае. Таму маё сэрца — гэта палымяны матор.

— Я б на гэтых вогнішчах смажыла біфштэкс, — летуценна прамовіла Нат. — Заўсёды ў дзяцінстве адчувала недахоп мяса ў арганізме. Ты звярнуў увагу, якая я хударлявая?

— Ага. Асабліва апошнім часам, калі твой живоцік расце ад піва як на дражджах. Сама ху-да-р-ля-вая... а пуза барабанам.

— Ты мяне параўноўваў неяк з крэйсерам «Аўрорай», — з сумам сказала Нат, — а цяпер зусім на мяне забыўся. Кампліментамі сыпеш, нібы зубастая акула.

— У процівагазе ты выглядаеш як маленькі анёл, — сказаў я.

— Яшчэ, — сказала Нат.

— У бронекамізэльцы ты падобная да насарога, — сказаў я.

— Яшчэ-яшчэ, — сказала Нат.

— У піжаме арыштанта ты нагадваеш пабітага сабаку, — сказаў я.

— Вой, хачу яшчэ, — сказала Нат.

— У касцы пажарніка ты — вылітая вобла, — сказаў я.

— Мілы мой трус, — сказала Нат і ўкусіла за вуха.

Вецер прайграў на маім левым вуху сімфонію. Рэкі абдалі левую частку шыі зялёнымі хвалямі. І раптам... Раптам... Вельмі раптам прыляцеў вясёлы матылёк — мой маленькі сябра.

— А давай у хатцы пашукаем злодзея, — прапанаваў я. — Звычайна яны любяць сядзець у

закінутых хатках. Асабліва пасля Чарнобыля. Зэкаў у радыеактыўных палях болей, чым пустазелля. Сядзяць там, як пацукі.

— Я таксама хачу быць пацуком! — усклікнула Нат.

— У нетрах, нетрах я хадзіў, па дарозе заблукаў. Там хатку я адшукаў, дзе напіўся і на канапу зваліўся. І ў залатога пацука закахаўся!

— Ну ты і паэт. А між іншым, я свае скураныя пантофлікі з табой псую. Яны, між іншым, пяцьсот баксаў каштуюць. Паглядзі, якія ў іх шпоры. Французскія. Заўтра пайду ў «Сэканд-хэнд» і набуду чаравікі для шпацырак з Сафам. Нахабнікам і Гарынычам.

Толькі Нат прамовіла гэтыя словы, як з коміна хаткі распачаліся стрэлы нейкімі шарамі... Мы заплюшчылі вочы... І... І раптам зразумелі, што на нас сыплюцца рознакаляровыя пернікі... А потым і цыдулка звалілася проста ў рукі Наты, дзе было напісанае адно слова: «Чакаю».

— Чакаю, — сказаў я, — гэта ад чароўнага чабурэка. Цяпер усе пішуць, каму не лянота. Слесары і брамнікі. Чыноўнікі і мастакі. Кранаўшчыкі і мыйшчыкі посуду.

— Я адчуваю, адчуваю: тут будуць прыгоды, — сказала Нат.

— Што ж, варта станчыць па-фінікійску, — сказаў я. — Фінікі — гэта святое. Каб душа нашая не памірала.

— Тэлевізара наглядзеўся. А я сваю скрыню выкінула з акна. Дзякуй богу, абышлося без шматлікіх ахвяраў, толькі жабку прыціснула. Я правярала. Была яна. Была.

— Ну, хадзем, — сказаў я і выцягнуў з кішэні кніжку.

— Навошта?

— Каб вершы чытаць, — сказаў я. — Звычайна злодзеі рэагуюць на іх неадэкватна: альбо звярэюць, альбо супакойваюцца.

— Яны і так звяры. Куды больш звярэць? Трэба з малпы ў чалавека ператварацца.

— Вось мы і будзем вядзьмарыць.

— Гэтымі баладамі?

— Пахавальнымі. Аўтар — Віктар Буль Жы, ён неяк з ангінай ляжаў у шпіталі, вось там натхненне і плёскалася, нібы ў акварыуме. Па ягоных словах, балады пісаліся ў перапынках паміж уколамі і ўціхамірвальнымі кашулямі.

— І што, дзеці чытаюць гэтыя баладачкі? — запытала Нат.

— Яны проста кайфуюць. Робяцца непаўнагадовымі наркаманами, — адказаў я.

І мы пайшлі. Цэлафанавую траву прыціскалі. Яна хрумсцела і спявала.

На пластыкавых лужынах заставаліся сляды, якія потым чамусьці набывалі ўсе колеры вясёлкі. І атрымоўваліся някепскія творы мастацтва. Графітавых конікаў пужалі. Да мармеладавых пернікаў падбіраліся. Паелі трошкі-трошкі — і ў хатку. А там руды кот ходзіць па перыметры хаты, вусамі цыгарэтнымі дыміць і песеньку муркоча пра самавары. А побач белы электраімбрык гудзе і булачкі толькі выпечаныя попелам упрыгожваюцца. Чорныя гэтакія. І пахнуць смачна.

— Вуй, хачу, — сказала Нат.

— Калі будзеце аплочваць рублямі, тады па нашанскім балотным курсе, — заявіў кот. Хвост у рудога гандляра выгнуўся дугой і стаў падобным да кола ад ровара. Кіпцюры ператварыліся ў сталёвыя абцугі.

— Вы наогул хто такі? — запытаў я.

— Што? хіба не бачна? — адказаў кот. — Пародзісты ад’ютант спадарыні Бабы-Ягі.

44.

У зубах жылі дуплы. Зазвычай там сяліліся калібры. Жылі яны на самай вялікай і счарнелай мясцовасці. З трыснягу, галькі і гліны будавалі нешта накшталт жылля. У гэтых няшчасных дамках яны збіраліся зграямі і рэзаліся ў падкіднога дурня. А хто прайграваў, таго яны падсмажвалі і з’ядалі пад агульны рогат мясцовых вярблюдаў.

— Мне думаецца, што неўзабаве я буду гандляваць кактусамі ў начніку, — сказала Нат.

— Кактусы растуць нібы дзядоўнікі, — сказаў я. — Нейкія матросы панаехалі, свецяцца зебраўкамі.

— Р-ы-б-а, — сказала Нат і пацалавала мяне ў шчаку.

— Вядома, — пагадзіўся я. — Я твая акула. А ты — мой акіян. Я скокаю ў цябе кожныя пяць хвілінаў і атрымліваю асалоду ад шторму. Твае водарасці — гэта паток жаданняў. Бурбалкі — надзея на выратаванне. А сонца за даяглядам — прадвеснік шчасця.

Але ўсё ж п'ю твае хвалі і кружляю ў віры. Цалую і кусаю цябе — сонечная свежасць. Холад і дрыжыкі — сеткай на маёй свядомасці.

— Мы абстрагаваліся, — сказала Нат.

— Мы ўцягнуліся, — сказаў я, — у працэс.

— У які?

— У наш, — сказаў я і закруціў пяцілапісты вен-
тыль на злым кране. Вада булькнула пару разоў і схавалася ў трубе. Толькі зрэдку, як у змяі, з крана выцягвалася джала. Але гэтае пяшчотнае. Кроплепадобнае. Ручайнікавае.

— Суцэльны патоп, — сказала Нат. — А як у продажы няма.

— Гэта не патоп — гэта мы раздумваем. Думаем, гэтак кажучы, якім чынам сінтэзаваць курыныя мазгі ў яйкі.

— А можа быць, яны ўсё ж зваяльца з неба?

— Безумоўна, — сказаў я. — Але я аддаю перавагу хуткасці. Каб не стамляцца. Гэтак прыемна раніцай з'есці яечню і выпіць кубачак кавы.

— Ну, — сказала Нат, — скажы, нарэшце, штосьці істотнае.

Я ўстаў у вока пашараваны манокль і правыў:

— Дзяўчынка мая, мы ўзлятаем да аблокаў. Там у пухнатых краях мы будзем плаваць на серабрыстых якарах. Я буду зрываць з цябе чмяліныя кветкі. Я буду дарыць табе шакалад у хрусткай фользе. У музычных парадах мы будзем стукаць хмарамі па небе і прыклеіваць цукеркі, як папяровыя самалёцікі, да засохлых градзінак і вінаградзінак.

Нат паглядзела на мяне і рассмяялася:

— Ты падобны да дракончыка! У тваіх вачах — смажаныя пончыкі! З твайго рота тырчаць кропчыкі! Ты, напэўна, перапёлачнік!

Я раздзьмуў шчокі.

45.

Мы сядзелі па кутах кватэры на кукішках. Кілішкамі. У капялюшыках з залатымі фішкамі. Як мудрацы, маўчалі і думалі. Дудзелі патрошку. Сузіралі. Сонца люстраное. І раптам ускоквалі, хадзілі, спрабавалі крычаць, але не маглі. Галюцынацыя клалася на мазгі. Дзень перапаўзаў па кватэры светлым напільнікам і клубкамі запальваў пыл. Глюкозай качалася моць. На паперах крычала паэзіі соль. На падваконні ляжаў пасінелы сантэхнік і дробна ікаў. З піялы мы пасыпалі яго расцёртай крэйдай. Белай і шэрай. Бура-малінавай. Ягоны лоб перасякалі маленькія калдобіны. Быццам пячаткі брытвіны. Адно вока выкацілася і чырванела семафорам. У пэўнай ступені мухаморам. Нос уражваў сваёй крывізной і ёмістасцю барвовага. Хтосьці шпацыраваў па бары. Вусны здаваліся дрэвамі перакаці-поле, яны ўвесь час торгаліся і натапырваліся. Пупкі твару. Шыя здзіўляла сваім кадыком, які вытыркаўся паплаўком. З камбінезона тырчэла каламутнае рыльца бутэлькі. Падобнае да патыліцы. Наогул перад намі быў нават не сантэхнік, а нейкая дзіўная рыбіна. Біна Ры. Дзікая рабіна. Мы прызвычаліся ўжо да дзіўнаватых ператварэнняў новага жыхара нашага дома і таму

моцна не здзіўляліся. Хутчэй прыглядаліся і напружана думалі пра асаблівасці чалавечай прыроды.

— Ён хутка трапіць у летаргічны стан. Гэта заўсёды адбываецца з людзьмі, якія вядуць няправільны лад жыцця, — сказаў я і змоўк.

З увагнута-выгнутаі якарнай жырандолі на нашыя сінія пальцы асядалі пёркі. Празрыстыя белыя роздумы. Шыпеў вецер. І гэта было дзіўна. І штосьці, што адцягвала ад сантэхніка. Дакладней, хтосьці. Па прыродзе аднавокія, па карме трохвокія, па псіхалогіі чатырохногія. Пішчалі. Прасілі хлеба. Танчылі на нашых пазногцях. А бэзавасць пазногцікаў Нат у некаторых з іх выклікала прыступы клаўстрафобіі. Яны хаваліся за шырокімі крэсламі і дробна дрыжэлі.

І тут раптам мы расшчамуталі нашу мудрэцкую мачалку.

— Я не ў канторы? — запытаў я. — У мяне баляць ногі? Зачыніліся ўсе ўстановы? Ці я разбагацеў? У чым справа? Магчыма, я раздзьмуўся ветразем у прыродзе?

— Ты ў адпачынку, — сказала Нат. — У працяглым. За свой кошт.

— Магчыма, я — фізік-ядзершчык? — сказаў я і, падумаўшы, дадаў: — Ці я зламаў нос?

— Ну, паглядзі на сваю фізіяномію ў люстэрка, — прапанавала Нат.

Я паглядзеў.

— Каму патрэбны такі нос? — сказала Нат. — Гэта ж не нос, а проста кававарка нейкая. Гэта ўсё наступствы любові да кавы.

— Скажы яшчэ — ад любові да какаіну, — сказаў я, змрочна разглядаючы сваё адлюстраванне.

— Усё нашмат прасцей, каханы, — сказала Нат.

Я паглядзеў на Нат. Яна ж, гэтая Нат, проста нейкая матавая настурцыя. Яна ж, гэтая Нат, — сіямская вярблюцыя. Яна ж, гэтая Нат, нейкая прыстойная заморская інфлюэнцыя. Яна ж, гэтая Нат, зусім абарыгенеўшая прастытуцыя...

— І зусім я не такая, — сказала мая каханая. — Ты і на гэта забыўся. Зрэдку па панядзелках я п'ю кефір.

— Няўжо папраўдзе гусі на неба ўзляцелі? — сказаў я.

— Быць можа, зусім не гусі, а можа, зусім і не думалі ўзлятаць. А так паплылі, бы параходы.

— А можа, паскакалі?

— Досыць прыдурвацца, у натуре, — сказала Нат. — Я табе не казачнік. У лепшым выпадку магу быць таварышам Кругерам. Ты мяне ведаеш.

— Я ўжо сумняваюся.

— Ах, так! — ускрычала Нат.

— Так, Нат, — сказаў я, — рабі глупствы. Мне надакучыла гэтая аднастайнасць. Абрыдлі ўмоўнасці. Задыхаюся ад безвыходнасці. А хочацца вар'яцкай радасці. Зрабі ж, урэшце, штосьці з рамкамі. За фотаэцюдамі. За вугольнікамі.

Пасля маіх нахабных слоў Нат вельмі пакрыўдзілася. Зусім. Яна закруцілася ў агромністую персікавую коўдру. Села на канапу і завыла штосьці індзейскае. За вокнамі імчаліся самалёты. Іх гук спалучаўся з голасам маёй каханай, і атрымлівалася нешта празмерна экстравагантнае.

— Напэўна, нашыя «Ту-134» гудуць, — выказаў меркаванне я, — інакш не было б гэткага сінтэзу творчасці.

Нечакана з грукатам расчынілася акно. Шкло задзынькала грэцкімі арэхамі. Фіранкі ўзяцелі лебедзямі. І шчасліва заляпалі крыламі. І скрозь загарэлую чысціню неба мы пабачылі хвост самалёта. Ён быў падобны па колеры да кракадзіла. Аднак яму не хапала афрыканскай абаяльнасці. Прынамсі, мне так падалося...

— Я дадала б да гэтай зеляніны кропу, — сказала Нат.

— Толькі што лётае і гудзіць электрагітарай пад голас любімай.

— I-i-i-i-y-y-y-y-y!!! — старанна круціўся ў паветры голас спявачкі.

— Гэта кіч, — сказаў я.

— Ну і?.. Ці ў цябе склероз?

Нат пляснула ў далоні:

— Згадала! Ты хацеў паехаць у камандзіроўку камдывам роты. Дофку-дофку. Заўтра ў гарадскім сонечным мястэчку Івянец адбудзецца свята пад назвай «Гліняныя калачы». А восьмай раніцы ад'езд. Там цудоўныя акварэльныя вулкі.

— Ага! — крыкнуў я. — Я там буду бегаць за маленькімі сімпатычнымі гіпапатамамі! І буду чэмпіёнам па кіданні дзіды ў шалёную цэль!

— Не! — сказала Нат. — Ты будзеш ляпіць мяне. У поўны рост. Прычым з парасонам. Які заўтра я, магчыма, згублю. Бо ён надакучыў мне. Ён як дурная горная крэйда. Замест сонечнай палоскі ён мае шахцёрскі краявід. Надакучыла быць шахцёркай. Ходзіш кожны дзень, быццам у касцы і з адбойным малатком.

— Можа, мне вылепіць цябе з бульдогам ці сантэхнікам? — запытаў я.

На падваконні сантэхнік паварушыўся і гучна захроп.

— У дзяцінстве ў мяне быў сабака, якога звалі Шарык, — сказала Нат. — Раніцай ён лізаў маё вуха. Было прыемна і козытна.

Я падышоў да кніжных паліцаў, выцягнуў адтуль шэры томік Пушкіна, пагартваў яго і паставіў на месца. Мае думкі перапляталіся ў аксамітную махру. Таямнічая хада падзеяў ужо не раздражняла, не прыгнятала і нават не пужала. Хучэй за ўсё я трымаў змяю абыякавасці. Але ўсё ж зрэдку прыходзіла думка, падобная да гарачага самавара: як весці барацьбу з подлымі кактусаводамі? З гэтымі злачыннымі калмачамі? Праўда, часцей за ўсё адказ хаваўся, нібы спалоханае мышаня. Юрк — і ўсё.

— Гавораць, — сказаў я, — што ў Івянцы няма праваслаўнай царквы. Што тамтэйшыя дзеці ходзяць у школы пад барабанны дробат, а выкладчыкі носяць цярновыя вянкi.

— І што тут дзіўнага? — сказала Нат. — Наш сусед па лесвічнай пляцоўцы — Мікола Фіксаж — кожны вечар, ідучы з працы, зазірае ў мясную краму «Падземка» і моліцца, гледзячы на філейныя часткі гандляркі Валянціны.

— Ну, — сказаў я, — тут зусім іншыя матывы. Гэта, можна сказаць, своеасаблівая праява любові...

— Там таксама любоў, — сказала Нат, — толькі іншы падвід. У гіпсе, гліне, метале і барабанах. Таму, звярні ўвагу, нашыя словы перамяніліся ў дзеянні.

Яны апранулі плашч і сталі Логам. Ціха граючы лістотай і паветранымі шарамі, Лог ужо даўно сядзіць на нашай канапе.

— Напраўду так, — сказаў я. — Ужо даўно скончылася навальніца, а ты і не заўважыла.

Скрозь паслянавальнічны пах я адчуваў салодкія вусны Нат. Мяккія і ўпэўненыя. Вельмі родныя. І адразу згадалася і параўналася гэта з дзіцячымі ўражаннямі смаку. Быццам і цяпер я піў маленькімі глыткамі чарнічнае сочыва з вялікага слоіка, якое тоненькімі ручайкамі бегла міма вуснаў і трапляла на падбароддзе і шыю... На целе ўзнікалі малюнкi, што нагадвалі лупатых чарапахай.

— Якая ты ў мяне карцінная, — сказаў я.

— Скажы яшчэ, што мяне варта ўставіць у раму і аднесці ў антыкварную краму, — сказала Нат.

— Абавязкова скажу, — паабяцаў я.

— Падары букет з лямпачак і драцінак. І каб свяцілася, — папрасіла раптоўна Нат.

У гэты момант, калі Нат сказала «і каб свяцілася», сантэхнік буркнуў і падняў галаву. Мы заўважылі, што сантэхнік нечакана ператварыўся ў мурына. З ягонага носа шчодро крапала чорная вада. Накшталт нафты. Відовішча.

— Толькі ў Афрыцы растуць найсмачнейшыя бананы, — сказаў сантэхнік, — Таму мурыны — лепшыя на свеце людзі. Я наогул чорны расіст. А раса на травах — гэта зусім не мыльная опера.

— Дачнік вырашыў нас пакінуць, — сказаў я.

— Надзея ёсць? — запытаў сантэхнік.

— Спачатку тэст, затым надзея і пратэст, — адказаў я.

— Ён памрэ без нас, — сказала Нат.

— Пытанне першае, — сказаў я. — Вашыя сувязі з кактусаводнай мафіяй?

— Назаўсёды, чалавеча! — сказаў сәнтэхнік.

І мы зразумелі, што сәнтэхнік — тэхнік і сан. Што ён самы поўны сан. А тэхнік толькі па пакліканні. І толькі ў выхадныя дні. Таму мы не сталі моцна крыўдзіцца на чорнага расіста і падарылі яму ад-наногага алавянага салдаціка. Каб ён не сумаваў. Сәнтэхнік, вядома, зусім схамеў і запатрабаваў яшчэ. На што мы, як дабрадушныя і добрапрыстойныя людзі, казалі, што на новы год пад святочным дубам будзе стаяць сапраўдны танк — Т-34. І сәнтэхнік супакоіўся.

46.

— Пацалуй мяне ў вусны, у гэтыя сонечныя рады-ятары, у прадвеснік навальніцы. Зоркі запаляцца ў небе светлякамі калючымі. Сняжынкі будуць падаць сонечна. Яны будуць таяць марозна. Ператворацца ў кропелькі лёду. І гэтыя дарогі — быццам лыжня і трамплін для цябе і мяне, — я змоўк і паглядзеў на Нат. Яна стаяла каля люстэрка і размазвала па твары яркую чырвоную памаду. Яна плакала.

— Я вельмі няшчасная, — сказала Нат. — З продажу зніклі электрапілы.

— Не плач, маё гусянё, — сказаў я, падышоў да Нат і абняў. І патануў у пясках Эфіопіі. Удыхнуў пах гарачай Афрыкі.

47.

Пасля слова «вярблюдаў» я паставіў кропку. І тут нечакана пачуў рып інваліднай каляскі. О божа, што на гэты раз?

— Казкі ты пісаць не ўмееш! — сказала замарожаная бабулька. — Я была ўчора ў рэанімацыі, дык нават там мясцовыя лекары лепш спяваюць над пацыентамі!..

— А што з тымі пацыентамі? — неяк не знайшоўся я.

— Пад марфінам адыходзяць у іншы свет, — сказала бабулька і захіхікала. Гэтак гідліва забулькала.

Я паглядзеў на бабульку. Нешта ў ёй з цягам часу пачало мяняцца не ў лепшы бок. Нейк пажаўцела, і нават зубы сталі мацней выпіраць. Здавалася, што яна стала больш падобнай да пацука, якога трымалі ў марынадах. Вочы — ну нібыта ўкусіў яе нехта... Жоўтыя і выпуклыя. З пожадам сыру ў цэнтры кожнай зрэнка. Не бабулька — тыповая мара ідэалу для сцервы.

— Бутэрбродзік хочаш? — раптам запыталася бабуця і выцягнула з патаемных месцаў спадніцы невялікі пакецік з нечым чорным.

— Не! Не-не! — замахаў я рукамі, уявіўшы ва ўсёй красе той чорненькі бутэрбродзік. Нават, здавалася, адчуў смак таго незнаёмага хлеба. Нібы на мой рот наляцела зграя мух.

— З мазгамі ў цябе праблемы, — заявіла бабулька. — Выпіраюць яны!

І расцягнула свае вусны, агаляючы пацукую пастку, нібы нехта са стаматолагаў гуляўся

ЗМІЩЕР ВІШНЁЎ

тут з пласкагубцамі. І закінула туды нешта чорненькае.

«Клізмы ёй бракуе», — падумаў я.

— Прабачце, дарагая, мне трэба працаваць — пакіньце мае апартаменты, — сказаў я.

частка трэцяя
МАЗГІ ВЫПІРАЛІ

Удзяцінстве мне не аднойчы давялося падаць і стукацца галавой аб падлогу... Пэўна, мазгі выпіралі... І, верагодна, ужо тады я раздумваў пра свой гаротны лёс і пра лёс сваёй краіны...

У Берліне быў дождж. Здавалася, што мастацкі дом «Tacheles» аб'еўся сочыва і сканфузіўся ад болю ў страўніку. Мастакі пад уздзеяннем мокрага надвор'я знаходзіліся ў стане дэпрэсіўнага натхнення. Выпадковыя турысты паўсюдна сутыкаліся з зачыненымі дзвярыма. Нібыта ўсё мастацтва запакавалі і схавалі ў браніраваным сейфе. Турысты ціха шкрабаліся і стукаліся, прыкладалі вушкі да дзвярэй і прыслухоўваліся... Мо хто там перапаўзае, які вэнджаны геній? Прыціскалі свае мокрыя насы да замочных дзюрак і прынюхваліся... Мо патыхае мастацкім духам? Мо засмажылі там якога гіпапатама ад Сальвадора Далі? Але — не... Усе заціхлі і рабілі выгляд, што іх няма!.. Што яны адсутнічаюць: з'ехалі на канферэнцыю, рыбную лоўлю, у міжнароднае творчае турнэ!.. Няма!.. Няма анікога! Пайшлі прэч!.. Прэч, музейныя людажэры! Пакіньце ў спакоі гэтыя мёртвыя дзверы! Ідзіце да рэйхстага! Да зруйнаванага бункера Гітлера!.. Толькі дайце мёртвым дзвярам і пасіненым і заіненым мастакам спакою!.. Прастора проста патрабавала адпачынку ад турыстычных пляюгаўцаў... (Яшчэ турысты былі падобныя да

сабакаў і свінак, надрэсіраваных на пошук наркаты.) Сафа Бурштын быў падмяты агульнай атмасферай і таму ў паўпрытомным стане ляжаў у зачыненай майстэрні. Ляжаў нібы ў баракамеры. Жыццё, быццам, згубіла сваю звыклую каляровасць і нагадвала прыціснутага вожыка... За вокнамі перапаўзалі п'яныя караблі. Мастак і літаратар ляжаў свежаваранай сардэлкай (ягоны лоб спакушальна ўпрыгожвалі кропелькі поту) і ў распачы круціў у руках кітайскі пэндзаль, думаючы пра тое, што на мапе Беларусь выглядае дробнай у параўнанні з Кітаем. У галаве цягнуліся думкі, думкі нахшталт спагечі, пра родны край... I-i-i-i-i...iiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiiii...

49.

Але роспач разагнаў жоўты карлік. Ён выпаўз з нейкай дзюркi і заявіў:

— Слухай, ты, недабітак мастацкі! Ты ведаеш, што за такія развагі б'юць? Ведаеш пра гэта?

— Ды я ж толькі пачаў! — ускрычаў я. —
Аніводнага кепскага слова пра Беларусь!.. Толькі
турыстаў трошкі працясочыў!..

— Я зараз заморожаную бабульку паклічу, — паабяцаў злосны карлік. — Мы ўдваіх хутка з табой разбярэмся... Будзеш трымаць адказ за наш сінявокі край.

Я на ўсялякі выпадак ускочыў... Гэтак вельмі жва-
венька. Адкінуў падалей ад сябе кітайскі пэндзлік. І ў
якасці абароны заняў месца каля акна. Раздумваючы,

чым бы можна было адбівацца. Мо якім падрамнікам? Але карлік апярэдзіў мае дзеянні.

— Слухай, мля... Мастацкая тля, давай свой апо-вед пра Беларусь... Толькі хутка — я чакаць не буду, — карлік сплюнуў і дадаў: — Два разы не паўтараю!

Я паглядзеў на карліка. Вось сядзела перада мной на недапісанай карціне нешта кшталту мячыка і патыхала гноем. Мёртвае мастацкае і паразітнае, якое час ад часу ажывае і псуе людзям паветра. «Гэх, — падумаў я, — дзе мае цягліцы атлета?»

— Ну, слухай, паразіт, маю версію існавання Беларусі, — сказаў я.

— Ну-ну, лягчэй, каб не сагнуцца, — агрызнуўся карлік.

— Традыцыйна Беларусь называюць сінявокай дзяўчынай, — сказаў я. — Фігня! Ніякая яна не сінявокая! Спрадвеку наш народ жыў на балотах! Азёры ёсць! Але балотаў — болей! Наша краіна — гэ-та балотная бабулька! Мо зеленавокая якая.

— Ну-ну, — прамармытаў карлік, — не нарываўся... На Браслаўскіх азёрах гэта распавядзі, мутант...

— Я люблю палескую дрыгву! — з пафасам усклікнуў я. — Там паветра нібы студзіна! Туманы там павуціннем аплятаюць зямлю! Люблю раніцай прагуляцца па росных травах! Люблю тамтэйшых людзей! Драўляныя хаткі там раскіданыя, быццам тыя радзімкі на целе... Люблю там выпіць.

— Добра, — прабурчэў карлік, — даўно ты на Акрэсціна не сядзеў... Пэўна, і валадарскую рамантыку падзабыў...

— Ну... — запнуўся я.

— Ага! — зароў карлік. — Памятаеш! Пэўна, цябе з тваімі сябручкамі — паэтамі і мастакамі — не аднойчы садзілі! Лячылі вашыя апухлыя ад п'янства мазгі! Іждзівенцы! Авангардысты чортавы!

— Ну, было, — прамямліў я. — Два разы — за п'янку, адзін раз — за беларускую мову... Ты ж ведаеш — у нас сітуацыя неадназначная...

— Гэй, ты, — зашыпеў карлік, — сучара Антанты! За п'янку — я веру... За мову — не гані! Каму ты патрэбны... Пячкур малахольны...

— Як хочаш, — здаўся я, з падазрэннем паглядаючы на азвярэлы твар карліка. — Міліцыянты ў нас цудоўныя — накшта тат бультэр'ераў... Ледзь што — адразу ў зубы! Не тое, што мясцовыя — мяккацельныя, рафінаваныя... Пераапанутыя бюргеры.

— У мяне бацька міліцыянт — не гані! — агрызнуўся карлік.

— Ну, тады зразумела, — сказаў я.

— Што табе зразумела? — зноўку агрызнуўся карлік.

— Паводзіны твае зразумелыя. Бачу, адкуль лапы выпаўзаюць, — удакладніў я. — Але ты мне перашкаджаеш! Не перапыняй! Інакш аповед не атрымаецца!..

— Слухаю, — пацвердзіў карлік.

— А якія ў нас мілыя дзяўчаты! — з пафасам усклікнуў я. — Працуюць кандуктарамі, кіроўцамі аўтобусаў, тралейбусаў і трамваяў!

— Яны паўсюль працуюць! Бліжэй да справы, — дадаў карлік.

— І я пра тое ж, — сказаў я. — Паўсюль! Мы — краіна камбайнаў! І не толькі ў прамым сэнсе! На-

ша жанчына — гэта хлебаўборачны камбайн!
 Нам — беларускім мужчынам — стагнаць без сэнсу!
 Фемінізм нам не пагражае!

— Вар’ятня табе пагражае, — ляпнуў карлік.

Я замоўк. І паглядзеў на гадаснага карліка. І адкуль у ім столькі злосці? Я пра вечныя каштоўнасці нашай краіны... а ён? Цынік!

— Ты — цынік! — сказаў я. — Ты не верыш у каштоўнасці нашай краіны! Ды нашыя дзяўчаты — гэта жырафачкі! Была б мая воля, я б на іх усіх паранджу нацягнуў, каб не спакушалі, не псавалі настрой! Паранджу!... Паранджу. Але парыжанкам з нашымі не паспаборнічаць! У пралёце! У пралёце французжанкі.

— Сам ты ў пралёце, — сказаў карлік, — як фанера над Парыжам!

— А якая ў нас цудоўная літаратура!.. Што ні твор — песня аб земляробах і партызанах!.. І што казаць немцу пра Беларусь? Ён жа не зразумее нашага таямнічага характару! Увесь час лезуць са сваімі пытаннямі: распавядзі ды распавядзі пра сваю радзіму! Як у вас там? Дыктатура? Ці ў вас няма дыктатуры?.. Ці ў вас аўтарытарны рэжым? Што, у вас партызанскія атрады поўзаюць па гарадскіх ламарнях?!!

— Гэй, ты! — закрычаў карлік. — Зноў нарываешся?!! Я што, па-твойму, дарма ем свой хлеб?!! Я што, прыехаў з табой цацкацца? Га? Думаеш, мяне так проста ў камандзіроўку сюды выправілі?!! Па справе давай!!!

— Ну, добра. Замежнікі лезуць з наступнымі пытаннямі: а праўда, што лепшыя сябры вашай

краіны — Узбекістан, Малдова, Куба і Венесуэла? А па чым у вас прадаюцца прэзерватывы? А што, у вас папраўдзе забароненыя паветраныя кулі і дырыжаблі? І калі раптам хто наважыўся палятаць — яго расстрэльваюць з гарматаў? Вось дурні, не разумеюць яны нашай заліхвацкай песні жыцця!

— Гм, — хмыкнуў карлік.

— Ды мы кайф атрымліваем, калі на мітынгі ходзім! Не важна, які цягаем сцяг: чырвоны, чырвона-зялёны ці бел-чырвона-белы!.. Галоўнае — мітынг. Нядаўна адну бабулю бачыў на мітынгі з рыдлёўкай!

— Правільна! — пагадзіўся карлік. — Бачу, выпраўляешся ты, Сафа! Правільна: рыдлёўка і граблі — самае тое. У паркі, у скверы — упрыгожваць, упарадкоўваць. Газоны прыбіраць — гэта самае тое.

— Хаця, — працягваў я, — лепш, вядома, пайсці на той, за які б'юць гумовым дубцом, бо гэта свайго кшталту аргазм! Тут сутыкаюцца садызм і мазахізм. Цалуюцца яны тут. Каханнем займаюцца!

— Недабітак, — працадзіў карлік, — я цябе сам сваімі рукамі ўдушу за прапаганду групувухі.

— Але! — усклікнуў я. — Мой маленькі народ мае гераічную гісторыю!

— Ага, — уклініўся карлік. — Гераічны палігон — усе былі тут! Немцы, шведы, палякі, расейцы, манголы, татары... Мурыны толькі не дайшлі! Але не хвалюся — усё наперадзе!

— Не! — парыраваў я. — Манголы і татары нас не заваёўвалі! Яшчэ ў 1362 годзе войска Вялікага княства Літоўскага пад кіраўніцтвам Альгерда разбіла

каля Сініх Водаў трох татарскіх ханаў. Наадварот, пэўны час некаторыя татары служылі на карысць нашай дзяржаўнасці! Наймаліся да нашых князёў! Мангола-татарскі заваёўнік беларуса — гэта міф! Гэта — смажаны парсучок!

— Ага! — уклініўся карлік. — Паглядзі на сябе ў люстэрка!

— Гэта іншым шляхам адбылося, — адказаў я. — Вось! Але — працягнем! Маскалі нас лічаць сваёй правінцыяй. Ха!.. Пэўна, забыліся, як 8 верасня 1514 года на Крапіўным полі пад Воршай мае продкі іх пасеклі!.. Гэта тады войскі Вялікага княства Літоўскага біліся з войскам Вялікага княства Маскоўскага. Гэта тады заззяла сонца над маім балотным краем! Гэта тады мая прапрапрабабуля... не ведаю, колькі «пра»... праспявала свайму каханаму песню пра крывавыя рэкі!..

— Вось вырадак, — прастагнаў карлік і дадаў: — Дык беларусы былі, што, пад літоўцамі? У рабстве былі, значыцца... Ага...

— Сам ты ў рабстве! — раззлаваўся я. — Гэта цябе ўжо варта выправіць на якія ўранавыя руднікі паводле Кундэры! Зраблю добрую справу — дакладу куды трэба! Дакладу твайму начальству! Нефіг тут пыхцець! Мож, і галера па табе плача!

— Ну-ну, ціха! — раўнуў карлік. — Не гарцуй, будучы даносчык! Кажы па справе!

— У Вялікім княстве Літоўскім дзяржаўнай мовай была беларуская, карлік! Варта пра тое ведаць! І не трындзець! Беларусы ў старажытныя часы называлі ліцьвінамі! Гэта нашая гісторыя! Не былі белару-

сы тады рабамі! Занатуй гэта на сваім лысым чэрапе, мячык!

Карлік фыркнуў. Здавалася, што ў ягонай душы распачалася нейкая невядомая ўнутраная барацьба. Зверства на ягоным твары паменела. Вочы са злобных светлякоў ператварыліся ў кексы. Ён выцягнуў з кішэні сіні нахштальт акуня блакноцік і пачаў там нешта занатоўваць.

— Ладна — давай далей! — буркнуў ён.

— Былі ў Вялікага княства Літоўскага розныя вялікія перамогі! Да прыкладу, 15 ліпеня 1410 года пад Грунвальдам, або пад Дуброўнаю (паводле беларускіх летапісцаў), нашыя войскі перамаглі Тэўтонскі ордэн! Гэта была найбуйнейшая бойка Сярэднявечча! Бальшыню войска Вітаўта Вялікага складалі беларусы!

— Цікава-цікава, — мармытаў карлік, нешта запісваючы. — Але ўсё роўна гойсаць табе фанерай над французскімі землямі! Мастацкая тля!

Слухаць карліка было невыносна. Я ўздыхнуў. Стукнуць бы яго чым. Але потым праблемаў не абярэцца. Хто ведае, якімі гэта наступствамі адгукнецца? У майстэрні, між іншым, трохкі пасвятлела. Надвор'е на вуліцы паступова наладжвалася, і гэта адбівалася на агульнай атмасферы. Святло праз вокны майстэрні цяпер лілося больш цёплае і кісельнае. Праўда, да гэтага ўжо і карлік разагнаў роспач. Млявасцю дык зусім не патыхала. Гэта было добра.

Мой госць... Я задумаўся: а можа, ужо жыхар майстэрні? Але няважна. Мой госць мне цяпер больш нагадваў не мячык, а смажаную балабушку. Карлік

быў увесь засяроджаны і задуменны. Хто яго ведае — мажліва, паразітнасць і выходзіць з яго час ад часу? Можа, гэта як з надвор'ем?

— Я слухаю! Слухаю я! — буркнуў карлік.

— Наконт Францыі. І гойсання фанеры. Ведаеш, карлік, што ў 1812 годзе беларусы былі не толькі ў расейскім войску? Фармальна Беларусь была саюзніцай Францыі, бо Напалеон лічыў землі Вялікага княства Літоўскага вызваленымі, і таму была ўтвораная Камісія Часовага ўрада Вялікага княства!

Карлік прастагнаў:

— Усё роўна ты — тля. Душыць вас трэба!..

— Камісія прысягнула на вернасць імператару, — працягваў я. — Усяго на баку Напалеона было 24 тысячы беларускіх жаўнераў! Гэтак беларусы былі змушаныя ў многіх сутычках той вайны забіваць адзін аднаго! Бо ў расейскім войску нашых было таксама процьма! Вось так, лысы!

— Гоніш ты ўсё! — аргументаваў карлік. — На пачатку XX стагоддзя Беларусі як незалежнай дзяржавы не было! Правінцыя і ёсць! Расейскі край! Паўночна-заходні край! Выкладчык у Маскве мне заўсёды казаў, што прыехаў таксама з расейскай правінцыі — з Крыма! Так што ты гэтыя нацыяналістычныя штучкі кінь, мастацкая тля!

Я злосна паглядзеў на карліка, падышоў да яго ўшчыльную і гыркнуў:

— Ну, ты, разведчык хрэнаў, вучыцца трэба было ў школе! Рада Беларускай Народнай Рэспублікі ад 25 сакавіка 1918 года абвясціла Беларусь вольнай і незалежнай!

Я паглядзеў у спужаныя кексавыя вочы карліка і ўжо не задумваючыся адвесіў яму добрага фофана: «НА!!!» Было ўражанне, што кокнуў чайнай лыжачкай па вараным яйку.

— Ну, што? — працадзіў я скрозь зубы. — Будзем яшчэ размаўляць?

Карлік скурчыўся і прамямліў:

— Заканчвай, тля балотная...

— Слухай наконт нашых прыярытэтаў у знешняй палітыцы! Беларускія мастакі — патрыёты малдаўскага партвейну! Які смак! Якая каляровая гама чырвонага і белага! Краіны Еўразвязу недаацэньваюць гэты прадукт!.. Ім, разумееш, не падабаецца вінаград, з якога той партвейн вырабляюць. Маўляў, не вінаград — пустазелле. Гэх... Не разумеюць буржуі нічога ў смаках! Ды пасля гэтага пустазельнага партвейну такі прыход ідзе, такія зорчкі распускаюцца на небе! Ні пяром апісаць, ні кайлом выбіць — містыка! А смага на наступны дзень — ого-го-го! Складваецца ўражанне, што ў роце пароход праплыў! А потым верталёт праляцеў!.. Тут ужо якраз да патрэбы беларускае піва!.. Ванітныя рэфлексy пасля ўжывання такіх напояў адключаюцца цалкам. Не рэагуюць на сітуацыйны працэс! Вось, значыць, якое яно, сяброўства вінна-піўных напояў! Вось ён, творчы тандэм! Вельмі добрая анестэзія для галавы!

Я паглядзеў на карліка, ён ужо не перапыняў мяне. Чалавечак нагадваў цяпер злоснага пакрыўджанага вожыка. Сціснуўся ўвесь. І яўна задумаў нешта нядобрае. Было такое прадчуванне. Але я працягваў:

— Што нам тыя візы ў Еўразвяз? Гары яно гарам! — я махнуў рукой. — Вось, мне не патрэбныя візы ў Венесуэлу і да Кубы!.. Вось гэта — цымус! Паглядзець на помнік Чэ Гевары — што можа быць лепей? А капіталізм, які загнувае, што ён можа даць карыснага беларускаму чалавеку? Анічога! Адзін рафінаваны дваццаціградусны лікёр і кефір без тлушчу... Нецікава. Вось так, карлік.

— Ёсць у тваіх словах здаровае зерне, — раптам пагадзіўся карлік. — Бываюць жа, Сафа, у цябе разумныя думкі. Але — прыдурак ты, і жыццё тваё дурное! Таму цябе анічога добрага не чакае!

Пасля гэтых слоў карлік раптоўна сунуў руку за пазуху і выцягнуў партрэт. І, узяўшы яго быццам абраз, навіў на мяне! Здавалася, што карлік адганяе д'ябла!.. Лысіна новаспечанага барацьбіта з сатанізмам пачырванела і ўзмокла.

— Маліся, тля мастацкая! Нядоўга ўжо!

Я прыгледзеўся. На партрэце быў барадаты дзядзька... Расейскі цар Мікалай II!

Патрасаючы пакамечаным шэрым партрэтам цара, карлік роў, нібыта карова перад зарэзам:

— І прыйдзе шчасце на нашу зямлю! Адгукнецца вам кроў царская!!!

Я прыцэліўся і плюнуў карліку ў вока. І во шчасце — ёсць бог на зямлі — трапіў! Акурат у кекс! Карлік ад нечаканасці выпусціў партрэт і, калі стаў выціраць з твару сліну, выпадкова наступіў брудным ботам на Мікалая II. І апошні адразу ператварыўся ў пралетарыя — пэўна, у шахцёра.

ЗМІЦЕР ВІШНЁЎ

— Усё! — сказаў я. — Пайду да віртуальнай прасторы! Тут жыцця няма! Пайду да клуба «Запата» — у бясплатны Інтэрнэт! Бывай, карлік!

(У клубе заўсёды лётае свой дух. Тут увечары адбываюцца дыскатэкі і канцэрты. «Запата» так і хочацца параўнаць з беларускім словам «гапата».)

частка чацвёртая
КАРЫСТАЛЬНІК:
safa (12387484)

Віртуальную прастору я стаў засвойваць у дзяцінстве. Не таму, што куляўся мячыкам, — не. Пэўна, дзесьці ў трох-чатырохгадовым узросце я любіў будаваць у пясочніцах маленькія дамкі. І там, на тых прасторах, вельмі часта крыўдзіў дзяўчынак. А яны трывалі. Стукну прыгажуню на галаве шуфлікам і гляджу, што тая будзе рабіць. А тая маўчыць. Толькі вочы шырэй расплюшчыць, і ўсё... Вось тады я і прадчуваў нараджэнне Інтэрнэта. Мае нататкі заўсёды нагадвалі мне тыя пясочныя хаткі... І ў Інтэрнэце я часта крыўдзіў дзяўчатак, але гэтыя запісы мы прыбярэм.

50.

ЗАМАК ПАБУДАВАНЫ З КРАПІВЫ
Нататкі літаратара і мастака

Імя: Сафа Бурштын

Тэкставае паведамленне: Даслаць safa тэкставае паведамленне на сотовы тэлефон ці пэйджэр

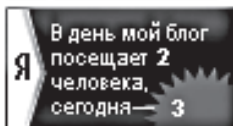
Сайт: Сайт выдавецтва «Мёртвы таракан»

Месцазнаходжанне: Cuba

Адрас e-mail: safa@bk.ru

LJ Talk: safa_bursht@livejournal.com (Jabber)

Пра сябе:

А твой?

Цікаўнасці: 122: «Тэксты», belarus, litaratura, whisky, Ілья Сін, Бадун, Барокко, Беларуская літаратура, Беларусь, Берлін, Битов, Булгакаў, Булгаков, Бум-Бам-Літ, Бум-бам-літ, Быкаў, Бёль, Ван Гог, Вацлаў Ластоўскі, Велимир Хлебников, Воннегут, Генри Миллер, Гесэ, Густав Майринк, Дзеяслоў, Зміцер Вішнёў, Зьміцер Вішнёў, Камю, Кафка, Кракаў, Краков, Кундера, Лем, Львоў, Львів, Малевіч, Маркес, Маяковский, Менск, Набоков, Павич, Пикассо, Поль Элюар, Прага, Сальвадор Дали, Стругацкіе, Сюрреализм, Тарковский, Томас Ман, Томас Манн, Феллини, Форум Видавців, Форум видавців, Франц Кафка, Хемингуэй, авангард, акмеизм, аксаміт, актуальное искусство, анархия, андре моруа, барока, беласе віно, беларускае мастацтва, беларуская культура, беларуская літаратура, беларуская мова, бум-бам-літ, вар'яцтва, вершы, вишни, вишнёвое варенье, владимир набоков, глінтвейн, готыка, живопись, жывапіс, імпрэсіянізм, искусство, кава, казка, какао, каханьне, кеды, кефір, кнігі, контркультура, костёр, критика, крытыка, кубізм, літаратура, літаратура, літаратурны пераклад, літаратура, малюнак, мастацтва, менск, море, мёд, партвейн, паэзія, перфоманс, пост-панк, постмадэрнізм, постмодэрнізм, поэзія, поэзія Серебряного века, проза, романтика, современная литература, сучасная літаратура, сюррэалізм, сюррэалізм, фарбы, футурызм, філятэлія, хурма, цягнікі, чашка кофе, шуршаць осеннімі лісьцямі, інтэлект як эрагенная зона. [Удаляць]

51.

Калі трапляеш у краіну, дзе ўсе размаўляюць на незразумелай для цябе мове, адчуваеш не сябе невукам... а іншых!.. Азіраешся вакол: «Ну, што, недабітыя абарыгены? Рабінзон Круза прыехаў да вас у госці! Стаўце стол, прыносьце віна!» Вядома ж. Носьбіт лепшых культурных традыцыяў стаіць. Спецыяліст па драпіках і салёнай рыбіне. Куды яму губляць свой час на розныя «Гутэн таг! Гуд монінг! Арыведэрчы! Пшэпрашам»? Ён стаіць нібы помнік. Знешне ён нагадвае Хрыстафора Калумба, але сэрца трымціць, як у з'едзенага калісыці Кука. Ягоная душа паме-рам з выспу гатовая прытуліць племя тубыльцаў. Ён стаіць і абвяшчае: «Тое налева, тое направа, а гэтае пасярэдзіне». Ці не траплялі вы ў гэтакія сітуацыі, сябры? І хіба грукат бубна вашай галавы не сцвярджаў пра таемныя дзеянні гэтага сусвету?

2 comments

yaryla: «трымайся... размаўляй толькі па беларуску».

ya_kaktus: «а мне вельмі сорамна, калі я кагосьці мучаю сваімі памылкамі і заіканнямі, і чакаю, калі ж яны перастануць лагодна ўсміхацца))) калі не разумееш, пра што кажуць людзі, можна прыдумаць што заўгодна, штосьці вельмі цікавае, а калі прыязджаеш дахаты і чуеш пра кофтакку з вельмі прыгожымі стразамі, дык думаеш, як добра, што было незразумела)))».

52.

Я задумаўся. Я глядзеў на прыгожую гішпанку, якая танчыла з сябрамі. Ейная пераможная ўсмешка разрэзала мяне на маленькія кавалкі для грызуноў. Было ў гэтых асляпляльных брытвенных блісах нешта непераадольна прыцягальнае. Але са сваім веданнем мовы я не спадзяваўся нават на мімалётнае знаёмства. Хаця... Гэтае «хаця» заўсёды мяне падбухторвае... Гэтае «хаця» мне нагадвае шрубавую для мэблі. Хаця можна было ўзяць той тоўсты фіялетава слоўнік (а ён быў у майстэрні, што літаральна двума пралётамі вышэй за клуб), дзе на вокладцы было пазначана: «АНГЛО-РУССКИЙ И РУССКО-АНГЛИЙСКИЙ СЛОВАРЬ НАИБОЛЕЕ УПОТРЕБИТЕЛЬНЫХ СЛОВ И ВЫРАЖЕНИЙ ENGLISH-RUSSIAN AND RUSSIAN-ENGLISH DICTIONARY». Я адразу згадаў маленькую японку, з якой мы ў Менску шукалі, а потым куплялі гэты слоўнік. Лепшага мы анічога не знайшлі. Мо на няўдалую кнігарню натыркнуліся. Кантактавалі мы тады толькі праз гэты слоўнік. Але таямнічае «kiss you» я вывучыў, і яно давала мне магчымасць і сілу прыціскаць маленькую японку ў закусках і аблізваць яе мяккія, салодкія, нібы пірожныя, вусны...

У клубе гучала зубадрабильная гішпанская музыка. Маё крэсла перад кампутарам перыядычна штурхалі людзі. Было адчуванне, што я еду на пароме падчас марской гайданкі. Святло ў кавярні было прыдушанае, і ліхтары са сцэны дзялілі прастору на лусты вэнджанага сала.

53.

Мова для мяне — гэта тарпеда! Так, пэўна яна. Нездарма кажуць, што словам можна забіць. Я з тых беларусаў, якія маюць у сваім арсенале толькі тры тарпеды: беларускую, расейскую і трасянку. У жыцці я карыстаюся беларускай, але пры нагодзе выкарыстоўваю і тарпедную запаску. Дарэчы, што датычыцца гэтак званай трэцяй тарпеды — трасянке. Гэта выключная зброя. У акадэмічных установах яе не вывучаюць — яе прыгажосць, дасканаласць, моц можна зразумець толькі ў пэўных аддаленых беларускіх мястэчках і з экранаў дзяржаўнага тэлебачання. Гэтая трэцяя тарпеда — самае лепшае, што ёсць у беларуса! Можна сказаць, што яна — сумесь расейскай і беларускай мовы, але гэта будзе няправільна. У гэтай трэцяй аб'ядналіся калгаснік і шахцёр, чыноўнік і бухгалтар, гандлярка і сантэхнік! Калі гэта і сумесь, дык ейная квінтэсенцыя унікальная! Бо гэтую тарпеду напампавалі звадкаваным газам хлебных палёў і гарадскіх праспектаў!

54.

Што ж цягне ў «Tacheles», у гэтую клааку, у гэты змрочны дом, дзе, акрамя вар'ятаў, наркаманаў, шалёных мастакоў і турыстаў, нармальнага чалавека і не пабачыць? Хаця не — можна: зрэчас назіраецца паляванне за чарговай мастацкай ахвярай, калі ў адной з цэнтральных галерэяў азвярэлыя

тахелесаўскія мастакі ловяць выпадковага разяваку і садзяць на ланцуг. Няшчасны ператвараецца ў сабаку і змрочна брэша, каб адпусцілі... Куды там!.. Пакуль не адседзіць тры дні — не адпускаюць. Традыцыя клаакі. Дык што цягне сюды? Што? Падманлівая свабода, грошы (якіх усё роўна не стае), рызыка, вінны перагар? Ці, можа, тутэйшая экзотыка чалавечых адносінаў і спартанскі побыт? Я не ведаю, зрэшты. Але нешта прыцягвае. Гэта як з жанчынай, якая цябе раздражняе, хочаш ад яе сысці, але ўвесь час вяртаешся. Часам ты адчуваеш сябе тут каралём, а часам — малпай. Але ў кожным разе для турыстаў ты — звер, які сядзіць у заапарку. Яны фатаграфуюць цябе з усіх бакоў. Прозяць папазіраваць; асабліва іх «заводзіць», калі ты трымаеш на відэльцы смажаную сасіску альбо смокчаш вэнджаную галаву рыбіны.

55.

Злавіў сябе на думцы, што баюся новага горада. Турыст імкнецца як мага больш абысці, агледзець, сфатаграфавать... каб потым перад роднымі і сябрамі хваліцца фотаальбомамі і аповедамі аб сваіх падарожжах. Я ж як толькі пабачу, дзе можна схаватца, адразу — шмыг! Не трэба мне ні музеяў, ні помнікаў заснавальнікам, пераможцам і культурным дзеячам... ні архітэктурных вытанчанасцяў... Шмыг! Я хаваюся ў першай кавярні, што трапілася на дарозе. І сяджу там, нібы хамак у норцы. Назіраю за ляготнымі жанчынамі. Пацягваю каву альбо нос мачу ў піве...

1 comment

innerika: «гм..штось знаёмае..=) прыехала ва Уладзівасток, шмат гадзін правяла з ноўтам у кавярні, проста робячы выгляд, што гляджу найцікавейшае кіно=)».

56.

Ну, падобны мастацкі дом «Tacheles» да клаакі! Гэта бясспрэчна так! Яна булькае і бурбуліцца чалавечай субстанцыяй! За антуражам поўнага жабрацтва «Tacheles»-а хаваюцца вялізныя грошы, што збіраюцца тут у маленькія лужыны, якія ўтвараюць ручаінкі, якія ў сваю чаргу аб'ядноўваюцца і ствараюць рэкі. Гэтыя рэкі — нябачныя для абывацельскага вока — чорныя і таямнічыя. Воды нагадваюць гадзюку, якая ціха запаўзае ў ваш ложак, джаліць і знікае. Кла-а-а-ака — таксама вадзяны кло-о-оп!

57.

Інтэрнэт — гэта, вядома, монстр. Раздумваць, дзе ля чаго ён нарадзіўся і што... і на чым яго смажыць, я не буду. Думаю, што і так версіяў наконт гэтага процьма. Я хачу сказаць пра набалелае. Пра фурункулы, якія павыпаўзалі на маім белым целе! Пра гемарой, які ўпрыгожыў мяне сваёй аўрай! Пра німб у выглядзе галаўных боляў! Пра экзатычную страву ў выглядзе свербу ў страўніку! Забярыце ў мяне Інтэрнэт і

пасадзіце ў клетку! Бо інакш я падохну ад гэтых электронных наркотыкаў! Буду жывым блогам! У мяне ўжо замест вачэй файлы! Бо я ўжо не выходжу з «Запаты»... Я тут амаль пасяліўся! Не будзе маіх маляваных шэдэўраў! Не будуць залатыя кіпцюры піянера Васі перапаўзаць па зялёных спінках вусякоў! Не будзе паўночнага ззяння над Берлінам! Бо Сафа Бурштын сядзіць каля кампутара, сядзіць у «Запаце»! ЁН — У ЭЛЕКТРОННАЙ КЛЕТЦЫ! А-а-а-а-а!!!!!!

Хачу жыць, як італьянскі кампазітар Джаакіна Расіні! Яго пазбаўлялі свабоды дзеля мастацтва! Зачынялі на тры дні ў каморы, і ён ствараў шэдэўр!!!

58.

У Беларусі пасля 35 гадоў, калі ты не ажаніўся — стары конь, якога хочучь пусціць на кілбасу. Ты шукаеш выратавання. Капытамі стукаеш, бегаеш вакол цэнтральнага саркафага. Іржэш. Вока ператвараеш у ваўчок. Але ўсё марна — тут ты ўжо анікому не патрэбны... Хаця не — хлушу. Патрэбны. Бачыш, на лапіку ля маўзалея стаіць засохлая кашчавая бабулька з нажом?.. Вось яна і хоча, каб ты пабраўся з ёй шлюбам. У 35 гадоў у Беларусі трэба мець ужо ўсё, бо калі не цяпер — тады ніколі... У Нямеччыне, наколькі я разумею, сітуацыя кардынальна іншая... Там на кілбасу пускаюць або зусім маладых, якія толькі вылузаліся са шкарлупіння, альбо нямоглых афіцэраў запасу Першай сусветнай, у якіх ужо капіты пачынаюць адвальвацца (калі такія засталіся).

Адзін састарэлы беларускі хлопец, апрануты ў маскарадны гарнітур нямецкага бровара, казаў мне, гледзячы ў вочы: «Сафа, ты яшчэ не конь і не певень... Зелена, молада... Табе яшчэ расці і расці!.. Я вось нядаўна ажаніўся... І мяне толькі ўчора пачалі называць на «вы», бо ўчора быў мой дзень народзінаў і мне споўнілася трыццаць пяць гадоў!» Ён ганарліва выталупліваў бульбяны чырвоны нос і ўсміхаўся, быццам свежанароджанае дзіцятка.

Я глядзеў на эмігранта і думаў пра маладзільныя яблычкі, што ляжалі на ягонай залатой талерцы. Яны пузаціліся сокам ветэранаў і смехам інвалідаў, пускалі водар светлых бабулек і свяціліся луской мёртвых рыбаў...

4 comments

neuroIudziel: «Здаецца, часьцей іх называюць не старымі канямі, а шарпеямі ці старымі пердунамі, зь якіх паракня сыплецца. Але насамрэч старасьць і сьпеласьць 2 розныя катэгорыі. У Нямецчыне сапраўды інакш. Але і тут мужчыны не пазбаўлены сіндрому, што яны мусяць быць паспяховымі, мець добрую стабільную працу, сталую дзяўчыну, якой праз 2.5 гады зробіш прапанову і ажэнісься (абвянчаеься) праз 4. Мужчыны прызвычайваюцца значна мацней за жанчын да сытуацыі-занятку-чалавека...»

lidiafederica: «Я часта раздумваю над гэтым. У нас у Італіі нармалёвым узростам, каб ажаніцца, стаў 30. Мужчыны — нат 35. Я ведаю шмат каго, хто ў 34 думае, што пакуль рана, каб ажаніцца, і трэ яшчэ зарабляць грошы ці проста гуляць.

Для жанчын гэта нармалёва — 27 — 33. А ў вас там сапраўды па-іншаму. У мяне знаёмыя жанатыя й у іх сын, а яму 25 і ёй 23. Але, можа быць, у вас лепей. А прабачце: што значыць «ставіць на кілбасу»? Дзякуй».

olga_kostenko: «Не все так трагично

Все зависит от человека

некто себя уже и в 20 лет чувствует старым и не настолько способным

а некоторые и в 35 ещё как в 15

по-разному

жизнь пестра».

zyravina: «...для незадаволенных жыццём і адно адным дзядзек і цёцек ты стары конь, бо не жывеш «пачалавечаскі», не стварыў сям'ю і не напладзіў дзяцей... Але колькасць не заўсёды ёсць якасць. Дык мо лепей стары конь, чым незадаволены жыццём, альбо, што яшчэ горш, абыякавы да жыцця мужык? Тым больш на любога каня яздок знойдзеца))))».

59.

Кожнае месца мае свае асаблівасці. Сваю махру і аксаміт. Паўсюдна ляжыць таямніца і экзотыка. Варта толькі пастарацца разгледзець тое, што прыхаванае ад вачэй абывацеля. Вось звычайнае дрэва. Дуб. Але прыгледзься! Яно нагадвае капітана, які махае рукой і паказвае шлях вандроўнікам. Вунь вялікая галіна, падобная да магутнай рукі!.. А тое лісце — нібы фуражка. Прыслухайся. Чуюцца крыкі

матросаў, грукат якара, плёскац далёкіх хваляў... Але азіраешся — няма мора. Некалькі хатак і замест капітана — дуб. А так добра прымроілася... А калі вы нічога не зразумелі ў вышэйпрыведзеных радках — колькасць дубоў істотна павялічваецца на планеце Зямля.

60.

У горадзе неба маленькае, нахшталт кавалка кавуна. Нешта жаўцее, нешта сінее, нешта чырванее. За хмарачосамі і не разгледзець. Самалёт праляціць — струну нацягне паміж дамамі. Крумкачы і галубы як семкі — не больш за тое...

А ў полі неба ахоплівае напоўніцу. Раскінуў рукі — і адчуваеш сябе вялікай птушкай. Калі без аблокаў — дык, здаецца, даеш нырца ў мора. А калі яшчэ аблачынкі напаўзуць — значыць, бяры лыжку і еш гэтыя малочныя салодкія шарыкі.

Пра неба можна пісаць да бясконцасці. Яно для жывапісца як новае палатно. Махнуў пэндзлем — і фарба разляцелася ў пэўным кірунку. Гэта тое, ад чаго не стамляешся. Можна пісаць пра хмары, навальніцы... і г. д. Дык пра што я? Люблю мастацкія і літаратурныя пленэры, што адбываюцца на прыродзе, — там неба нібы аэрадромнае поле. І калі звініць вецер і ты стаіш, узняўшы галаву дагары, здаецца, што вакол на гэтым свеце нікога няма...

3 comments

z_dyht: «увосень неба паболела :)».

safa_bursht: «у Менску?))»

z_dyht: «не, гэта Віцебск, проста праз восеньскія дрэвы яно праглядаецца лепш :)».

61.

Птушкі ў Берліне не пужаныя. Людзей амаль не палохаюцца. Нерухомыя качкі знешне нагадваюць парцалянавыя статуэткі. Часам, вядома, яны падымаюць свае азадкі і ідуць на лапках... Берлінскія качкі ядуць з рук. Але здзіўляе не гэтае нахабства. А тое, як гэтая рознапёркавая брація можа есці абы-што. Купленыя ў бліжэйшым міні-маркеце сасіскі падабаюцца ім не менш за хлеб. Больш за тое: пакаштаваўшы мяснога, яны патрабуюць яго зноўку. Так і хочацца абазваць іх канібаламі. Ці больш дакладна — гэта павінна гучаць так: качкаеды, качкаедкі...

comment

lenk0yan: «Неяк у маладзенькія гады працавала я летам на цяжкой працы. І аднойчы нас адпусцілі амаль у 12 дня, не было працы. А ссабойка, зразумела, нескранутая. Ну, мы паехалі ў раён Дынама і селі там на зэдлік рэлаксаваць на сонцы. І пачалі кідаць галубам ды вераб'ішкам кавалачкі батона. У выніку яны з'елі ўсе нашыя запасы хлеба. То біш складовыя часткі бутэрбродаў трох чалавек. Далей — болей. Яны злопалі з тых самых бутэрбродаў усю кілбасу (!)

а потым шакаладку О_о. Птушкі, прычым штук 15, злопалі ссабойку траіх чалавек. Алес».

62.

Зрэшты, у Менску, як і ў Берліне, жывуць жоўтыя карлікі, якія выходзяць на шпацыр выключна ўначы. (Але, вядома, бываюць выключэнні з правілаў.) Аднак у Нямеччыне яны жывуць у норах разам з пацукамі, а ў Беларусі туляцца ў паркавай зоне. Адкуль такая інфармацыя? Варта часцей гуляць а трэцяй ночы. Менавіта тады тое брыдоцце і выпаўзае на паверхню. А калі не верыце, тады каўтніце перад начной вандроўкай нечага моцнага. Мо рому якога. І тады абавязкова да вас прыйдуць жоўтыя карлікі. У Менску вы іх знойдзеце ў паркавай зоне... У Берліне — у адным з бараў на Фрыдрыхштрасэ. (Можна на іх натыркнуцца і ў майстэрнях дома мастакоў «Tacheles».) У карлікаў жоўтыя цытрынавыя пысы, вочы нібы гнілыя аранжыкі і вусны нагадваюць леташнія мухаморы. І ад іх моцна смярдзіць пратухлай рыбай! Бэ-э-э-э!!!

63.

У дзяцінстве бабуля казалла мне: «Любі сваіх ворагаў». І я люблю. Бо яны цябе бясплатна піяраць. Ствараюць вакол цябе арэол неўміручасці. Зрэдчас прыдумляюць пра цябе тое, што ты не дадумаў

альбо пасаромеўся дадумаць. Часам ворагі нагадваюць не лайно, якое чапаць нельга, а святочны торт, які гэтак прыемна секчы кухонным нажом. Праўду сцвярджаюць: самы смачны менавіта забаронены плод. Хаця некаторыя суб'екты не цягнуць ні на першае, ні на другое, а хутчэй — на трэцяе. Гэтае апошняе падобнае... да кабачкоў! Так — да лысых жоўтых распухлых кабачкоў! Яны не смярдзяць, не адштурхоўваюць і не выклікаюць апетыту. Іх выгляд патрабуе абыякавасці. Гы.

comment

z_dyht: «Ідэя: трэба паралельна з фрэнд-стужкай заводзіць worst-стужку, ворагавую :)».

64.

Калісьці каля «Tacheles»-а была цэлая афрыканская вёска. Мастак Саід, увесь у бомках і бранзалетах, як наглядальнік, абыходзіў дзіўныя хібары, потым выцягваў з-пад звярыных скураў вялізны тамтам і распачынаў нешта шаманскае. Фрыдрыхштрэсэ закручвалася ў махровую какафонію. Берлінцы і турысты застыгалі на месцы быццам загіпнатызаваныя. Здавалася, і пякучае афрыканскае сонца ненадоўга пералятала на берлінскія вуліцы. Думалася, што так будзе адбывацца вечна. «Тахелес» — афрыканская вёска — Саід. Але не — аднойчы Саід памёр... ці то ад СНІДу, ці то ад тугі па далёкай афрыканскай радзіме... І на месцы вёскі праз пэўны час заззяла Марыянская

ўпадзіна. Потым яна пачала змяншацца да памераў сметніцы, якую ў рэшце рэшт праглынулі новыя хмарачосы. Але, як мне здаецца, у адным са sklepaў «Tacheles»-а дагэтуль стаіць драўляная фігурка, выразаная Саідам...

65.

Не ведаю, як у вас... А мне з бадуна хочацца жанчыну... Дзікі сперматаксікоз. Поўзаеш па ложку, нібы цябе б'юць бізуном. Выкручваешся. Накладваеш на твар потныя gryмасы. У такія хвіліны думаеш пра свае шаснаццаць гадоў. Згадваецца, як ты сядзіш за партай і раптам разумееш, што ўзбуджаны... Што хочаш выкладчыцу. Што ейныя ножкі табе даспадобы... А ейная прамова цябе не цікавіць... да дупы. Глядзіш на маладую выкладчыцу рускай мовы і літаратуры і думаеш, што яна нагадвае вылаўленую рыбіну... Якая нічога не кажа, а толькі разяўляе рот. Потым думаеш, што яна нагадвае антычную статую... Адчуваеш, як твае нагавіцы запаўняе гарачы цыліндр. Глядзіш на выкладчыцу і ўяўляеш, як цалуеш ейную мармуровую шыю, як прапаўзаеш вейкамі па твары... «Сафа! Вы мяне слухаеце?! Дзе вы там лунаеце? Паўтарыце, што я казала!»

Падаеш. Падаеш у бездань.

66.

У Беларусі немцаў часта называюць маленькімі танкамі. «Тыгры» і «пантэры» — ужо рэлікты. Новыя танчыкі трохі цацачныя і нагадваюць упартых вожыкаў. І тут справа не ў вайсковых традыцыях, справа ў паводзінах. Калі танк нешта вырашыў — ён рушыць паволі, але мэтанакіравана, і спыніць яго можа хіба што стрэл з фаустпатрона. Танкавыя вожыкі спыняюцца, напэўна, на кліч шыпячых піўных куфляў. Зазвычай з цягам часу вожыкі ператвараюцца ў апетытныя балабушкі. Залацістыя сасіскі, вараныя яйкі, белыя булчкі дадаюць каларыту да вышэйзгаданых персанажаў. Прынамсі, калі я сустракаю чарговага вожыка, я заўважаю на ягоных голках след будучых бюргераўскіх перамог. Шлях выглядае роўным і прамым, як страла. Брукаванка паведамляе толькі пра дробныя дажджы і невялікія навальніцы.

67.

Ці шкада мне коцікаў і пацучкоў? Ну, тых, што ў крамках і на рынках прадаюцца ў замарожаным, вяленым, вараным, марынаваным, фаршыраваным, салёным і г. д. выглядзе? Ну, так — шкада. А што паробіш? Есці ж трэба... «Ага!» — усклікне нехта злосна. «Ага!!!» — паўторыць нехта вельмі пажадліва. Так і адчуваю за спінай холад і нервовыя дрыжыкі, як там распачалося віскатанне абаронцаў

жывёлаў! Чую крыкі звар'яцелых вегетарыянцаў!
«Ага...» — прашэпча нехта вельмі падазроны.

Ну, натуральна, паглядзіш у вочы гэтаму няшчаснаму коціку (калі ён яшчэ здольны муркатаць), і як жа яму — і нажом? У сэрца?!! Немагчыма! Прэч, садызм! Прэч, маньякі!!!

Сам не забіваў, і дзякуй богу... Хаця — не! Хлушу. Хлушу. Хлушу! ЗАБІВАЎ! Але пра гэтае ніжэй. Зараз пагаворым пра паяданне МЯСА!!!

Люблю я вэнджаных парсючкоў. Паглынаю паштэт з труса. Шынка... Ах, шынка!.. Балык... Каўбаска... (Прэч! — Не падсоўвай сою!) Грызу я смажаных куранятак. Абсмоктваю косткі. Аблізваюся. Адчуваю сябе драпежнікам. Свалата... Так — свалата. А што зробіш? Не пaeў мяса — і здаецца, што звярэеш. Нібы прыняў пігулку азвярыну!.. Драпежнікі мы! Не ўсе?.. Магчыма... А мне, калі ласка, засмажце таго лысага!.. Таго вунь... У акуларах... Ну, таго таго... у чорных пантофлях!.. Ён замнога ўсміхаецца!.. Надакучыў... Паесці спакойна не дае... А думаў на салодкае перайсці... Цікава... Цукровыя пацучкі — гэта, пэўна, вельмі экзатычна?..

68.

Згадалася, як за савецкім часам я лавіў маленькіх шэрых мышанятак... Шкада мне было гэтых ахвярак... Але іншага выратавання ад іх не было... Занадта многа было гэтых ненажэрных грызуноў. Спаць не давалі — шоргалі, грызлі... грызлі... І бегалі... Бегалі!

Бегалі!!! Тупалі сваімі лапкамі па бяссонным чэрапе няшчаснага Сафы... Тады і быў паспяхова апрабаваны метад удушэння. Злоўлены суб'ект паміраў ад нястачы кіслароду ў страшэнных пакутах. Карацей кажучы, вось рэцэпт удушэння шэрых паразітаў: бярэцца літровы слоік і адзін польскі золты савецкіх часоў... Савецкі золты быў што трэба і па памерах і па вазе. Лёгкі, а значыць — добры рычаг для лоўлі грызуна! Манета ставіцца на рабро і падпіраецца слоікам, пад які мы загадзя закладаем маленькі кавалачак мяса ці сыру. Уначы толькі і гучалі стрэлы слоікаў!.. Бам! Бам! Бам! Мышаняты збівалі манеты і траплялі ў пасткі... Траплялі ў шклянныя турмы, дзе і паміралі ў страшэнных пакутах ад нястачы кіслароду... А што, Сафа, у «Тахелесе» прымяняў ты гэты метад для лоўлі грызуноў? Не — не прымяняў. Нікога, акрамя дзяўчат, тут я не лавіў... Мышанятаў тут не сустракаў. Затое ўвечары каля мастацкага дома шныпараць круглыя пацукі. Уражанне ад іх, што нехта нябачны гуляе шэрымі мячамі ў гольф. А тых мышанятаў мне шкада... Няма мне прабачэння. Я і дагэтуль чую пахавальнае клацанне слоікаў!.. Не — грызуноў я больш не лаўлю... Лепш ужо ката завесці.

69.

Самае простае і адначасова складанае — прызнацца сабе ва ўласнай слабасці. Гэта як кветкі, рассыпаныя на стале. Ты не можаш скласці са словаў букет. А можаш адно ўсміхацца. Можна замест павуціння па

кутах нацягваць барвовыя ўсмешкі. А павук? А павука прыдумае нехта іншы.

70.

Хваробы падобныя да аэрапланаў. Палёты. Бясконцыя палёты. Чым далей, тым болей аэрапланаў. І аднойчы не будзе ні аварыйнай пасадкі, ні парашута... Я ўяўляю такую смерць у прамянях пражэктараў. З выбухам. І скрыгатам. Але спадзяюся, што прыгожа... Калі з неба падаюць зоркі — загадваюць жаданне.

**71. НАРАДЖЭННЕ АДБЫВАЛАСЯ АПОЎДНІ.
БЫЛА СПЁКА**

Дом — не дом. Квадратны чорны корст. З акна пазірае аднавокі крот. У лапках трымае вялізны восеньскі торт.

Ты — не ты. Агромністы шэры слуп. Круціць ліхтарамі, нібы жывы спрут. З аблокаў падае не снег — жоўтая атрута.

Ён — не ён. Пакажы сябрам акардэон. На галаве накрыўка трымае пляшку самагону. Вунь да яго паўзе вясёлы скарпіён.

Кот — не кот. Сіямскі самавар. У даліне памёр самурай. А гэты гад булькае і булькае. Мары наліплівае на сцены дома.

Гарбата — цыркавыя акрабаты. Печыва — быццам балада.

На гэтым фоне адбываўся цуд. Нехта нават сказаў бы, што прыйшоў у поўным складзе галоўны суд. Падалі з неба паласатыя кавуны. Найноўшыя. Механічныя. Трэскаліся арэшкамі. Нібы піражкі з печкі... з іх выскоквалі чалавечкі. Гэтак быў утвораны горад.

72.

Я ўздыхнуў. Ну, нарэшце, цяпер можна і каньячку выпіць. Так, трошачкі — пару кілішкаў. Не больш! Цыгару можна выпаліць. Адным словам — смаката!

Уявіў сваё горла ў выглядзе чырвонага шланга. Потым падумаў, што гэта чалавечая шахта. На пэўны момант ператварыўся ў пігулку і даў нырца ў страўнік, каб пралацець па чалавечых пячорах і ацаніць на практыцы ўвесь маштаб сваёй прагнай прасторы. Не — пэўна, склізка і нерамантычна.

І вось я падышоў да люстраной шафы, што аблапіла кут памяшкання. І вось я ўжо выцягваў жывога шклянога змея. І вось я ўжо спрабаваў запусціць да працы ягоную пашчу... высякаючы з яго цудадзежны агонь. Як раптам — голас ззаду:

— Лечышся алкаголем?

Я ледзь не выпусціў шклянога змея на паркетную падлогу, якая какетліва падміргвала. Я азірнуўся. На мяне засяроджана пазірала суседская замарожаная бабулька.

— Я пытаюся, — працягвала старая, — што ў цябе ў руках?

— Як што? — здзівіўся я. — Бутэлька.

— І што ты збіраешся рабіць? — не адліпала бабця.

— Слухай, — раззлаваўся я, — ты ж не паліцыянт? Можа, у мяне свае метады барацьбы з жыццёвымі цяжкасцямі? Каму якая справа?

Адказу я не дачакаўся. Бо бабулька крэкчучы паднялася з інваліднай каляскі і распачала нейкія страшныя таямнічыя танцы. Я падумаў, што выпадкова трапіў у палату паралітыкаў і склеротыкаў.

— Што за рытуальныя танцы, суседка? — запытаўся я, робячы высілки зразумець гэтую старэчую какафонію.

Здавалася, што замарожаная бабця чуе нейкую мелодыю. Бо рухі яе былі мэтанакіраваныя і досыць рытмічныя. Выглядала бабця вельмі камічна, але было ў гэтым замаруджаным нямым танцы і штосьці трагічнае. Павольнае бадзянне на адным месцы. Кароткая спадніца ў гарошак агаляла два сухія зямлістыя карэньчыкі.

— Я гламу-у-у-рн-а-а-я дзяўч-ы-ы-ынк-а-а! — асіплым голасам праспявала бабулька.

— Вы мяне пужаеце, дарагая, — сказаў я.

Але гламурны танец цягнуўся нядоўга — хвілінаў пяць. Сілы пакінулі бабульку, і яна, быццам патаптаны піражок, звалілася ў інвалідную каляску. Я пачуў характэрны шляпок.

— Гламурных дзяўчатак трэба карміць, — ціха пракрымкала бабулька.

— Вы галадаеце? — спалохаўся я. — Хочаце яблыкаў?

ЗМІЩЕР ВІШНЁЎ

— Сафанька, — сказала, ажываючы, старая. — Што тыя яблычкі? Ты мне, як сусед, мусіш штодня бутэрбродзікі з чорнай ікрой насіць.

— Што? Які такі Сафанька?.. — я ледзь не абваліўся на падлогу.

— Так-так, даражэнькі, фемінізм у нас не пройдзе! — гыркнула раптам бабця. — Ці ў нас падохлі ўсе кавалеры?!! Белы лімузін хачу! Пажа хачу!

— Можа, вам нядобра? — з надзеяй запытаўся я.

— Цалуй нагу! — гыркнула бабця і меланхалічна выцягнула сухі адростак у чырвоным тапачку.

— Прэч пайшла!!! — зароў я. — Вар’ятка старая!

частка пята
НА КІЛІМАНДЖАРА

Горы-горы. Было гэта ў дзяцінстве. Галава ўсохла,
і я палез на скалу. Як туды запоўз, памятаю, а як
зляцеў — здагадваюся...

Я пераляцеў з трэцяга паверха на другі без пэўных праблемаў. Крылы былі някепскія. Не самыя лепшыя, але і не самыя горшыя. Кіраваць імі было зручна. Праўда, правае крыло пры ўзлёце падзрона трымцела... Але нічога. Было спадзяванне, што яно не адмовіць у пэўны момант. У нас у Менску такія каштуюць удвая даражэй. А гэтыя, прыдбаныя ў індыйскай рэстарачыі, што знаходзіцца ў турэцкім раёне, былі даволі таннымі. Крылы былі белыя, пластыкавыя, і калі я націскаў пімпачку на грудзях, пачынаў тарахцець маторчык. На трэцім паверсе мастак Рэза якраз заканчваў гатаваць сняданак. Ён актыўна паліваў яечню таматнай пастай, і было відаць, што працэс выклікае ў яго надзвычай моцнае задавальненне, нібы ён рыхтаваў свой чарговы мастацкі опус.

— Прывітанне, Рэза, — павітаўся я. — Як настрой?

— Настрой, як сыты слон. Вось займаюся кулінарнымі вычварэннямі.

— А як твае горы з халвы? — я паглядзеў на скульптурную кампазіцыю, што ўзвышалася ў цэнтры майстэрні. — Працэс ідзе?

Ужо два тыдні Рэза змагаўся са скульптурнай кампазіцыяй пад умоўнай назвай «Гара Кіліманджара — мара абывацеля». Праца ішла марудна. Матэрыял быў абраны для кампазіцыі неабачліва. Халва ўвесь час рабіла выкрунтасы. То адзін бок абвальваўся, то другі... Мастак, праўда, не здаваўся і замацоўваў абвалы клеём...

Рэза злосна сплюнуў і паведаміў:

— Абвальваецца, сука. Лепш бы я Эверэст ляпіў...

— Можа, табе заняцца нечым іншым? Што ты да гэтай Кіліманджары прычапіўся?

Рэза ўздыхнуў:

— Не. Мара абывацеля — гэта для мяне святое. Буду дапрацоўваць.

— Ну, глядзі сам, — сказаў я.

— Снедаць са мной будзеш? — прапанаваў Рэза.

— Не, дзякуй, — сказаў я, — палячу далей. Добрае надвор'е. Выдатна для палётаў.

Доўга не думаючы, я націснуў пімпачку і з лёгкім тарахценнем пакінуў сябра.

Сонца, нібы трускалковы шарык марозіва, плавала на даляглядзе. Горад абціраўся чырвонымі фарбамі.

74.

Зрэшты, калі ішоў дождж, крылы працавалі кепска. Прабуксоўвалі. Таму ў такое надвор'е ўвогуле не рэкамендавалася выходзіць на палёты. Можна было і шыю скруціць.

75.

Сёння з тэкстам я працаваў на паперы. На снежнай і неразлінеенай. Таму напрыканцы палёту Сафы, калі ў яго зламалася крыло і ён зваліўся ўдала на спіну тоўстай фрау, я паставіў тлустую кропку. Хаця хлушу: нават не кропку, а кляксу, бо пісаў гэтым разам атрамантам.

— На экскурсію па шпіталях Берліна хочаш? — раптам спытала мяне суседская замарожаная бабулька.

Я прызвычаіўся ўжо, што суседская замарожаная бабулька прыходзіла да мяне без папярэдняга тэлефанавання. Ну, проста адабрала варту ў Мар'і Сяргееўны з суседняга пад'езда, якая раней мяне наведвала... Дык тая заўсёды прыходзіла не з пустымі рукамі. Блінчыкі, грушкі... Мо арэшкаў захопіць... А гэтая... Добра, калі ў лядоўні нешта застанецца пасля чарговага візіту. Не — праўда, нахабная гэтая замарожаная бабулька. І нашто я зрабіў ёй дублікат ключоў, варты запытаць? Нашто... Нашто... Каб кветкі твае канчаткова не засохлі ў бясконцых раз'ездах ды рыбкі акварыумныя не падохлі з галадухі... Вось нашто.

— Пры чым тут шпіталі Берліна? — агрызнуўся я.

— Я ўчора замарудзілася перапаўзаць па менскіх шпіталях, — пажалілася бабця. — Паўсюдна чэргі і хамства... У берлінскіх, кажуць, санітаркі добразычлівыя.

— У платных бальніцах у нас таксама добразычлівыя, — запярэчыў я. — А карыстацца медыцынай у Нямеччыне — раскоша. Трэба мець страхоўку або быць мільянерам.

ЗМІЦЕР ВІШНЁЎ

— А-ах! — усклікнула млява бабулька. — Я хачу пазнаёміцца з самым модным лекарам! Каб зранку ў ложак на талерцы ён прыносіў пігулкі... А ўвечары на ноч рабіў масажык! Каб можна было выязджаць за горад на машыне хуткай дапамогі!.. Там, ледзь што, і кардыялагічны апарацік ёсць. Ах, мары-мары...

— Фантазіяй вас бог не абдзяліў, — пацвердзіў я.

частка шостая
ЮШКА

Я задумаўся. Пачаў калмаціць валасы. Заскрыгатаў зубамі. Натопырыў лоб. Н-т-а-а-ак!.. На што гэтыя прыгоды з «Тэхелесам»? З першага погляду зразумела, што гэта адстойнае месца!.. І без спецыяльных прыбораў можна ацаніць маштаб берлінскага фурункула. Блышыны памер. Прычым у бліжэйшай будучыні (калі не ў дадзенае імгненне) «Tacheles» мусіць быць выдалены як нешта чужароднае і небяспечнае... А потым я зразумеў!.. Я хачу тут памерці!.. Так файна скочыць уніз з гэтага гмаха!.. Перад вачыма кінакадрамі беглі дзіцячыя ўспаміны: я куляюся галавой уніз. Я ўздыхнуў. Толькі б будынак не знеслі... Толькі б паспець! Інакш дзіцячым марам не спраўдзіцца.

76.

Пазіраючы на цябе з вышыні птушынага палёту, можна разгледзець недзе каля страўніка маленькую істоту, якая без сумнення нагадвае смаўжа... [але... гэ-та ўсё ж душа... скарлючаная рамантычная душа. Так-так. Ты шчыра верыш у каханне, як пірат верыць у выспу, закладзеную куфрам з золатам. Тваё менскае сонца скача саранчай па горных і плоскасных ландшафтах Еўропы. Цяпер твой бліскучы шар палае над шпілямі Берліна, а над домам мастакоў «Тахелес» ён наогул выглядае п'яным Карлсанам у залатой кароне.]

77.

Уявіце, як класна жыць чалавеку з кепскім зрокам у «Tacheles»-е! Асабліва калі ў яго кантактныя лінзы (для мясцовых мастакоў лінзы, якія не трэба здымаць доўгі час, — неверагодная раскоша). Пры наяўнасці поўнай антысанітарыі запаўзанне пальцамі ў вока падобнае да карціны, на якой узвышаецца постаць шахцёра з адбойным малатком над цяжарнай жанчынай. Альбо ўявіце хірурга без пальчатак, з тоўстымі

бруднымі жоўтымі пальцамі. Брр! Не тое слова! Брр — гэта мякка сказана. І вось прачынаешся зранку, нібыта сляпое кацяня. Бярэш кантэйнер (ну, такі маленькі кантэйнер памерам з карабок для запалак) з кантактнымі лінзамі і бяжыш па змрочным бетонавым калідоры, ледзь не збіваеш пару турыстаў, забягаеш у брудную прыбіральню, нервова мыеш аскабалкам мыла рукі і... У цемрачы над ракавінай, нібыта снайпер, закідваеш лінзу ў вока! Бах! Нешта не тое. Не туды паплыла. Робіш масаж павекаў. Ага! Ёсць. Скрозь туман вымалёўваецца п'яная пыса незнаёмага чалавека. Ён гартанна нешта кажа па-ангельску і рагоча. Ты ў адказ усміхаешся. «Гуд монінг», — кажаш ты — паказваеш рукой на маляваных на падлозе тараканаў. Незнаёмец змяняецца з твару (ці, дакладней, з пысы, бо тварам тут і не патыхае). Ты махаеш рукой, ты цягнеш яго па слядах маляваных насякомых, якія якраз прывядуць у тваю змрочную майстэрню. Я нават сказаў бы — у храм акультызму, дзе вывучаюць паводзіны ідыётаў і паразітаў рознай пароды. Ты цягнеш ужо не бычка — ахвяру для бога мастацтва. Ён і не ведае, крэтын, як яго зараз развядуць ды кінуць на «бабкі».

(Устань! Расплюшчы распухлыя вочы! Кінься да бруднай мыйні і зрабі некалькі крокаў да цывілізацыі! Вельмі прыкольна мыць валасы ледзяной вадой у прыбіральні над ракавінай! Ад гэткага відовішча позіркі турыстаў шалеюць! Які антураж! Якая фактура! Якая містыка! Не ўсім дадзена зразумець прыгажосць першага класа запэцканага клазета! У гэтым і ёсць таямнічасць хады монстра!)

78.

Ну, што? Распачнем нашу гісторыю. Я спадзяюся, яна будзе не сумнай. Гэта будзе свайго кшталту падарожжам па ілюстраванай энцыклапедыі вусякоў. Бо, працуючы над карцінамі і паядаючы паралельна час ад часу таго ці іншага смажанага звера, я імкнуўся да вывучэння гэтага выдання. Трэба памятаць, што вусякі — *Insecta* — уяўляюць сабой самы шматлікі клас кшталту членістаногіх жывёлінаў — *Arthropoda*. І вивучаць мы будзем не столькі вусякоў, а мастакоў і звязаныя з імі выпадкі... А разнастайныя вусякі будуць нас суправаджаць і дапамагаць рухацца ў патрэбным кірунку.

79. ПАПЯРЭДНІКІ ВУСЯКОЎ — СКАРПІЁНЫ

«Tacheles» ашчэрыўся і выпнуў пуза. Загучала электрадрыльная музыка. Ноч ужо распаўзалася па Берліне. І здавалася, што ў ягоным цэнтры заварушыўся драпежнік. Абкураная ды абпітая моладзь сцягвалася сюды з усялякіх кавярняў і клубаў, каб тут дагнацца да рохкання парсючка. Зрэшты, некаторыя індывіды маглі сюды ўжо толькі дапаўзці, каб заснуць проста на вуліцы на жоўтым пляжным пясочку, якога сюды панавезлі. У дзікую спёку тут утвараецца свой невялікі імправізаваны пляж. Замест мора тут плёскаюцца кактэйлі, піва, віно і віскі... Ад шматпакутных целаў уздымаюцца маленькія мары-хуанныя і тытунёвыя аблачынкі дыму. Скульптурныя

выявы, зробленыя з металу, у выглядзе літараў часта замяняюць шэзлонгі і столікі. Пазіраючы з акна «Тэхелеса», можна падумаць, што ўнізе шмат недаатручаных вусякоў. Зрэшты, мы пачалі ад скарпіёнаў!..

80.

Я вырашыў накарміць мясцовую публіку — літаратараў ды мастакоў — беларускай юшкай. Дзеля гэтага мне было патрэбнае самае рознае. Ну, найперш, што такое юшка? Гэта не рыбны суп, як думаюць многія. Гэта хутчэй рыбны булён. Бо калі гэта рыбны суп, дык туды кладуць бульбу. Гэта адбываецца, напэўна, так: чалавек нібыта самурай узмахвае нажом, і вопратка гародніны расшпільваецца і агаляе белыя целы, якія пасля абмывання вадой кідаюць саспяваць у кацёл рускай лазні. Так-так, менавіта, закідваюць бульбу ў рускую, бо фінская лазня сухая і не падыходзіць для нашай рэцэптуры. Але ў юшку кладуць акрамя рыбы хіба што крапіву. Рыба падыходзіць любая — і пузатая, і худая. Але лепш самому абчысціць з яе луску. Тады і смак падасца іншым. Гэта тое самае, калі мастак не давярае працэс нацягвання палатна анікому... Можна дадаць яшчэ солі, перцу і трошкі-трошкі цыбулі. Але самае галоўнае, што туды наліваюць гарэлку. Калі ўжо ўсё быццам гатовае, плёскаюць грамаў сто пяць дзесят гарэлкі ў кацёл з юшкай — дзеля смаку. І яшчэ адзін важны момант: гатуюць юшку, як і барбекю, на прыродзе!.. Гэта не толькі дзеля рамантыкі. Дым для гэтай стравы — таксама прыправа.

Немцы не ядуць сухой рыбы (за выключэннем мутантаў), для іх гэта занадта «мёртвая рыба». Тое, што не прыносіць арганізму карысці. Гэта як аксюмаран «жывы труп». Ды і крапіву яны не ўжываюць. Як мне сказаў адзін нямецкі паэт: «У нас крапіву елі хіба што ў галодныя гады». Ды справа не ў голадзе!.. Гэта ж такі рытуал, экзотыка... Прытым крапіва — карысная расліна для чалавека: утрымлівае розныя вітаміны, акрамя таго, выцягвае з рыбы ўвесь негатыў, непрыемныя пахі. Нават калі негатыў знікае не ў прамым, дык у пераносным сэнсе — на 100 адсоткаў! А што немец? Уявіце гэтага кніжнага, рудога ў акулярах суб'екта. Уявіце, як ён разгубіўся, як ён выцягнуў з кішэні пінжака залатую лупу. Як ён асеў на зямлю, наблізіў ушчыльную да акуляраў лупу і пачаў праз яе разглядаць траву. Так і чую ягоны змяіны шэпт і клёкат незадавальнення. Калі б крапіву прадавалі ў супермаркеце, напэўна, немец набыў бы яе. Каб у пакеціку: сцяблінка да сцяблінкі... А збіраць так?.. Што, з глузду сплылі? Тут жа сабакі сцуць ды машыны ездзяць — забруджваецца раслінны свет... Смярдзіць усё мачой і машыннымі газамі.

Да прыкладу, немцы не збіраюць грыбоў (за выключэннем некаторых суб'ектаў). Гэта ж не грыбы — радыеактыўныя міны! Маленькая выбуховая прылада. Бо, з гледзішча немца, яны радыеактыўныя пасля выбуху Чарнобыльскай АЭС. І гэта, заўважце, у Нямеччыне!.. А як жа наш брат-беларус імі харчуетца на радзіме, дзе да Чарнобыля, як кажуць, рукой падаць? Дык таму ён, беларус, і муціруе. Вось. Хаця, я думаю,

праблема ў іншым — у адсутнасці культуры збору грыбоў.

Ды і традыцыя гатавання нейкіх вадкасцяў накішталт супу на прыродзе ў Нямеччыне нейкая зародкавая. Калі такое і адбываецца, дык, напэўна, спантанна і выпадкова. Замест катла я здолеў выпрасіць у кіраўнікоў «Тахелеса» толькі вялізны рондаль. Замест трыножніка я змайстраваў нешта кішталту печкі без даху, каб знізу падкладаць дровы, а над ім можна было прымацаваць рондаль. Гэткага чорнага бегемота.

Але ўсё па парадку. Удзень, у сонечны летні дзень, я паехаў на Ванзэе. Тут, на ўскраіне Берліна, каля аксамітнага возера, дзе плёскаюцца белыя параходы-кашалоты і яхты, падобныя да чаіц, я пачаў наразаць крапіву. Хутчэй не наразаць — абразаць, бо гэта я рабіў вялізнымі нажніцамі (так і хочацца напісаць — іржавымі, але яны насамрэч былі вельмі бліскучыя і нагадвалі два люстэркі). Хадзіў, як нейкі новаспечаны прыбіральшчык смецця. Не хапала толькі фартуха і кухарскага каўпака. Мясцовая буржуазная публіка паглядала на мяне як на ідыёта. Адзін немец нават спрабаваў патлумачыць, што гэта есці нельга! Як кажуць расейцы: «Шчас!» Разагнаўся! Выкінуў усё і паехаў назад! — Будзеце есці! Будуць есці твае нямецкія браты — анікуды не падзенуцца! Крапіва, узрошчаная пылам аўтамабільнай трасы, была добрая, сакавітая і нагадвала снапы рыбных хвастоў. На некаторых лістках сустракаліся розныя дзіўныя вусякі, іх я абтрасаў пстрычком пальцаў (даваў маленькага фofана). Яны звальваліся, нібыта пераспе-

лыя гарошыны. Крапіва пяклася і супраціўлялася. Нібыта маладыя дзяўчаты здзекаваліся з хлопцаў і патрабавалі ўзяць замуж. Але я адчуваў сябе злодзе-ем, бо ўганараваннем для крапівы, мяне ды творчых братоў павінна была стацца юшка!..

81. АФРЫКАНСКІЯ МУХІ РОДА ГЛОСІНА

«Tacheles» засынае позна, але і прачынаецца ён бліжэй да абеду. Пакамечаныя ад злоўжывання алкаголем і наркотыкамі мастакі выпаўзаюць са сваіх заімшэлых нораў, як дзіўныя звяры. Твары ў палосках і квадратах нагадваюць цэлафан. Бяры і прадавай — жывыя творы. У вопратцы, запэцканай брудам і фарбай, іх целы быццам паветраныя шары перакочваюцца па калідорах і пазвоньваюць ключамі ад шматлікіх дзвярэй. Гук ідзе, як ад ключнікаў, ці хутчэй як ад старых зламаных флюгераў. А былі часы — гэтыя калідоры парушаў і плёскаў босых ног беларускага мастака Акулава. Маленькі і барадаты, падобны да неандэртальца, ён бегаў з майстэрні ў майстэрню. Купляў некалькі пакетаў таннага віна і моцна напіваўся. Акулава не пераносілі амаль усе. Яго нават некалькі разоў білі. Але пра гэта пазней. Білі яго за справу. А ненавідзелі... таксама за справу, бо прадаваў свае вялізныя карціны за дробныя грошы. За 5 ці 6 еўра — на віно. Бо матэрыялы ў яго былі халяўныя, а карціны ён пісаў пачкамі. У рэшце рэшт кошты ў «Тахелесе» ён збіў. Творчы народ «Тахелеса» азвярэў. І збіраўся зрабіць мастаку «цём-

ную». Але час расплаты прыйшоў нечакана, з другога боку, і нанёс крыўдзіцелю мастацкага дома моцны ўдар па паліраваным вінным ілбе. Неяк чарговым і незлічоным разам Акулаў нажэрся і выпаўз са сваёй нары да белых людзей. Рохкаючы і пыхкаючы абаранкавай цыгарэткай, мастак набліжаўся да свайго лёсу.

Насустрач Акулаву выплыла шматгабарытная фрау, за якой паўзлі тры засушаныя кавалеры. Мастак хітра ўсміхнуўся сваімі жалезнымі і яўна паржавелымі ад часу зубамі, ганарліва выставіў марэлевае валасатае пуза. Ён наблізіўся да фрау, закінуў галаву да яе гарбузовых грудзей і рашуча запытаў: «Вас костэт?» (гэта значыць: «Колькі каштуе?»). На што фрау ледзь не хапіў кандрацій, і яна ўся збялела, а потым пазелянела. Акулаву яўна пашанцавала, што кавалеры былі гішпанскія, а не нямецкія, бо адпачываць бы яму тады ў паліцыі — без усялякіх. А так адзін з кавалераў, гарачы гішпанскі хлопец, доўга не думаючы, тыцнуў мастаку проста ў ягоны чырвоны пенапластавы нос. Але памыліўся, наіўны: не так проста зваліць брата-беларуса. Акулаў адбіваўся палову гадзіны ад трох гішпанцаў. Было ўражанне, што «Тахелес» ператварыўся ў грушавы сад, дзе абтрасаюць з дрэваў саспелыя плады. Грукат стаяў менавіта такі. Але ўрэшце сілы пакінулі Акулава. П'янае цела адмаўлялася скакаць як кенгуру і звалілася буйной грушай на бетонную падлогу. Яшчэ некалькі гадзінаў распластаны мастак аздабляў цёмнаваты калідор «Тахелеса». Потым творчае асяроддзе злітавалася з Акулава, і ягонае цела было ўрачыста закінутае амаль

на радзіму. Яго ўзялі за рукі і за ногі, быццам мех з бульбай, раскачалі і кінулі ў нару-майстэрню. Апошні толькі смачна адрыгнуў і, пераможна рохкаючы, захроп. Турысты доўга не маглі зразумець, што гэтак гучыць — ці то храп, ці тое гранне на баяне. Як гэта ні дзіўна, тады наляцела шмат бронзавых мух: адкуль яны ўзяліся, ніхто не ведае. Яны кружлялі зграямі і надакучвалі наведвальнікам мастацкага дома.

Варта памятаць, што самымі небяспечнымі з'яўляюцца афрыканскія мухі рода глосіна (*Glossina*). *Glossina morsitans* з даўжынёй цела каля 12 мм. Гэтая муха пераносіць узбуджальнік ноганы — хваробы буйной рагатай жывёлы, большасці хатніх і дзікіх жывёлаў.

82. ПАПЯРЭДНІКІ ВУСЯКОЎ — ПАВУКІ

Майстэрня нагадвала субмарыну. Зрэшты, тут была процьма ілюмінатараў — цэлая сцяна. У спёку мастакі варыліся, як кажуць у народзе, ў сваім соку. Кропелькі поту стваралі на тварах дзіўныя краявіды. Тут згадваюцца змардаваныя недахопам кіслароду падводнікі. Мастакі — нібы расплюснутыя сонцам павукі... Перапаўзаюць.

«Колькі каштуе гэтая графічная праца?» — пытае турыст. «Пяць шклянак таннага французскага віна», — адкажа змардаваны сонцам беларускі мастак. Бо ўяўляе халоднае белае. Ён хапае паветра ротам, быццам чалавек, якога кінулі ў пустэльні Сахара без глытка вады. Сумна. Дайце на белае!

Павукоў на Зямлі больш за 20 000. Павукі распаўсюджаныя амаль паўсюль, за выключэннем палярных шыроতাў. Больш за ўсё розных відаў павукоў сустракаецца ў больш цёплых, а таксама горных раёнах.

83.

Я відэльцам выкалупваю з бляшанкі рыбіну, а дакладней, ейную галаву без вока. Уявіце насычанае гарчычным соусам ломкае цельца. Срапіка пачынае калаціць.

— Я цябе ненавіджу, Саф, — злосна шыпіць ён. І я заўважаю, як па ягонай пысіне пачынае мухай поўзаць кропля поту.

— У чым справа? — абураюся я. — Я не магу паесці?

— Купляючы мярцвячыну, ты развязваеш рукі забойцам, — пішчыць Срапik. І я разумею, што ў гэтым піску акрамя мышынага ёсць і нешта змяінае.

Срапik пачынае бегаць па майстэрні. На ім грымяць ягоныя шматлікія званочкі і бразготкі. Сухі і шэры ад недахопу пэўных мікраэлементаў твар перасякаюць шматлікія зморшчыны. Уражанне, што ў ягонай галаве адбываюцца незваротныя мазгавыя працэсы.

Я пераможна кладу бурштынавую галаву рыбіны на жоўтыя разцы і пачынаю перамолваць. Мне здаецца, я чую хрупат не толькі няшчаснага трупіка... але і Срапіка. Бо ягонае нервовае беганне па ко-

ле майстэрні ператвараецца ў скокі гімнаста. Усё гэта суправаджаецца клёкатам ягоных упрыгожванняў. У Срапіка ззаду вісіць вялізны драўляны малаток, і я чамусьці згадваю дурня, выпісанага Вальтэрам Скотам у рамане «Айвенга». Той замест драўлянага малатка цягаў драўляны меч. Нарэшце клаунада рэзка спыняецца, бо Срапik выскоквае ў калідор, і я чую, як той перамяшчаецца з паверха на паверх. Чую, як ён знікае ўдалечыні. Званочкі... Званочкі... Званочкі...
 Весялі народ, Срапik.

84.

Сафа злосна ўсміхнуўся. Не, ён не быў ужо такім халодным і жорсткім, але ён не цярэў заімшэлага невуцтва і ваяўнічай дурасці. Ну, не п'еш ты нават піва, не ясі рыбы і мяса, дык навошта гэтым грузіць іншых? Што за агрэсіўная хрэнь? Было смешна і гідка, калі Сафа падлавіў Срапіка на праглядзе парнаграфічных сайтаў. Прычым сайты былі не проста абы-якія — для педафілаў. Сада тут курчылася паўсюль. Сафу вельмі ўразіў партал з няшчаснымі дзіцячымі тварамі — маленькіх тут гвалцілі.

Як Сафа пра гэта даведаўся? Усё па парадку. Срапik выпрасіў у адміністрацыі «Тахелеса» кампутар нібыта для відэаінсталяцыі, а на самай справе — для прагляду парнасайтаў. Кампутар быў дзікунскі: стары, пашараваны, з чорнымі плямкамі па ўсім целе. Але клікалі яго з гонарам — «Макінтош»: «Цыпа-цыпа, Макінтошык!» Неяк зранку, калі ў майстэрні ўсе спалі,

Сафа запусціў кампутар і падключыўся да Інтэрнэту. А да гэтага ўначы кампутар асвятляў злосную пысу Срапіка. Мехаічна шчоўкаючы клавішамі, Сафа раптам натыркнуўся на табліцу, якая адлюстроўвае папярэднія хады па сусветнай інфармацыйнай прасторы. Каля трыццаці сайтаў налічыў Сафа. Так, для цікаўнасці, шчоўкнуў мышкай па адрэсе. І трапіў на экзатычны сайт. Сафа быў вельмі ўражаны. Падушачкі на пальцах анямелі. Уся Срапікава прапаганда здаровага ладу жыцця кацілася ў тартарары. Напаўзала штосьці склізкае і патлівае... Вельмі хацелася напіцца. І тады Сафа схадзіў у краму «Extra» і набыў дзве пляшкі сухога гішпанскага віна. Гэта былі лекі. Душэўныя лекі.

85.

Гэты спадар заплыў у майстэрню як параход. Дарагая цыгара аздабляла ягоны ліловы рот. Дым аплятаў яго кольцамі. Ён таптаўся, быццам механізмы паравой машыны. Ягоныя вочы, падобныя да ілюмінатараў карабельнай каюты, бліскалі акіянам. Ён анічога не сказаў, выцягнуў пачак грошай... выбраў дзве купюры па 100 еўра і паклаў на стол, затым падышоў да цябе, пацалаваў у лоб і забраў твой пэндзаль. Ён забраў толькі пэндзаль, якім ты толькі што пісаў твор пад эпічнай назвай «Тараканы гвалтуюць тлю». Незнаёмец забраў пэндзаль, як быццам пелікан рыбіну (а можа, закінуў баркас на сваю карабельную палубу?). Пыхкаючы і пасопваючы, ён гэтак жа загадкава знік, як і з'явіўся...

86.

На першым паверсе мастацкага дома знаходзіцца самая унікальная майстэрня. Там працуе дзевяностапяцігадовая мастачка Сара Леві. Ніхто не памятае пачатку дзейнасці гэтай асобы. Здавалася, што ўсё мастацтва Берліна нарадзілася разам з гэтай бабулькай.

Сафа зрэдку наведвае прадстаўніцу старэйшага мастацкага пакалення. Зазвычай ён ціха заходзіць у майстэрню і пэўны час стаіць у дзвярах, каб Сара звярнула на яго ўвагу. Ён топчацца. І час ад часу ўстае на дыбачкі. Ён нагадвае нанова збудаваныя арэлі. Ён рыпіць і сквірчыць скураным абуткам. Ён моцна топчацца. Праз пэўны час узгорак, які можна абазваць «Сара», пачынае хістацца. На ўзгорку вылупляецца белы, яўна пасыпаны салодкай пудрай, пончык у акулярах. Тады Сафа вітаецца і ўжо без усялякіх пачынае бадзяцца па майстэрні. Тут можна адшукаць самыя розныя гузікі. Гэта асноўны матэрыял, з якім працуе Сара. Гузікі часоў кайзераўскай імперыі і Савецкага Саюза. Ёсць экспанаты выключныя. Да прыкладу, статуя, вырабленая з гузікаў аўстралійскіх феміністак.

87.

— Кепска сшытая, — раптоўна сказаў нехта.

— Што? — не зразумеў я. — Гузікі адрываюцца?

— Кепска сшытая проза, — удакладніў нехта.

Я азірнуўся — замарожаная... Яшчэ адзін белы пончык...

— Не атрымаецца з цябе Габрыэль Маркес, — сказала бабулька.

— Гэта чаму? — абурыўся я.

— Ну, якая дурніца будзе трываць такога спецыяліста, як ты? Той Габрыэль хоць «Сто гадоў адзіноты» напісаў. Дык а ты, пэўна, напішаш сто радкоў шызы... І пры гэтым кармі цябе!.. Не! Дудкі! Вучыся выкройваць нармальны шлафрок!.. Інакш такую вопратку аніхто не будзе насіць!

З гэтымі словамі бабулька пачала нешта сёрбаць з талеркі. Прычым з такім яўным гукам «лшлшлшлшл». Працаваць у такіх умовах было немагчыма. Гэта пераходзіла ўжо ўсялякія межы.

— А што, сваю зупку вы не маглі паесці ў сябе дома? — запытаўся я.

— Ты сваім аповедам пра юшку натхніў мяне на рыбную зупку! Я хацела тут — у творчых умовах! — сказала бабулька і выпрастала ў мой бок кривую алюмініевую лыжку з нейкай вадкасцю. — Хочаш — пакаштуй! Путасу трэцяй катэгорыі!

Не! Ні трэцяй, ні пятай, ні першай, ніякай катэгорыі я не жадаў! Я хацеў працаваць!

— Кухня там! — сказаў я і рашуча паказаў на дзверы з кватэры.

88.

У Менску няма вігвамаў. Тут растуць палацы, якія нагадваюць пірагі і булкі. Па праспектах шоргаюць машыны, тралейбусы, аўтобусы і трамваі.

У Берліне няма кашалотаў. Тут плаваюць механічныя кракадзілы, якія ператвараюцца ў начныя ліхтары. Хатнія вуліцы нібы восеньскія прывіды.

89.

І кавуноў там не пашкадуюць. Дадуць добрага кавуна... Дадуць дык дадуць — галава будзе доўга балець.

90.

Я ведаю, што ён назірае за маёй працай. Я раскідваю па палатне спружыны і шары. Я прыдумляю мора. Здаецца, што ля майго твару расчыненае акно, праз якое навальваюцца тысячы гукаў. Крыкі кірляў, шоргат марскіх хваляў, спевы ветру... Я адчуваю, як фарба расцякаецца сонечнымі пырскамі.

Я дамалёўваю сінюю птушку і чую за спінай:

— Бяздарна. Не тыя фарбы. Сонца нейкае абвугленае. І пляж не пляж — нейкая пляцоўка для гульні ў гольф. Ну хто так піша? Вы, напэўна, і пэндзаль трымаць у руках не ўмеце.

Я разумею, што мушу цярпець гэты голас. Я не магу выгнаць гэтага суб'екта з майстэрні. Бо неўзабаве павінен прыйсці замоўца, і я не магу зачыніцца ў чатырох сценах ад усяго свету. Мне патрэбныя грошы.

Нядобры госць ашчыляецца. Кашляе. Я пазіраю на ягоны апельсінавы твар. Здзіўляюся выпуклым жоўтым зубам. Лепш бы ён і не спрабаваў усміхацца.

Гэта ж немагчыма. Проста маска. Т-а-а-ак... Можна падумаць, што ён хварэе на сухоты. Такімі суб'ектамі дзяцей у школе можна пужаць. А яны шатруюць па мастацкіх дамах і псуюць паветра...

91.

Выхаваны ў постсавецкай прасторы, я не пераношу тых, хто адносіць сябе да сексуальных меншасцяў. Га! Магчыма, чырвоная спадчына цісне на мае мазгі? Як такое трываць? Гледзячы на двух бледнаспелых хлапцоў, што цалуюцца, са шкадаваннем заўважаю самотную дзяўчыну, якая ціха ўздыхае. Як тут не вылузацца фемінізму з яйка?

Згадваю Леанарда да Вінчы і зроблены ім партрэт незнаёмки...

На даляглядзе маленькі параход — мне махаюць дзве лесбіянікі...

92.

Самыя вялікія нацыяналісты чацей за ўсё маюць сумнеўныя карані. Але гэта не замянае ім пухнуць ад гонару і крычаць пра чысціню нацыі. Такіх недасмажаных пончыкаў процьма ў кожнай краіне. У Беларусі такіх хочацца пасыпаць не цукрам, а пральным парашком. Можа, іх памкненні да чысціні спраўдзяцца і яны стануць бялейшыя? Уяўляю ажыятаж на падобныя бильярдыны шары. У «Тахелесе» нацыяналізм

здох ад самага пачатку. І тады яго праглынулі мясцовыя пацукі.

93.

Мастакі ненавідзяць турыстаў, бо тыя ўвесь час замінаюць. Жыхары мастацкага дома спрабуюць зачыняць туалеты, якія актыўна забруджваюцца, але ўсё марна... Турысты патрабуюць клазет, бо яны, коўзаючыся па «Тахелесе», ужываюць шмат вадкасці: кактэйляў ды піва. Праз турыстаў у мастакоў згрызены вялізны кавалак інтымнага жыцця. Жывуць мастакі як у акварыуме. Нібыта і бетон вакол, а сцены празрыстыя... Але без турыстаў тутэйшыя мастакі не могуць — яны б занядушалі. Ім трэба грошы на хлеб, віно і касяк, на аплату за майстэрню і грошы на матэрыялы. Хаця часам некаторыя з матэрыялаў мясцовы творчы люд знаходзіць на вуліцы ды сметніках. Кардон, дошкі, металічныя пласціны ды іншае ідзе на розныя мастацкія эксперыменты. Але гэта толькі частка матэрыялаў — фарбу на сметніку адшукаць цяжкавата. Адным словам, нянавісць тут жыве ў тандэме з агромністай любоўю. І чаго больш — ніхто не ведае.

Свабода дае вялікія расколіны. І, здаецца, часам яна паглынае мастакоў, як драпежная звяруга. Дзе пачынаецца рабства? Варта згадаць жука, які жыве сярод мурашоў і імі харчуецца. Але мурашы яго песцяць, бо ў жука выпрацоўваецца сакрэт, які тыя ліжуць з велізарнай ахвотай.

94.

Тут швэндаецца вельмі шмат вар'ятаў. Хаця трэба зазначыць, што і сярод мастакоў «Тахелеса» нармальных адшукаць цяжка. Гэта не значыць, што тут усе прыдуркі. Але ў творчасці нармальнасць і вар'яцтва ўмоўныя. Няма формулы кахання... Няма!

Тут згадваецца выпадак, калі адзін мастак пырнуў другога ножыкам. Ну, пырнуў — гэта будзе сказана гучна. Хутчэй шкрабануў па грудзях трошкі. Дык адразу нехта выклікаў паліцыянтаў. Тыя прыбеглі: пяць чалавек у бронекамізэльках... Забралі ўсіх... Нават сабаку...

95.

Раздражнялі мастакі-самавукі. Яны ішлі да мастацкага дома пачкамі. Натуральна, што купляць яны нічога не збіраліся, а толькі адбіралі ў Сафы час і нервы. Выкладалі з зашмальцаваных торбаў тлустыя сшыткі, слінілі пальцы і вельмі радасна спрабавалі распавесці пра сваю творчасць, пры гэтым дэманструючы свае неўміручыя шэдэўры. Творы часцей за ўсё нагадвалі нейкія кляксы, аголеных жанчынаў і скарыстаную туалетную паперу. Шэдэўры былі няроўнымі, дрыжачымі, інсітнымі. Карацей — раскладалі яны перад Сафам маленькіх інвалідаў. Няздзейсненых геніяў хацелася гнаць швабрай і мацюкамі. Але пазбавіцца ад гасцей было не так лёгка, бо яны нагадвалі жукоў-плавунцоў, якія плаваюць вельмі хутка.

Плывунцы (Pytiscidae) — драпежныя жукі, распаўсюджаныя па ўсім свеце, іх налічваецца больш за 4400 відаў. Яны вельмі добра прыстасаваныя да жыцця ў вадзе, дзе праводзяць большую частку часу. Цела ў іх авальнае альбо выпуклае зверху, заднія ногі падобныя да вёслаў, служаць для плавання.

96.

Пасля месячнага запою, калі фарбы не змешваліся, а прымалі абрысы бутэлькі з надкусаным бутэрбродам. Калі з рота ішоў не пах самагонкі, а выпаўзала галава селядца. Тады.

97.

— Чым далей, тым болей я абрастаю брудам. На скуры нейкая кароста. Увесь час хочацца чухацца, — Слон скрывіўся.

— У цябе расце луска, — сказаў я. — Ты ператвараешся са слана ў кіта.

— Сабака ты, — нязлосна ашчэрыўся Слон. — А ці ёсць у кіта луска?

— А хто яго ведае — у мяне такой рыбіны ў гаспадарцы няма...

98.

З душавымі тут свае праблемы. Яны ёсць, але схаваныя ад наведвальнікаў, каб тыя думалі пра экстрым тутэйшага жыцця. Бо на агульным фоне бруду паказваць чыстыя адрамантаваныя душавыя і прыбіральні — глупства. Вельмі нерэнтабельна. Грошай стане меней. Бо ідуць турысты як у заапарк. Паглядзець на рэдкіх мастакоў-звяркоў: як тыя чухаюцца ад бруду, варушаць пальцамі з чорнымі пазногцямі, ядуць невядома што, невядома з чаго і невядома чым. Гэта — экзотыка. Праўда, турысты і не здагадваюцца, што і самі яны нагадваюць рэдкі від тараканаў. (А можа, гэта саранча?) Але душавыя тут ёсць. Ляжаць у асобным адсеку і пазяхаюць, маюць асобны ўваход, і трапіць туды няпроста.

99.

Сасніў сон, што Фарш зрабіў рэканструкцыю некалькіх замкаў у парку. Вакол ходзяць турысты. А мы кідаемся дробнымі манеткамі, якія, адскокваючы ад зямлі, ператвараюцца ў буйныя грашовыя купюры.

100.

Я думаю, што мая думка тут аформілася ў вусяка, які варушыць вусікамі і перапаўзае па смярдзючых калідорах. Пасля таго вусяка застаюцца маленькія за-

латыя сляды. Дзякуючы такому несумяшчальніцтву адбываецца мутацыя, якая закранае ўсе аспекты майго ўласнага жыцця. Гэта як рэспектабельны бургер, які заходзіць у «Тахелес». Ад яго пахне дарагой парфумай і сытай ежай, але ён вымушаны коўзацца сярод абасцаных сценаў і ледзь не затыкаць свой эстэцкі нос. Дык навошта ён сюды прыйшоў? На што ён тут забыўся, чаго яму не хапае? Ды вельмі проста. Сярод гэтага бруду ёсць карціна. І не проста карціна, а зробленая тут і кімсьці, хто плюнуў на законы грамадства і панкам кінуўся на абед да мастацкага монстра. Тым не менш, час залечвае раны, і таму вось гэтая самая смярдзучая карціна праз шмат гадоў набірае не толькі сакральнасці, але і здабудзе рэальны грашовы патэнцыял. І таму няшчасны (на пэўны час), але не бедны бургер мусіць пахнуць парфумай сярод пацукоў, што ашчэрыліся і выпрасталі кіпцюры. Ці, да прыкладу, узяць мяне... Хіба я ўжо такі чалавек, на якім трэба ставіць крыж (не крыж — крыжык трэба насіць!)? Не! Я тут лаўлю за хвост вусяковую душу і закідваю на палатно. Там яна расцякаецца ўсімі колерамі, кашляе і пачынае спяваць песні пра дарогі, лясы, палі, вёскі і гарады. Адным словам — жыццё. Тым не менш, нягледзячы на гэтыя відавочныя станоўчыя моманты, вопратка на мне забрудзілася, падзёрлася. Больш за тое, яна пачала патыхаць потам і нечым няўлоўным, што можа нагадваць адно «Тахелес». Аніякая барацьба за чысціню тут не дапаможа. Пра гэта кажа мая нямытая беларуская пыса.

101.

З дынамікаў гучыць беларуская музыка. Надрыўна хрыпіць Лявон Вольскі. Забягаюць трое. Нервовыя. Адзін адразу пытаецца ў лоб:

— Русский понимаешь?

— Да.

— Красиво здесь. Это всё твои работы?

— Нет. Здесь работы шести художников.

Адзін, не пытаючыся дазволу, хапае цыгарэтны пачак.

— Сигарету можно?

Мог і не пытацца — і так схапіў, але абламаўся. Пачак быў пусты.

— Я не курю. Это друзья.

Той, не слухаючы мяне, хапае другі пачак з-пад стала. Але і той пусты.

Другі:

— Арендуете?

— Почему? Мы — по культурному обмену.

Рэзка прачынаецца трэці. Як быццам лязо нажа бліснула на сонцы. Як быццам з грукатам разламалі сухі батон.

— Еврей?

— Почему?

— Тут хозяин еврей.

Не паспеў я адказаць. Невядомыя рабаўнікамі прабягаюць па майстэрні. Пракаціліся, як шары для гульні ў боўлінг. Гэтак жа хутка, нібы шарыкі ў роліках, круціліся іх вочы. Прагрукаталі і зніклі. Нейкія не наведнікі, а наглядальнікі за раёнам. Як

атрутная хваля, ад якой застаўся непрыемны кіслы прысмак. Не дай божа такіх суайчыннікаў. І адкуль іх набралі немцы? Спадзяюся, не з маёй радзімы. Тых, хто паразітуе на скуры нямецкай эканомікі, — безліч. Сваіх няма куды падзець, дык тут плодзяцца яшчэ і замежныя. Я ўявіў палёт каларадскіх жукоў. Гэткая зграйка на бульбяное поле...

102. ЭКСКУРСІЯ

Падчас экскурсіі можна паліць траву, якая прадаецца тут ледзь не на кожным рагу вясёлымі афрыканцамі. Калі вы не прыхільнік такога кшталту стымулятараў, піва таксама падыдзе. Дзякуй богу, у прыбіральню пры жаданні тут можна хадзіць паўсюдна. Можна ў адным з тутэйшых бараў узяць рому ці грапы. Вельмі добра шпацыраваць па паверхах са шклянкай і грымець кубікамі лёду. Праз мутнае шкло навакольны ідыятызм распушаецца цукрам.

(Касякі забівалі тут усе. Хто гэтага не рабіў, таго прастора не прымала. Пах браў турыста за горла і клаў на крэсла альбо прыціскаў да сцяны. Тады наведнік разумеў, што яго зараз распляжыць. Хвіліны грукалі аб падлогу старымі гадзіннікамі.)

Сектар № 1

Другі паверх. Пакоі для адміністрацыі. Многа розных дзядзькоў і цётак, якія з гонарам сябе абзываюць «мастак». Людзі, ад якіх нібыта залежыць тутэйшае мухападобнае мастацтва. Ім бы маляваць паболей. Ім

бы наведаць адну з беларускіх мастацкіх вучэльніяў. А магчыма, ім проста замест пэндзля варта ўзброіцца швабрай, каб стаць сапраўднымі перформерамі «Тахелеса». Так-так. Анічога цікавага на паверхні гэтых далоняў. На гэтых пралётах многа чухні. Зашмат па сценах поўзае абкураных блазнаў.

Сектар № 2

Трэці паверх. Збочваеш улева. Ідзеш углыб. Трапляеш на дзіўны аб'ект. Падвешаны белы ўнітаз абвешчае пра тое, што вы трапілі на забароненую тэрыторыю мастацтва. За гэта з вас мусяць спагнаць адзін еўра. Па вафельных сценах гуляе дух распусты. У гэтых шыротах вас сустрэнуць іранскія краявіды. Вы трапіце ў лес адзінокіх дрэваў. Вы апыняцеся ў нетрах, дзе растуць суцэльныя дзіды. І ўрэшце тут вы адчуеце сябе прышпіленым матыльком.

(Іранскі мастак — гэта той, што жыве тут ад самага падзення Берлінскай сцяны. Ён бегае па калідорах адкормленым канём. Ягонья карціны эстэтычна-пошлыя альбо паранаідальна-сумныя. Прычым трэцяга няма. Ёсць толькі першае або другое. Акрамя мастака, ад пачатку заснавання мастацкага дома жыве, пэўна, і ягоны чорны абутак, куплены яшчэ ў мінулым жыцці. Магчыма, у Іране.)

Сектар № 3

Трэці паверх. Збочваеш у правы бок. Там напрыканцы тунэля цябе чакае чорны цмок. Белая пара ахутвае ягоныя рукі. Вочы ў акулярах нагадваюць ілюмінатары касмічнага карабля.

Сектар № 4

Чацвёрты паверх. Ты трапляеш у човен. Паўсюль п'яныя матросы. Сярод якараў, ланцугоў і сухой рыбы валяюцца паласатыя целы.

Сектар № 5

Пяты паверх. Тут ходзяць людзі з крыламі.

**103. НАТАТНІК МАСТАКА, ЗАГЛЫБЛЕНАГА
Ў БЕРЛІНСКІЯ І МЕНСКІЯ ДАЛЯГЛЯДЫ**

ГМАХ. Рукі з бледнымі кручкаватымі пальцамі, растапыранымі ў форме сподачка. Круглая галава ў шэра-плямістай кепцы. Ногі ў паласатых штанах і (халцэдонавых) геліятропных гетрах.

МАШЫНА. Фіялетава яшчур з пукатымі бронзавымі вачыма. На скуры многа пяску і жвіру.

САМАЛЁТ. Клюст з вялізнымі вушамі, хвостом і кіпцястымі лапамі.

ЖЫЦЦЁ. Мноства стракатых малекуласкрыняў, высыпаных у бяздонную яміну.

КНІГА. Хамерыён вузкалісты.

ДРЭВА. Многа вузлоў марскіх і сухапутных. Луска.

ДРУКАВАЛЬНАЯ МАШЫНКА. Часта кажуць — «Рамонак». Але насамрэч буры дыназаўр. Многа сапсаваных пазванкоў і зубоў. Харкаецца крывёй. Су-стракаецца ў запарках.

МАРА. Стракатаматыльковае з вялізнымі лопухамі і бэзавымі пацеркамі.

КАХАННЕ. Пурпуровыя завіхрэнні. Клумбы. Акварыумы з бліскучымі карымі медузамі-зорачкамі.

НЯНАВІСЦЬ. Чорная пастка на крывых блыхатых ножках. Пішчыць. Любіць кусаць усё жывое і мёртвае.

СОНЦА. Усмешка, алычовы нос, шафранавыя вочы.

ЛЮДАЖЭРСТВА. Духоўны акт двух інсектаў. Адбываецца ў шатры пры святле паходняў. Бесперапыннае чвяканне. Зрэдку хуткі бульк. (Буль.)

СМЕРЦЬ. Гл. Жыццё.

ТЭЛЕВІЗАР. Чорная дзірка, што глытае стракатыя малекуласкрыні.

ЛЕЦІШЧА. Кавалак + кавалак.

АКАРДЭОН. Белае марыва з рознакаляровымі прусакамі і павукамі.

ПСІХІ. Вялікія асобы, якіх трымаюць у бела-шэра-бура-малінавых помніках старажытнасці, упрыгожаных кратамі.

РЭВАЛЮЦЫЯ. Сонм рознагаловых адэптаў, якія скокаюць з высокай скалы ў цытрынавую кіслату.

УНІТАЗ. Хатняе сонца. Вечна бурчыць. Пабульквае і абцірае лысіну.

ЖОНКА. Мастак-эскулап. Зрэдку сустракаюцца экспрэсіяністы.

ШАФА. Пяхцяр з незлічонай колькасцю валасоў, пазногцяў, зубоў і капытоў.

ПЫЛАСОС. Клешч з доўгім хабатком і акрэсленай палітычнай арыентацыяй.

КОЎДРА. Начны кокан.

ДЫРЭКТАР. Галоўны панк прадпрыемства.

частка сёмая
П'ЯНЫЯ ПЕСНІ
[КАРЫСТАЛЬНІК:
safa (12387484)]

Удзяцінстве мне падабалася гутарыць з п'янымі. Здавалася, што яны живуць сярод нейкіх дзіўных рознакаляровых мыльных бурбалак. Думалася, што п'янтоса можна, як джына, вытрасаць з зялёнай бутэлькі і ён будзе казаць загадкавымі шаманскімі заклінаннямі. Занатоўваць алкагольнае чарадзейства і п'яныя песні я стаў, будучы ўжо дарослым. Але не забываючыся на дзіцячыя ўспаміны. Зробленыя запісы раздражнялі людзей. Праўда, гэтымі людзьмі збольшага былі жанчыны (хлопцы зазвычай больш памяркоўныя адносна алкаголю) — хатнія гаспадыні, бухгалтаркі, інжынеркі, медычкі, гандляркі, кандуктаркі, крытыкесы, пенсіянеркі... Яны спрабавалі займацца маім выхаваннем, але з гэтага нічога не выходзіла. Бо насуперак усяму я напіваўся. І куляўся галавой у дзяцінства.

104.

Карацей кажучы, у нас трэці тост! Традыцыйна ў Беларусі яго п'юць за каханне і дзяўчат. Трэба ўстаць! Дзяўчаты могуць сядзець! Хлопцы, вы ж абаронцы айчыны! Грукніце шпорамі! Узмахніце сярэбранымі шаблямі! Пэўна, на вас блішчаць нябачныя эпалеты! Чокаемся! У вочы не глядзім! П'ем да дна! Нагбом! Трэці тост — гэта вецер, пурга, навальніца, бура! Гэта — самагубства кепскага дзеля прыгожага!

105.

Скокалі яны паўсюль. Яны нават асцярожна абмацвалі дзіўнага жоўта-барвовага чалавека, які няўкладна размахваў рукамі і нагамі і — вачыма! Яны ляталі такімі коламі па сваіх арбітах, што здавалася — сабраліся на сакрэтны шпацыр.

Гэты дзень быў асаблівы — чалавеку хацелася моцна выпіць. Звычайна ён піў па вялікіх святах. Ён любіў гарэлку.

Хутка на зялёным узгорку...

106.

[Я расплюшчваю вока і гляджу на сваю адурэлую ад бясконцай пісаніны руку. Галава ловіць расплывістую рэчаіснасць. Сілуэты накатваюцца хвалямі, яны гайдаюцца і тужліва цягнуць песню.

Побач, за сталом, сядзяць сябры і п'яна пасмейваюцца, перад намі стаіць раскаркаваная пляшка гарэлкі. Я лянотна страсаю попел з цыгарэты, заціснутай у левай руцэ, і гістэрычна паказваю язык. Дзея каго? З правай рукі вывальваецца гусінае пяро, і я хапаю кілішак:

— Сябры, вып'ем за нашыя грэшныя душы!

Я ікаю, а затым паглынаю чарговую дозу алкаголю, мазгі адчуваюць прыліў энергіі, натхнення. Потым я звальваюся на крэсла, галава з'езджае ў талерку з салатай, а рука намацвае гусінае пяро і ў сакрэце ад усіх прысутных з лёгкім рыпам пачынае шкрабаць, шкрабаць...]

107.

Здаецца, што аксамітныя вершы сядзяць у вінных бутэльках. Трэба харчавацца паэзіяй. Замест відэльца — самалётны штопар. Вершы выходзяць з гукам!.. У такія хвіліны падаецца, што ты выступаеш у ролі рэаніматара. І вось патрошку-патрошку пачынае біцца сэрца верша. Яшчэ... Штучнае дыханне.. Так, усё добра — ачуняў. Вершы апавядаюць пра паралельныя сусветы, пра праход па тунэлі, шыпяць

пра надвор'е і часовы настрой. Прыемна сядзець у адзіноце на даху, размаўляючы з вечным...

108.

[Я не прыходжу ў святдомасць. Але падсвятдомасцю адчуваю, што лячу ў невядомасць, і таму запаленае змесціва чарапной каробкі выдае душэўныя пакуты:

— Так, у яго было цяжкое дзяцінства, — як скрозь туман да мяне далятаюць словы замарожанай бабулькі]

109.

Мая паэзія — мёртвая царэўна.

Але сярод гэтых шматлікіх жывапісных партрэтаў і бетонавых выяваў... усё ж ТЫ. На тралейбусным прыпынку. У восеньскім паліто. Твае вочы нібы грэцкія арэхі. Дзе мой малаток? Ага...

Паглядзі ў тытунь маіх вачэй!.. У маіх руках толькі пэндзаль!.. Піка — мастака! Э-э-э-э... Тыцкаю пікай у грэцкія арэхі... Магчыма, ты любіш земляныя?

110.

[Я ў адключцы, рука працягвае штосьці пісаць. За сталом усе «клеяць ласты», усе лунаюць у аблачынах,

адно жоўты карлік — ён не так даўно заскочыў — жуе салату і дэкламуе прысутным вершы]

111.

Прыезд мастака Ігара Кашкурэвіча ў «Tacheles» заўсёды пазначаны рысай свята і таемнасці. Ігар з'яўляецца знянацку. Зазвычай на ім камуфляжная вопратка і запlechнік. Бываюць вайсковыя боты, бываюць і патрэсканыя кеды. Ён урачыста здымае запlechнік і пачынае выкладаць розныя пакецікі з хлябцамі, сырамі і сыркамі, зялёнымі і чорнымі маслінамі, аліўкамі... Затым ён выцягвае чыстую бліскучую французскую шклянку, якая ловіць мноства сонцаў... нібы нехта прыклаў да яе вока, а яно рассыпалася па ўсіх гранях... Шклянка — гэта рытуал. Вось Ігар узяў яе і тэатральна туды падзьмуў, нібы ў горн. Потым аднекуль з глыбіні запlechніка з'яўляецца літровая пляшка сухога белага нямецкага віна, якая зазвычай закручаная ў неверагодныя вопраткі з ручнікоў, каб захоўвалася халоднасць напою. Маленькае рыльца, што тырчыць з-пад адзежы, нагадвае жанчыну ў паранджы. І тое рыльца здаецца вельмі запацелым ад перамены месца дыслакацыі. Кашкурэвіч нагадвае дырыжора. Ён не налівае — ён ажыццяўляе таямнічы мастацкі акт! Алкаголь запіваецца вялікай колькасцю мінеральнай вады...

112.

[Я зноўку лаўлю цвярозую думку і на пэўны час прыходжу ў сябе, але гэтага дастаткова, каб выпіць з братамі па розуму. Іх некалькі чалавек — усе зялёныя, адзін нават дэкламуе вершы]

113.

Як вядома, п'янства — не алкагалізм. [Ну-ну, нарколагу гэта скажы, мудак.] Творчыя людзі (ды не толькі творчыя) ужываюць алкаголь са старажытнасці. Праўда, адны п'юць няшмат, а другія злоўжываюць. Можна згадаць Эрнэста Хемінгуэя. Чаго варта ягоная гэтак званая «Фіеста»? [Скокаюць быкі... Я махаю чырвонай тканінай... Рогі б'юць мяне ў бок... Пырскае нешта гарачае, ліпкае, барвовае... На вочы наплываюць трыбуны.] Аляксандр Дзюма, нягледзячы на п'янства, у творчасці і жыцці быў мушкецёрам. [Ха-ха. Дзе мая рапіра?! Дзе бліскучая струна? Металічныя чалавечкі на дыбачках ходзяць па вастрыі нажа.] Пра Амадэа Мадыльяні — без каментарыяў, тут хутчэй варта падыходзіць з вялікім келіхам чырвонага, бо на ягоных палотнах не проста прыгажуні, а засохлыя крываваыя медузы. Сярод беларускіх літаратараў такіх, хто зусім не выпівае, напэўна, няшмат. Я маю на ўвазе сапраўдных, а не штучных, вырабленых з каўчуку. Згадваецца Адам Глобус, які выпіваў і не выключана, што і выпівае дзесьці на старонках сваіх казак. Леанід Галубовіч

у юнацтве працаваў электрыкам, дык, па ўласных прызнаннях, проста не прасыхаў. Цяпер ягоня сябрукі шэпчуць, што ён п'янее без алкаголю, калі прысутнічае на банкеце, — ад атмасферы. Напэўна, таму ён перайшоў на вершаваную крытыку. Па чутках, спадар Барадулін у маладыя гады любіў паспаць пад сталом, бо такім чынам натхняўся на новыя шэдэўры. А што б вы зрабілі, калі б на вуліцы да вас падышоў п'яны літаратар і папрасіў грошай?

114.

[Я палю ці гэта не я?.. Не ведаю. Адчуваю адно: мяне выварочвае. Кепска, але рука нешта піша]

115.

Ад сяброў часам няма выратавання. Ы-ы-ы-ы... Буду іх маляваць у выглядзе тараканаў! Дасталі! Кожны хоча ўзняць чарку. Ды якая ж пячонка вытрымае гэтыя бясконцыя карагоды тостаў? Га? Не самагонны апарат я, каб прапускаць усю гэтую алкагольную вадкасць праз свой арганізм. Ха — патлумач гэта сябрам. Кажу: я еду працаваць — у мяне, урэшце, кантракт гарыць... Ага — усміхаюцца, гады. Не паверылі. Ці паверылі, але робяць выгляд, што недацямлі, пра што я... Эгаісты. Бо без мяне, разумееш, ім сумна. Сволачы, а не сябры. І дзе такіх вырошчваюць? «Дзе-дзе — у Карагандзе!» — адказваюць мне. Уяўляю карагандзінскае пухнатае дрэ-

ва, а на ім пару дзесяткаў сяброў-калабоў. Матляюцца балабушкамі, выпучваюць пузы і языкі паказваюць... І дзе ў іх выхаванне? Жах.

Я гляджу на гэтыя апухлыя пысы і разумею, што не схаваюся ад іх. Лягнулася мая праца над рама-нам і карцінамі. Прычым моцна і надоўга! Зараз віно пойдзе сухое чырвонае. Там, глядзіш, і да грапы дабя-руцца. Яшчэ і півам шліфануцца. І здароўю прыйдзе поўны абзац.

Пётра Парабэлум пераконваў, што ягоняя продкі выйшлі з нямецкіх прастораў. Напэўна, гэта праўда. Столькі піць нельга!

116.

[Я ляжу, а рука запісвае словы зялёнага. Каго? Брата па розуму]

117.

Неяк вычытаў у Нэце, што большасць бяздарных твораў пішуцца на тэму алкаголю... 85 % (цікава, адкуль узяліся такія лічбы?). І думаю: ці гэта ідыёты прыдумалі такую статыстыку, ці то бяздарныя аўтары хочуць быць падобнымі да В. Е., Э. Х., А. Д. і г. д.? Можна згадаць процьму таленавітых аўтараў і твораў (і безліч няздарных), дзе тэма алкаголю была ледзь не цэнтральнай. **Выснова: статыстыка — рэч храно-вая! А творы пра алкаголь яшчэ горай! Алкаголь**

лепш у чыстым выглядзе! У шклянцы былі чатыры вокі, кожнае свайго колеру і настрою (настою). Вадкасць, што абмывала гэтыя марскія караблі, патыхала водарасцямі.

118.

[«А, — думаю я несвядома, — пляваць хочацца на ўсялякіх там зялёных... Аратары...»]

119.

Як вядома, літаратары і мастакі многа ўжываюць алкаголю. Ну, прынамсі, у нас у Беларусі. А ўяўляеце — сумясціць у сабе літаратара і мастака? Гэта ж даводзіцца браць чарку за дваіх!.. Тут ніякая пячонка не вытрымае. Ператворыцца яна ў адбіўную грушу.

— Вып’ем за адбіўную грушу! Нагбом!

120.

[Калі ж гэта скончыцца?..]

121.

Стаяць мае сябры побач маладымі апалонамі. Усміхаюцца белымі зубамі. Паказваюць пругкія

цягліцы. Размаўляюць паміж сабой на розных мовах. Толькі я прысеў, трымаюся за сэрца. Не разумею нічога. Калупаюся ў чорных зубах. Блішчу лысінай, як більярдны шар. Вусны надзьмуў. У галаве грошы падлічваю. Верш пішу. І думаю, што трэба купіць самавар і схадзіць на рыбную лоўлю.

122.

[Не кемлю. Пішу. Дэкламую. Вершы? Не ведаю. П'ю]

123.

Напрыканцы кастрычніка файна стаяць у Берлінскім парку і піць каву... Падаюць жоўтачырвоныя лісцікі... І вось адзін выпадкова злавіраваў у чорны аксаміт кавы... Халодна, з рота ідзе пара... Але ў руках ты трымаеш цёплага монстрыка... Маленькімі глыткамі ты яднаешся з гэтым восеньскім холадам... Здаецца, што падаюць не лісцікі, а праносіцца жыццё... А часам здаецца, што жыццё захлынулася ад стомы і спынілася... Восеньскае жэле... А вунь сярод дрэваў паплыла фігура рамантычнай дзяўчыны... Патанаю... Я восеньскі маньяк.

2 comments

zyravina: «Восеньскія лісцікі паміж старонкамі старой кнігі — спроба спыніць час, зафіксаваць ней-

кую падзею, пах, адчуванне... Пройдуць месяцы, і раптам са старонкі фаліянта вылеціць ужо не ружовы — цёмны лісцік. І нечакана на цябе патыхне кавай з Берлінскага парка».

Iena_karut: «Напрыканцы кастрычніка файна стаяць у парку Горкага і піць гарэлку... Падаюць жоўта-чырвоныя лісцікі... І вось адзін выпадкова злавіраваў у белы вэлюм гарэлкі... Халодна, з рота ідзе пара... Але ў руках ты трымаеш пякучага монстрыка... Вялікімі глыткамі ты яднаешся з гэтым восеньскім холадам... Здаецца, што падаюць не лісцікі, а праносіцца жыццё... А часам здаецца, што жыццё захлынулася ад стомы і спынілася... Восеньскае жэле... А вунь сярод дрэваў паплыла фігура злога міліцыянта... Патанаю... Я восеньская маньячка».

124.

[Я ляжу, з рэчаіснасцю сувязі няма, з тым светам быццам таксама... Адно чутно, як нехта пахрапвае... Магчыма, гэта я?]

125.

[Не — праўда не на дне бутэлькі. Яна каля ейнага рыльца. Там, дзе лётае пух! Ты — не Сафа, не — Напалеон, не — Урфін, не — графін, не — фін! Ты — абарыген, які шпацыруе сярод дрэваў! Потым падае ў восеньскую лістоту і нешта шэпча запаленымі

вуснамі пра дзіркакол... як рамантычна... як рамантычна... смакчы... смакчы... тасол...]

126.

[Паўсюдна чуваць храп... Храп... Храп...]

127.

Перакладчыца кажа, што ў маіх творах многа алкаголю. Яна папярэджвае: «Цыроз пячонкі!» Яна лямантуе: «Ну, колькі можна?!» Яна скарачае мае творы; выразае п'яныя сцэны, ператварае гарэлку — у апельсінавы сок, піва — у квас, віно — у кефір, ром — у сочыва... І вось ужо і самі бутэлькі ператварыліся ў серабрыстых матылькоў. Я пазіраю на гэты працэс з апрычонасцю пацыента. Думаю, што трэба купіць сачок. І таму я — у паласатай піжаме. І таму я — у кедах. І таму я сяджу ў Кракаве на балконе і п'ю піва «Zlatý hrad», разважаючы аб тым, што, можа, раблюся цвярознікам. Хаця б на паперы...

7 comments

krywal: «У перакладчыцы шкурны інтарэс — ёй трэба перакласці як мага болей твораў алкаша, пакуль алкаш не здох. І тады яна будзе «тая, што пераклала класіка яшчэ пры жыцці».

lenk0yan: «Піце зялёную гарбату. Яна дужа пазітыўная. І матэ. Яно добра ўплывае на творчасць».

krywal: « + 1

матэ харошая штука

зайшоў у суботу на Камароўку. 3 тысячы за сто грам!»

lenk0yan: «Ага, матэ руліць. Але ж мне нешта ў апошні раз нялепшае трапілася, шмат палачак, не асядаюць на дно. Трэба сітца:))»

krywal: «я магу прадаць вам сітца

новае стылёвае

альбо абмяняць на крэсла;))»

krywal: ««Фантазія» — моцнае пладова-ягаднае

падаваць у плястыку

закусваць фікусам».

krywal: «кактэйль «Перакладчык»

ром, віскі, тэкіла, бярозавы сок, папярковы парасонік

падаваць у высокай тонкай шклянцы».

128.

[Світанне. Павуцінне фіранак высвечвае кавалкі неба. Як прыемна ўсведамляць, што распачаўся новы дзень. Гэта нічога, што ноч была бурнай. Затое цудоўна. І вам столькі гісторыяў распавёў. Цікава, што я плявузгаў? Хм. Варта пачытаць. Так, а хлопцы і дзяўчаты... Раз, два, тры, чатыры, пяць, шэсць — вось колькі іх! Усе спяць. Усе апухлі. Ад бяссонніцы. Усе мы, людзі творчасці, не спім, а ствараем на карысць народа. Каб ты, чытач, цешыўся. Так, а цяпер трэба пахмяліцца. Выбачайце, спадарыні і спадары, пралетарыі і пралетаркі, але варта за працу. Вось і бабулька згодная, яна паабяцала мне наступным разам дапамагчы.]

129.

Мае думкі сапсавала адморожаная бабулька. Праўда, да гэтага яны былі атручаныя злоўжываннем алкагольных напой. Так-так, па галаве поўзалі цацачныя экскаватары. Тарахцелі. Тарахцелі.

— Штосьці я апухла, — сказала бабулька і пачала адцягваць пальцамі свае адвіслыя шчочкі. — Я цяпер выглядаю як ты.

— А пры чым тут я? — абурывся я.

— Ты заўсёды апухлы — многа жарэш. Выглядаеш нібы бульдог, — сказала бабулька і дадала: — Тоўсты ты.

— Дзякуй вам, — сказаў я. — Заўсёды паважаў вас за дабрыню.

— Паглядзі, якая я была прыгожая, — сказала бабулька і паказала фота з дзяўчынкай узросту Лаліты. Гераіня сядзела на канапе і сексуальна выцягвала маленькую ножку з растапыранымі пальчыкамі. Здавалася, што па фота поўзае сонца і асвятляе пругкія малочныя краявіды.

— Ну-у-у, дзеці — наша будучыня, — адказаў я. — Які гэта год?

— Гэта было ўчора! — гыкнула бабця. — Я толькі ўчора фатаграфавалася! Я проста сёння замнога выпіла лекаў!

— І сапраўды, па ўжыванні лекаў вы не адставалі ад мяне, — пагадзіўся я.

Бабулька грэбліва на мяне паглядзела і пайшла прэч.

130.

Менскія прашпекты шырокія і роўныя, як узлётная паласа. Прыедзеш з Берліна ці Кракава, ці з якога Сыктыўкара, і зразумееш, што лепшай прыгажосці няма ў свеце! Дыхаецца тут інакш. Цыгара тут не ўстаўляе. Шырокія праспекты патрабуюць чагосьці кшталту «Беламорканала». Усе падабенствы ў свеце да Менска — толькі падабенствы, і нічога болей!.. Ідзеш па вуліцы і разумееш, што гэта не горад кнайпаў. Няма тут масавага рэстараннага псіхозу. Такая раскоша тут не ўстаўляе. Ну, зразумела, можна і тут сядо нешматлікай разнастайнасці вынайсці якую булачную... Мала тут утульных месцаў з утульнымі коштамі на спіртное. Але вось цябе пацягнула нейкая рука... Рука сяброўская, моцная, трывалая, прагна. Рука, пазбаўленая меркантильнасці і злога намеру. Велічная рука. І вось ён дзе, «наш адказ буржуйству»! Звычайная крама «Прадукты», якая ўваходзіць у нейкую дзяржаўную сетку крамаў «Семела». У закутку столікі, абцягнутыя штучнай пашараванай скурай — «а-ля постсавецкі гламур». Разнастайная публіка — галодныя студэнты і прагныя людзі з чырвонымі тварамі. І вось ужо на століку побач з табой узрастае горка рудых галёшаў. Гэткія свежавяленыя піражкі. Самыя распаўсюджаныя ў такіх месцах далікатэсы чатырох гатункаў: з бульбай, капустай, тварагом і павідлам. Круглая матрона разагрэе ўсё ў цэлафанавым пакеціку. Куфаль разліўнога — магчыма, «Крыніца 1», і гэтае гумовае шчасце на закуску. Што можа быць лепей?

131.

Якія кактэйлі распаўсюджаныя ў менскіх анты-гламурных колах? Так бы мовіць, якія алкагольныя прысмакі ў пашане ў раздзяўбайскіх людзей? Га? Вось некаторыя рэцэпты:

1. *Белы мядзведзь*. Гарэлка са смятанай ці кефірам. Разбаўляецца напалову. П'ецца нагбом. Праўда, ёсць яшчэ і варыянты *Белага мядзведзя*. Так, напачатку робяць *Бурага мядзведзя* — разбаўляюць гарэлку півам. Бярэцца вялікі піўны куфаль і змешваецца 50 на 50. Потым падчас кожнага тосту адпываецца чвэрць. Прычым пасля кожнай адпіўкі дадаецца гарэлка. Гэтак чакаюць прыход *Белага мядзведзя*. Зазвычай да ягонага прыходу мала хто дажывае. Калі ж народ трапіўся трывалы... тады робіцца ў адваротным парадку. Каб зноўку сустрэць *Бурага мядзведзя*...

2. *Начны дальнабойчык*. Гарэлка і кока-кола. Разбаўляецца напалову. На літр кактэйлю дадаецца 2 — 3 пакецікі распушчальнай кавы.

3. *Цёця Клава*. Бутэлька чарніла (тлумачым для замежнікаў: «чарніла» — танны пладова-ягадны напой, абазваны абразліва чыноўнікамі як «віно») разграецца на батарэях. П'ецца маленькімі глыткамі.

4. *Дзядзя Пеця*. Бутэлька чарніла газіруецца праз сіфон. (На жаль, сіфоны апошнім часам можна адшукаць збольшага толькі на барахолцы.)

5. *Бабнік*. Чарлік (тое самае, што і чарніла) змешваецца напалову з шампанскім. Пасуюць толькі белыя і жоўтыя чарлікі. Карыстаецца попытам у мясцовых анархістак.

132.

[Нічога не памятаю. Амаль. Так — туман. І скрозь яго наплываюць твары... словы... Памятаю — гіпнатызаваў прыгожую армянку. Прывяла дахаты. Распранулася. Выгінаецца. Хоча. Цела пругкае, як спелая сліва. Сарві і з'еш.]

133.

— Твой Сафа мне нагадвае Фігара. Жыве паміж еўрапейскімі гарадамі. І, дарэчы, твае постсавецкія спевы пра цуд п'янства — вар'яцтва, — сказала суседская замарожаная бабулька.

— Ды ведаю, — сказаў я. — Трэба ж пацешыць мясцовых панкаў і анархістаў. Бо яны на вулічных лавачках ужо зусім мазгі адмарозілі. Шкада мне іх. Як і цябе. Вось я трошкі падобнай рамантыкі і падсыпаў. Такая атрутная мікстура. Хаця... Чым «Тахелес» лепшы? Два боты — танчы танга!

Бабулька ўсміхнулася. Здавалася, што ейныя вусны запэцканыя ў кісель.

— Алкаш, — злосна працадзіла яна.

частка восьмая
СМЕРЦЬ ПАЭТА
[ЯК Я РУЙНАВАЎ
ПАЭТЫЧНЫ
ФЕСТИВАЛЬ
«MEDANA»]

Зрэшты, мае вандроўкі распачаліся з вайскова-га дзяцінства. Таму было цалкам натуральным, калі яны працягнуліся і ў дарослым узросце. Звычайка. У дзяцінстве я любіў нацягваць бацькавы вялізныя афіцэрскія боты... Я, вядома, патанаў у іх і выглядаў вельмі смешна. Але я адчуваў сябе заваёўнікам! Напалеонам! Казачным злодзеям Урфінам Джусам! Я крочыў па розных краінах дробным пераможцам — я гэта адчуваў! І вось праз шмат гадоў я працягваў свае заваёўніцтвы! На мне былі бацькавы боты! Вершы я грыз, быццам арэхі.

134.

Я быў моцна раззлаваны на арганізатараў фестывалю віна і паэзіі «Медана» і на ўсю Славенію. Злосць пачала збірацца на дне страўніка разам з выпітым віном яшчэ ў Берліне. Прыгоды распачаліся з амбасадаў. Я ляцеў праз Загрэб, бо так было танней, і арганізатары мусілі мяне там сустрэць. Славенскія чыноўнікі чымсьці нагадваюць сабакаў — такія ж куслівыя, але і мілыя, калі ім кінуць кавалачак мяса. Маё веданне нямецкай ды англійскай моваў нагадвае жука-гнаевіка — гэткае ж малое. Таму ў гэтай паважнай справе па атрыманні візаў мне дапамагала мая перакладчыца на нямецкую мову і літаратурны агент Марціна Мрохен.

А, і варта згадаць, што ў Менску няма славенскай амбасады. Такая аказія. І цалкам натуральна, апынуўшыся ў Берліне і маючы на руках запрашэнне з фестывалю «Медана», я вырашыў скіравацца ў славенскую амбасаду ў Нямеччыне. Вось.

Прыходзім. Малады славенскі мужчына з маленькімі злоснымі вачыма. Першае пытанне да мяне — чаму я не скіраваўся ў амбасаду ў Менску? Я тлумачу: па-першае, у Менску няма амбасады, па-другое, калі я апынуўся

Ў Берліне, чаму я не магу прыйсці тут да славенскіх чыноўнікаў? Маладзён задае другое пытанне: а дзе даведка аб маім заробку за тры месяцы, ці здольны я сябе ўтрымліваць у іх краіне? Можа, я маю намер застацца ў іх сонечнай краіне? Я тлумачу: намераў застацца ў мяне болей у Нямеччыне, бо тут значна лепей, а што датычыцца даведкі... мяне будзе ўтрымліваць на сваім рахунку фестываль, і да таго ж я маю квіткі на самалёт у той і адваротны бок. І паказваю набытыя праз Інтэрнэт дакументы. Чыноўнік зелянее — кудысьці адыходзіць, потым прыбгае і заяўляе, што па маім нацыянальным пашпарце невядома, дзе я живу. Я паказваю яму патрэбны ў пашпарце штамп. Але ён крычыць ці хутчэй стогне, што ў іх ніхто не валодае рускай мовай і што я мушу звярнуцца ў Маскву. Тады ўжо зелянею я і тлумачу, што тут, па-першае, беларуская мова, і чыноўнікі, ні маскоўскія, ні варшаўскія, таксама яе не мусяць быццам бы ведаць, але неяк разбіраюцца. Я заўважаю, што Марціна вырашае трошкі пакакетнічаць з маладым славенцам. Бо сітуацыя заходзіць у тупік. Ну, зразумела, што размаўляем утрох — яна ж перакладае. Але маладзён заяўляе пра апошняе і самае важнае паводле ягоных словаў — на маім запрашэнні не такі штамп. Квадратны. А патрэбны круглы — закон прынялі з першага ліпеня. Марціна лыпае вочкамі. Той трошкі дабрэе і нават сам бяжыць да тэлефона, каб папрасіць арганізатараў фэсту пераслаць новыя паперы. Такім чынам, праблемы вырашаюцца. Праз некалькі дзён я атрымліваю візу.

Харвацкая амбасада, наадварот, пакінула самыя станоўчыя ўражанні. Хаця грошы за транзітную

візу і ўзялі. Не разумею. З паэта і мастака браць грошы, калі ён ляціць па культурным абмене? Маленькае зверства.

135.

Раніцай 20 жніўня Марціна заязджае за мной і адвозіць у аэрапорт. Быццам усё нармальна. Але тут праявілі сябе нямецкія чыноўнікі. Пільнае вока немца бачыць ува мне тэрарыста. Я па сваёй прыроднай няўважлівасці пакінуў у запlechніку штопар і нажніцы. Мае рэчы прасвечваюць два разы. Нажніцы і штопар перадаюць праз агароджу Марціне. Я сам не менш за іх баюся сапраўднага тэрору. Пасля маленькага стрэсу я вырашаю набыць пляшку віскі, бо люблю яго, а яно каштуе ў «Duty Free» мала. Думаю пра тое, што Марціна пра гэта падазрае — і сапраўды, калі я расплочваюся за пляшку далёка-далёка на далаглядзе... я заўважаю, як яна пагрозліва махае мне рукой. Я збянтэжана таксама махаю і сыходжу ў глыбіню залы. Туды, дзе мяне ніхто не ведае і дзе я магу сабрацца з думкамі.

Навошта лячу? Куды я лячу? У мяне ўжо адмоўныя ўражанні ад фестывалю.

У самалёце я па глытку выпіваю траціну бутэлькі і супакойваюся. Знаёмлюся з нейкай харвацкай бабулькай, паказваю ёй свае кнігі і рэпрадукцыі карцін. Яна з удзячнасцю на развітанне дорыць мне шакаладку.

У аэрапорце мяне ніхто не сустракае. Няма плаката з маім імем. Я нервова хаджу па харвацкім аэ-

рапорце. 40 хвілінаў — нікога няма. Даводзіцца мяняць еўра на мясцовыя грошы і ісці да тэлефоннага аўтамата. Праз пэўны час я знаходжу двух хлопцаў, якія, напэўна, проста спазніліся. Я прапаноўваю выпіць мясцовага піва і плачу за ўсіх. Бо харвацкія грошы мне не патрэбныя — трэба скінуць. Мы едзем у Люблян. Па дарозе я дапіваю віскі разам з адным з хлапчукоў. Размаўляем пра падабенства моваў. Разумею адзін аднаго — слухаем беларускую музыку. Страшэнная цеплыня. Славенія сустракае гарамі і зігзагамі дарогаў. Ездзіць па такіх серпанцінах цяжка.

Прыязджаем у гатэль. І тут мне робіцца не па сабе — хлопцы патрабуюць, каб я сам плаціў за гатэль. Я дзіка раву і сыходжу ў туман. Прачынаюся ўжо ў самім нумары. Турма. Так, папраўдзе — нумары гатэля стылізаваныя пад камеры. Арыгінальна. Але некамфортна. Не гатэль, а нейкі студэнцкі інтэрнат з нарамі. Вырашаю болей не спаць і скіроўваюся ў вандроўку па мясцовых тэрыторыях. А месца своеасаблівае. Турма-гатэль знаходзіцца ў цэнтры вялікага панкаўска-анархісцкага сквота. Усе п'юць, паляць траву і займаюцца балбатнёй. Бегае многа бяздомных і добрых сабакаў. Мясціны мне нагадваюць парэшткі «Tacheles»-а — ягонія маленькія зруйнаваныя бастыёны. Многа графіці на дамах. У выніку я знаёмлюся з дзвюма дзяўчынамі. Напачатку я думаў, што бачыў адну з іх у самалёце, але я памыліўся. Тым не менш знаёмства было справакаванае. Я марную на іх процьму грошай; купляю ў мясцовым панкаўскім бары нейкія экзатычныя вялікаградусныя чорныя напоі. Мы п'ём утраіх. Дзяўчаты з Італіі, але славенкі.

Мы разумеем адно аднаго. Потым я праводжу іх на цягнік. Адна цёмная — хутчэй падобная да італьянкі, чым да славенкі. Стройная і рухавая, як вецер — у ва-чах маленькія зоркі. Другая — светлая — падобная да травы, з маленькім пухам каля вуснаў. Яны зусім маладыя — па 18 гадоў. І таму, калі на развітанне я хачу адну пацалаваць у вусны, яны палохаюцца і бя-гуць на цягнік, як маленькія спужаныя дзеці. Яны з'язджаюць, а я махаю ім рукой. Напэўна, мы больш не сустрэнемся. Хаця мэйламі мы і абмяняліся.

Я раздумваю пра свае паводзіны. Нашто столькі п'янства, навошта столькі знаёмстваў? І не знаходжу дакладнага адказу. Напэўна, нервы. Магчыма, уну-траная адзінота. Жаданне прыгодаў. Такія ўчынкi мне замяняюць фотаапарат. Я збіраю не пажоўклых фота, а прыгоды і ўражанні.

На наступны дзень я купляю пляшку рому і запра-шаю румынку, якая жыве ў Канадзе, яго распіць — і гэ-та заканчваецца катастрофай. Вакол нас з румынкай невядома адкуль утвараецца кола мясцовай публікі. Вельмі добрай. Я вымавіў бы, вядома, гэта з сарказ-мам. Румынка сыходзіць, а панкі і анархісты наплыва-юць хвалямі. У выніку я страчваю торбу з пашпартам. Я хаджу п'яны і разгублены. Прыходзяць румынскі па-эт Джорджы Васілевіцы і ягоная кабета. Яны разам са мной шукаюць торбу — безвынікова. На наступны дзень я зноў кідаюся ў п'янства. П'ю многа «Бакардзі». Пашпарт і тры візы — у нябёсы. Я быццам штопар, які дарваўся да віннага багацця. Запой. Катастрофа. Мя-не ўсе суцяшаюць — але гэта марна. Бо я разумею, што беларускай амбасады ў Любляне няма.

Нямецкая паэтка Ульяна Вольф мне нагадвае нашу Вальжыну Морт як па знешнасці, гэтак і ў творчасці (а нават і ў прозвішчы). Такія ж хітрыя і вясёлыя вочы. Калі Ульяна смяецца, у яе, як і ў Вальжыны, напружваюцца шчочкі. І ейны смех нагадвае аркестр званочкаў. Для ўтварэння падобнай сімфоніі Ульянай ці Вальжынай дастаткова паказаць пальчык. Абедзве таленавітыя і арыгінальныя: вершы для іх нешта накшталт каханага мужчыны, а іх агучванне на публіку нагадвае палавы акт, напрыканцы якога заўсёды мусіць напаткаць аргазм...

Дык вось. Ульяна Вольф тэлефануе да раз'юшаных арганізатараў. Адна з куратараў, цяжарная Елка, едзе са мной у паліцыю і запаўняе ўсе фармуляры. Мне выдаюць новыя дакументы — новы пашпарт, які дзейнічае толькі на тэрыторыі Славеніі. Пашпарт раздрукаваны на дзвюх паперчынах фарматам А4 і нагадвае хутчэй нейкую медычную даведку. Арганізатары фестывалю робяць запыт у рускую амбасаду ў Аўстрыі. Мной займаецца некалькі чалавек. Я нагадваю маленькага мясцовага царка.

Бадзяюся па вуліцах Любляны. Разглядаваю шматлікія выявы драконаў. Многа столікаў і кветак — тыпова турыстычнае мястэчка. Усё скіраванае на тых, хто прыязджае. Уражанні ад вандроўкі выглядаюць нейкімі змазанымі. Адчуваю, як па венах перапаўзаюць крывавыя жукі, якія шчэрацца і шыпяць — патрабуюць радыкальных учынкаў...

На наступны дзень я з арганізатарамі іду ў нямецкую амбасаду — нам паведамляюць, што з візамі праблемы. Я, напэўна, у Нямецчыну не вярнуся, а буду дэпартаваны ў Беларусь. Я хаджу і п'ю мясцовыя віны — аблокі танчаць у вачах разам з кветкамі.

137.

Прачынаюся ў камеры. На суседніх нарах — румынскі паэт Джорджы і ягоная кабета Ганка. Бачу колер ейных белых майткаў, і мне робіцца моташна ад свайго становішча. Згадваю Менск — яго турмы, дрэвы, неба і дзяўчат. Згадваю вочы той, хто мяне натхняе. Згадваю, як мая рука паўзе па яе цэле — адчуваю плаўныя пераходы: узгоркі і кратэры. На вуснах узнікае смак суніцаў. І раптам уяўляю, што да кратаў гатэля прыляцела птушка. Маленькая. Белая. Дзюбкай пастукала мне па падваконні, паляпала крыламі, піскнула і паляцела далей. І ўсё...

Джорджы! Новы сябра — пайшлі вып'ем! Жыццё — дрэнь. Цяпер фестываль. Я застаюся ў Любляне!

Джорджы — гэта паэт-філосаф, у душы якога танчыць танга хіпі. Хударлявы і вясёлы. Ён многа паліць, і часцей за ўсё марыхуану. Але гэта не перашкаджае яму запіваць дым рознымі алкагольнымі напоямі.

У выніку, калі здаецца ўжо, што ўсе з'ехалі на фест, мяне выклікаюць да нямецкай амбасады. Знайшлі! Знайшлі торбу! Мой нямецкі вайсковы заплечнік вісеў на дрэве. А знайшоў яго ахоўнік гатэля. Я прыбег. І? У выніку высвятляецца, што з торбы зніклі ўсе гро-

шы, прыхаваныя на цягнік да Менска, і прэзерватывы. Але, тым не менш, славенскія панкі маюць сваю выскароднасць і гумар. Больш яны нічога не ўзялі — пашпарт, кнігі, мабільны тэлефон былі на месцы. І нават здэкліва пакінулі адзін прэзерватыў. Арганізатары паспрабавалі ўсю віну перапіхнуць на мяне самога. Ну, так — вінаваты. Не там хадзіў, быў не зусім цвярозы. Але ж торбы не дарыў. Пра грошы на візы яны пасля гэтага выпадку нават і не заікаліся. Быццам так і трэба.

138.

Аўтобус ляцеў ад Любляны да Меданы і круціўся, як злоўленая мёдам мушка. Бо горы набягалі адна на адну. Было прыкольна і смешна бачыць новую вёску на суседняй гары і ехаць да яе сорак хвілінаў, кружляючы дзікімі і дзіўнымі дарогамі сярод вінаграднікаў. Зрэшты, мы даволі хутка прыехалі, і нас рассялілі па дамах вінароў. Мяне, польскага паэта Дарыуша Сасніцкага, італьянскага Франчэска Тамаду, румынскага Джорджы Васілевіцы з ягонай кабетай пасялілі да нейкага злоснага спадара. Віном ён пачаставаў аднойчы і ўвесь час хадзіў чымсьці незадаволены.

Першы дзень я з радасці, што знайшоўся пашпарт, напіўся зноўку. Прычым напіваўся адзін з пяццю дзяўчатамі. Выступ мой прайшоў удала. А потым пасля банкета прачнуўся толькі раніцай у сваім нумары. Наступны дзень мне прынёс таксама поспех.

Я выпіў тры розныя слівовіцы паміж вінамі і прачнуўся ў зусім чужым доме. Са мной ужо

ўсе развіталіся і думалі, што я памёр, але мяне прытулілі нейкія мяккасардэчныя мясцовыя жыхары. Прачнуўся ўначы ў страшэнны дождж. Хадзіў пад струмянямі вады і не мог зразумець, дзе знаходжуся. Сон ці рэальнасць? З цяжкасцю згадаў, як купляў віно з македонскім паэтам у адным з бараў.

139.

Я выступіў на галоўнай сцэне Меданы. Лепш за ўсё віталі мяне, Ульяну Вольф і Ігара Ісакоўскага. Апошні мне нават дапамог. Падчас выступу, калі я крыкнуў радыкальнае «Ша!», ён таксама паўтарыў «Ша!»

Ігар Ісакоўскі — сапраўдны паэт-панк і ў творчасці, і ў жыцці. Пра ягоную творчасць кажуць растаманскія тэксты, пра жыццё... Згадаю п'янага Ігара. Здаецца, што ён хоча з кожным падзяліцца кавалкам сваёй боскай любові. У ягоных п'яных жэстах гучыць улада. Цёмныя вочы, замарынаваныя выпарэннямі чырвонага віна, ледзь не закатваюцца пад бровы. Расшпіленая кашуля дэманструе чорны лес і друзлую белую гару. Ён пакачваецца, як карабельная мачта ў буру, і скрыпіць словамі.

Прыгожых дзяўчат на фестывалі было даволі. І таму вочы мае разбягаліся і не ведалі, на кім спыніцца. Я круціўся сярод прысутных роварам.

Трэба шчыра прызнацца, большасць сваіх глупстваў я раблю ў стане алкагольнага ап'янення. Я не ўмею піць. Я альбо зусім не п'ю, альбо злоўжываю. Ну, прынамсі, так часцей за ўсё. Душа расчыняе вока, як вялікая кветка, і патрабуе свята.

А што такое трапіць на свята віна і паэзіі? Правільна — п'янства. Ці, калі казаць па-эстэцку... бяскончая дэгустацыя. Тое, чым я і працягваў займацца.

Таму ўражанні ад сябе я сапсаваў ушчэнт, хаця выступіў добра. Спачатку ўсе мяне ўхвалялі і казалі словы падзякі. А потым, пасля маіх выкрунтасаў, пачалі разводзіць рукамі. Што вырабляў, не памятаю з дакладнасцю. Памятаю, што, стоячы на стале, чытаў вершы, што цалаваўся з французскай паэткай Валеры Роўзаў. Памятаю многа віна і падазраю пра выказванне дурных думак.

140.

Я сплю. Сплю як дзіця. Раптам мяне хтосьці штурхае ў плячо. Расплюшчваю адно вока. Туман. Няма кантактных лінзаў. Вымалёўваецца адно сілуэт. Голас польскага паэта: «Уставай! Трэба ехаць!» Што? Куды? Навошта? Я нічога не разумею. Спахопліваюся. Няўжо фестываль скончыўся? Польскі паэт падганяе: «Хутчэй! Хутчэй! Нас чакае машына!» Да мяне нарэшце даходзіць: «Усё скончылася... Як? Не можа быць!.. Што я рабіў учора?..» Я, нічога не разумеючы, ускокваю, запіхваю нейкія рэчы, што трапляюць пад руку, у торбу. Закідваю ўсё, нібыта бульбу. І раптам стрэл у галаве: «Дзе кантактныя лінзы?» Я пачынаю бегаць па ўсім доме і шукаць іх. Дзесьці я іх выклаў у шклянку — цьмяна, але памятаю. Менавіта туды, а не ў спецыяльны кантэйнер, я закінуў іх учора. А шклянку прыхаваў — каб не згубілася... Толькі

куды? Куды п'яны чалавек хавае шклянкі са сваімі вачыма?! Дзе патаемныя месцы ў гэтага ідыёта?! Катастрофа. І гэта з маім зрокам мінус сем!

Лінзаў нідзе не знаходжу, а тым часам машына чакае...

Якая сёння дата? Калі мой самалёт? Я нічога не ўсведамляю. Па інерцыі бегаю па паверхах — шукаю магічную шклянку з вачыма.

Выцягваю з тумбы сваю зашмальцаваную вопратку. І раптам — бум! Адтуль вывальваецца і перакульваецца прабірка. Я поўзаю на карачках і наробмацак шукаю... І... нічога. Знаходжу адну! Другой лінзы няма. Я закідаю яе ў вока... Бяру торбу і бягу да машыны. Па дарозе, праўда, прыхопліваю бутэльку віна мясцовага спадара вінароба. Калі ён не частаваў даволі, дык няхай такая дробная помста.

Ды і другія паэты, не ўсе, праўда, я заўважыў, зрабілі тое самае. Бо фестываль віна! І плаціць за яго мусяць арганізатары.

Мы ляцім на машыне да мястэчка Клінец. І што там? Сярод столікаў — парачка паэтаў і злосныя арганізатары. І атрымліваю ў лоб ад арганізатара: «Ты ўчора шмат каго абразіў! Ты мяне ўчора расчараваў!» Арганізатарка дадае: «Я з табой не размаўляю!» Я чухаю галаву і мармычу нешта кшталту: «Выбачайце!..» Думаю: а што я рабіў? Нават пытацца сорамна. Зрэшты, я — паэт. Я цісну рукі людзям, абдымаю, перапрашаюся. Вакол горы і пах кавы. Цішыня. «Добра, — кажуць, — мы пастараемся, каб цябе не ўключылі ў чорны спіс фестывалю! Але заставайся ў Нямеччыне, ажаніся з немкай і заставайся!» Яшчэ і хвалююцца... І раптоўна: «А калі твой самалёт?»

Я ў разгубленасці паціскаю плячыма. А якая сёння дата — я ж не ведаю... Няўважлівы... Арганізатары зелянеюць і звярэюць: «Ты — хам! Пакажы квіток!» Я паціскаю плячыма: «Ён глыбока на дне торбы — а там анархія!» Мне прыносяць кампутар, і я знаходжу ў Інтэрнэце сваю электронную пошту. Квіток ёсць і там. І што вы думаеце? Я ледзьве не праспаў — мой самалёт праз 10 хвілінаў, і будзь я хуткім ветрам, дык дамчаўся б да таго самалёта ў Загрэб!.. Усе вакол бегаюць, усіх калоціць, адзін я, няшчасны, сяджу і п'ю сок. Многа. Ён уваходзіць, быццам чарадзеіныя лекі. Нарэшце да мяне падыходзяць: «Трымай — вось твой квіток! Падзякуй дырэктару люблянскага выдавецтва — гэта ён выклаў за цябе амаль дзвесце еўра». Мне паказваюць на чалавека, які сядзіць за столікам на фоне гары. Чалавек-дрэва. Так, сапраўды. Ва ўсёй ягонай постаці было нешта ад дрэва — у добрым сэнсе гэтага слова. Малады, чысты і добры клён. Вось падарыў мне лісцік. Узяў і заплаціў за мяне. А папярэднія квіткі — у два бакі — каштавалі ўсяго толькі сто сорок... Але адзін прыемны факт — я лячу з Італіі. А як жа віза? Не праблема, адказваюць, бо шэнгенская зона. Супер! Я буду вылятаць з аэрапорта з такой рамантычнай назвай — «Венецыя»! Супакойваю сябе, што ў кожнай дрэні ёсць свае маленькія прыемныя сюрпрызы.

«Ты — дзіцё, — вучыла мяне адна піцёрская выкладчыца. — Ну што ты робіш? Так рабілі адно паэты яшчэ да рускай рэвалюцыі. Гэта ж рэтра. Бедныя арганізатары...»

Мяне адправілі. Пашпарт адабралі — аддалі вадзіцелю. «Больш ніякіх сюрпрызаў — я цябе пра-

шу», — мармытаў арганізатар. Я вінавата паабяцаў. Мяне і нейкага канадскага паэта павезлі ў італьянскія аэрапорты.

141.

Італія мне спадабалася — сонечная краіна. У адрозненне ад Славеніі, гэтая частка Італіі была роўная, як прасавальная дошка. Але і тут было вельмі шмат вінаграднікаў. Італьянскія мястэчкі ціхія і ўтульныя, нагадваюць сямейныя выспы. Я ўглядаўся ў гэтую ідылію і знаходзіў нешта ад антычнасці — прынамсі, нейкія архітэктурныя элементы.

Ну, вядома, што саміх італьянцаў мне даводзілася бачыць і раней. Але пры такой іх колькасці можна было падумаць, што разлілося мора. Бо ўсе яны ходзяць неяк прытанцоўваючы — нібыта шпацыруюць сярод марскіх хваляў. Вочы разбягаюцца ад неверагоднай колькасці ладных дзяўчат. Так і карцела падысці і пазнаёміцца. Але я быў распляжаны паэтычна-вінным фэстам ушчэнт, і мяне хапала хіба што на назіранні.

142.

У самалёце я падсеў да прыемнай дзяўчыны ў акуларах. Зрэшты, калі яна выцягнула кнігу, я не вытрымаў і падсунуў ёй зборнік з тэкстамі ўдзельнікаў «Медыны». Яна была ўражаная. Мы пазнаёміліся. Ну, вядома, напалову «праз слоўнік», але пэўнае паразумен-

не знайшлі. Высветлілася, што яна вивучае гісторыю нямецкай літаратуры і мая асоба (бо літаратар) ёй таму дужа цікавая, што яна з Берліна, але большасць часу жыве ў Парыжы. Я раздумваў пра тое, як лёс з нас здэкуюецца. Гэта ж трэба было праспаць самалёт, каб патрапіць у Італію і потым у самалёце пазнаёміцца з даследчыцай літаратуры!.. Ну, хіба не карма?

У выніку Катрына, так звалі дзяўчыну з самалёта, патлумачыла мне, як ехаць да дома мастакоў «Tacheles». Мала таго, яна правяла мяне з аўтобуса да метро.

143.

Калі я трапіў у «Tacheles», дык адразу заваліўся ў майстэрню на канапу. Але спаў я кепска. Усю ноч мне сніліся жахі. Прачынаўся ў халодным поце. Часам мне здавалася, што не сплю, — але спаў. Мне падавалася, што такой брыдоты я не бачыў ніколі. Запомнілася адно, нібыта на яве... Маці пытаецца, чаго так смярдзіць? А потым прыўздымае кілім, а пад ім некалькі вялікіх трупаў птушак і адна абгарэлая курыца без галавы, але яшчэ жывая. Маці кажа: «Выкінь яе! Выкінь!» Я бяру курыцу і нясу да акна, яна супраціўляецца і падскоквае ў руках. І калі я выкідаю яе ў акно, у пальцы застаецца ейная костка. Я гляджу, як безгалоная курыца бяжыць.

Вось так я з'ездзіў на фестываль віна і паэзіі «Medana».

частка дзевятая
СНЫ ІМПЕРАТАРА

Чамусьці самыя вялікія жахі мне сніліся ў дзяцінстве.
*Пэўна, галава была занадта бурытынавая. Таму
начныя госці прыходзілі каляровыя і паскудныя. Яны
наляталі вялікімі зграямі, ашчыляліся і патрабавалі
ахвярапрынашэння.*

144.

Спачатку Сафа падаў з вялікай гары. Ён ужо чакаў, што зараз будзе вельмі балюча і прыйдзе нябыт. Але раптам ён здолеў прызямліцца на ногі. Праўда, яны былі нейкімі ватнымі. Ісці было цяжка — атрымоўвалася нешта павольнае, і здавалася, што нехта трымае яго на вярхоўках. Потым з цемрачы нечакана выскачыла машына, і адтуль пачалі страляць. Сафа кінуўся на зямлю і інтуітыўна пачаў шукаць зброю. І вось аднекуль у руках з’явіўся гранатамёт.

Першы стрэл знішчыў машыну.

Сафа прачнуўся ўвесь мокры...

145.

Бабулька схапілася за сэрца Сафы і не адпускала. Яна пішчала. Здавалася, што яна цягне з усёй моцы і што ўчапілася не толькі рукамі, але нагамі і зубамі. Яшчэ імгненне — і яна здолее ажыццявіць задуманае ліхадзейства! Але Сафа адчапіў ад сябе ведзьму. Яму падалося, што з цела ён аддзёр пластыр. Адкінуўшы старую, Сафа зразумеў, што ў ягонай скуры засталіся

іклы. Чорныя і крывыя, яны патыхалі гніллю. І раптоўна Сафа ўбачыў, што ад страшных трафеяў распаўзаецца невядомая зараза...

146.

На Сафу насоўвалася хмара — яна была вялікая і калматая. Ён спрабаваў заплюшчыць вочы, але нябачны чарадзеі моцна націскаў на скроні... Хмара выпрастала марэлевае вока і раскручвала яго, нібы прашчу. Сафа перахрысціўся і развітаўся з жыццём. «Чаму я не прадаў учора за дзесяць еўра карціну та-му нямецкаму бамжу? — несліся думкі. — Цяпер бы каўтнуў за тых грошы моцнага віна... і было б усё добра...» Хмара рассмяялася і абдала Сафу перагарам сняжынак.

147.

Хтосьці за сцяной увесь час кашляў. Штосьці было страшнае ў гэтым кашлі. Здавалася, што набліжаецца нейкая непрыемнасць. Штосьці чорнае і бязлітаснае. Сафа спрабаваў збегчы ад сцяны, але тая не адпускала. Нібыта Сафава спіна была намёртва прыклееная. Кашаль набліжаўся. І вось там зараз нехта выйдзе з-за сцяны... Нехта выйдзе... Нехта выйдзе...

148.

Сафа сеў у маленькі барвовы камбайн. На ім ён лавіраваў па доўгім ангары. Тут паўсюдна былі градкі, і ён выкладаў у іх белыя яйкі. «Нашто я гэта раблю? — думаў ён. — Пэўна, хутка вылузаюцца кураняты... А можа, змейкі ці кракадзільчыкі?» Потым Сафа старанна пасыпаў яйкі зямлёй — каб не змерзлі.

149.

У тую ноч да Сафы прыйшлі жоўтыя карлікі. Іх было дзесяць. Яны вастрылі нажы, сякеры і гучна смяліся. Сафа спрабаваў збегчы ад няпрошаных гасцей. Але нічога не атрымлівалася. Цела не слухалася — яно валтузілася, нібы мушка ў салодкім соусе. Потым карлікі распачалі карагодзіць вакол Сафы... У галаве гучалі словы з дзіўнай песні: «Чорнай-чорнай ночкай! Чорнай-чорнай ночкай! Мы парэжам твае вочкі!»

150.

Сафа ехаў у дзіўным таварным вагоне. Там, дзе павінны былі быць іншыя вагоны і цягнік, не было нічога — пралёт. Ціхае студзяністае святло. Вагон каціў сам па сабе, і прычым даволі хутка. Як раптам аднекуль выпаўзла нейкае мурло, якое зарагатала і выпусціла па Сафу некалькі аўтаматных чэргаў. «Та-

та! Та-та! Та-та!» Сафа адскочыў на падлогу. Жывы... Мурло зноўку зарагатала і кінула ў Сафу круглую гранатку. Рукі не слухаліся — яны біліся, нібы ў агоніі. Але Сафа ўсё ж здолеў адкінуць гранату. Бабахнула. Было бачна, як адкалолася частка вагона. Нібы нехта ўзяў нож і няўмела разануў. Быццам торта хацеў. Але разварушаны вагон ляцеў далей. Разварушаны клапоўнік. Мурло яшчэ доўга рагатала і падкідвала новых гранатаў. Разоў пятнаццаць. Нібы мурло качала па падлозе свежыя лімоны.

151.

Сантэхнікі прыйшлі ўтрох. Адзін быў, пэўна, вучнем. Яны доўга хадзілі па кватэры; пакідалі на кілімах агідныя чорныя плямы. Доўга прастуквалі абцугамі і малаткамі трубы і батарэі. Затым яны павярнуліся да Сафы, які стаяў у кутку, і пагразілі яму пальцам. Сафа намагаўся сказаць, што не працуе аніводзін змяшальнік, што і вентылі паўсюдна паляцелі, што пральную машынку трэба падключыць. Але сантэхнікі не слухалі і не слухаліся, яны падышлі да лядоўні, выцягнулі пляшку «*Крышталёвы Серабраны*», зарагаталі, адкаркавалі і выпілі з рыльца. Затым сантэхнікі зноўку павярнуліся да Сафы, пагразілі яму пальцам і сышлі.

частка дзєсятая
ПЕГАСЫ [пегасы]
[КАРЫСТАЛЬНІК:
safa (12387484)]

Я не раздумваў. Я ведаў. Паэзію трэба знішчаць! У
пэўныя моманты яна расціскае цябе сваім смярот-
ным подыхам!

152.

Ці бываюць маньякі ў спадніцах? Бываюць-бываюць!.. Маньяк — гэта не ён і не яна. Гэта — ЯНО! За мной бяжыць нехта. Нехта — у спадніцы!.. Я даю нырца ў ліфт. Чую, як яно стукаецца кулакамі ў зачыненыя дзверы. Чую скрыгат і піск: «Маё! Маё! Назад! Да нагі!» Я апускаюся на дно кабінкі. Я малюся. Па пальцах акрабатамі ходзяць дрыжкі. У кабінцы ў святле няяснага ліхтара нібы муха б'ецца думка: «Маньяк? Эратаман?» Я выцягваю з кішэні срэбраны партсігар з дзвюма ампуламі. Чорная — страціць мазгі. Чырвоная — сысці назаўсёды. Я ўсміхаюся — расцягваю мельхіёравыя вусны. Не-е-е-е-е... У пінжаку дзесьці была кубінская цыгара... Сёння — яна.

153.

Сафа пачухаў галаву. Што для яго Берлін? Кожны горад выклікае свае пачуцці. У Маскве хочацца хадзіць з наганам, у Кіеве — са сцягам, у Пары-

жы... Сафа задумаўся... У Парыжы яму хацелася быць апранутым у шаравары. А вось Менск адназначна выклікаў жаданне катацца на бронетранспарцёры або на камбайне. А вось у Берліне Сафу хацелася хадзіць у тэпцях з кутасамі. Гэты горад падаваўся яму ўтульным... Шпацыраваць тут у нечым хатнім было непераадольным жаданнем...

154.

«Тахелес»... Мясцовыя аматары мастацтва даволі часта наведваюць тутэйшыя мясціны з дзецьмі і сабакамі. Таму ў будынку стаіць бесперапынны шоргат, гаўканне і крыкі.

Зранку пасля традыцыйных працэдураў з кантактнымі лінзамі і зубной шчоткай Сафа, як заўсёды, закінуў у кут брудны і невядома кім і калі абасцаны матрац. Той фыркнуў, нібыта стары дзед, і заваліўся на іншых гэтых жа дзядоў. Здавалася, што сябрукі паснулі і зараз захрапуць і зацмокаюць. Створаць начны аркестр.

Бегаць па бруднай майстэрні басанож было не надта прыемна, але часам усё ж даводзілася. Наогул у «Тахелесе» панавала вечная антысанітарыя, усе спробы барацьбы з гэтым злом заўсёды заканчваліся паразай.

155.

Раней я думаў, што журналістыка — гэта легалізаваная прастытуцыя. Цяпер думаю, што значна горш. Не люблю жаліцца, але дастала. СУКІ. За апошні месяц мяне абразілі незлічоную колькасць разоў... Згадваю Уладзімера Набокава... Правільна! Для газетаў і часопісаў ён даваў інтэрв'ю толькі пісьмова! Каб вырадкі не быталі фактаў! Не дадумвалі ідыёцкіх краявідаў! Каб вырадкі сядзелі ў лясных масівах... пад аховай мёртвага ЧЭ.

[Гэх, Сафа... Сафа... Нашто столькіх людзей пакрыўдзіў? Ёсць і сумленныя пісакі.]

comment

nn_puk: «Дзякуй, што напісалі. Расфрэнджваю».

156.

У чорным скураным пінжаку, чорных джынсах, нямецкіх вайсковых ботах ты падобны да стыльнага пінгвіна. Ты ходзіш па менскіх вуліцах маленькім царком і заўсёды заходзіш у піўны бар, што ля помніка Феліксу Дзяржынскаму... У народзе тутэйшае месца завуць проста і ласкава — «Феля». Тут ты і замаўляеш куфаль портэру. У пузатых куфлях адлюстроўваюцца прапітыя твары наведнікаў, і здаецца, што табе прынеслі не куфаль, а нешта накшталт акварыума з рыбкамі...

157.

Вы ўцякалі ад жанчыны? Так — я ўцякаў. Жанчына толькі так выглядае — мілае мышаня... Насамрэч — яшчэ тое кацяня, якое палюе на нас, мужчынаў... на маленькіх мышак. Да прыкладу, цікава хавацца ў метро. Яна ў адны дзверы — ты ў другія... Вось каля роднага пад'езда складаней... Глядзіш на жанчыну і думаеш, што стаіць яна як на пачэснай варце... Стаіць — не варухнецца... Ані вецер да яе не дакранецца, ані жоўты месяц не распушыць ейных валасоў... Ёй бы вінтоўку ў рукі або бліскучую шаблю... І глядзіш — зазьяе жанчына сваёй незямной прыгажосцю...

158.

Ці ганяліся вы за жанчынай? Ага!.. Часам і мужчына ператвараецца ў злоснага маньячылу... У гэткую валасатую малпу... Вочы лупатыя... Скокі неверагодныя... Нібы не ідзе, а па дрэвах перапаўзае... А няшчаснае дзяўчо — у паліто па самыя вушкі... думае схавацца... ды дзе там... Бясконцыя званкі...

159.

Зрэдку і дзяўчына нагадвае ахвярку. Здаецца, што яе, маленькую і няшчасную, паклалі на талерку з залатым беражком... І яна там скурчылася... Нібы ператварылася ў той чароўны наліўны яблычак з казкі...

А злодзей не спіць!.. Стаіць над талеркай... над тым яблычкам!.. Вочы выталупіў... разгарнуў нібы сцяг чорную пашчу... рукі пацірае, нібы пясок абтрасае... І наплывае... наплывае... пірацкай пасудзінай... дыхае перагарам мёртвых ластавак і хамячкоў... Ды хоча не проста з'есці тое яблычка!.. А выцягвае з вялікай кішэні ножык і відэлец... Прагне гэткай яблычнай прэпарацыі!.. Вось ужо і чырвоныя пантофлікі адрэзаў... Аблізваецца... Раздумвае, што маленькія дзяўчаты самыя смачныя ў запечаным выглядзе з лісцем капусты... Тады яны нагадваюць на смак калібры... а калі дадаць перцу і кропу... тады і жабак...

160.

— Што ты шукаеш у «Тахелесе»? — пытаў мяне Марцін. — Гэтага тут напэўна няма. Бо мастацкі дом даўно заняпаў. Мастакі здрабнелі. Акцыяў аніякіх не адбываецца.

— Крызісы як моль — заўсёды з'яўляюцца і раз'ядаюць прастору. Але пятак тутэйшых сапраўдных піплаў дадуць фору многім акадэмічным творцам. І няхай цяпер дзевяноста адсоткаў «Тахелеса» — друхло, дзесяць працэнтаў — золата!..

Марцін ашчэрыўся чорнымі зубамі. Выцягнуў пакет з «травой» і пачаў скручваць «касяк». Здавалася, што па ягоным твары бегае мячык. «Гэта — нервы, — падумаў Сафа. — У многіх, хто смаліць марыхуану, назіраюцца падобныя сімптомы. Зараз зробіць некалькі зацяжак і супакоіцца». [«Наркаманскія не-

рвы», — дадаў патаемны голас. Пасля некалькіх зацяжак Марцін супакоіўся. Заўсміхаўся. Заблішчэў не вачыма, а калодзежамі.]

— Учора, — сказаў Марцін, зацягваючыся і выпускаючы сізыя аблачынкі дыму з рота, — у Рэза зноўку скралі працу. Ён ад злосці ледзь наведніцу-турыстку не загрыз. Старая лямантавала на ўвесь будынак.

— Ды што ён зрабіў?

— Не выпускаў са сваёй галерэі. Нервова махаў рукамі і патрабаваў пару еўра для свайго ўнітаза.

Зразумела. А ўнітаз той быў папраўдзе ўнікальны. Вісеў каля ўваходу гэткі бела-шэры монстр. Шыльдачка на ім паведамляла, што за выхад з галерэі трэба плаціць. Манеткі кідаліся ў адпаведную дзюрачку, а потым выграваліся спецыяльным прыстасаваннем — унітазнай шчоткай.

161.

Што такое мабільны тэлефон? Правільна — паразіт, які харчуетца нашай крывёй. Смокча, гад, з усіх кішэняў! Выцягвае з нашых целаў не толькі чырвонае, але каларытнае (можа, калорыі?) зялёнае!.. Так-так, як гэта ні гучыць па-дзікунску, у некаторых сітуацыях грошы — гэта нашая кроў!.. Асабліва мабільныя тэлефоны небяспечныя ў сезонны перыяд роўмінгу. Лінька ў іх адбываецца! Тады яны звярэюць і смочуць зялёнае «як не ў сябе». Мне мабільны тэлефон нагадвае п'яўку, якую мы добраахвотна прыкладаем да свайго вуха. Але

ці лечымся мы такім чынам? Напэўна, наадварот — толькі псуюем сваё здароўе!.. Я паважаю людзей, якія гуляюць у спартовую гульню: «мабільны тэлефон замест кідальнага молата». Рабаўнікам, якія час ад часу скрадаюць у нас мабількі, варта сказаць вялікі дзякуй! Здароўе нашае лечаць. Да таго ж пасля такіх здарэнняў мы набываем не горшы, а зазвычай лепшы апарат, каб было не крыўдна. Гэта такі псіхалагічны момант. Хаця... часам і наадварот. Але ўсё адно — да аднаўлення! Свой перадапошні тэлефон я закінуў разам з ключамі ў досыць разлапістае кустоўе. Кінуў ад душы. І не шкадую! Тады я адзначай дзень варэння і быў на добрым падпітку. Сябра, які быў побач, ключы адшукаў, а вось апарат — не... Пры падзенні тэлефон яўна згубіў сваё брушка. Бо на настойлівыя тэлефанаванні з другога апарата нязменны голас аператара адказваў: «Абанент часова недаступны». Яшчэ адзін апарат у мяне адабралі на Нямізе. Уначы на 8 сакавіка з цемрачы падплыў тлусты цень і сказаў: «Дай тэлефон!». Я якраз размаўляў па тэлефоне з дзяўчынай. Я паглядзеў на цень і адказаў: «Пайшоў на х...! Не дам!». Але цень прыняў абрысы п'яўкі. У яго была непераадольная смага крыві. Я адчуў моцны ўдар. Кастэт разрэзаў палову майго твару, і адтуль вонкі пачалі вывальвацца розныя табакеркі, залатыя ключыкі, гайкі, вінты, падручнік па нямецкай мове, апошні пацалунак... Палова адрэзанага твару расмяялася і пабегла ўздоўж ракі Свіслач. Пасля чаго ў паветры яшчэ доўга плаваў пах мандарынаў і чуўся з'едлівы рогат.

Таму, пазіраючы праз бінокль на падзеі мінулага, заяўляю: «Смерць тэлефонным п'яўкам!»

comment

ragneda_m: «ай-яй, пачынаем называць грошы «нашай крывёй».

162.

Я за тое, каб мабільныя тэлефоны прадаваліся на штат прэзерватываў. У сэнсе — былі аднаразовага выкарыстання. Бо ў мяне яны лятуць, як пералётныя птушкі. Што ні дзень — губляю гэтае птушаня ў бары альбо парку. Страчваюцца тэлефоны ўсіх колераў і адценняў — чырвоныя, салатныя, памаранчавыя, бэзавыя. Я зразумеў, што мне трэба купляць тэлефоны оптам. Думаю, 10 — 12 на год... Каб было не шкада. Адпрацаваў месяц — і ляці на волю. Блінчыкі-аладкі... калі ў мяне ўжо будуць зніжкі на пакупку чарговага тэлефоннага шэдэўра?

163.

Пра турыстаў я пішу, пэўна, оду. Я ўжо агучваў, што яны нагадваюць тараканаў і саранчу, бо поўзаюць паўсюль і ў вялікай колькасці. І мух, бо лятуць на ўсё салодкае. Дзе мая мухабойка? Дзе мой фірмовы дыхлафос?

164. ПЕГАСЫ

[У драўлянай шафе Сафы жылі маленькія мумілюсікі — сінія і жоўтыя, гумовыя і парцялянавыя. Для гаспадара не было нічога бліжэйшага за гэтыя цацкі. Штовечар ён падыходзіў да шафы, выцягваў адтуль мумілюсікаў... і раскладаў іх у вайсковыя шыхты. Сафа ператвараўся ў палкаводца. Ён бязгучна крычаў: «Крокам руш! Да бою рых-туй!»]

165.

[какосы падалі проста на галаву Яны забівалі мары і жаданні Яны калупаліся ў шэрым рэчыве Выштурхоўвалі знутры белыя спружыны Паглыналі навакольную прастору Палохалі выпадковых прысутных Адбывалася нешта дзіўнае]

166.

[кашлялі светлафоры. Цені набягалі блазнамі. Мігцелі ліхтары. Абяцанні пераўвасабляліся ў фантастычныя блісы. Ці зменіцца нешта, ці не?]

167.

[Павер у светлае, чыстае, добрае, і яно само прыйдзе, нібыта жырафа.]

168.

[Мы аб'ядналі нашую моц і таму пераможам ворага! На плошчы мы кінем ягоную белую пысу бяздомным сабакам — няхай у іх будзе маленькае свята! Феерверк — над дахам горада! Нашыя ворагі — гэта тварог: бярэш лыжку — і наперад да стравы!]

169.

[Мумілюсікі адчувалі сябе героямі кінастужкі. Бегалі па плошчы, віскаталі, шчэрыліся — спадзяваліся змяніць гэты сусвет. Аблокі закраналі флігелі. Праз сцісканне зубоў адчуваліся горы і кантыненты.]

170.

[Сонны кампосцер і сонны кандуктар. Нядобрая прамова гучала прызнаннем для пракурора. Як быццам чарапахы, што поўзала ў камеры, завывала сабакам. Саспелі амаль нямыя філосафы. Спадар Сафа шпацыраваў па калідоры басанож. (Згадваецца чамусьці рака Сож.) Нехта (магчыма, мумілюсік) працадзіў: «Дзе ж ты?»]

171.

[Дагары нагамі ўвесь сусвет. Няма выратавання. Усім — злоснае прывітанне. Гэта — макет для творчай бойкі. На шпалерах выпявалі крыкі вайскоўцаў.]

172.

[пэцкалі сваю зброю ў крыві І не забываліся на сваю зямлю Бо вярталіся Калі быў загад Захад патыхаў палымнеў лісцем З дамоў асыпаліся крыкі жыхароў Зрэшты гэта не змяняла сітуацыі]

173.

[вінаград і матылькі запальвалі пах лета. Здавалася, што так будзе заўсёды. Здавалася, што гэтую цішу не парушыць аніхто. Хацелася разліць малочныя рэкі і пабудаваць хлебныя гарады]

174.

[Як памірае мара — так памірае каханне...]

175.

[Пры чым тут Сафа? Што можа зрабіць карыснага ці кепскага гэты дробны напалеон? Нават калекцыя мумілюсікаў — гэта муляж ягоных няспраўджаных амбіцыяў... І, можа, Сафа застанецца ва ўспамінах калегаў па шпалернай фабрыцы... чырвоным... крываногім... змрочным... з вечным калькулятарам у кішэні зашмальцаванага пінжака... напалеонаўскія амбіцыі і нулявая іхняя рэалізацыя... менавіта з такіх суб'ектаў часта атрымліваюцца душагубы, маньякі...]

176.

[Вецер не прынясе добрых вестак. Не народзіцца рэальнасць, не народзіцца сон. Вакуум, быццам ком ці круглы конь, паскача па небастыку пачуццяў. Снег на сівых скронях.]

177.

[А можа, Сафа ад вядомага «Сафокл»? Ці, можа, Сафа — гэта не Сафа і не дробны напалеон, а сваяк сумнавядомага Урфіна Джуса? Мумілюсікі ажываюць дзякуючы чарадзею, ідзе заваёўніцтва, а потым усё развальваецца на кавалкі... Кавалкі... шклянныя аскромкі, дзе бягуць і мігцяць гады, месяцы, дні, гадзіны, хвіліны, імгненні... радасці і расчараванні...]

парушаны лёс ляжыць на алюмініёвай талерцы і на-
гадвае кавалак люстэрка.]

178.

[сафа... сапфір... эфір... сакральны план... Аэ-
раплан залятае ў расшпілены рот. Белыя разцы
перамяжоўваюць залатыя гмахі... Рухаюцца сківіцы,
быццам мяхі, і выпрацоўваецца чарадзейнае паве-
тра... Ажываюць алюзіі... Запякаецца матэматычны
плюс... На твары персікавы флюс.]

179.

[пад бровамі гэтага чалавека сядзяць сонцы... Ша-
ры нахштальт маленькіх кавуноў... Калі яны саспява-
юць, дык пырскаюцца чорнымі семкамі. Гэтак утва-
раюцца цені. Цені мінулага...]

180.

[мумілюсік ад слова «мумія»? Ці ад слова «ма-
люск»? Ці тут прабягала мілая сэрцу Люся? Сусі-
пусі... Шыхты мёртвых муміяў аздабляюць небастык.
Бачыш, як аранжык пакаціўся па гарах, закранаючы
дрэвы, як ідзе гук ад соснаў, нібы ад струнаў? Зграі
мёртвых крумкачоў аздабляюць гэты краявід, быццам
святая працэсія новаспечанага мастацкага твора. Лю-

ся... а можа, Джаконда?.. звалілася з маста ластаўкай...
Плюхат абвясціў пра новыя марскія сасіскі... Не — не
будзе ў гэтых мясцінах новай вежы...]

181.

[загадай жаданне, і, магчыма, нараніцу ты пра-
нешся шчаслівым... Прынамсі, калі жаданні не
спраўджаюцца і калі... мы пераходзім у стан не-
быцця... тады нараджаецца надзея, што нешта
спраўдзілася... бо гэтага мы не пабачым... пас-
ля нашай смерці нашыя жаданні могуць і дадумаць
іншыя... магчыма, тыя невядомыя будуць сцвярджаць
нейкія рэчы пра нас, якіх мы так і не дасягнулі... маг-
чыма, нехта і паверыць]

182.

[Танчы, Сафа! Танчы, Сафа! Чуеш, як рэагуюць
на твае выкрунтасы самкі?! Святло бегае па тваім це-
ле пластыкай медузы... Бегае, як быццам ты ўтвараш
танец спароўвання... Нібыта ты не ў шэранькім
гарнітурчыку, на табе маскхалат... ці не!.. ты — у ма-
скараднай вопратцы пеўня! Хіба ты не самы лепшы?!
Ты — герой новага часу! Згадай тую цудоўную пост-
савецкую песню «Мілы мой бухгалтар»!!! Выцягні
свой пашараваны калькулятар і запусці яго малень-
кай сігнальнай ракетай у гэтую апухлую пысу ды-
джэя! Танчы, Сафа! Танчы!]

183.

[Г., вам паклалі ў зялёную талерку з чырвоным беражком біфштэкс, палілі яго соусам з памідораў і пасыпалі яечным шкарлупіннем. Пэўна, у вас баліць вока. Прызнайцеся. У апошні час яно адлівае золатам. У яго нездаровы выгляд (позірк).]

184.

[Г., з'ешце індыка з разынкамі, каб ваш страўнік не ведаў голаду. Вам спадабаецца. Гэтую страву я рабіў уласнымі рукамі. Індыка забіў таксама я. Паверце — ён не пакутаваў. Памёр без крыку, толькі шапнуў штосьці. Здаецца, гэта былі наступныя два словы: «Свабоду індыкам»...]

185.

[Г., учора вы адмовіліся ад аладак. Сёння я прапаноўваю пельмешкі. З'ешце, дарагі. Вам стане лягчэй. У вас вельмі стомлены выгляд. Нават японскі гальштук не аблягчае пакутаў на вашым твары.]

186.

[Г., вы яўна аб'еліся салодкай локшыны. Давайце я пакармлю вас макаронай з кетчупам. Будзеце

тоўстым макароннікам. Як усе нармальныя людзі — на жаль (калі ў іх звешваюцца з вушэй спагечці).]

187.

[учора запалілі святло ў адным кабінёце. На стале ляжала справаздача за некалькі дзесяткаў гадоў... дакладней, увесь стол быў завалены тэчкамі... але зверху была прымацаваная жоўтая паперчына... з'ехаў у вёску... на пастаяннае месца жыхарства... да сонца... да дрэваў... да малочных рэкаў... туды, дзе ўначы лятаюць ультрамарынавыя аэрапланы... прашу не шукаць... люся ўсё патлумачыць... я супрацоўнік шпалернага камбіната, які аб'еўся грушаў... хачу шклянку з кісельнымі марамі... усяго... ваш Г... ШЫХТУЙ!!!]

188.

[скончыць знаёміцца з дзяўчатамі на вуліцы. Гэтае хобі зрабіла табе імідж Чыкацілы. Нашыя найўныя жанчыны чакаюць фаталізму, ды атрымліваюць флірт. І гэта іх раздражняе. Пачынаецца помста. Паўзуць плёткі. Паўзуць барвовымі гáдамі... Доўгімі... Кіламетровымі... І вось чалавек ператвараецца ў маляванага Карабаса Барабаса. Востра адчуваеш нож ля горла]

189.

[лета.... вар'яцееш... кампутар атручваецца вірусамі ледзь не штормесяц... працаваць немагчыма... проста пакуты....) вялікае жаданне працаваць і побач кампутар-імпатэнт — проста немагчыма... жыць... раман апальвае не толькі рукі, але і сэрца.... З гора запускаяеш па відзіку фільм пра Джэка-Вераб'я — адразу лягчэй....) перачытваеш булгакаўскага «майстра» ... фліртуеш у Нэце з дзяўчатамі....) здаецца, робіцца лягчэй... але праца... артыкулы... лекцыі... раманы... пэўныя тэксты... ціснуць на цябе... ты адчуваеш не адчай — злосць пірата....) вялікае жаданне працы і адчуванне перашкоды... у гэткія хвіліны ты хочаш схавацца ў правінцыйным горадзе... з'ехаць на пару месяцаў... адключаць усе тэлефоны і працаваць... але ты разумееш, што гэта вар'яцтва... чакаеш... чакаеш... ёсць прапановы... бегчы... бегчы... ад гэтай рэчаіснасці....)) ты эгаіст як кожны сапраўдны... табе надакучылі ўсе гэтыя «кураняты»....:))) але самае галоўнае і вечнае... яно цябе і трымае....:)))]

190.

[Ты абклаўся кнігамі, як быццам засеў у піраміды Хеопса. Суразмоўнікі спрэс высокія і мажныя. Але не каменныя. Працягні руку — і абавязкова пасяброўску паціснуць. Іх галасы розныя: басавітыя і пранізлівыя, як марскі вецер, цёплыя і халодныя. Часам з імі пагаджаешся, а часам пярэчыш. Сёння да ця-

бе наведаліся Эліяс Канэці, Макс Фрыш, Грэм Грын, Джордж Оруэл, Гілберт Кіт Чэстэртан, Андрэ Мальро, Франсуа Марыяк... Але спыняешся на апошнім. З ім размова сёння найбольш грунтоўная. «Напачатку жыцця. Бардо, ці малалецтва. У кірунку Пруста. Малады чалавек. Чорны сшытак. Мае вялікія. Новыя ўнутраныя мемуары».

Табе спадабалася думка: «Не часта сустрэнеш творы, перад якімі цымее асоба аўтара; зазвычай бывае наадварот: героі найбольш буйных раманаў, нашыя старыя знаёмы, застыгаюць на старонках падручнікаў, быццам музейныя экспанаты». Так, Марыяк прызнаваўся, што не чытаў і не збіраецца чытаць мастацкія творы Кафкі. А што датычыцца асобы аўтара, дык наадварот. Марыяк вельмі цаніў ягоныя «Дзённікі» і «Лісты». Нешта ў гэтым ёсць. А некаторыя сцвярджаюць, што аўтар памірае, а творы ягоныя застаюцца. Дык не — Марыяк узводзіць аўтара ў ранг мастацкага творца, і з гэтым ты пагаджаешся.]

частка адзінаццатая
СМЕРЦЬ МАСТАКА
[ABSENT BELARUSIAN
ART № 2]

Пэўны час мяне не бачылі ў Берліне. Турысты і берлінцы шукалі мяне па ўсіх завулках і барах, і не маглі яны ўцяміць знікнення Сафы Віталевіча Бурытына... Не маглі яны паверыць у тое, што такая геніяльная (ганебная) асоба можа раптоўна распусціўся ў паветры... І не верылі — шукалі... Бо натуральна, што на той момант я займеў папулярнасць у кававым свеце сваімі скандаламі і п'янымі дэбошамі... Стаў папулярным звярком. Такая рэдкасць для спакойнага бюргераўскага асяродку... Ды ўсё было вельмі проста. Мая дзіцячая любоў да лоўлі рыбы ператварылася ў пэўную хваробу. Я выходзіў на браканьерства! Я скрадаў. І аднойчы светлай раніцай мяне залавілі паліцыянты і за дваццаць чатыры гадзіны дэпартавалі з Нямеччыны. Я вярнуўся ў Беларусь... Але я часу дарма не губляў, хутка з'ехаў да Санкт-Пецярбурга... Ха!

191.

Неяк аб'явіўся мой добры знаёмец мастак Т. Аб'явіўся нечакана. Патэлефанаваў, прапанаваў сустрэцца. Падчас піўной пасядзелкі і высветлілася, што Т. дамовіўся ў піцёрскім Музеі нонканфармізму пра выставу беларускіх мастакоў. Я і цяпер згадваю тагачаснага Т., бо быў ён на той момант у шаліку эйфарыі, які душыў яго... і ён кашляў... Ён хварэў... Ён жыў эйфарыяй... Здавалася, што на яго, вялікага і мажнага, апусціўся німб у выглядзе сонечнага дыска. Апусціўся і ягоны тлусты твар ператварыў у желе... Маленькія вочы свецяцца ад радасці. І здавалася, што і сам ён увесь залакіраваны, нібы школьная парта.

[стол падзелены на роўныя шпалы... прабягае рэха нібы апошні ўздых... лак — гэта шлак... салёная жанчына самая смачная... ламаецца тонкае шкарлупінне... за вушы выцягваецца белы заяц...]

192.

Што можа быць прасцей за тое, каб вызначыць яшчэ парачку ўдзельнікаў выставы? Як кажуць, вызначай

і працуй над сабой... Гэта значыць, пакуй свае бесмяротныя алейныя палотны. Але ж вы, напэўна, тады не ведаеце нас. Ну, не можам мы так. Занадта проста. У нас — у нашым творчым асяродку — толькі гэтак пачынаецца... з адной гайкі і вінта, а потым гэтых гаек і вінтоў становіцца процьма. Бяры і вынось цэлымі вёдрамі!.. Сапраўдны тэракт!.. Карацей, пасля таго, як да гэтай пачэснай справы (выставы) мы падключылі мастакоў Ы. і Л. — адразу падумалі пра скульптара З., а калі падумалі пра яго, дык зразумела, што згадалі пра перформера і літаратара У. Ну, а той, як заўсёды (як і мусіць быць), падумаў пра музыку Б. Ну, тады я і прапанаваў зрабіць фэст. Між іншым, хто яны, вышэйпералічаныя? — Мэтры мастацтва! Ы. здзейсніў грандыёзную выставу ў Берліне, прадставіў увазе публікі каля чатырохсот палотнаў. Хто так можа? Л. любіць рабіць гадасці ў мастацкім свеце, але гадасці канцэптуальныя... Дарэчы, уявіце спадара Л. Гэта — ружовы гном з вусамі нябожчыка «Песняроў» Мулявіна. Носіць шыкоўныя ваўняныя рэйтузы фірмы «Бармалей-калейдаскоп», кожным разам пацірае абгрызеныя пацукамі рукі. З выгляду — феномен! Неяк на міжнародным фэсце «Памінкі», што праходзіў у вёсцы Дрычын, ён выклаў уздоўж свайго мудрагелістага шляху пачастунак для наведнікаў — гнілыя яблыкі. З пункту гледжання маэстра — гэта абазначала вяртанне плоцкай сутнасці ў магільныя скляпы. У выніку апафеозам відовішча было збіццё мастака мясцовымі жыхарамі. вой, нафатаграфаваліся журналісты ад душы! У. любіць закручвацца ў бінты і шакаваць публіку качаннем па падлозе альбо вешаец-

ца час ад часу на вярхоўках і сасісках. Носіць амулеты з костак і курыных лапак — перформер еўрапейскага маштабу. Б. — чалавек-гара, як у жыцці, гэтак і ў музыцы. Папраўдзе легендарная асоба... З канцэртамі электроннай музыкі аб'ездзіў палову свету... Вось яны, некаторыя з арганізатараў будучага фэсту!.. Усе пагадзіліся, што такое мерапрыемства патрэбнае... Бо ніхто не здолеў згадаць, каб нешта такога кшталту (у галіне актуальнага беларускага мастацтва) адбывалася ў Расеі ў пасляперабудовачныя часы. Летась мы праводзілі ўжо нешта такое ў берлінскім доме мастакоў «Tacheles», таму было вырашана не адыходзіць ад акрэсленай тады канцэпцыі... Карацей, «ABSENT BELARUSIAN ART № 2»! На тым і сышліся. Творчыя сілы назапашаныя, і някепскія. Гэтак і ўяўляліся батальёны нонканфармістаў на конях і з бліскучымі шаблямі! Свішча вецер!.. Травы — шалікамі!.. Ляцяць барвовыя вершнікі!..

193.

Сустрэчы нашага штаба па правядзенні фэсту былі адна адной весялейшыя — ці, як бы я акрэсліў, бадун ад бадун а недалёка падалі. (Увогуле, тлумачу для замежнікаў: «бадуны» — гэта такія сорт беларускіх яблыкаў, нахштальт антонаўкі.) Былі яны жоўта-празрыстыя, такія вельмі саспелыя, мядовыя і ўяўляліся ў выглядзе шматлікіх афрыканскіх сонцаў на разлапістым дрэве. Усе нашыя «вясёлыя» пасядзелкі наконт арганізацыі мерапрыемства, пад-

бору ўдзельнікаў, складання праграмы, напісання канцэпцыі, падрыхтоўкі афішаў, перавозкі целаў і багажу, аплаты за пражыванне ды заплываў праз Балтыйскае мора рашуча ператвараліся ў п'янкі... Не, вядома, былі сярод нас і цвярознікі — гэтыя нагадвалі жывыя скульптуры і ўздымаліся над намі аракуламі. Але майстэрня мастака Родзіна, аздобленая шматлікімі палотнамі, гэтак метафарычна пакрывалася апухлымі целама некаторых прадстаўнікоў творчага цэху... Яны ляжалі паўсюль... На карцінах, пад карцінамі, каля ўнітаза... месцаў жа не хапала... і выклікалі асацыяцыю вараных жабак... Балота... Яблычна-жабавы сад...

194.

Але неяк праграма была складзеная, макеты афішаў зробленыя. Т. дамовіўся наконт пражывання мастакоў падчас фэсту ў музычным тэатры. Я дамогся ў адным з менскіх фондаў наконт бясплатнага аўтобуса. Заставалася толькі скінуцца на паліва для транспарту, што каштавала з кожнай персоны ў два бакі ў раёне 10 еўра. Адным словам: лафа! (У беларускім кантэксце ёсць наступны выраз: «запечаная халява».)

Я пакаваў палотны ўжо ды раздрукоўваў вершы, калі мне паведамілі: наш халяўны аўтобус, прывезены некалі на беларускія прасторы з Англіі, зламаўся! За некалькі дзён да ад'езду! Катастрофа! Пасля гэтай сітуацыі Т. не даваў мне спаць і як апошні бю-

раkrát будзіў мяне штодня тэлефанаваннямі ў часы самых светлых і салодкіх сноў. Я ж спадзяваўся на рамонт англійскага аўтобуса. Ага, называецца, замроіўся дэбіл. Аўтобус яўна не хацеў пакідаць беларускія палі, лясы і балоты і ехаць да празрыстых піцёрскіх карабельных палацаў. Не знаходзіліся патрэбныя аўтобусныя дэталі! Усё было супраць таго, каб нашыя роты мастакоў і літаратараў аб'ядналіся з дывізіямі тамтэйшых нонканфармістаў. А я ўжо ўяўляў міфічнага Пятра І, які рубіць бароды папам, вечны крэйсер «Аўрору», паласатых міцькоў... Ну і, вядома, згадаў фіна Юку Маліненна, які распавядаў пра свае прыгоды ў Піцеры... Распаўзаўся вершамі Іллі Фанякова... Ды згадаўся піцёрскі (ці маскоўскі?) Андрэй Бітаў, з якім падымалі разам чарку віна... Усё гэта дыхала Піцерам...

Ды і першая вандроўка ў Піцэр згадвалася з такімі легендарнымі асобамі, як В., Ю., У., Альгерд Бахарэвіч. Тады на фэсце «SKIF», што прысвечаны Курохіну, мы збацалі некалькі перформансаў. Я чарговым разам шакаваў публіку. Поўзаў у шынялі і з панчохай на галаве, а потым адмыслова бляваў таматным сокам... Згадаўся Жыбуль, якога мы лавілі за тэатральнымі дэкарацыямі, а ён збягаў ад нас, смяюўся і казаў, што не аддасць пляшку гарэлкі. Было тое... Згадвалася марозіва пад рамантычнай назвай «Залатая карова». І ўсё гэта разам ляцела ў тартары.

Я ўжо адчуваў прысмак скандалу і злосныя твары куратараў музея: «Дзе вы? Калі? Што? Вырадкі...». Вісела недвухсэнсоўнае ў паветры.

За два дні да ад'езду Т. знайшоў аўтобус! Слава табе, светлы ты наш! Помнік! Помнік! Пры жыцці і ў цэнтры Піцера! Выратаваў мастак нашыя прапітыя душы! Паклаў беларускі нонканфармізм у бутэльку, закаркаваў і кінуў пляць ручаінкамі да звонкіх піцёрскіх берагоў!

І што? Думаеце, на тым можна было расслабіцца? Мала таго, што палова ўдзельнікаў фэсту адразу адвалілася — быццам камары напіліся крыві і з тоўстымі брушкамі адляцелі ад нас... Мала таго... Дарэчы, чаму ж яны здрадзілі ідэям нонканфармізму? Ну... Некаторыя, вядома, па аб'ектыўных абставінах — праца і тое... гэтае... Так-так, у некаторых не знайшлося дадатковых еўра, бо за новы аўтобус кожны мусіў плаціць ужо болей... Арэнда, разумеете. Лафа зменшылася да памераў тэніснага мячыка. Як сказаў паэт і перформер Зміцер Плян: «Вясна, каханне, п'янства — татальнае безграшоўе». Я не крыўдую. Я і сам з грашкамі. Мала таго... за дзень да ад'езду тэлефануе мастак Л. і паведамляе радасным голасам, што ён кансультаваўся ў Міністэрстве культуры і звязваўся з мытняй — карціны трэба афармляць на вываз (праходзіць экспертызу, плаціць падатак, атрымоўваць пасведчанне на права вывазу культурных каштоўнасцяў з тэрыторыі Рэспублікі Беларусь), бо інакш на мяжы іх адбяруць. Уяўляеце, як цудоўна даведацца пра гэткае за дзень да ад'езду?.. «А дзе вы былі раней?» — задавалі мне пытанне некаторыя смешныя людзі. Ну, натуральна, тут, але мы ж верылі ў сілу саюзнай дзяржавы і ў нашу нонканфармісцкую загартуюку. І раптоўна такі

«опс». На мяне дык увагуле надышло «свята»: калі ў братоў-мастакоў фоткі хаця б у электронным выглядзе ёсць, дык у мяне — анічога. Бо раздзяўбай!.. А для таго, каб праходзіць экспертызу, акрамя карціны мусяць быць два ейныя фотаадбіткі... Дык і фоціка няма!.. Вызвоньваю я прыгожага анёла, ён прылятае на крыльцах і таксі, прывозіць фотаапарат... Запускаю анёла, нібыта сігнальную ракету ў неба. Лётае, махае лебядзінымі крыламі, кідае боскае святло на маіх маляваных вусякоў. Вось... калі адфатаграфавалі шэдэўры, бяру таксі і — на сустрэчу з сябрамі па горкай справе. А яны ўжо каля студэнцкага інтэрната тусуюцца, чакаюць начных людзей для раздрукоўкі фотаздымкаў. (Выплылі людзі ў цывільным. Роўна пяць. Такія дужыя і квадратныя асобы. Здавалася, што гэта начныя ўпыры. Яшчэ секунда, і яны кінуцца на нас і пачнуць піць кроў!) Карацей — супер. З усімі гэтымі прыгодамі спаў роўна гадзіну, бо зранку едзем разам з Т. на грузавым аўто да экспертаў Міністэрства культуры — вязём ім карціны (а некаторыя палотны фарматам 220×150 і 163×163! На падрамніках).

195.

Я заскрыгатаў зубамі: радкі выходзілі нейкія спрэс пакрытыя мохам і цвіллю. Ну, не хацеў ісці чысты радок! Супраціўляўся!

— Нешта з цябе журналістыка прэ, — сказала бабця.

— Слухай, ты, старая! — зароў я. — Ну, хоць ты пад нагамі не блытайся! Ды ведаю я, што гэта не мастацтва! А панос нейкі! Падробка! Не ідзе быдла ў стойла! Нічога не магу зрабіць!

— Не раві на старых! Дзе тваё выхаванне? — агрызнулася замарожаная бабулька. — Калі ты купіш мне лімузін?

— О божа! — залямантаваў я.

— І ўвогуле, — сказала бабулька, — я хачу сексу! Хачу жорсткага жывёльнага спароўвання!

— Слухай, старая! — гэта ўжо было нясцерпна. — Ты ведаеш, як у старажытнасці племя правярала пячору?

— У сэнсе? — не зразумела бабулька.

— У сэнсе — на наяўнасць драпежнікаў, — сказаў я.

— Ды нашто? — не разумела бабулька.

— Жылі ў пячорах тады людзі! — гыркнуў я. — Старажытныя людзі жылі там! У кожным разе час ад часу ім была патрэбная новая пячора!!!

— Ну? — праямліла бабця. — І што яны рабілі, тыя людзі?..

— Запускалі наперад жанчыну! І часцей за ўсё такую замарожаную бабцю, як ты! — зароў я.

— Што за дыскрымінацыя? — забулькала бабця.

— Усё вельмі проста! Мужчыны здабывалі ежу, гінулі ў міжпляменных войнах! Іх ахоўвалі! Песцілі! Любілі! А такіх замарожаных, як ты, пускалі на мяса для выпадковых драпежнікаў! Рулетка ў такіх бабулек была: быць альбо не быць!

— Я так не гуляюся! — пакрыўдзілася замарожаная суседская бабулька.

І паплыла старая разам з інваліднай каляскай прэч. «Давай-давай, — падумаў я, — ідзі да сваёй пячоры, старая ахвяра! Можа, які драпежнік спакусіцца з галадухі».

196.

Дзмітрый Строцаў — легенда беларускай літаратурнай прасторы. Знешне паэт заўсёды мне нагадваў расейскага паэта Аляксандра Пушкіна. Ну, вядома, апошняга я бачыў адно на рэпрадукцыях і ў Маскве адлітым у метале недалёка ад Літаратурнага інстытута. Дзмітрый такі ж кучаравы, акрамя таго, і вершы піша добрыя... Чытае так, што, здаецца, ён раскручвае прапелер аэраплана.

[барвовыя булачкі з цукрам па кошыце адной пісталетнай кулі... вершы падыхаюць каля метанавай выспы... быццам неба скруцілася ў рулон для мастацкай выставы... сэрца ператварылася ў мёртвую яхту... магчыма, вецер жыве цяпер толькі ў ракавінах... гучныя самалёты над Афрыкай]

Пілі мы ў аўтобусе шмат. Памятаю каньяк «Крышталь», настойку «Бульбаш», бальзам... ну і, вядома, чачу, якую выцягнуў эстэт Строцаў. На мытні, калі аглядалі мае творы, памятаю, што ставіў подпісы на нейкіх дакументах... На якіх? Не памятаю. Згадваю, што ў п'яным ачмурэнні шмат тэлефанаваў. Ды так, што тэлефон здох — адключыўся цалкам і ажыў толькі праз некалькі дзён пасля фэсту, калі я, раззлаваны, моцна стукнуў па ім кулаком. Памя-

таю, што крычаў, бо хацеў выклікаць паэта Пупкіна на баксёрскі рынг, але апошняга не было побач. Затое побач быў музыкант Б., які пагадзіўся выступіць у ролі рэферы. Пра тое, што на тэлефонным рахунку пасля паездкі быў вялізны мінус і цяпер думаць страшна... Бо была тая пазыка прыгожая і круглая, як заробак беларускай пенсіянеркі.

197.

— Гэта ты, пэўна, пра мяне, — сказала бабця.

— Ты яшчэ тут? — здзівіўся я. — Цябе не паелі драпежнікі? Пэўна, адплёўваліся, калі ты да іх прыйшла.

— Дурань ты, — сказала бабулька.

— Не перашкаджай мне блытаць герою ягонья жыццёвыя сцяжынкi. Замест Берліна і Менска — Піцер. Няхай прывучаецца да падарожжаў. Вечных.

— Дурань ты, — паўтарыла бабулька.

— Не зразумеў наезду. Гэта што, помста за беларускую пенсіянерку? — запытаў я.

— Не! Гэта канстатацыя факта. Ты паглядзі на тво-ры сусветнаведомых літаратараў. Вельмі многія творцы пісалі такім чынам, каб горад і краіна былі быццам пазнавальныя, але... Яны не казалі назвы краіны, горада! Чытач нібы здагадваўся. Тым не менш, заставаўся са сваімі думкамі сам-насам. Ход такі літаратурны! А ты — дэбіл. Правінцыял!

— Ну, не ўсе так рабілі. Ведаю як мінімум двух беларускіх пісакаў, якія хаваюць краіну пад тлустым

махеравым дываном. Тупізна! Чытачы ажно плююцца. Колькі можна: што ні твор — сакрэтная краіна! Нібы гэтыя літаратары працуюць на замежныя спецслужбы. Дэбіл — не я. Гэтыя пісакі робяць з чытачоў дэбілаў! Усё — я вяртаюся ў Піцер! Кыш!

198.

Прачнуўся я на пад'ездзе да Піцера. Перад вачыма праносяцца нейкія дзіўныя забудовы... Своеасаблівыя забягалаўкі-табакеркі... Перакусілі, пахмяліліся, перакінуліся паказкамі. Цудоўна.

Прыязджаем на Пушкінскую, 10 (і тут таксама паўстаюць постаці Пушкіна і Строцава!), да Музея нонканфармізму — выцягваем карціны, рэчы, і раптоўна высвятляецца, што мой спальнік згублены альбо скрадзены. Бо людзей многа — мітусня... Вакол шныпараць, як кажуць, некаторыя падазроны нянашанскія... Спальнік — дробязь? Ну, так, асабліва ўлічваючы, што ён пазычаны на паездку ў цудоўнага чалавека, калекцыянера карцінаў, і што цяпер мне няма ў чым спаць... І тут я мушу згадаць Соню — гэтую светлую кіеўскую душу!.. Дзяўчыну-журналістку. Дзяўчыну-харызму. Яна асвятліла мяне сапраўднымі анархісцкімі пачуццямі-каралямі і апусціла на мае далоні святло піцёрскіх ліхтароў. У той дзень разам мы абышлі некалькі кавярняў, дзе выпілі не адну чарку медавухі. Згадваецца адна кавярня і выступ музычнага гурта... круціўся ў руках саліста кантрабас, ягоны голас плаўна перастукваўся аб кубкі і сцены...

Пра тое, як мы вялі пошук тэатра, падрабязна распавядаць не буду. Прынамсі, гэта было даволі вясылым заняткам. Смех скрозь слёзы. Гэтак і ўяўляюцца піцёрскія завулкі і статкі рознакаляровых вусякоў з мініяцюрнымі бразготкамі на чорных лапках... Мастакі спрабавалі высветліць — дзе начаваць? Файны экстрым. Адзін У., як сапраўдны перформер, выцягвае плоскую філіжанку каньяку і прапаноўвае выпіць.

199.

Тэатр нагадваў штось фантастычнае. Гэта было нешта канструктывісцкае — хаця мне, магчыма, падалося. Думалася, што гэтыя суцэльныя пакоі і пакойчыкі падобныя да склееных каністраў, а мы — творчыя асобы — вадкасць, якую штурхаюць па нейкіх патаемных дзюрках.

Тэатр быў шматпавярховы, унізе — на першым паверсе — месцілася кавярня «Белы наса-рог», і таму нашыя мастацкія душы маглі глынуць тут чагосьці смачнага. Вось тут я і глынуў пасапраўднаму. Столікі абрынуліся какафоніяй, твары прысутных рассыпаліся феерверкам. Плавалі карагодам чырвоныя кілішкі. Мы глынулі разам з Соняй. Як высветлілася на наступны дзень, правалы ў свядомасці не толькі ў мяне, але і ў Соні. Чырвоныя кілішкі былі чароўнымі... Аднаго хапіла і мне, і Соні... «Там жа плавае палын-травя», — патлумачыла пасля дырэктарка тэатра — стыльная і прыгожая

лэдзі. Жанчына была ўся ў чырвоным: у капелюшы і бліскучых пальчатках. Ейны вобраз і цяпер стаіць перад маімі вачыма. Здаецца, ён народжаны не жыццём, а тэатральнымі пастаноўкамі. Жанчына быццам сышла з палатна Амадэо Мадальяні — уся гэткая вытанчаная і музычная.

З Соняй мы спалі ў абдымку — гэта яна выратавала мяне ад халоднай смерці ў піцёрскіх шыротах. Мы ляжалі за тэатральнымі парцьерамі і займаліся сексам. Некаторыя не спалі і падслуховалі нас. Ім было зайздросна. Мы нават разумелі гэтую зайздросць у паветры. Соня час ад часу стагнала, і я адчуваў, як у некалькіх метрах ад нас прытаілася злосная таўстуха Бародаўкіна. Паміж аблокамі я ўяўляў дзяўчыну-лакатар, якая ловіць сваімі антэнамі кожны шоргат, кожны ўсхліп, кожны вадаліў нашых целаў... Але перашкодай для падслуховання было храпенне некаторых мастакоў — усё гэта стварала тэатр. Разгорталася новая п'еса. Дагэтуль я быў аўтарам толькі аднаго драматычнага твора пад назвай «Фаракаінавыя мумілюсікі», прычым у далёкіх 90-х!.. І вось цяпер, праз шмат гадоў, я адчуваў сябе і рэжысёрам, які ажыццяўляе першую ў жыцці тэатральную пастаноўку. І поспех быў забяспечаны! Гучала храпенне, шэпт, крыкі, стогны, авацыі!..

200.

Мантаж выставы зрабілі без мяне. Калі дырэктар музея пабачыў мяне і падрамнік, які я спрабаваў

скласці, ён усміхнуўся (мне падалося, што на імгненне ён ператварыўся ў калабка) і прапанаваў сваю дапамогу. Як прызналася Соня, у пэўны момант ён адвёў яе ўбок і зашаптаў: «Пакуль ты побач — ён нічога не зможа зрабіць...» Верагодна, гэтыя былі слушныя словы. Дзякуючы гэтай нечаканай дабрачыннасці мы з Соняй і абышлі бліжэйшыя кавярні і бары... Дарэмна часу не гублялі — складалі з пірамідак нябачныя гарады і лавілі п'яныя зоркі. У нашых кубках заўсёды плёскалася віскі з кубікамі лёду.

201.

У першы афіцыйны фестывальны дзень у Музеі нонканфармізму сабралася многа людзей. Усе хадзілі з засяроджаным выглядам. З пачуццём уласнай перамогі. Жывапісная экспазіцыя атрымалася цэльнай, але тым не менш скульптуры З., быццам павуцінне, дадалі каларыту да візуальнай часткі мерапрыемства. «Тэатр псіхічнае неўраўнаважанасці» і «Механёры культуры», нібыта віртуальныя павукі, дапрацавалі распачатае жывапісцамі і скульптарам. Цвікі.

Д. запускаў паэтычныя аэрапланы і дэманстраваў унікальнае валоданне голасам.

Падчас выступу Я. здавалася, што па полі ён гоніць чырвоны трактар. І здавалася, што ад пранікнёных вобразаў паэта ў гледачоў варушацца на галаве валасы.

Я прачытаў цыкл вершаў «Маскоўскія цені», што быў напісаны ў 2001 годзе, падчас навучання на Вышэйшых літаратурных курсах пры Літінстытуце імя М. Горкага. Радыкальныя вершы публіка ўспрыняла апладысменці. Дарэчы, яны надрукаваныя ў часопісе актуальнай літаратуры [www. bl. jat. com](http://www.bl.jat.com). Але я пабачыў, як незадаволеная пырхае менская студэнтка-журфакаўка, што прыехала з намі. «Ну, — падумаў я. — Пырхай-пырхай. Ад таго вершы не стануць лагоднай нудой для рамантычных дзяўчынак, што любяць соплі кахання».

202.

— Я ўжо забылася, дзе галоўны герой, а дзе ты. Гэта — шыза, — сказала суседская замарожаная бабулька.

— А чаго вы ад мяне чакалі? — сказаў я. — Я і так пакутую. У мяне гора.

— Якое такое гора? — скурчылася бабулька.

— У дзяцінстве наступілі на маю галаву. Таму і Бурштын мне падыгрывае — не здзіўляйцеся, — сказаў я.

Бабулька сплюнула скрозь зубы:

— Кінуў бы ты гэтую дурную справу.

— Што вы маеце на ўвазе? — абурыўся я.

— Ды не пісьменнік ты. Я калі пачую апошнія словы гэтай інтэлектуальнай шызафрэніі — памру. Закапаеш ты мяне.

— Можа, гэта і будзе выйсцем з сітуацыі? — запярэчыў я.

— Што?! — зараўла пакрыўджаная бабулька. — Ты мяне жыўцом і на могілкі?!!

— Ды не жыўцом — не хвалюйцеся, — сказаў я. — Толькі ў тым выпадку, калі вы свае капыты адкінеце. Я тады ля крыжыка вам томік рамана пакладу. Каб не сумавалі. Каб кніжныя лісцікі вецер перагортваў. Сумная бярозка і твор мастацтва на могілках — гэта ж так рамантычна!

Раптам бабулька гэтак хуценька выцягнула аднекуль вялізную рагатку, прыцэлілася і стрэліла ў мяне папяровым шарыкам. І трапіла па носе.

— Гэта табе за пакрыўджаную старасць, скаціна! — прараўла старая. — За растрачанае дзяцінства і згубленую маладосць!

Я закрываўся рукамі, а бабулька працягвала прыцэльны абстрэл, суправаджаючы яго рэплікамі: «за пошласць», «за імпатэнцыю», «мамай табе па галаве», «купі сабе тапачкі, вырадак», «і ўвогуле, хачу соку!!!»

203.

У тэатры шоргат. Нам абвяшчаюць: «Усім спаць!» Учора была нейкая загадкавая бойка, і таму альбо цішыня, альбо — усе на вуліцу! Натуральна, што ўсе перайшлі на шэпт. Я прапаноўваю пайсці ў кавярню «Белы насарог». Мы невялікім колам абраных мастакоў рушым на першы паверх. Там «тэатральная жанчына ў чырвоным» расплятае коскі мурыну-бармену. Здаецца, што белая жанчы-

на тысячагоддзямі прыслугоўвала гэтаму чорнаму вяліканцу... Уладар пухне ад свайго чорнага задавальнення. Ягоны афрыканскі нос, здаецца, ператвараецца ў баабаб. Ноздры нібы заводскія трубы...

Мы купляем піва і, каб залагодзіць тэатральную жанчыну, спяваем ёй некалькі беларускіх народных песняў. Я ўстаю на стол і чытаю вершы супраць жаночага таталітарызму... Апладысменты.

204.

На другі фестывальны дзень да пачатку афіцыйнай праграмы мы невялікай кампаніяй гуляем па горадзе. Усе ўдзельнікі фэсту падзяліліся на кампашкі і выпадкова натыркаюцца адзін на аднаго ў кніжных крамах... Я прыдбаў цудоўны фаліант — «Анталогія літаратурнага авангарду XX стагоддзя», другое дапрацаванае выданне.

Шпацыруем па горадзе. Разглядаем помнікі, масты, дамы... Спрабуем на смак сняжынкi. Зміцер Плян робіць нам экскурсію да кавярні «Дваццатачка»...

205.

Другі фестывальны дзень распачаўся перформансам інвалідаў-калясачнікаў. Дваццаць бабулек рыпелі на чорных крэслах. Старыя дымілі цыгарамі, пілі гарэлку і нецэнзурна лаяліся. Потым за імі пайшоў

літаратурны блок, дзе бралі ўдзел Д. С., А. Т. (наш беларускі — не блытаць з расейскім!), Л. В., А. К. ... Падчас гэтых паранаідальных выступаў дзесяць чалавек зрабілі сабе татуіроўкі з дзіўным надпісам «яна-тры-ён».

І тут раптам... Перформанс Ба, «Тры тысячы песняў», падчас якога аўтар у імправізаваных акулярах ката Леапольда дорыць глядачам дзесяткі музычных кампакт-дыскаў. Але скрынкі і дыскі былі пераблытаныя, і таму трэба было адшукаць для свайго дыска адпаведны родны пакунак. Задачай гэтай акцыі было, каб удзельнікі і госці фестывалю асабіста перазнаёміліся адно з адным. За кожны дыск Ба атрымліваў падарунак у адказ — напрыклад, прыгожа ўпакаваны дзявочы волас.

Апасля ў клубе «ГЭЗ» пачаўся другі фестывальны канцэрт... Нас жа — арганізатараў-вырадкаў — запрасіў да сябе ў майстэрню прэзідэнт арт-цэнтра, мастак Ка. Пілі гарбату, абмяркоўвалі фэст і далейшае супрацоўніцтва. Як высветлілася, нашая імпрэза нарабіла ў Піцеры шуму... Добры рэзананс атрымаўся дзякуючы выдатнаму рэпартажу з фэсту, зробленаму піцёрскім каналам «100». Больш за тое — імпрэза заканчвалася, але ейная экспазіцыйная частка працягвала сваё жыццё ў Музеі нонканфармізму!

Добрая атмасфера ў майстэрні мастака Ка спрыяла гаворцы, па карцінах перапаўзалі цені і светлякі... Ы.

206.

Таямніцай гэтага фэсту стаўся праект «Лялякі». Усе чакалі — і марна — з'яўлення лялякаў... Але тыя схаваліся за кволымі цельцамі маіх маляваных піянераў. Яны зрэдку вытыркалі адтуль свае чорныя насы і ціха саплі...

207.

Паездка, вядома, атрымалася, бо ў адрозненне ад закасцяненых турыстаў я не дайшоў нават да наберажнай! Гэта ж файна! Таксама цудоўна — прыехаць у Піцер і не дайсці да «Эрмітажа»! Зазвычай усе хваляцца падарожжам па гэтых карцінных калідорах. А я, наадварот, ганаруся супрацьлеглым. Бо пачуваю сябе барацьбітом з прапагандай штучнасці ў паводзінах чалавека. Я збіраў уражанні ад піўнякоў і таных шаурмовых склепікаў! Я ўтварыў у сваёй душы маленькі «Эрмітаж»!

208.

Па прыездзе ў Менск сэрца ператварылася ў агромністага злоснага пацука і старанна грызла няшчасную грудзіну... Сябры напхалі мяне невядомымі лекамі і выклікалі «хуткую». Чакалі хвілінаў дзесяць. Нарэшце прыехала машына хуткай дапамогі і два вялізных амбалы-санітары асцярожна

паклалі мяне на насілкі... (Гэтак і ўяўляю скурчанае
апухлае цельца Сафы Бурштына і сумную працэсію з
сяброў.)

* * *

Праз тыдзень я ачухаўся... Свяціла сонца...

209.

На вуліцы нехта зайграў на кантрабасе. Цікава-
цікава. Я прыслухаўся. Што за мелодыя? Невядо-
мы найграваў нешта пахавальнае. Як толькі я гэта
зразумеў, жаданне падыходзіць да акна і ўдакладняць,
хто і што ды навошта, адразу знікла. Жартаўнік які?
На пахавальную працэсію яўна не цягне. Бабулькі ў
маім доме живуць трывалыя, моцныя — не падоб-
на да таго, каб хтосьці з іх адкінуў капытцы... Суседкі
адразу ўзнялі б такі вэрхал. Забегалі б і замітусіліся.
А тут цішыня — балота сярод бабулек. Значыц-
ца — аніхто не памёр. Так — жартаўнік нейкі грае.
Упэўнены ў гэтым, я супакоіўся.

частка дванацятая
ЕСЦІ ПАД ПРЫМУСАМ
[КАРЫСТАЛЬНІК: safa
(12387484)]

Гарады перасыталіся нібы гарох. Кракаў, Львоў, Масква, Кіеў, Дрэздэн, Бранск, Новасібірск, Чэлябінск, Токіо, Парыж, Прага... Я варыў дзіўную зупу... Падкідваў да гароху разынак і раздумваў, што атрымліваецца бурда. Хто такое будзе есці? Га, Сафа? Адказвай, сволач!

210.

У Дрэздэне — гісторыя на бліскучым сярэбраным відэльцы. Прапаўзаюць каляровыя сцэны. Пралятаюць вершнікі. Б'юць барабаны. Перад вачыма праходзяць саксонскія каралі, узяўшыся за рукі. Здаецца, што маленькая імперыя плёскаецца студзінай. А можа, гэта такая экзатычная запяканка? Ты закідваеш галаву дагары і бачыш шпілі, што ўтыркаюцца ў неба. Нібы ваяры абаранілі гэты край пікамі. Назаўсёды.

211.

Львоў падобны... Раскідваю рукі... Крычу: Львоў!.. Сам себе: ціха... не крычы — ужо раскінуў... Хаця — не... Не так. Хлушу. Склаў рукі крыжам і апусціўся моўчкі на чорную брукаванку (у народзе: мегабрукаванка). Так-так — горад занадта індывідуальны. Светлы і п'яны горад. Не ведаю — не адшукаў я тут правінцыйнасці. Хаця вельмі намагаўся і нават паклаў некалькіх мікробаў пад мікраскоп. Пераканаўся ў творчых талентах. Вельмі многа вялікіх маладых сапфіраў. Літаратурныя фестывалы тут, безумоўна, нешта

натуральнае. Як штосьці смачнае і прыроднае!.. Ну, няхай... як вараныя крэветкі пад піва!.. Вось прыклад добрай фестывальнай арганізацыі. А можа, хлушу? Так. Напэўна, у мяне шмат балбатлівага тлушчу...

212.

Мне спадабаліся гумовыя львоўскія маршруткі. «Ці ёсць у Кракаве такія?» — пытаюся я ў польскага літаратара Славаміра Схуты. «Не... Няма...» — стогне ў адказ літаратар. У гэты момант над ім навісае фігура моцнай жанчыны з торбамі. Яшчэ хвіліна, і Славек зліецца з батонамі і кілбасамі невядомай асобы. Зліецца, і застанецца ад яго адзін след. «Трымайся, — сіпіць маё горла, — ты не напісаў яшчэ сваёй асноўнай кнігі».

Але ў гумовых львоўскіх маршрутках адчуваецца еднасць чалавека і механізма. Вось сядзіць украінскі Янка Брыль. У скураным пінжаку, берэце. Магчыма, тыповы прадстаўнік мясцовай інтэлігенцыі. Магчыма, і не... Вось дзяўчына саступае месца бабульцы... Але выходзім. Выцягваем свае сляды на гарадскую брукаванку. Выцягваем свае літаратурныя галовы. І як мячыкі скачам на фестываль.

213.

Масква. У метро, як заўсёды, цісканіна. Жанчыны тоўстыя чытаюць Кафку. Футра глытае прастору,

быццам пунсовыя агромністыя раты засмоктваюць вафлі. Мужчынка з тварам-моркаўкай п'е штосьці з квадратнага графіна. А твае рукі бялеюць рафінадам перад маімі вачыма. Арбіта. Орбіт. Бітай па зубах! Табе пляваць на мяне. На мае зялёныя вочы. Шлюзы маёй галавы не блішчаць — яны каламутныя і здаецца, што выпілі жаўцізны. У маім павуцінні ёсць-ёсць для цябе месца — маленькі ўтульны гамак. Я нават падушку і коўдру прыхаваў. Поўнае задавальненне. Кідай слова «атас» у белы ўнітаз. У марскім гроце цішыня і спакой і няма перапуду. Прынамсі, у грамадскай прыбіральні Марселя Дзюшана. Паглядзі. Па няроўнай паверхні майго лба паплыла медуза — першая прыкмета глыбокіх роздумаў.

214.

Чэшскі літаратар Давід Забранскі — у маім уяўленні тыповы чэх. Трошкі паўнаваты, нібы піражок. Круглы твар у акулярах. Заўсёды вяслы. Піва і цыгарэта прыраслі да ягоных пальцаў. Вока перыскопам аглядае аб'екты супрацьлеглага полу. Ніводзін вораг не прапаўзе...Быццам касір, штодня ён падлічвае колькасць напісаных слоў... Мала. Мала!.. Мала!!! Ды чаму мала? Можа, ужо замнога? Не — Давід хоча новую тоўстую кніжку. Трэцюю. Каб гэтым піражком можна было здзіўляць і частаваць гасцей. Я кажу: «Давід, некалі Чэхаў сцвярджаў, што сцісласць — сястра таленту!» «У меня брат», — адказвае Давід, нюхаючы піўную пену.

215.

Да прыкладу, у Польшчы дзяўчыну заўсёды прапускаюць наперад. Традыцыя такая. Культура выхавання, разумееце... Цёмны, не цёмны пад'езд — прашу пані... Ага. Выйсці з аўтобуса дзяўчыне даюць першай. Калі, крый божа, працягнеш руку, каб дапамагчы сысці з транспарту, — адваляцца твае канечнасці, адсохнуць!.. Дзяўчына ж не бабулька якая нямоглая!..

А вось у Менску ўсё інакш. Наконт дзяўчыны і прапускной сістэмы. Прынамсі, калі ты не гопнік кончаны, дык будзеш імкнуцца выйсці з транспарту першы, дзеля таго каб падаць руку! Культурная традыцыя ў нас такая. Бо раптам там штосьці не так? Га? Да прыкладу, узімку можа быць галалёд. Вось выйдзе дзяўчына першая і выпадкова паслізнецца? Га? Таму ў нас інакш. Ты мужа працягнеш сваю руку. І эксцэсаў не будзе.

216. ЯК МАГЛО БЫЦЬ ЯШЧЭ? P. S.

[Ну, што, Сафа Вітальевіч Бурштын? Якія вынікі? Вы яшчэ не падохлі? Што хаваеце свае пасіনেлыя лапкі? Га? Якое будзе прызнанне на развітанне? (Там, на даляглядзе, ужо свеціцца для вас падрыхтаваная гільяціна!) Менск і Берлін былі... Пра Славенію, Харвацію, Італію — без каментарыяў... (Пра Піцер можаце прамаўчаць.) Але адкуль у вашых дзённіках прамільгнуў горад Чэлябінск? Адкуль гэтае паўночнае ззянне? (Не тыя шыроты, і не спрачайцеся!) Адкуль

вытыркаюцца гэтыя бетонавыя гмахі? Нешта нейкая нестыковачка... Брыдоццем патыхае, даражэнькі. Бурштынаў вы яўна аб'еліся. Атруціліся, пэўна.]

217.

[М-м-м-м... Кха-кха... Ы-ы-ы-ы-ы... Не стагні! Ворагі абазвалі цябе катастрофай! Ы-ы-ы-ы-ы... Цяпер ты абяцаеш усім фофанаў! Ты — п'яніца, дэбашыр і бабнік. (Хто б сумняваўся...) Але Натка цябе прыгалубіць (альбо якая фрау — ы-ы-ы... гы-гы-гы)... Ну, што з гэтым паробіш? Не можаш ты жыць інакш. Але пісаць пакуль не развучыўся. (Хоць гэта і малацікавыя кнігі і карціны... Хм.) М-м-м-м... Адна з апошніх тваіх літаратурных стыпендыяў была ў Чэлябінску. Поўзаў ты па Урале! (Пра «Literarisches Colloquium» і «VILLA DECIUS» лепш і не згадваць... Якія былі жахі!.. натуральна, з боку Сафы Вітальевіча...) Для цябе стыпендыя ў Чэлябінску была — як масла на хлеб. Тры месяцы. Гэта гучыць як прысуд!.. Ёсць такая прымаўка ў постсавецкай прасторы: «Бог любіць тройцу». Ну, што ты можаш сказаць? Пра тое, што людзі тут сапраўды працуюць — пішуць, ядуць каўбасу з хлебам і піва час ад часу п'юць? (Пра чырвоную ікру не забудзься...) Першы месяц ты сябе паводзіў больш-менш прыстойна — трымаўся. Нагадаў рафінаваны цукар. Толькі калі наведваў Львоў (была ў цябе ў рамках стыпендыі паездка на тамтэйшы фэст) падчас застолля ў гатэлі чытаў на сталае вершы (ага!... вось адкуль узяўся

Львоў!..). Усе сказалі: недабіты Маякоўскі! Другі месяц быў для цябе кшталту тамагаўка! За два дні да кракаўскага фэсту і пачалося... Наезды сяброў — літаратараў і перакладчыкаў з усяго свету. А гэ-та ж правакуе. Прыехала твая знаёмая перакладчыца з сербскай і нямецкай моваў, якая жыве ў Берліне. Ну, тут адназначна — бясконцыя *кабаки*! У выніку ты знаёмішся з мясцовымі анархістамі!.. (Нават цяпер над тваёй галавой лунае чорны сцяг свабоды.) У выніку... Ну, перакладчыца ўжо сышла... Ты запрашаеш а чацвёртай раніцы дзвюх дзяўчат (не прасталытак — анархістак!) наведаць літаратурны дом... Так бы мовіць, на экскурсію па легендарных месцах... дзе поўзалі пісьменнікі Бітаў, Андруховіч, Іздырк, Вішнёў... (Усяго ў купе больш за 70 штук за 10 гадоў... во колькіх адкармілі!) Так-так, забыўся... У цябе тады яшчэ неяк грошы выцягнулі... (Скралі, сабакі...) І з сабой на гарэлку з сокам, не кажучы пра таксоўку, не было... Ты заходзіш у краму (ну, у такую шкляную табакерку) і прапаноўваеш незнаёмаму гандляру абмяняць свой пашпарт на гарэлку і сок, каб на наступны дзень выменяць яго на грошы. Вырашылі пытанне! Заскочылі ў святочнае аўто! Паехалі! [Вецер! Галава нібы паветраны шарык! Вочы нібы фары!] За таксоўку па прыездзе расплаціліся. Але які шоргат учынілі тыя дзяўчаты ў гатэлі літаратурнага дома!.. Як кажуць у народзе, «паднялі людзей лапкамі дагары»... Як толькі ты ні ўпрошваў заткнуцца тых абразінаў (лепш мордаў)!.. Але — не! Вішчаць і смяюцца!.. Ты ўжо спалохаўся, што яны зараз цябе гвалціць пачнуць... Пачаў іх выправоджваць. А га-

тэль такі дзіўны — некалькі паверхаў з кручанай лесвіцай. У выніку адну ты неяк справадзіў, а другая, аказваецца, не сышла, а схавалася... Ты без задняй думкі паехаў на вакзал сустракаць паэтку і перакладчыцу з Менска... Там зноўку *кабаки*... Пошук крамы з пашпартам — знайшоў, выкупіў. А тут праз два дні напярэдадні фестывалю сустракаеш пісьменніка з Чэхіі... а ён табе і паведамляе, што цябе хоча забіць палова пісьменнікаў і перакладчыкаў гатэля... Што такое? Што здарылася? Аказваецца, дзяўчына, якая схавалася, пачала сноўдацца па гатэлі і ўсім званиць у дзверы (у раёне чатырох-пяці раніцы)... У выніку натрапіла на расчыненыя дзверы пісьменніцы са Швейцарыі (а тая выпадкова ў тую ноч адсутнічала — пэўна, гуляла па Чэлябінску) і завалілася ў ейны ложак спаць. Уяўляеце шок пісьменніцы са Швейцарыі, калі яна прыходзіць да сябе ў нумар, а там храпе незнаёмая дзяўчына?.. Брудная і п'яная сярод снежных прасцірадаў... Цябе абвінавацілі, што ты прывёў прасталытак. Толькі пісьменнікі і перакладчыкі з Ізраіля цябе падтрымалі: «Ну, нарэшце хтосьці разварушыў асінае гняздо! Малайчына, Сафа». А перакладчыца з Кітая дадала са смехам: «Толькі скандалісты навучыліся ствараць высокае і вечнае!» Ты ўжо маўчыш пра пытанні з боку адміністрацыі, з боку няшчасных прыбіральшчыкаў. Ну, вось і фэст. Доўгачаканая анталогія. Твой выступ — ўсё о'кей (хакей). Але ж панаехала паразітаў-літаратараў-сяброў процьма! І дагэтуль табе згадваецца перформанс Тэатра псіхічнае неўраўнаважанасці ў «Гламурным пралетарыі». Смурод нямытых ног перформе-

ра Ярылы Пшанічнага быў непераносны! Некалькіх літаратараў ледзь не званітавала, калі перформеры пачалі раскідваць сырое мяса! Дарэчы, адну ноч Ярыла завісаў у тваіх апартаментах!.. Дык перакладчык, які таксама завісаў у цябе (калі не памыляюся, гэта быў Сяргей Смятрычэнка... гы-гы), затыкаў вушы (магчыма і нос), бо храпенне стаяла, быццам ты ў трамвайнай майстэрні. Акустыка ў гатэлі літаратурнага дома добрая; думаецца, і астатнія літаратары пачувалі сябе няўтульна.]

218.

[Фэсты-фэсты. Галава, нібы футбольны мяч, коціцца па брукаванцы. Вока лупай вымярае далягляды. Пухіроўкі языка ўсмоктваюць кроплі віна, рому, слівовіцы, гарэлкі, віскі, сліну прыгожай дзяўчыны. Дзе тут устрымацца ад прыгодаў? Колькім дзяўчатам ты раздарыў свае візітоўкі — і не пералічыць... (а дзяцей?). Разляталіся па ўсім свеце папяровыя самалёцікі. Развальваліся каменныя вежы. Памятаеш лагодныя ўсмешкі прыбіральшчыц і пахмурныя позіркы ахоўнікаў? Ты падыходзіў да іх з кошыкам і зрываў з іх твараў выпуклыя пачуцці! Ты быў банальным збіральнікам! Свайго кшталту грыбніком ці філатэлістам!]

219.

[У выніку ў адным з *кабакоў* ты забыўся на свой скураны пінжак (ну, як заўсёды!) са сваім пашпартам, мабілкай і грашыма, з ключамі ад гатэля. Так-так, тая рыпучая рэвалюцыйная вопратка з кубікам-пішчалкай і ключом, падобным да гіпертрафаванага мядзведзя, вылецела з твайго жыцця аэрастатам, які ахапілі барвовыя шчупальцы полымя. (Ну, штосьці яшчэ з грошай было ў гатэлі.) Два дні ты не ведаў, як жыць і што рабіць. Ты выходзіў на снежны балкон і скідваў з яго вяленыя цыгары. Ну, не вешацца ж? Потым па прыездзе чарговага сябры-перакладчыка (панаехала тут!) пінжак ты знайшоў у адным з чэлябінскіх *кабакоў* — сышлі толькі грошы і кубік-рубік... Мабілка знікла ў серпанцінах. 21 спадарожнік тупаў тут. 42 лапці былі стаптаныя ў гэтых прасторах. Пэўна, 21-я электронная душа развіталася з цёплымі далонямі за тваё доўгае жыццё (а мо 41-я за кароткае)... Ха-ха.]

220.

— Колькі можна пра аўтобусы і метро? І зноўку пра літаратараў?! — прашыпела суседская замарожаная бабулька. — Колькі можна, я пытаюся?!!

— Ну, зусім трошкі, — апраўдваўся я.

— І потым, — булькала бабулька, — я дагэтуль не зразумела... Быццам бы ты ў кніжцы ў ролі літаратара. Ну, добра. Галоўны герой — Сафа Бурштын. Зразу-

мела. Ды адкуль ён ведае рэальных людзей? На выставах Алеся Родзіна я бываю. Пра Забраньскага ведаю — спецыфічнае чытво! Але я ўжо канчаткова заблыталася. Заблытаў старую! Так затлуміў мазгі, што сапраўды без бутэлькі не абыдзешся! Адкуль Сафа ведае рэальных людзей? Га?

Старая ў літаральным сэнсе прыціскала мяне да кампутара. І дыхала мне ў твар часночным перагарам. Зыркала пукатымі марынаванымі вачыма. Ну, проста засушаная вобла. Яшчэ б куфаль піва, і быў бы поўны камплект. Лепш нефільтраванага.

— Ну, — мямліў я, апраўдваючыся, — пэўна, герой часам здольны да матэрыялізацыі. Валодае ён прыёмамі ушу. Можа медытацыяй займацца. Феномен, адным словам.

Мае адказы адмарожаную бабульку неяк не задавальнялі. Не хацела старая ад мяне адвальвацца. Прысохла.

— Зрэшты, — сказаў я, — можа, дазволіш і вып'ем? Мажліва, тады ўсё раскладзецца па сваіх месцах?

Бабулька хітра на мяне паглядзела:

— Ты пачакай... Гісторыя яшчэ працягваецца. Я думаю, цябе самога чакаюць сюрпрызы. Бурштын-мурштын-мурын, разумееш. Трах-цібідох-цібідох, разумееш. Муштук-пупштук, разумееш.

І закруцілася бабулька вакол мяне на інваліднай калясцы, пачала крычаць «цюга». Здавалася, што прамаўляе нейкія заклінанні. Магчыма. Не ведаю. Можа, гэта малітвы такія былі?

частка трынаццатая
МЁРТВАЯ
ЦАРЭЎНА

Дарэмна я куляўся ў дзяцінстве. Дарэмна ў дарос-
лым узросце ігнараваў арэлі.

221.

Здавалася, што фавулы не было. Але гэта толькі так здавалася. Я дарэмна расслабіўся. Мяне чакалі непрыемнасці. Мае ад'езды і прыезды не вызначылі праблемаў. Не расшыфравалі падзеяў. Я ўжо амаль забыўся на выкраданне, бойкі і атручванне... Усё здавалася ціхім і празрыстым. Як шклянка бярозавага соку.

222.

У немца капала сліна з рота. Здавалася, што ён пляваўся. Я анічога не разумеў. Дзень быў сонечны. Немец патрабаваў ад мяне роспіс у атрымання кантэйнера. Ну, я і паставіў у ягоных дакументах кляксу. Нарэшце немец супакоіўся — спыніў працэс плявання. І яшчэ нешта мне сказаў. Я, вядома, не зразумеў. Мы развіталіся.

Кантэйнер стаяў у маёй майстэрні, нібы кавун-мутант. Вялізны, паласаты, з нейкімі акруглымі формамі.

— М-дзя, — сказаў я. — Які ідыёт вырашыў з мяне пажартаваць? Спадзяюся, там не бомба...

Раптам я пачуў характэрны грукат у кантэйнеры. «Чорт, — падумаў я, — няўжо выбуховы механізм? Нешта ж цікае, грукае...» Я на ўсялякі выпадак адышоў падалей ад падазронага кантэйнера, думачы пра тое, што, можа, варта ліняць з мастацкага дома, пакуль не позна. Бо раптам бабахне? Га? Я прыслухаўся... А можа, там прыгожая, запакаваная ў бліскучую фольгу дзяўчына? Ну, нахштальт коткі па тэлефоне. Ляжыць — чакае. Ва ўзорыстых чорных панчохах. У бюстгальтары-марская ракета. Ага. Можа, так сябры і пажартавалі? У мяне ж многа такіх сяброў. Яны ж ведаюць, што я рамантык недабіты. Ага.

— Ау-у-у! Дзяўч-ы-ы-ын-а-а-а-а! — праспяваў я ў адну з вентыляцыйных дзірачак кантэйнера. І пачуў ціхі адказ:

— Бабнік ты...

Я ў здзіўленні ўзняў бровы. Выталупіў вочы. Ні фіга сабе. Папраўдзе — дзяўчына. Воба-на. Прыехалі. Я прыгледзеўся да кантэйнера — як яго расчыніць? Ага. Вось металічныя спражкі... Я расшпіліў спражкі, накрыўка з кантэйнера зляцела... і!.. Што б вы думалі? Хто адтуль выскачыў?..

— Мля, тваю за нагу! — бухнуў нейкі чалавек, выскокваючы з кантэйнера гумовым мячыкам.

Штосьці было падазронае ў знешнасці гэтага чалавека... І гаечны ключ тырчыць з кішэні штаноў... Ба! Сантэхнік! Стары знаёмец!..

— Цябе якім ветрам сюды занесла? — злосна прабурчэў я, паглядаючы на няпрошанага госця.

Сантэхнік скурчыўся:

— Суправаджаць цябе буду.

— Я — супраць, — сказаў я.

— Нефіг піць мёд, калі ныркі адваліліся, — паведаміў сантэхнік.

Я паглядзеў на вырадка і заўважыў гэтую штучную разумнасць сантэхніка. Нос задзёр да неба — прыкідваецца філосафам. Сабака...

— Я — вольны чалавек! — абвясціў я і на ўсялякі выпадак дадаў: — Хочаш па пысе?

Сантэхнік заўсміхаўся і пачаў корпацца ў сваіх шматлікіх кішэнях.

— На! — крыкнуў сантэхнік, нешта прад'яўляючы.

Я прыгледзеўся. У тоўстых брудных пальцах сантэхніка быў нейкі дакумент. Нядоўга думаючы, я выхапіў прад'яўленую паперчыну. І... прачытаў: «Паважаны Сафа Вітальевіч! Чакаем Вас 13 траўня ў Менску а 14-й гадзіне каля Цэнтральнай кніжнай крамы. Калі вы не прыедзеце, вашых сяброў Стасіка і Парабэдума чакаюць страшэнныя пакуты. Гэта не жарт. Не розыгрыш. Нашыя намеры сур'ёзныя. Каб не было аніякіх сумненняў, Вас будзе суправаджаць наш чалавек». І ўсё — ніякіх подпісаў і ніякіх тлумачэнняў. Хто? Што? Навошта? Незразумела. У запасе ў мяне было некалькі дзён. Невядомыя далі мне магчымасць параскінуць мазгамі. Варта было купляць білеты да Менска.

223.

Дазваніцца да Парабэлума са Стасікам было немагчыма. Гэта было вельмі падазрона. Вядома, што гэта я звязваў з падзеямі таго злачыннага набегу на маю кватэру. Вядома.

224.

Старыя цягнікі — гэта песня! Грукат колаў — што можа быць лепей? Вельмі добра засынаць! Быццам цябе, маленькага, паклалі ў каляску і калыхаюць. Ляжыш, пасопваеш. На твары — кніга; нібы спрабаваў рабіць інтэлектуальную справу.

Старыя цягнікі мне нагадваюць гармонікі — песні, танцы, чачотка. Часам піва, брэндзі, бутэрброд, вэнджанае кураня. Абдымкі з правадніцамі. Салодкія пацалункі ў тамбурах.

Новыя хуткасныя цягнікі — ужо не тое. Яны нагадваюць мне гламурныя клазеты. Націснуў на кнопачку — атрымайце соевае мышаня! Выйшаў у вагон для курцоў — быццам з пыласосам прайшоў. Аніякай рамантыкі. Правадніцу тут не заціснеш. На вушах не пастаіш. Не захочаш. Купэ нагадваюць прасавальныя дошкі.

Не — старыя гармонікі лепей. Музыка аўтэнтчная.

225.

Я ўжо таксама ехаў у цягніку. За вокнамі беглі дрэвы і выпадковыя пабудовы.

— Усё добра, — сказала бабулька. — Я люблю нямецкія ІСЕ. Толькі вагонаў для курцоў там ужо год няма.

— Як няма? — абурыўся я. — Яны здурэлі ці што? Апошнія тыгунёвыя бастыёны знішчаюць. Не жыццё — карцэр!

— Ага... Па ўсёй Нямецчыне са студзеня 2008 года дзейнічае забарона на паленне ў рэстарациях і кавярнях. І чыгунка туды ж. Дыскрымінацыя.

І бабулька раптам выцягнула аднекуль пачак «Беламору». Адным дасканалым рухам выбіла адтуль папяроску, двума пальцамі расціснула ейны муштук, шчоўкнула запальнічкай і закурыла...

Я таксама выцягнуў кубінскую цыгару і запаліў. Асалода. Свабода вымяраецца некалькімі зацяжкамі. Калі хочаш і дзе хочаш. І асноўны штраф — тваё здароўе. Здавалася, што над вагонамі цягніка — тасьмой белы дым.

Паравоз — не задушыш і не заб'еш! Ту-ту!!! Ту-ту!!! Ту-ту!!! (Вам перашкаджае дым? — Смачна есці!)

226.

Дома мяне чакаў карлік. Гэта быў перабор. Як такое можа быць? Па кватэры перапаўзалі чорныя думкі, што нагадвалі маленькіх сабакаў.

— Хэндэ хох, — сказаў карлік.

— Зараз выклічу міліцыю, — рашуча сказаў я.

Сантэхнік, што стаяў побач, падазрона ўсміхаўся, ды і карлік неяк пачаў ці то ікаць, ці то хіхікаць — незразумела.

— Зараз выклічу міліцыю, — паўтарыў я.

— Ха-ха-ха!!! — голас Стасіка.

— Хі-хі-хі!!! — голас Парабэлума.

— Хо-хо-хо!!! — можа, голас Арыстарха?

— Уху-ха-ха-хі!.. — можа, голас плюгавага маёра?

Што гэта значыць? Магчыма, я захварэў? Я ўявіў на сваім ілбе кампрэс у выглядзе афіцэрскага пагона.

Я падышоў да сантэхніка і працягнуў яму прыхаваны для гэтага выпадку мельхіёравы гаечны ключ. Сантэхнік схіліў калені...

— З гэтага часу — вы рыцар трубы і ўнітаза! — абвясціў я, прыкладаючы ключ да пляча сантэхніка.

Вакол — авацыі. Падае заслона.

227.

Я бяру ў рукі цацачнага маёра. Ягоны мундзір падзёрся і паліняў, ды і лысіна маёра неяк пакрылася вільгаццю. У руках — нешта такое маленькае і змакрэлае. Я абціраю цацку ручніком і стаўлю каля машынкi хуткай дапамогі. Вось ён — звычайны лекар псіхіятрычнай лякарні, які

прыкідваўся супрацоўнікам спецслужбаў. Я стукаю цацку, і яна ціха шмякаецца. Як кавалак цеста.

228.

Нат была крышталнай. Яна стаяла каля Цэнтральнай кніжнай крамы, і мроілася, што вось-вось рассыплецца на тысячы бліскучых аскромкаў. Я пацалаваў крышталныя вусны. І царэўна ажыла. Нешта захлюпала. Здавалася, што нехта ходзіць па рыхлым снезе. Быццам вакол раскідалі кавалкі ад пераспелага кавуна. Маленькая карона ззяла, нібы разрэзанае сэрца. Вось яна, бліскучая пастка на мядзведзя Сафу.

229.

На пероне мяне сустракаў невялічкі катафалк.

230.

А зрэшты, я нікуды не паехаў. (...). Там былі партрэты падазроных. Вось спіс: жоўты карлік, кактус, плюгавы маёр, Арыстарх, людзі ў чорным... Потым падумаў і дадаў да ліста партрэты сяброў Стасіка і Парабэлума. Калі мая думка пачала ва-рушыцца нібы страказа, што трапіла ў кісель, я

дадаў партрэты каханай: Нат, Націка, Натусік, Нато, Настурцыі... Гэты натоўп дзяўчат махаў мне рукамі. Зрэшты, гэтыя партрэты я маляваў з любоўю. Тэкстоўка ліста была банальнай і апавядала пра трагічныя падзеі апошняга часу. Але самым дарагім у прыкладзенай да заявы партрэтнай галерэі былі вобразы вусяка, сантэхніка, піянера, замарожанай бабулькі і мёртвай царэўны. Па выніках перасланных матэрыялаў у адной з нешматлікіх менскіх галерэяў можна было арганізоўваць выставу з літаратурнымі чытаннямі. Поспех быў бы забяспечаны. Я закатаў вочы і ўяўляў, як на маю галаву апускаецца боскі німб. Брыдоцце. Брыдоцце... Падавайце запечанае брыдоцце, запраўленае маянэзам сумлення...

231.

[А зрэшты, усё было інакш. Я нікуды не ездзіў. І нічога са мной не адбывалася. І ніякіх лістоў я не дасылаў. Я паклаў сваю галаву на стол побач з самаварам і бублікамі. Ну, проста непаўторны краявід!.. Вось ляжу на кухні, раскручаны на часткі... Побач прытуліліся царэўна, сантэхнік і ружовы вусяк. А за акном падаюць пухнатыя сняжынкi.]

232.

Зрабіўшы ўсё вышэйзгаданае, я з палёгкай уздыхнуў.

— Ну і што за хрэнь ты накрэмзаў? — сказала суседская замарожаная бабулька. — Здаў з усімі трыбухамі сумленных людзей. І цяпер задаволены? Не — Маркес з цябе не атрымаўся. Але нешта ад пісьменніка ў цябе ёсць...

— Няўжо?!! — узрадаваўся я таму, што маю працу хоць неяк ацанілі.

— Так, — сказала бабулька. — Штосьці ў цябе ад Кундэры назіраецца.

233.

Мая суседская адмарожаная бабулька скончыла жыццё самагубствам. Яна выкінула са сваёй кватэры інвалідную каляску. Прымацавала да спіны крылы і паляцела ў кірунку Афрыкі.

234.

У першай цацкі выбілі зубы — гэта было не страшна. Брыдка. Я выцягнуў са шклянкі штучныя сківіцы і паспрабаваў іх прымацаваць да плюшавай галавы.

У другой цацкі выцеклі вочы. Вось гэта мяне ўжо напалохала. Як жа без вачэй? Гэта ж навакольная

ЗМІЩЕР ВІШНЁЎ

прастора будзе адным суцэльным цьмяным футбольным полем. Я падумаў-падумаў. І нацягнуў на лысую галаву цацкі чорныя акуляры.

У трэцяй цацкі ампутавалі ногі.

А чацвёртая цацка прыкінулася падбітым бамбардзіроўшчыкам.

2008

ЗМЕСТ

частка першая
САМУРАЇ І КОЗЛІКІ
5

частка другая
КАЗКА
55

частка трэцяя
МАЗГІ ВЫПРАЛІ
119

частка чацвёртая
КАРЫСТАЛЬНІК: safa (12387484)
133

частка пятая
НА КІЛІМАНДЖАРА
157

частка шостая
ЮШКА
163

частка сёмая
П'ЯНЫЯ ПЕСНІ [КАРЫСТАЛЬНІК: safa (12387484)]
191

частка восьмая
СМЕРЦЬ ПАЭТА [ЯК Я РУЙНАВАЎ ПАЭТЫЧНЫ ФЕСТИВАЛЬ «MEDANA»]
209

частка дзевятая
СНЫ ІМПЕРАТАРА
225

частка дзесятая
ПЕГАСЫ [пегасы] [КАРЫСТАЛЬНІК: safa (12387484)]
231

частка адзінаццатая
СМЕРЦЬ МАСТАКА [ABSENT BELARUSIAN ART № 2]
251

частка дванаццатая
ЕСЦІ ПАД ПРЫМУСАМ [КАРЫСТАЛЬНІК: safa (12387484)]
273

частка трынаццатая
МЁРТВАЯ ЦАРЭЎНА
285

Літаратурна-мастацкае выданне

Другі фронт мастацтваў

ВІШНЁЎ Зміцер Юр'евіч

ЗАМАК ПАБУДАВАНЫ З КРАПІВЫ

Раман

Адказны за выпуск *Уладзімір Гніламёдаў*

Рэдактары *Ілля Сін і Вольга Гапеева*

Вёрстка *Сяргей Кандраценка*

Карэктар *Наталля Кучмель*

Дызайн *Наста Ганакова*

Фота *Сяргей Ждановіч*

Падпісана да друку 05.02.2010. Фармац 84 x 108 1/32.

Папера афсетная. Гарнітура «Garamond». Друк афсетны.

Ум. друк. арк. 16,1. Ул.-выд. арк 11,8. Наклад 300 асоб.

Замова

Прыватнае выдавецкае ўнітарнае прадпрыемства «Галіяфы».

ЛІ № 02330/0150300 ад 08.04.2008.

Вул. Брылеўская, 11-44, 220039, г. Мінск.

E-mail: vish@bk.ru

www.goliafy.com

Сумеснае таварыства з абмежаванай адказнасцю «Медысонт».

АП № 02330/0150444 ад 22.01.2004.

Вул. Ціміразева, 9, 220004, г. Мінск.